

Onsdagen den 2 mars

Kl. 9.00 – 19.08

---

1 § Beslut om senaste dag för avlämnande av propositioner

I enlighet med 3 kap. 3 § riksdagsordningen hade talmannen föreslagit att propositioner som regeringen avsåg skulle behandlas under innevarande riksmöte och för vilka särskild tidpunkt inte var föreskriven skulle avlämnas senast *onsdagen den 23 mars 2005*.

Kammaren biföll detta förslag.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
2004/05:62 till näringsutskottet

Redogörelse
2004/05:RJ1 till utbildningsutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Bostadsutskottets betänkanden 2004/05:BoU5 och BoU6
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2004/05:SfU8
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2004/05:MJU7

4 § Effektivare handläggning av stämpelskatteärenden

Föredrogs
skatteutskottets betänkande 2004/05:SkU24
Effektivare handläggning av stämpelskatteärenden (prop. 2004/05:51).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 9 §.)

5 § Sexualbrotten

Föredrogs
justitiekommitténs betänkande 2004/05:JuU16
Sexualbrotten (prop. 2004/05:45).

Anf. 1 BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Riksdagen ska i dag besluta och framför allt debattera om en ny lagstiftning om sexualbrott. Förändringarna syftar till att öka skyddet mot sexuella kränkningar och att förstärka skyddet av den enskildes integritet och självbestämmande.

Regeringen och samarbetspartierna föreslår genomgripande förändringar av bestämmelserna om sexualbrott. Det införs ett nytt 6 kap. i brottsbalken.

Bestämmelserna om våldtäkt utvidgas. Fler gärningar kommer i framtiden att bedömas som våldtäkt. Kraven på tvång sätts lägre. De allvarligaste fallen av sexuellt utnyttjande arbetas in i den nya våldtäktsbestämmelsen.

För att förstärka skyddet av barn införs särskilda straffbestämmelser om våldtäkt mot barn och sexuella övergrepp mot barn. Tillämpningsområdet för vad som ska bedömas som sådana brott utvidgas genom att kravet på tvång tas bort.

Förbudet mot köp av sexuella handlingar av barn skärps, och det införs en särskild straffbestämmelse med avseende på utnyttjande av barn för sexuell posering.

Sexköpslagen arbetas in i 6 kap. i brottsbalken och tillämpningsområdet utvidgas till att omfatta även den som utnyttjar en sexuell tjänst som någon annan betalar för.

Därutöver höjs straffmaximum för brotten grovt sexuellt tvång, köp av sexuell handling av barn, grovt koppleri och grovt barnpornografibrott.

Dessutom föreslås att preskriptionstiden för vissa sexualbrott mot barn förlängs genom att preskriptionstiden börjar löpa först från den dag då barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 april i år. 23 reservationer och 3 särskilda yttranden har fogats till betänkandet.

Herr talman! Härmed överlämnar jag ärendet till partiernas representanter.

Anf. 2 JOHAN PEHRSON (fp):

Herr talman! Vi har i dag att debattera sexualbrotten och det nya 6 kap. i brottsbalken. Det handlar inte minst om våldtäkter, ett av de vidrigaste brotten. Det rör sig om groteska övergrepp av personer med ofta klart fysiskt övertag. Vi talar om brott som skadar kvinnor och barn fysiskt och psykiskt för kanske resten av deras liv.

Det är mindre än 1 % av de uppskattningsvis 20 000 våldtäkterna i Sverige varje år som leder till en fällande dom i domstol.

Massmedier, rapporter, böcker och utredningar har under mycket lång tid pekat på att kvinnors ställning som brottsoffer när det gäller sexualbrott i praktiken är ofattbart svag. Rättslös är ett ord som inte sällan används för att beskriva den känsla och den upplevelse en kvinna har när

hon har blivit utsatt för våldtäkt och möter rättssystemet när hon vill få rättvisa.

Många människor undrar varför det är så här. Hur tänker vi som stiftar lagar? Och hur tänkte de som stiftade lagarna före oss? Det gäller att komma ihåg att vi i Sverige har väldigt höga krav på rättssäkerhet. Vi vill vara en rättsstat. Därför ställer vi höga rättssäkerhetskrav på domstolarna. Vi har och ska också ha höga beviskrav.

En visserligen klandervärd person kan inte straffas för sin påstått vidriga handling så länge det inte är bevisat bortom allt rimligt tvivel. Så har det varit i Sverige och så måste det rimligen förbli. Kom ihåg att flera av oss är engagerade i att det ska vara färre och inte fler oskyldiga som ska dömas av domstolar och sitta i svenska fängelser.

Denna rättssäkerhet leder till att många kvinnor i dag upplever en omfattande rättsotrygghet. De kan inte få sin egen rätt prövad i domstol och få en gärningsman fälld. Detta är en debatt som vi ska hantera i dag.

Till och från känner jag dock en viss olust inför den klappjakt som förs i massmedierna – och det finns också personer i riksdagen som deltar i den jakten – på domare som är utvalda att följa de lagar som vi har stiftat här. De får klä skott för vår ofullkomlighet. Domarna tillämpar de lagar som vi har stiftat. Det får vi aldrig glömma bort.

Det är klart att det kan finnas en och annan domare som är väl konservativ till sin läggning och gärna tittar mer i lagboken i stället för att se hur det ser ut i landet och hur verkligheten har förändrats. Men generellt är det en ganska hemsk jakt på domare i känsliga mål. Man kan vara upprörd över domsluten, men det beror ju på att vi i Sverige har en lagstiftning som vi här – ingen annan – ansvarar för.

Det har gått så långt att det finns företrädare i den här kammaren som gärna skulle se att vi skulle tillämpa den nya lagstiftningen från kl. 16.00 i dag. Detta är en straffrättsfråga. Det här häpnadsväckande att man har ett sådant regeringsunderlag. Dessutom finns det företrädare för Miljöpartiet som i skrifter till justitieutskottet beklagar att man inte kan tillämpa lagstiftningen retroaktivt. Som sagt, man kan lätt känna olust inför den här debatten.

Med en högre prioritering hade Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna kunnat ha en ny lagstiftning på plats för ganska länge sedan.

Vi har ansvar för att de lagar vi stiftar ska vara både effektiva och rättssäkra, och det är en mycket svår uppgift.

Jag vill understryka att man inte ska överdriva betydelsen av hur vi formulerar dessa lagar. Det spelar lika stora roll hur våra rättsvärdande myndigheter fungerar, vilka möjligheter man har att göra en anmälan hos en polis som är kunnig och har bra förhörsteknik, en polis som har tid att utreda. Bemötandefrågorna är avgörande, inte minst vid sexualbrott mot kvinnor och barn.

Vi vet att vikten av samverkan mellan polis och åklagare är central. Det är därför som man kommer att höra flera krav från Folkpartiet och andra partier på att det ska finnas familjevåldsenheter på fler platser i Sverige. Vi vet att det är effektivt. Vi kommer att prata om rättsintygen, intyg som håller i en domstol och som utgör de bevis som man ändå har vid en våldtäkt. Låt mig återkomma till detta senare.

Efter avvaktan, fundering och en viss obeslutsamhet har vi i alla fall ett förslag till ny lagstiftning på vårt bord. Jag tycker att det i många stycken är bra. Jag blir dock lite oroad när Elisebeht Markström och hennes partikollega justitieminister Thomas Bodström – jag noterar att han inte är här i dag – skrev i Södermanlands Nyheter i går: ”Nu stärker vi lagen mot sexuella övergrepp”. Det stämmer till viss del, men det är stora ord att säga att man verkligen stärker skyddet för den som utsätts för sexualbrott.

Ni har rätt och vi i Folkpartiet liberalerna stöder er vad gäller att fler brott ska rubriceras som våldtäkt. Vi stöder er också vad gäller de sexuella övergreppen på barn. Folkpartiet tycker också att förslaget i huvudsak är bra vad det gäller grovt sexuellt tvång, grovt koppleri, grovt barnporrbrott och så vidare. Vi ställer oss bakom detta. Men det är allvarligt att ge sken av att fler kommer att kunna dömas för våldtäkt. Fler kommer att åtalas för våldtäkt. Jag är orolig för att det ska komma en *backlash* här, att vi från och med den 1 april kommer att se att människor faktiskt inte fälls. Många har fått intrycket att fler kommer att fällas, men så är det inte. Det är väldigt få sakkunniga som faktiskt tror detta.

Vi i Folkpartiet har en reservation där vi menar att man ska se över detta med hjälplöst tillstånd. Det avgörande tror vi är att se till att fler situationer som kan vara särskilt utsatta kan vara grund för att vara i ett hjälplöst tillstånd. I några extrema fall ska man därmed kunna göra klart att det är en situation där ofta män måste vara mycket försiktiga, annars är risken större än i dag att dömas för våldtäkt. Det lyfter vi fram i reservationen. Det tror vi från Folkpartiet är viktigare än att fokusera på samtycke, för frånvaron av samtycke är ju en men ganska avgörande del för att man i dag ska kunna dömas för våldtäkt.

Jag är lite förvånad över att så många fäster fokus på frågan om samtyckesreglering, för det är ändå åtta av tio våldtäkter av de 20 000 som jag nämnde förut som sker inom en relation. När de brotten prövas kommer det att finnas en mycket svag bevisning, i alla fall oftast. Frågan om samtycke är ju en fråga om bevisning. Någon säger att det var samtycke och någon säger att det inte var samtycke. Det leder bara till en väldig fokus, som jag tror och precis som regeringen tror, på en diskussion om någonting annat, inte minst om kvinnans liv och leverne före den aktuella brottsituationen.

Jag tycker att Folkpartiet har den självklara inställningen, vilken kommer till uttryck i ett särskilt yttrande i detta betänkande, att regeringen hela tiden ska följa upp utvecklingen i de länder där man har fokuserat mer på samtycke. Storbritannien är inte det enda exemplet i Sexualbrottskommittén. Men det viktiga är att se till att komma till rätta med frågan om särskilt utsatt situation, för annars innebär det, tror vi, att fler människor kommer att bli ganska besvikna. Det är ju inte bättre att någon blir åtalad för grov våldtäkt och sedan blir friad. Det är egentligen ett ännu värre hån. Vad vi säger är att man ska fokusera lagstiftningsmässigt på särskilt utsatt situation tillsammans med att se till att våra rättsvårdande myndigheter har möjligheter att fungera.

Den som deltog i det årliga seminariet på brottsofferdagen, som Brottsoffermyndigheten ordnar här i Stockholm, fick återigen lära sig att det finns stora brister i polisens förmåga att förhöra och intervjua både gärningsmän och brottsoffer. Det delades ut en och annan känga till den

svenska polisens ledning, inte minst från poliser själva, för att man har strypt den centrala vidareutbildningen i dessa frågor, och detta har skett med regeringens goda minne. Utan poliser i alla län som är kunniga och specialister på att bemöta människor som utsatts för dessa brott blir det ju ingen riktig kvalitet i utredningarna så att de kan leda till fällande domar.

Vi hävdar att utbildningsfrågan är central inom svensk polis, men vi ser att utbildningen i dag riskerar att skäras ned beroende på bristande anslag. Vi saknar, som jag sade, familjevåldsenheter i alla län. Vi vill att hela rättskedjan ska fungera. Det hjälper ju inte om polisen fungerar om sedan åklagarna är för stressade och pressade och domstolarna har eviga köer. Dessutom har domstolarna en kvalitet som här och där brister, hävdar vissa lagmän själva. Det är klart att bristande kvalitet i domstolarna gör att man blir missnöjd med flera domslut.

Vi har förslag i Folkpartiet om ett långsiktigt arbete för att återupp-
rätta rättsstaten. Det kommer att hjälpa alla människor som utsätts för brott, inte minst de kvinnor som utsätts för sexualbrott och andra brott. Det är det som debatten här i dag ska handla om, och jag ser fram emot debatten för den är viktig. Jag vill slutligen understryka att vi i Folkpartiet är glada att vi känner att regeringen på flera ställen klart tar steg framåt, även om vi inte är helt nöjda.

Herr talman! Vi i Folkpartiet står som vanligt bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 4 i betänkandet.

Anf. 3 CECILIA MAGNUSSON (m):

Herr talman! En effektiv lagstiftning när det gäller sexualbrott är ett oerhört viktigt verktyg för att offren ska våga anmäla det som hänt och för att rättsväsendet ska kunna lagföra och straffa dem som begått brotten. Denna lagstiftning är efterlängtd, och regeringen har haft lång tid på sig att komma fram med förslagen.

Det är en viktig fråga. Vi har stora förväntningar på oss som lagstiftare i dag att få till stånd en lagstiftning som bättre följer den allmänna rättsuppfattningen. Det är därför förvånande, tycker jag, att landets justitieminister väljer att inte delta i debatten om en så viktig fråga. Jag beklagar verkligen detta. Nog för att jag vet att Elisebeht Markström är en duktig företrädare för Socialdemokraterna, men jag tror att frågans tyngd skulle understrykas om justitieministern hade varit här och debatterat denna viktiga fråga i dag.

Vi moderater skulle gärna ha velat se en överskådlig lagstiftning som vanligt folk kan förstå och läsa in sig på, men som framför allt jurister kan använda i sitt dagliga viktiga arbete. Tyvärr är det förslag som ligger väldigt komplicerat. Det är svårt att läsa in vad som egentligen menas, och utformningen har inte blivit bra. Det kan ställa till med mycket stora problem i den praktiska tillämpningen. Det finns en rad frågetecken som skulle ha behövt klaras ut innan man lade fram förslaget.

Låt mig börja med samtyckesproblematiken, som jag tycker att regeringen tar lite lätt på. Det tog också Johan Pehrson upp i sitt inledningsanförande.

Det är lite förvånande att vi inte kan gå till botten med denna viktiga fråga. Dagens ordning är sådan, och så blir det även med den nya lagstiftningen, att om en kvinna säger nej till samlag och mannen förstår vad

hon säger men ändå genomför ett samlag kan han göra detta straffritt, förutsatt att misshandel eller hot inte har förekommit. Det rimmar väldigt illa med den allmänna rättsuppfattningen, för den är ju att ett nej är ett nej och ska så vara.

Vi tycker tillsammans med Kristdemokraterna och Centern att vi bör gå till botten med den här frågeställningen. Som Johan Pehrson nämnde finns det andra länder som har en samtyckesreglering. Vi tycker att man skulle titta närmare på det och på konsekvenserna av en sådan, lägga ned ordentligt med tid och titta på för- och nackdelar. Den här lagstiftningen behöver detta.

Ett av de argument som ofta används mot en samtyckesreglering är att man ännu mer kommer att koncentrera sig på kvinnans göranden och låtanden eller offrets, men det är ju oftast en kvinna. Så är det ju redan i dag. Det finns avhandlingar som belägger att redan i dagens rättsväsende och med dagens lagstiftning koncentrerar man sig på offrets göranden och låtanden, inte gärningsmannens. Jag kan bland annat rekommendera en avhandling som heter *His word or hers*, som Ulrika Andersson vid Lunds universitet har gjort.

Det här är en väldigt central fråga, och vi ser gärna att vi kan gå till botten med den parallellt med att den nya lagstiftningen träder i kraft. Det leder mig till, herr talman, att yrka bifall till reservation 1 under punkt 1.

En annan fråga som är lite konstig ur moderat synvinkel är detta med sexualbrott mot barn. Det är ju minst lika viktigt och allvarligt som sexualbrott mot vuxna. Jag tror inte att regeringen har en annan uppfattning. Men så som man skriver i lagstiftningen får vi ju det intrycket. Man använder i våldtäktsparagrafen andra uttryck när det gäller brott mot barn än när det gäller brott mot vuxna. Det här är en inkonsekvens, och man borde ha tagit intryck av att även Lagrådet faktiskt har påpekat detta. Regeringen och samarbetspartierna har valt att lämna det därhän.

Vi har också barnpornografi, som tyvärr inte har fått den lagreglering som vi hade önskat. Med de tekniker som i dag finns sprids ju barnpornografi över hela världen. Vi tycker att det är anmärkningsvärt att inte regeringen har tagit fram ett underlag till den här lagstiftningen för att förlänga preskriptionstiden för barnpornografibrott. Barn som har blivit utsatta för övergrepp som har fotograferats riskerar ju att leva med bilder av sig själva som barn genom hela livet. Om vi hade kunnat få ett förslag om att förlänga preskriptionstiden så att den skulle gälla från det att barnen är 18 år hade vi haft bättre möjligheter för rättsväsendet att få fast de brottslingar som ursprungligen spridit barnpornografin. Min fråga till Elisebeht Markström och majoritetens företrädare är: När tänker man komma fram med ett sådant förslag?

Jag har tagit upp några frågor. Det finns många fler. Vi har yrkanden kring detta. Men jag nöjer mig med reservation 1 under punkt 1.

Som jag tidigare sade har ju allmänheten väldigt höga förväntningar på den här lagstiftningen. Att göra som Elisebeht Markström och Thomas Bodström gjorde i går när de gick ut och förespeglade människor att allting kommer att bli mycket bättre bara för att vi skapar en lagstiftning är inte särskilt renhårigt. Det är oerhört viktigt att vi utvärderar den här lagstiftningen. Vi som lagstiftar har ett stort ansvar att nära följa utvecklingen. Därför har vi föreslagit att man redan nu, när man antar lagstift-

ningen, också sätter upp en utvärderingsplan. Regeringen och majoriteten säger att det är klart att den ska utvärderas. Men vi tycker att det är angeläget att vi redan nu ser hur och när utvärderingen ska ske. De här brotten har ju en oerhört stor omfattning. Johan Pehrson tog i sitt anförande upp helheten för landet. Jag skulle vilja ge ett exempel från min egen hemtrakt, Västra Götaland. Där begås det drygt en våldtäkt per dag.

Tillämpningen av den här nya lagstiftningen, som träder i kraft den 1 april, kommer att vara prövad, man kommer att ha prövat lagstiftningen, om ett till två år på många olika sätt. Därför är detta väldigt angeläget. Vi från moderat sida kommer att följa den här frågan och också återkomma till regeringen och majoriteten i fråga om hur viktigt det är att följa upp den här lagstiftningen.

Vi vet att frekvensen av anmälda våldtäkter är *en* del. Men vi vet också att det är många våldtäkter som begås som aldrig blir anmälda. Det är det som är så viktigt. Jag ska inte upprepa det som Johan Pehrson sade tidigare. Det räcker inte med lagstiftningen. Det måste ju sättas in fler åtgärder. Det måste finnas bättre möjligheter för polis, åklagare och domstolar att verka inom det här området. Man måste bli bättre på bemötandefrågor. I dag är det ju bara en tiondel av de anmälda våldtäkterna som går vidare till åtal, och ännu färre går till dom och till återupprättelse för våldsoffret. Ska vi kunna komma till rätta med det här är det viktigt med en lagstiftning som är effektiv. Vi har inte kommit dit. Vi hade önskat mycket mer av regeringen. Vi får inte glömma frågorna om bemötandet och rättsväsendets möjlighet att agera inom det här området!

Anf. 4 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag delar i mycket Cecilia Magnussons syn på vikten av att vi får en fungerande rättsstat, alltså att myndigheterna är så professionella som vi vill härifrån så att inte vår önskan ersätts av ett stort retorikgap till en verklighet där det är väldigt svårt för polisen att jobba professionellt för att de inte har tid till utbildning eller för att åklagarna inte har tid att vidta de nödvändiga åtgärderna. Det kan till exempel handla om att kunna häkta personer, vilket ibland kräver ganska omfattande arbete för att fastställa att häktningsgrunderna finns. Det finns tendenser till att det här inte fungerar helt bra runt om i Rätts-Sverige i dag hos våra myndigheter. Det varnar vi ju gemensamt för.

Men min fråga till Cecilia Magnusson gäller faktiskt framför allt det här med att förebygga. Någonstans finns det ju ett strukturellt problem, att det finns en massa män, i huvudsak, som på grund av sin fysiska överlägsenhet anser sig ha rätt att ge sig på kvinnor eller barn och tvinga till sig sexuella handlingar. Någonstans har ju värderingskartan blivit helt skadad hos väldigt många människor när detta förekommer. Det finns dessutom en tendens till att det ökar.

Folkpartiet liberalerna har en rad olika förslag på detta område för att förebygga. Vi vill inte bara se till att människor hamnar i fängelse och att de som har begått de här brotten ska straffas – för det ska de verkligen göra. Vi vill också se till att antalet våldtäkter minskar. Då pekar vi på tidiga åtgärder mot unga lagöverträdare. Vi pekar på ännu bättre jämställdhetsplaner i förskolorna för att se till att killar och tjejer får respekt för varandra, framför allt killar för tjejer i det här fallet. Hur ser Cecilia

Magnusson på det, tidiga insatser för att se till att vi får mer jämställdhet?

Anf. 5 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Herr talman! Jo, det är ett väldigt viktigt problem som Johan Pehrson tar upp. Jag tycker inte att det finns några åsiktsskillnader mellan oss här. Det jag kan tycka är att de bästa brottsförebyggande åtgärder man kan vidta faktiskt är att lagföra och straffa dem som begår handlingarna. Att man kan komma undan med en våldtäkt ger ju en väldigt dålig signal. Så kan vi få ett effektivt rättsväsende dit offren vågar vända sig när de har blivit utsatta och att vi har ett rättsväsende som klarar av sin uppgift ger det en oerhört viktig signal ut till samhället.

Beträffande de förebyggande åtgärderna i övrigt är det självklart att människor är lika oavsett om man är kvinna eller man eller flicka eller pojke. Självklart handlar det om värderingsfrågorna, etik och moral. Det är ju frågor som alla vi, man till man, kvinna till kvinna och kvinna och man emellan, måste diskutera. Föräldrar måste överföra detta till sina barn. Då kommer vi ju in på frågor om familjepolitik. Det är väldigt viktiga frågor.

Där någonstans tror jag att man måste börja, med föräldrarnas tid att överföra etik och moral till sina barn. Men där har vi en gemensam fiende, så Johan Pehrson och jag behöver inte ta den diskussionen.

Anf. 6 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Nej, det är sant. Jag ser inte heller så mycket fiender härinne. Jag ser däremot många människor som jag tycker har felaktiga åsikter. Men alla i utskottet vill i regel ganska gott, det vill jag understryka. Det är viktigt att det blir tydligt att handlingar leder till en konsekvens och att det framgår att man inte kommer undan med sådana här brott.

Sett till de spektakulära fallen i medierna och till vad vi kan ta del av som läser om en del forskning och som läser litteratur på området – de rätt sjuka situationer där unga män hamnar i läget att de förgriper sig på unga kvinnor – har det diskuterats om det är våldtäkt eller sexuellt utnyttjande. Någon döms. Man ville se det som våldtäkt, vilket jag kan förstå. Men det avgörande är ändå att det, gissar jag, inte är första gången som de här unga männen betar sig på ett väldigt sjukt sätt gentemot en kvinna eller ett barn. Det här är i stället något som försiggått under en lång tid.

Därför tror jag att det är ett måste att fokusera på att inte tillåta man ska inte säga små olyckor men väl det asociala och allvarliga beteende som visas gentemot kvinnor – brist på respekt eller uttryckssätt som är oacceptabla. Man får inte låta de olyckorna växa till så stora katastrofer som det ju blir när det sedan leder till sexuella övergrepp – detta därför att ingen har satt stopp i tid. Det förlorar både den unge man på som är på väg helt åt pipan och, framför allt, alla brottsoffren i den unge mannens väg.

Man får alltså aldrig glömma det brottsförebyggande arbetet, tycker jag.

Anf. 7 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Herr talman! Jag instämmer helt i det som Johan Pehrson säger om att det brottsförebyggande arbetet är viktigt. Jag upprepar att den bästa brottsförebyggande åtgärden som kan vidtas är att lagföra och straffa för sådana brott som vi här talar om. Dessutom handlar det om att offren vågar anmäla och ha en tilltro till rättsväsendet. Där har vi som lagstiftare en stor insats att göra.

I mitt anförande tog jag upp frågan om lagstiftningen. Det är väldigt viktigt att vi får en lagstiftning som människor kan förstå. För dem som har som yrke att lagföra och döma för sådana här brott är det väldigt viktigt att ha ett effektivt verktyg. Dit har vi ju inte kommit med den lagstiftning som vi diskuterar här i dag.

Därför tycker vi moderater att det är mycket viktigt att gå till botten med de utestående frågorna, till exempel frågan om samtycke. Jag vet att Folkpartiet inte vill låta utreda det här och sätta press på majoriteten bakom detta. Då kan man ju komma vidare i frågan om hur vi kan få en ännu effektivare lagstiftning än den som vi ska fatta beslut om här i dag. Men den debatten får vi återkomma till.

Anf. 8 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! Jag är ledsen att behöva säga att jag nog kommer att dra över talartiden lite grann.

Jag saknar justitieministern i dag här i kammaren. Inte heller när vi hade remissdebatt om ärendet var justitieministern här – detta trots att dagens lagförslag haft sex års väg hit och detta trots att justitieministern i debattartiklar, i nyhetsprogram och i tv-soffor har sagt att det här är en mycket viktig lagändring som kommer att förändra möjligheterna till fällande dom mot många av våra gärningsmän som med nuvarande lagstiftning frias när de har begått kränkande våldshandlingar mot kvinnor.

Jag beklagar djupt att inte bara justitieministern utan även andra ministrar då och då föredrar tv-sofforna framför den tidpunkt och det tillfälle då frågan ska debatteras och avgöras i de folkvaldas organ, i Sveriges riksdag.

Det finns en uppenbar nonchalans i det här. Det finns en systematik i att vilja förflytta fokus och auktoritet från riksdagen till Regeringskansliets pressrum. Jag beklagar den utvecklingen och menar att det faktiskt är ett missbruk mot demokratin.

Det hade också varit välgörande inte bara för ledamöterna i riksdagen utan också för svenska folket att få en belysning av sakinnehållet i justitieministerns påstående, som jag inte till fullo håller med om. Det är precis det syftet riksdagen ska tjäna. Framför allt här ska den offentliga debatten föras, men justitieministern gör riksdagen genom sin frånvaro till en B-kammare. Detta är beklagligt.

Herr talman! Den kristdemokratiska ideologin sätter människan i centrum. Det är det synsättet som ligger till grund för hur vi också vill bygga rättssamhället. De värderingar som råder i ett samhälle ska avspeglas i samhällets rättssystem. Utgångspunkten är att varje människa har ett okränkbart värde, ett unikt och ett i förhållande till andra människor likställt värde.

Brott av sexuell karaktär är alltid ett grovt intrång på en annan människas person och intima sfär. Förövaren begår ett brott mot rättvisan

men också mot värdigheten. Han kränker rätten till respekt och till frihet. Offren får ofta allvarliga och livslånga psykiska och fysiska skador. Det vet vi så väl.

Det tog regeringen sex år att presentera ett förslag till ny sexualbrottslagstiftning. En 13-årig flicka, ett barn, från Motala föll offer för regeringens senfärdighet när Högsta domstolen beslutade att inte pröva den omstridda domen från Göta hovrätt när fyra män friades från våldtäkt på en mycket ung flicka, ett barn.

Den ilska som folk känner är förståelig. Människor har all rätt att vara upprörda, men det är viktigt att ilskan riktas åt rätt håll – mot den senfärdighet som regeringen visat i frågan.

Det lagförslag som nu presenteras innebär att våldtäktsbestämmelsen utvidgas genom att kravet på tvång sätts lägre. Det är högst sannolikt att de här männen hade fällt med den nya lagstiftningen. Men nu får den 13-åriga flickan lida för Bodströms senfärdighet.

Herr talman! Kristdemokraterna har varit särskilt angelägna om tillskapandet av en ny sexualbrottslag. 8 av 20 motioner som väcktes under den allmänna motionstiden år 2003 stod Kristdemokraterna bakom. Vi hade därför höga förväntningar när Bodström till slut presenterade sitt förslag till ny sexualbrottslagstiftning. Förhoppningarna om ett förstärkt skydd mot sexuella övergrepp och kränkningar gick lite om intet.

Det är faktiskt med bestörtning som jag kan konstatera att lagförslaget inte skyddar kvinnor i den utsträckning som utlovats. Regeringen väljer att köra över Lagrådet, som förordar en uppmjukning av begreppet ”hjälplost tillstånd” och att inte låta straffbestämmelsen omfatta när en person har befunnit sig i en särskilt utsatt situation.

Det är självklart så att ett sexuellt övergrepp utgör ett brott mot en annan människas oinskränkta rätt till personlig integritet och självbestämmande. Vi kristdemokrater välkomnar regeringens förslag att utvidga våldtäktsbestämmelsen till att omfatta de så kallade utnyttjandefallen. Men av propositionen framgår att kriminaliseringens räckvidd avses vara densamma som tidigare. Det innebär att den praxis som utvecklats när det gäller innebörden av hjälplost tillstånd även fortsättningsvis kommer att vara vägledande när domstolar hanterar fallen. Regeringens påstådda strävan mot att alltfler gärningsmän ska kunna fällas till ansvar för sexualbrott tycks alltså gå förlorad.

I klartext betyder det här att lagförslaget innebär att straffen skärps för vissa handlingar, bland annat sådana som begås mot någon som är redlost berusad, medvetlös eller sovande – det är hjälplost tillstånd. Men det som hittills har varit det verkliga problemet och som har gjort det svårt att få till stånd såväl åtal som fällande domar gäller fall där brotts-offret har varit helt utslaget. Det problemet kvarstår.

För att en sexualhandling som begåtts utan våld eller hot ska vara våldtäkt krävs det att kvinnan har varit redlost berusad, men bara i särskilt utsatta situationer. Om kvinnan, som i Södertäljefallet, förs utanför stan nattetid av en grupp män kan det betecknas som hjälplost tillstånd även utan nämnda berusning.

Men för att domstolen ska kunna döma för våldtäkt när männen nekar och säger att kvinnan inte alls har varit så berusad måste kvinnan kunna berätta vad som hänt; annars gäller bara männens berättelse. Så resonerade Högsta domstolen i Tumbafallet. Det har nu blivit prejudicerande.

Så får lagen inte vara. Har man varit helt utslagen förmår man inga berättelser, och i de flesta fallen finns det inga vittnen. Blodprov som tas dagen därpå, när kvinnan tog sig till en läkare, dög inte heller som bevis. Domstolen menade att hon kunde ha druckit på morgonen.

Den nya lagen kommer inte att förändra utfallet i de fall som redan hittills varit där människors rättsmedvetande inte stämt överens med lagen. Vad hjälper det att straffen skärps om det ändå inte blir möjligt att fälla?

Den nya lagen gäller inte heller om den flicka som utsätts för en kränkning ligger tyst och vettskrämd utan förmåga till motstånd och protest. Våld eller hot har inte använts, flickan har inte varit berusad – i det fallet får inte ens åtal väckas.

Man kan på god grund fråga sig om inte regeringens förslag strider mot våra åtaganden som följer av Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna. Lagrådet har efterfrågat en närmare analys av Bulgariendomens tolkning av Europakonventionen. Det är en uppmaning som Bodström inte hörsammat. Ingen förändring skedde efter det att Lagrådet hade tittat på ärendet. Bodström väljer att tro att Lagrådet bara vill ha en bättre redovisning. Han har inte tagit fasta på den möjlighet som Lagrådet pekade på, nämligen att ta bort kravet på våld eller hot om offret kan sägas ha varit i en särskilt utsatt situation. Europadomstolens uppgift är ju att pröva om rättssystemen och rättstillämpningen i Europarådets medlemsstater är förenliga med de åtaganden som staterna har gjort. Detta kan man inte bortse från som justitieminister.

Det verkar som om Socialdemokraterna med samarbetspartier tror att Bulgariendomen inte uttrycker mer än ett förbud mot att kräva att offret gjort motstånd. Men det är inte det man kräver, utan man kräver att alla sexualhandlingar där inget samtycke sker måste täckas av straffansvaret, även om inget som helst våld eller något hot har förekommit. Kan det vara så att det finns en tyst uppfattning i departementet, hos regeringsbärande partier, att det inte kan förekomma en sexuell handling som utförs med en kvinna mot hennes vilja utan att det måste till våld eller hot, eller att hon är i något av de tillstånd som inbegrips i ordet hjälplös enligt lag?

Varje människa har ett okränkbart, unikt och i förhållande till andra människor likställt värde. Bodströms undermåliga lagförslag kan inte anses leva upp till sådana värden. Den nya lagen duger inte, särskilt inte som skydd för de flickor som tysta och rädda utsätts för en kränkande handling. Vi får en ny lagstiftning som inte stämmer överens med vanligt folks rättsmedvetande. Det är allvarligt, och det är sorgligt.

Herr talman! Varje sexualhandling som sker utan att människan i fråga givit sitt medgivande är ett maktövergrepp. De små människorna, barnen, är ofta mer utlämnade och mer rädda och utan reträttmöjlighet om en närstående begår övergreppen. Det enda sättet att överleva kan vara att förtränga det som pågår, också lång tid efter det att det har hänt. Det är inte ovanligt att man först i vuxen ålder kan bejaka det som har hänt. Därför bör inte sexuella övergrepp mot barn preskriberas över huvud taget.

Kristdemokraterna har aktivt medverkat till att vi i Sverige sedan den 1 januari 1999 har ett förbud mot innehav av barnpornografi. Lagen kom till, och det minns ni säkert, efter en lång och hätsk debatt, där vi som förespråkade lagen anklagades för att inte inse konsekvenserna för tryck-

frihetslagen. Jag är glad att kunna säga att i dag är det få som ifrågasätter värdet av den lagen. Men lagen är fortfarande inte heltäckande. Att enbart titta på barnpornografiskt material, det vill säga att se på bilder eller filmsekvenser där barn utsätts för sexuella övergrepp, är fortfarande fullt tillåtet.

Bodström flaggar nu för en översyn av barnpornografibrottet. Han vill undersöka om det framöver också ska bli straffbart att titta på barnporr över Internet. Det är något som är lagligt så länge bilderna inte sparas på datorn. Vidare ska utredningen få i uppdrag att utvärdera preskriptionstiden för barnporr och undersöka drabbade barns möjligheter till skadestånd. Det är positivt. Vi har länge försökt få justitieministern att förstå att lagen om barnpornografi inte är heltäckande och att översynen är nödvändig. Ingenting borde ha högre prioritet för oss alla än att vi med alla tänkbara möjligheter försöker skydda de allra mest utsatta och att se till att de kryphål som finns i lagstiftningen i dag försvinner. Jag hoppas att det denna gång inte ska dröja sex år innan det är färdigutrett.

Herr talman! Ingen vet med säkerhet hur mycket barnpornografi som finns ute på nätet, men utan tvivel finns det stora mängder. Med hänsyn till brottets karaktär och de identifikationssvårigheter när det gäller brottsoffer som finns är det inte ovanligt att brottet uppdagas långt senare, kanske när barnet har nått vuxen ålder. För att säkerställa möjligheterna till upprättelse för barnet måste preskriptionstiderna också här förlängas och börja löpa först när barnet har fyllt 18 år.

Herr talman! Jag står självfallet bakom alla våra reservationer men vill för tids vinnande yrka bifall bara till reservation 2.

Anf. 9 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tackar Maria Larsson för hennes starka engagemang i dessa frågor, ett engagemang som vi från Folkpartiet liberalerna givetvis delar. Vår ideologi mer än någon annan, vill jag påstå, har den enskilda individen, varje människa, som utgångspunkt också för hur vi ser på politiken och samhällsbygget.

Maria Larsson nämner barnporrbrotten. Det var väldigt kontroversiellt. Bland annat var Lagrådet väldigt tveksamt. Det var någonting som Kristdemokraterna då valde att inte bry sig så särskilt mycket om, vill jag understryka. Man ska komma ihåg det när man nu drar överväxlar av vad Lagrådet har sagt om bland annat Bulgariendomen. Jag tycker att man drar på där, och jag blir förvånad när ett antal professorer har grävt ned sig så mycket i detta. När man talar med de människor som arbetar inom domstolen i Europarådet blir det ganska tydligt att den här domen inte har någon som helst prejudicerande effekt på Sverige. Däremot är det väldigt viktigt att ta del av den och se om vi kan lära någonting. Men den har inga direkta avgörande effekter på den svenska lagstiftningen, vill jag understryka.

Jag tycker att Maria Larsson också på ett föredömligt sätt talar om hur många människor i vårt samhälle uppfattar dagens lagstiftning. Det blir väldigt konstigt så som det återspeglas utanför riksdagen och inte minst utanför domstolarna. Men jag vill varna lite när att man beskriver att vi med någon lagstiftningsteknik ska kunna trolla eller komma bort från – med samtycke eller med det som vi i Folkpartiet fokuserar på, att förstärka betydelsen av en särskilt utsatt situation – de beviskrav som vi

har. Vi är en rättsstat. Då måste vi också säga det obehagliga att hellre fria än fälla oavsett om gärningsmannen är en som förtjänar allt klander och med stor sannolikhet har begått en mycket vidrig gärning. Man kan inte döma någon till ansvar om det inte är klarlagt i domstol bevismässigt.

Anf. 10 MARIA LARSSON (kd) replik:

Herr talman! Det var en lång utläggning, och jag vet inte riktigt vad det var fråga om. Jag svarar väl på det jag tror att du frågar om.

När det gäller Lagrådets roll är det, tycker jag, alltid värt att fästa uppmärksamhet vid vad Lagrådet säger. Man gör alltså en lagklok bedömning, och den ska vi ta på allvar. Ibland finns det skäl att argumentera mot, om man ser någonting enbart ur en juridisk synvinkel och det finns andra skäl som kan väga för. Så var det till exempel när det gällde behovet av en lag om barnpornografi. Det fanns andra saker. En lagstiftning kan ibland ha väldigt mycket av en attitydpåverkan, vara en signalgivare i samhället att detta inte är acceptabelt. Här hade vi ingen lagstiftning alls. Då var det viktigt med den signalgivaren, och vi hittade också en framkomlig väg för en lagstiftning som fungerar, inte heltäckande, men tillfredsställande i dag. Jag tror att Johan Pehrson är glad för den kamp vi då förde, och jag hoppas att vi ska kunna förenas i kampen framåt.

Självklart ska alltid beviskraven vara starka. Men jag tycker att det är allvarligt att så få fall av våldtäkt och övergrepp mot kvinnor av män går till åtal. Jag hoppas att Johan Pehrson också tycker det. Jag tycker att det är allvarligt att så få fall leder till fällande dom. Jag tror inte att det kan vara med sanningen överensstämmande att en kränkande handling, ett övergrepp, begåtts bara i så få fall. Det verkar helt orimligt. Det är därför som jag är angelägen om att få till stånd en lagstiftning som kan vara mer adekvat när det gäller att se vem som ska frias och vem som ska fällas. Det är därför jag är lite bekymrad över att den här lagstiftningen inte kommer att räcka till i det fallet.

Anf. 11 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill understryka att Folkpartiet liberalerna till slut också stöder förslaget att man ska kriminalisera innehav av barnporr, men det var en fråga där Lagrådet hade starka invändningar. Jag tycker att man måste vara försiktig när man åberopar Lagrådet som auktoritet. Man ska noga lyssna på dem, men man kan inte alltid säga att det de säger om en viss dom i Europarådet har rätt betoning. Det är min och Folkpartiets åsikt i det här fallet.

Det är allvarligt att så få personer som sannolikt har begått sexualbrott eller våldtäkter faktiskt kan fällas. I mitt anförande pekade jag på – och det är Folkpartiets politik – att man också måste prioritera de rättsvårdande myndigheterna. Lagstiftningen går att skärpa ytterligare. Det har vi reservationer om. Jag tror att vi har en någorlunda gemensam syn på att det går att göra saker där. Men man får aldrig glömma bort att vardagen i dag, i morgon och i framtiden avgörs av att det finns kunniga poliser som är tillgängliga lokalt för att ta upp vittnesmål, genomföra förhör och säkra bevis, att det finns en åklagare som har tid och kraft, gärna i samarbete med polisen, att driva de här målen på ett sådant sätt

att de sedan håller vid en domstolsprövning och vi har en domstol som kan ta hand om de här målen i rimlig tid. Hela rättskedjan måste finnas. I dag kan vi i riksdagen bara ta ansvar för att vi stiftar en lag, och jag tycker faktiskt att den tar klara steg framåt även om jag också saknar en liten bit. Det andra är så otroligt viktigt om inte minst kvinnor ska känna att de får en starkare trygghet för sin person och slippa utsättas för brott.

Jag hoppas att Kristdemokraterna har med det i sitt fortsatta arbete och när man pratar om de här frågorna. Man kan inte separera lagstiftningen från hur de rättsvårdande myndigheterna jobbar med densamma.

Anf. 12 MARIA LARSSON (kd) replik:

Herr talman! För oss har det varit en självklarhet att kräva till exempel en bättre polisutbildning i den här delen. Det hänger ihop. Det finns ett samband. Vi måste förstärka på alla plan. Precis som Johan Pehrson säger skapar en lagstiftning i sig ingen förändring om den inte också förstärks ute i de olika myndigheter som har att hantera ärendet. Det är vi fullständigt överens om. Dessutom tror jag att det är viktigt att vi får en lagstiftning där ett nej faktiskt gäller för ett nej och att det kan vara utgångspunkt i lagstiftningen och i de rättsvårdande myndigheterna.

Det finns en stor problematik i det samhälle vi lever i i dag som är väldigt översexualiserat. Väldigt mycket av det sexuella budskapet riktas till väldigt unga människor. Johan Pehrson var inne på detta i sitt tidigare replikskifte med Cecilia Magnusson. Vi behöver bygga respekten för andra människor från mycket tidiga barnår. Det handlar om respekten mellan man och kvinna, men det handlar egentligen genuint om respekten människor emellan, oavsett kön, skulle jag vilja säga. Där finns det oerhört mycket mer som vi måste göra. Där måste föräldrarna och skolan kunna vara signalgivare. Jag tror att vi måste ha ett annat synsätt. Barn måste få vara barn. Då är jag lite bekymrad över att Folkpartiet vill kunna döma barn för brott redan från 14 års ålder. Enligt mitt synsätt är de faktiskt fortfarande barn. Det gäller också i det avseendet.

Anf. 13 ROLF OLSSON (v):

Herr talman! Vänsterpartiet anser att med denna proposition och med detta betänkande kan sexualbrottslagstiftningen ta tydliga och stadiga steg framåt för att förstärka alla människors rätt till personlig och sexuell integritet och till självbestämmande. Vi kan också förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utsättas för sexuella kränkningar. Det är några av de viktigaste målsättningarna med denna reformering av sexualbrottslagstiftningen.

Det finns stor anledning att inskräpa de här grunderna när lagstiftningen ses över. Kränkningen är den gemensamma nämnaren för alla sexualbrott, och kränkningen har alltmer kommit att stå i förgrunden under senare års lagstiftningsarbete. Det nu aktuella lagförslaget innebär i högsta grad en ytterligare fokusering på bekämpande av just kränkningar. Det kommer till uttryck på flera sätt, och, enligt min mening, främst och tydligast genom utvidgningen och skärpningen av våldtäktsbrottet samt genom det särskilda våldtäktsbrottet mot barn.

En mycket viktig avsikt med en skärpt lagstiftning är också att påverka människors värderingar och det allmänna rättsmedvetandet och att ifrågasätta strukturella föreställningar. Vänsterpartiet hävdar att det finns

en grundläggande patriarkal könsmaktsordning som genomsyrar hela samhället, inklusive rättsväsendet, och som måste bekämpas. Det sexualiserade våldet ska ses i detta sammanhang. Det ska vi tala högt om. Vi i Vänsterpartiet menar att det i sanning är brottsförebyggande verksamhet. Vi ska höja medvetenheten om dessa förhållanden och den vägen förebygga kränkande gärningar. Vi måste se förändringarna och lagstiftningen i perspektivet att bryta den förhärskande könsmaktsstrukturen.

Herr talman! Det är utomordentligt centralt att det hos de rättsvårdande myndigheterna, inte minst polisen och domstolarna, finns en god kompetens om vilka känslor och upplevelser offren för sexualbrottens traumatiska och förnedrande händelser bär på. Förhör och rättegångar får inte bli ytterligare kränkningar. Därför är bemötandefrågorna i sexualbrottsmålen helt centrala och avgörande.

I ett uttalande från Brottsofferjourernas riksorganisation säger de bland annat om de våldtäktsoffer de möter: Risken att bli kränkt under förhör och under rättsprocessen är överhängande hur mycket stöd vi än ger. Risken att känna sig våldtagen på nytt i rättsalen är en verklighet vi måste informera våra brottsoffer om.

Det finns all anledning att erinra om att det redan i den proposition som ledde till 1984 års sexualbrottslagstiftning fastslogs att man under rättsprocessen inte ska komma in på frågor som inte har med saken att göra. Det kan handla om kvinnans klädsel, hennes livsföring, hennes sexuella erfarenheter och så vidare. Det är tyvärr i allra högsta grad aktuellt att påminna om att rättegångar med dessa frågor i fokus fortfarande förekommer. Brister i förståelsen för målsägandens utsatta position är tyvärr fortfarande alltför vanliga. Det är alldeles nödvändigt att säkerställa ett bättre bemötande av de utsatta kvinnorna, barnen och offren för olika former av sexualbrott.

Det pågår förvisso ett arbete med de här frågorna ute hos myndigheterna. Betänkandet betonar nödvändigheten av ytterligare intensifiering av utbildningsinsatser och kompetenshöjning. Jag understryker detta med tjocka streck. Här måste tydliga förbättringar ske. Vänsterpartiet kommer att följa utvecklingen på det här området mycket noga.

Herr talman! Vänsterpartiet har aktivt deltagit i beredningen av propositionen. Ett mycket viktigt krav för oss har varit att de förändringar och skärpningar som nu föreslås måste bli föremål för utvärdering och uppföljning. Som tydligt framgår av proposition och betänkande ska en utvärdering ske. Det ligger dock i sakens natur att de nya bestämmelserna ska ha varit i kraft under en sådan tid att det finns ett rejält underlag för att kunna bedöma och utvärdera utfallet av regleringen. Det uttalas att regleringen bör kunna utvärderas inom ett par år.

Det är på många sätt mycket viktigt att allsidigt utvärdera lagstiftningen. Det handlar ju om att bedöma effekterna av den gjorda regleringen och också om att vara öppen för samhällsutvecklingen och se vilka ytterligare krav på nya åtgärder som växer fram. Det är givet för oss i Vänsterpartiet att inte se utvecklingen på det här området som statisk. Det kommer med all säkerhet att behöva vidtas ytterligare åtgärder längre fram. Sexualbrottslagstiftningen måste alltid vara föremål för en aktiv debatt, och utvärderingar ger oss nödvändigt underlag.

Herr talman! Den inledande paragrafen i brottsbalkens 6 kap. är våldtäktsparagrafen. Det är ingen tvekan om att våldtäktsbrottet genom nya

skrivningar och andra förändringar både utvidgas och skärps. Kraven på våld eller hot sänks och betydligt fler handlingar kommer att kallas vid sitt rätta namn, nämligen våldtäkt. Begreppet vanmakt utmönstras, det i dagens lagstiftning subsidiära brottet sexuellt utnyttjande avskaffas och många av de brott som fallit under denna bestämmelse flyttas in under våldtäktsbestämmelserna.

När det gäller grov våldtäkt sker också en utvidgning av möjligheterna att bedöma en våldtäktsgärning som grov genom att kraven på våld eller hot sänks, och genom att fler gärningar kan komma i fråga. Således ska det särskilt beaktas och kunna dömas för grov våldtäkt om fler än en förgripit sig på offret eller deltagit i övergreppet.

Det finns endast två brottsrubriceringar i våldtäktsparagrafen, nämligen våldtäkt och grov våldtäkt. Men liksom i nu gällande lagstiftning finns i det nya förslaget en bestämmelse om möjlighet att i enstaka fall, när omständigheterna talar för detta, döma för våldtäkt enligt en mindre sträng straffskala. Begreppet ”mindre allvarligt” föreslås bytas till ”mindre grovt”. Det är ganska rimligt att det ska finnas möjlighet att i enstaka fall tillämpa en lägre straffskala än i normalfallen. Det måste också ses mot bakgrund av att betydligt fler gärningar nu lyfts in under våldtäktsparagrafen.

För oss i Vänsterpartiet har det varit viktigt att det uttrycks mycket tydligt i såväl proposition som betänkande att bestämmelsen ska tillämpas med tydlig restriktivitet. Det är också avgörande för oss att det är just våldtäktsbrottet som ska stå i fokus i det kommande utvärderingsarbetet så att tillämpningen av inte minst denna bestämmelse blir föremål för en rejäl och kritisk belysning.

Herr talman! Vänsterpartiet har under en längre tid hävdat att sexköpslagen bör ingå i brottsbalkens sexualbrottslagstiftning, och så sker nu i 11 §. Det är följdriktigt, och det sker därutöver en del viktiga förtydliganden och skärpningar. I det andra stycket finns således inlagt bestämmelser som träffar dem som utnyttjar en sexuell tjänst som någon annan betalar. Det är en positiv förändring.

Herr talman! Som framgår av det särskilda yttrande som vi i Vänsterpartiet lämnat och som också Folkpartiet anslutit sig till tar vi diskussionerna om en samtyckesreglering på djupaste allvar.

I propositionen och betänkandet slås fast att våldtäktsbrottet inte ska konstrueras med bristande samtycke som enda grund. Det var också något som en enig kommitté kom fram till. De resonerade kring att en sådan bestämmelse också skulle omfatta fall av påstått tyst samtycke från offret och där fokus skulle riktas mot offrets beteende, klädsel och så vidare. Man riskerade alltså en koncentration på offret i stället för gärningsmannen. Denna risk har också Lagrådet nu lyft fram.

Men tanke på att det redan i dag finns anledning att vara vaksam och kritisera fall av fokusering på offer i stället för gärningsmän är det naturligtvis viktigt att inte ytterligare öka riskerna för en sådan utveckling. Det är också viktigt att betona att samtycke eller brist på samtycke redan i dag ska spela en avgörande roll vid bedömningarna i dessa mål. Högsta domstolen har slagit fast att bristen på samtycke är det grundläggande kriteriet när frågan om våldtäkt eller sexuellt tvång prövas.

Herr talman! Med detta sagt finns det ändå anledning att fortsätta diskussionerna. Vi förutsätter även här att den aviserade utvärderingen stu-

derar frågor kring samtyckesaspekter i rättstillämpningen och också redovisar utvecklingen i omvärlden när det gäller sexualbrott och samtyckesreglering.

Herr talman! Utöver propositionen och följdmotioner som väckts med anledning av denna behandlas i betänkandet ett antal motioner som väckts under allmänna motionstiden. Vänsterpartiet har i en motion uppmärksammat att det är ett stort problem att det inom ramen för EU görs alltför lite när det gäller att vidta åtgärder mot sexköparna. I vissa länder, som Tyskland och Holland, går utvecklingen tvärtom i riktning mot att de prostituerade kan ansluta sig till socialförsäkringssystemet och prostitution likställs på många sätt med vilket annat arbete som helst. Detta är naturligtvis en fullkomligt oacceptabel utveckling, anser vi i Vänsterpartiet.

Vänsterpartiet har i reservation 13 yrkat på att regeringen bör arbeta betydligt mer målmedvetet för att bryta denna utveckling och verka för en prostitutionsfri union. Då krävs att också övriga medlemsstater förbjuder sexköp.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservation 13.

Anf. 14 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Ingen människa föds till våldtäktsman. Trots denna insikt och förståelse för att det krävs en hel del förebyggande arbete är jag och Rolf Olsson överens om att det också krävs att man ytterligare kriminaliserar sexuella handlingar och skärper straffen. Det är helt nödvändigt för att visa allvaret i detta.

Ingen föds, som sagt, till våldtäktsman. Det är någonting som går snett, från det att en ung människa föds och sedan under sin uppväxt uppenbart inte får lära sig tillräckligt av sina föräldrar, inte får det stöd man förtjänar därför att föräldrarna kanske inte orkar eller har förmåga att stötta sitt barn med sunda värderingar. Det kan vara en skola som inte förmår att rå på, ett samhälle där den unge glider in i utanförskap och en socialtjänst som inte heller klarar av detta.

Folkpartiet har sagt att det är väldigt viktigt med tidiga ingripanden. I stället för att vänta, i stället för att den unge får hålla på och trakassera andra människor – kanske unga tjejer – med ett beteende som är mycket farligt för den unge själv, men också för de tjejer som kan komma i den personens väg, vill vi att man ska möjliggöra tidigare ingrepp.

Man ska se till att det finns en reglering så att polisen ska vara tvungen att utreda dessa brott redan när det gäller den som är 14 år. Det kallar en del för att det ska leda till fängelse och straff. Det har säkert också någon från Vänsterpartiet sagt. Jag ser det som en möjlighet att se till att den unge får en påföljd som är mycket socialt inriktad och slutar med det beteendet. Det börjar så tidigt.

Är Rolf Olsson beredd att fundera på hur vi ska förstärka de förebyggande insatserna så att vi kan ingripa tidigt, så att små olyckor – om man får använda det uttrycket – inte blir stora katastrofer?

Anf. 15 ROLF OLSSON (v) replik:

Herr talman! Jag är definitivt beredd att diskutera och vill aktivt delta och föra fram Vänsterpartiets ståndpunkter när det gäller olika aspekter på förebyggande arbete. Däremot sätter jag definitivt en gräns vid att

börja diskutera en 14-årsgräns, som jag uppfattar att Folkpartiet har föreslagit när det gäller att se över straffmyndighetsåldern och sänka den. Det är vi definitivt inte inne på.

Ett område i det förebyggande arbetet är den allmänna samhällsdebatten. Det är medvetenheten om den könsmaktsordning och den könsmaktsstruktur som präglar samhället och som åtminstone jag och Vänsterpartiet menar har en stor betydelse i de här frågorna. Hur attackerar vi på ett bättre sätt mäns våld mot kvinnor, det sexualiserade våldet? Det finns redovisat i betänkandet en del av det arbete som pågår med uppbyggnaden av kompetensen på Rikskvinnocentrum, som är en spindel i nätet – om vi kan använda det uttrycket – i det förebyggande arbetet och den kunskapsuppbyggnad som pågår. Det finns också handlingsplaner som utarbetas hos regeringen.

Den allmänna samhällsdebatten är utomordentligt viktig som förebyggande arbete. Sedan är det naturligtvis viktigt med utbildningsinsatser inom de myndigheter som är direkt berörda men också, som Johan Pehrson är inne på, ute i skolor, inom socialtjänst och så vidare. Jag är helt inne på att vi mycket tidigt och med större allvar ska arbeta för att komma till rätta med tidiga tecken på sexualiserat våld.

Anf. 16 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag beklagar att Vänsterpartiet inte ser vikten av att vi garanterar betydligt tidigare ingripanden mot de unga som är på väg in i sitt eget elände. De kommer att skörda andra människors liv och leverne och framtidschanser på sin väg. Vi måste gripa in tidigare.

Vi måste se allvarigare på detta om vi i framtiden vill se färre människor i fängelserna. Jag är förvånad över att man i dag inte inser problematiken utan pratar om största välvilja från socialtjänst och så vidare. Vi har hållit på i tio år och velat att socialtjänsten ska vidta dessa åtgärder, men det går inte eftersom den möjligheten inte finns.

Herr talman! Rolf Olsson var också inne på frågan om verkligheten. Han berättade om brottsofferjourerna och hur de får rapporter om hur människor på nytt kränks i rättsprocessen, från polisen till domstolarna. Jag tror att det till viss del kan stämma, men det beror oftast på en ganska omfattande resursbrist. Vi vet hur det ser ut. Polisstationerna stängs, den lokala förankringen minskar och kunskapen om hur det ser ut i en liten bygd blir sämre.

Vi vet också att utbildningsinsatserna ska minska. Detta finns just nu, i denna minut, på alla polischefers bord. De ska minska, och mina vänner, Rolf Olsson är tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet de som ansvarar för att utbildningsinsatserna i dag minskar. De kör polisen på svältpott, och nu ska till och med utbildningen minskas eftersom vi tydligen inte har råd att anställa poliserna. Det leder till att tryggheten minskar.

Vi kan även se hur det är i domstolarna – och nu talar jag om domstolarna och inte om Glesbygdsverket. Där växer balanserna och genomströmningstiderna blir allt längre, vilket leder till en sämre rättstrygghet för de människor som utsätts för dessa brott. Jag vädjar, Rolf Olsson, på mina bara knän: Kom till undsättning i vårbudgeten. Se till att svenskt rättsväsende får resurstillskott, inte minst av respekt för brottsoffren.

Anf. 17 ROLF OLSSON (v) replik:

Herr talman! Johan Pehrson och jag har haft den här diskussionen tidigare, och jag har påpekat att rättsområdet är det enskilda område inom budgeten som fått de största tillskotten under senare år. Den utvecklingen fortsätter, Johan Pehrson. Det går att studera vad vi redan beslutat om för de kommande åren, och självklart kommer vi under de stundande förhandlingarna och i samband med de beslut vi sedan ska fatta att ha diskussioner kring rättsområdet och eventuella förstärkningar där. Det kan vara högaktuellt att diskutera sådana, och jag vill därför inte på något sätt säga att frågan är slutförd.

Den eländesbeskrivning som Johan Pehrson upprepade gånger tar fram måste emellertid ställas mot det faktum att vi ser en ökad lagföring, polisen arbetar effektivare och i hela rättskedjan kommer det in fler människor som döms till fängelse. De blir alltså alltfler. I går hörde vi kriminalvårdsdirektören berätta att man behöver 1 800 nya platser, vilket ju beror på att polisen arbetar effektivare. Naturligtvis är det också ett resultat av att de fått större resurser.

För att återvända till det nu aktuella ämnet måste också utbildningsinsatserna prioriteras. Vi har ett gemensamt ansvar att hålla fast vid att utbildningsinsatserna också i fortsättningen måste stå i fokus. De behövs för att öka kunskapen om bland annat det sexualiserade våldet och om bemötandefrågorna, vilka är utomordentligt viktiga.

Anf. 18 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Herr talman! Rolf Olsson talar väl om bland annat utbildningsinsatser. Jag kan inte låta bli att fundera över några frågeställningar med anledning av inlägget om utbildningsinsatser. Rolf Olsson säger sig stå bakom specialutbildade poliser och andra tjänstemän inom rättsväsendet. Varför, Rolf Olsson, har Vänsterpartiet då inte ställt upp på det moderata kravet att inrätta familjevårdsenheter?

Under många år har vi drivit frågan om att förstärka brottsoffrens rättssäkerhet. Det som Rolf Olsson nu talar så vackert om har inte vid något enda tillfälle inneburit ett rejält stöd för kravet att faktiskt inrätta specialenheter för den typen av brottslighet. Är det dags nu, eller är det bara prat? Det skulle vara jätteskönt om Rolf Olsson kunde tala om att de kommer att driva frågan stenhårt. Det finns ett antal familjevårdsenheter där man kan ta hand om våldtäktsfallen – inom några myndigheter – men det gäller långt ifrån alla, inte ens hälften, trots att alla borde ha det. Det skulle ha kunnat införas för länge sedan.

Rolf Olsson var också inne på lagstiftningen, och jag måste be honom utveckla Vänsterpartiets inställning till samtycke och utredning om samtyckesparagrafen samt det som gäller mindre grov eller mindre allvarlig våldtäkt. Genom det förslag som Vänsterpartiet står bakom, och med de skrivningar ni valt, kan man förledas att tro att våldtäkt mot barn är mindre allvarligt än mot vuxna.

Anf. 19 ROLF OLSSON (v) replik:

Herr talman! Det var många och naturligtvis oerhört viktiga punkter som Cecilia Magnusson berörde. Jag ska se hur mycket jag hinner svara på under den korta tiden.

Jag har tidigare från talarstolen sagt att man självklart måste ha en öppen och allmänt positiv attityd till familjevåldsenheter. Erfarenheterna är goda på många håll där dessa enheter verkat och byggts upp. Men någon exakt tidtabell för hur utökningen, som jag naturligtvis tycker att det finns anledning att verka för, ska se ut vill jag inte här ange. Vi måste, som sagt, ha en allmänt positiv bild, och sedan får vi följa utvecklingen och vara positiva till att de fortsätter att byggas ut på fler ställen.

När det gäller samtyckesregleringen vill jag gå tillbaka till replikväxlingen mellan Cecilia Magnusson och Johan Pehrson och understryka en del av det som Johan sade. Vi är ganska överens på den punkten. Det är viktigt, som jag var inne på tidigare, att i samtyckesregleringen titta på riskerna med fokus på offer, och det som kommittén sade i dessa frågor är fortfarande någonting att ta fasta på. Det gäller alltså den eniga kommitté som övervägde detta. Det är dock viktigt med en öppenhet inför framtiden.

Den utvärdering som ska ske, och som inte minst vårt parti varit med och drivit fram, innebär att vi kommer att titta på frågan om samtycke och hur den hanteras i domarna framöver.

Anf. 20 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Herr talman! Det var ju skönt att höra att Vänsterpartiet drivit igenom att man ska gå till botten med samtyckesproblematiken. Jag uppfattade Rolf Olssons svar så att den ska ingå i utvärderingen. Vi kommer att noga följa hur det hela utvecklar sig. Det skulle dock ha varit intressant att höra Rolf Olssons inställning till frågan om samtycke, för redan i dag koncentrerar man sig inom rättsväsendet på offrets göranden och låtanden och inte på gärningsmannens handlande under tiden, det som ni befarar skulle inträffa med ett samtycke. Men det är ju bara tro, inget vetande, och det är det vi reserverar vill ha klarhet i. Kan man få en större trygghet för offren genom att införa samtyckesreglering eller inte? Det är alltså vetande vi vill ha.

När det gäller den andra delen räcker det inte, Rolf Olsson, med en öppen och positiv attityd till specialutbildade poliser eller andra tjänstemän inom rättsväsendet. Det gäller att göra saker. Jag tillhör oppositionen, men Rolf Olsson ingår i majoriteten.

Om nu Rolf Olsson tycker att det är viktigt att brottsoffren får ett bra bemötande tycker jag att man kan kräva lite mer än en positiv och öppen attityd. Det behövs handling och att man ställer krav på regeringen. Det krävs inte bara en lagstiftning utan att rättsväsendet kan verka i den andan och bemöta brottsoffren på ett människovärdigt sätt.

Anf. 21 ROLF OLSSON (v) replik:

Herr talman! Frågorna om bemötande och utbildning som på olika sätt höjer kunskaperna hos alla de myndigheter som möter brottsoffren är utomordentligt centrala. Jag menar att familjevåldsenheter inte är trollspöet som löser alla problem. Det kan vara ett viktigt redskap. Men det finns många andra sätt att förbättra bemötandet och tillgodose behov av ett bättre bemötande ute bland de rättsvärdande myndigheterna.

Det arbetar vi för. Det ingår också i de regleringsbrev som finns för de olika myndigheterna, domstolarna, åklagarna och polisen. Vi ska

fortsätta att arbeta för det bra bemötandet. Jag tror att vi är hyggligt överens bland partierna att vi ska bevaka de frågorna framöver. Familjevårdsheter är ett bra sätt, men det är inte det enda.

När det återigen gäller frågan om samtycke uttalar vi väldigt tydligt att det måste ingå i utvärderingen av lagförslaget framöver. Det bör kunna presenteras inom några år. Därmed tycker jag att syftet bakom det man skriver i reservation 1 är ganska hyggligt tillgodosett.

Cecilia Magnusson använde orden tro och inte vetande. Det kan man applicera på det som står i reservationen. Där uttrycks förhoppningar om att en samtyckesreglering ska leda till fler anmälningar och fler fällande domar. Men faktum är att man från engelsk rätt, där detta används, inte har några sådana erfarenheter som ger stöd åt den fromma förhoppningen.

Anf. 22 JOHAN LINANDER (c):

Herr talman! Det har tagit lång tid, alldeles för lång tid. Men i dag ska vi äntligen besluta om en ny sexualbrottslagstiftning. Alltför många kvinnor, men också män, har under de sju år det tagit för regeringen att få fram ett lagförslag tvingats uppleva en rättegång där den våldtäkt som de blivit utsatta för inte bedömts som en våldtäkt. En 13-årig flicka i Motala blir förhoppningsvis den sista som tvingats uppleva denna kränkning.

Utan tvekan är den nya sexualbrottslagstiftningen ett steg i rätt riktning. Även om vi från Centerpartiets sida står bakom ett stort antal reservationer kommer vi inte på något sätt att vilja skjuta upp besluten och de förbättringar som trots allt sker med den nya lagstiftningen.

Den kanske största förändringen, och som gäller den fråga som också togs upp i det så kallade Södertäljemålet, som föranledde Sexualbrottskommittén, är att sexuellt utnyttjande av en berusad, sovande eller på annat sätt hjälplös person ska bedömas som våldtäkt. Tyvärr finns det fortfarande oklarheter vad gäller begreppet hjälplös, och det återkommer jag till.

Andra bra förslag, som Centerpartiet också tidigare lyft upp, är till exempel att våldtäkt mot barn särregleras och att det inte krävs tvång eller våld från den vuxnes sida, att sexköp ska vara kriminaliserat även om det är någon annan som betalar, höjt straffminimum vad gäller vissa sexualbrott och att preskriptionstiden ska börja löpa först den dag då barnet fyllt 18 år. Så långt ska regeringen ha ett erkännande för att propositionen är en förbättring av befintlig lagstiftning. Men tyvärr finns det en hel del som saknas.

Dagens debatt är mycket viktig. Det är minst sagt förvånande och beklagligt att justitieministern inte prioriterar att vara här och delta i debatten.

Herr talman! Innan jag går vidare i mitt anförande vill jag säga att jag för enkelhetens skull kommer att använda "kvinnan" som synonymt för offret och "mannen" om den som begått brottet, det vill säga gärningsmannen. Jag är fullt medveten om att det finns kvinnor som är förövare och män som blivit och blir utsatta för sexualbrott. Men vi kan inte förneka att i en mycket stor majoritet av de sexualbrott som sker är det mannen som är förövare och kvinnan som är utsatt. Min förenkling i

anförandet ska absolut inte ses som att det på något sätt är mindre allvarligt med sexualbrott mot män.

Regeringen har valt att inte ta upp en samtyckesreglering i sitt lagförslag. Argumentet är att det kan bli ett hårt tryck på kvinnan som anmält det sexuella övergreppet. Det kan vara troligt, men den principiella frågan är långt mycket viktigare som jag ser det.

Även med den nya sexualbrottslagstiftningen kommer kvinnan fortfarande att ha det juridiska ansvaret att se till att mannen förstår att hon inte vill ha sexuellt umgänge. Mannen själv har inget eget ansvar att ta reda på huruvida kvinnan vill ha det sexuella umgänget eller inte. Detta är fullkomligt fel enligt mitt sätt att se det. Självklart borde lagstiftningen utgå från att ett samtycke till en handling ska inhämtas innan handlingen utförs.

Jag ska göra en kanske något vårdslös jämförelse. Det är givetvis inte en jämförelse på något annat sätt än vad gäller just samtycket. Det är enligt svensk lagstiftning olagligt att låna grannens bil utan att först få ett samtycke. Inte ens om grannen lämnat reservnycklarna hemma hos dig eller har nycklarna i bilen är det okej att ta bilen utan samtycke. Visst kan det finnas bevisproblem, men det är väl ingen som skulle komma på tanken att ha en lagstiftning som utgår från att det är okej att låna bilen så länge inte grannen har sagt någonting annat.

I den så kallade Bulgariendomen i december 2003 fastslog Europadomstolen ett krav på att alla sexuella handlingar som inte bygger på samtycke ska vara straffbelagda. Vi har diskuterat det tidigare. Bland EU:s medlemmar är det inte bara Storbritannien utan även Irland och Belgien som redan har en sådan lagstiftning. Det borde även Sverige ha. Det är snarast en skandal att Sverige kommer att ha Europas senast stiftade sexualbrottslag, men ändå är det tveksamt om vi uppfyller Europadomstolens krav.

I dag fattar vi här i Sveriges riksdag beslut om en ny sexualbrottslag. Det hade varit angeläget att redan nu få en lag som bygger på samtyckeskraV, men jag förstår givetvis att det inte kommer att bli så. Därför finns det en reservation om en utredning av en samtyckesreglering. Ni riksdagsledamöter som sitter här i kammaren och ni andra som sitter på era kontor och tittar på tv:n: Tänk efter. Är det rimligt att år 2005 fortfarande ha en sexualbrottslag som utgår från att kvinnan är sexuellt tillgänglig så länge som hon inte säger någonting annat?

Herr talman! Jag vill nu fortsätta med att ta upp hur samtyckesinvändningar bedöms. Situationen är inte ovanlig i sexualbrottsrättegångar. En eller flera män är åtalade för våldtäkt, kvinnan har av läkare dokumenterade skador i underlivet, men männen hävdar att hon samtyckte till de sexuella handlingarna inklusive dem som kan ha lett till skadorna.

Då är frågan hur domstolen bedömer samtyckesinvändningen. Jag tycker att det är fullt relevant att jämföra med en vanlig misshandel. Skillnaden är att det uppkommit skador i underlivet i stället för till exempel en bruten näsa. När det gäller misshandel är det nästan otänkbart att en invändning om att den skadade samtyckt till skadan skulle leda till en friande dom. Det är nästan helt otänkbart. Men när det gäller våldtäkten är det alltför vanligt att domstolen kommer fram till att det inte kan uteslutas att kvinnan frivilligt varit med på de sexuella handlingar som

ledde till skadorna, och därför kan männen inte dömas utan ska försättas på fri fot.

Varför är det så? Varför är det troligare att en kvinna skulle ha samtyckt till skador i underlivet än att en man skulle ha samtyckt till en bruten näsa? Jag menar att den lagstiftning vi har egentligen skulle kunna räcka till, men eftersom samtyckesinvändningar vad gäller sexualbrott bedöms så olika jämfört med till exempel när det gäller våldsbrott måste vi som lagstiftare göra en förändring.

Herr talman! Jag är rädd för att vi även med den nya sexualbrottslagen kommer att få uppmärksammade rättegångar där människor kommer att bli upprörda över domsluten. Oftast handlar det om bevisfrågor, och jag ska vara tydlig när det gäller att beviskraven inte ska sänkas. Men jag tror också att det kommer att finnas mål där gärningsmännen inte fälls för våldtäkt på grund av att lagstiftningen är otillräcklig. Jag tänker då närmast på begreppet ”hjälplost tillstånd”.

Som Maria Larsson tidigare har varit inne på kommer det att finnas fall där offret inte har vågat eller kunnat säga nej trots att hon inte har befunnit sig i ett hjälplost tillstånd enligt lagens mening. En sådan situation kan ändå vara klart straffvärd enligt mitt sätt att se det, men eftersom det inte är hjälplost tillstånd kan mannen inte heller dömas för våldtäkt. Detta skulle vi kunna lösa genom att lägga till begreppet ”särskilt utsatt situation”.

Såväl Sexualbrottskommittén som Lagrådet har föreslagit att man ska mjuka upp rekvisitet ”hjälplost tillstånd”. Det skulle kunna göras genom att man lägger till ”särskilt utsatt situation”. Det skulle också kunna vara ett sätt att komma närmare Europadomstolens krav på att alla sexuella handlingar utan samtycke ska vara straffbelagda.

I samma paragraf i den nya lagen finns rubriceringen ”mindre grov våldtäkt”. Det är en rubricering som ger sken av att en våldtäkt kan vara mindre allvarlig. Sexualbrottskommittén föreslog att denna rubricering skulle tas bort, men regeringen har ändå valt att behålla den. Vi i Centerpartiet menar att ingen våldtäkt kan vara mindre grov. Det är snarast ett hån mot en kvinna som utsatts för våldtäkt att säga till henne: Du har blivit utsatt för en mindre grov våldtäkt. Jag kan försäkra att för den kvinnan var det inte en mindre grov våldtäkt.

Centerpartiet har yrkat på att denna rubricering ska strykas och att det därmed blir ett höjt minimistraff för våldtäkt till två års fängelse från i teorin två veckor, som det är i dag. Utskottsmajoriteten pekar på att det kan finnas så lindriga fall av våldtäkter att det är berättigat med mycket korta straff. Jag menar att inga fall av våldtäkter är lindriga, och skulle de vara lindriga ska de inte falla in under begreppet våldtäkt. Våldtäkt är i min begreppsvärld ett fruktansvärt brott. Ett sådant ska inte kunna bedömas som mindre grovt och ge ett fängelsestraff på ned till två veckor.

Herr talman! Jag vet att min talartid börjar lida mot sitt slut, men jag har en liten bit kvar. Till slut vill jag ta upp och yrka bifall till reservation 11 under punkt 12 angående smygfilmning. Det har funnits ett fall nyligen där en hyresvärd gått in i en kvinnas lägenhet och installerat en kamera i badrummets ventilation. Enligt vår nuvarande lagstiftning kunde denna hyresvärd bara dömas för hemfridsbrott – för att han hade gått in i lägenheten, men inte för att han hade satt upp kameran i ventilationen för att filma kvinnan när hon var naken. För mig är detta mycket märkligt.

Givetvis borde lagen ändras så att han kunde dömas för sexuellt ofredande.

Tydligen håller inte socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister med om detta eftersom de har yrkat avslag på min motion. Majoriteten säger som vanligt att utredning pågår och inte ska föregripas. Varför kan ni inte hålla med om att det borde vara olagligt att sätta upp en kamera för att i hemlighet filma någon när hon är naken och ovetande om kameran? Jag tycker inte att det skulle vara så hemskt om Sveriges riksdag sade till regeringen att det här fallet är helt felaktigt och att det måste vara olagligt att begå en sådan här handling.

Centerpartiet har ytterligare 13 reservationer. Även dessa rör viktiga frågor, och vi står givetvis bakom samtliga våra reservationer. Men jag väljer i dag att yrka bifall enbart till reservation 11.

Anf. 23 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Herr talman! Det är förkylningstider, och jag hoppas att min röst kommer att hålla.

Det är en jätteviktig debatt som vi för i dag. Det är många som lyssnar och över huvud taget intresserar sig för de frågor som rör de sexuella övergreppen eller det sexualiserade våldet mot kvinnor och barn.

Mycket har sagts här ifrån talarstolen, och jag kan naturligtvis inte gå in på allt vad ni tidigare har sagt. Ni får återkomma i repliker till det som jag inte hinner ta upp.

Men jag kan konstatera att Johan Pehrson har lämnat debatten och befinner sig i någon budgetdebatt. Förvisso sitter han här, men han har lämnat debatten likväl. Han talar mer om resurser till polisen, om ungdomsbrottsligheten och så vidare. Jag förstår det, för Johan Pehrson ska ju snart ha en presskonferens och presentera ett politiskt förslag, har jag förstått. Jag förstår att huvudet därför är fullt av någonting annat.

Men när det gäller Maria Larsson funderar jag lite grann på om hon har läst propositionen ordentligt. Och har hon läst betänkandet? Hon talar som om ingenting skulle ha hänt i förslaget jämfört med tidigare. Men vi får väl anledning att återkomma till det.

Faktum är att här finns inga avslagsyrkanden. Det skulle man kunna tro av den debatt som har förts här. Vi är överens om de förändringar som ska göras. Sedan finns det åsikter om samtyckesreglering, om man ska ha uttrycket "särskilt utsatt situation" och så vidare. Men det finns alltså inga avslagsyrkanden, utan vi är överens. Och det, utskottskolleger, tycker jag är en mycket viktigare signal till allmänheten, till domstolsväsendet, till polisen och till alla andra runtomkring. Vi är överens om den lagstiftning som vi nu ska sätta i sjön från och med den 1 april. Det är mycket viktigare än att tala om kommatecken i texterna. Jag återkommer till de reservationer som jag hinner med.

Herr talman! Precis som andra har sagt här är det fortfarande så att kvinnor får uppleva att rättsväsendet behandlar dem på ett sätt som är ovärdigt en rättsstat. Den kvinna som har utsatts för brott borde kunna lita på att samhället träder in, tar brottet på allvar och gör vad som går för att finna gärningsmannen. Samhället ska lagföra, ge brottsoffret upprättelse, se till att skadestånd betalas och erbjuda stöd och hjälp för både brottsoffer och gärningsmän, inte minst för att minska återfallsrisken.

Men så ser det inte ut i Sverige i dag. Inte sällan möter kvinnor som har utsatts för sexuella övergrepp ett rättsväsende som agerar på ett diskriminerande och negligierande sätt. Vi ser dagligen bevis på det i medierna. Det finns uppgifter från kvinnojourerna, från Hopp, som är en organisation som arbetar med sexuellt utsatta, från brottsofferjourerna, från anhörigföreningar och från många andra som intresserar sig för frågan som vittnar om att det är just på det här sättet. En och annan studie kommer också fram som visar hur illa det är ställt.

Jag hinner inte fördjupa mig i alla orsaker till detta, men jag konstaterar att det bevisligen får till konsekvens att kvinnor misstror rättssystemet och samhällets förmåga att garantera kvinnor men också utsatta barn deras grundläggande mänskliga och medborgerliga rättigheter. De allra flesta av de här mycket grova brotten anmäls över huvud taget inte, och av dem som ändå anmäls är det bara en bråkdel som leder till åtal och fällande dom trots att man inte sällan har en utpekad gärningsman. Man har en tidpunkt och plats för brottet – det är känt och bekant, liksom var den tekniska bevisningen ska sökas. Trots det är alltså antalet fällande domar ytterst litet.

Herr talman! Jag skulle vilja vända mig just till talmannen och till alla andra män som lyssnar till och deltar i den här debatten.

Bakom de nedlagda utredningarna kan man spåra en viss förståelse och finna förklaringar i den gamla synen som utmålar mäns närmast okontrollerbara drift som orsak till att män tappar både huvud, förnuft och förmåga att ta ansvar. Sexuella övergrepp förklaras i efterhand med att kvinnan borde ha tänkt sig för innan hon lekte med mannen – eller med elden – innan hon klädde sig så lätt, innan hon dansade utmanande, innan hon följde med på en nattlig kopp te eller tog det där sista glaset vin. Hon får skylla sig själv. Hon borde förstå att mannen i det läget kanske inte förmår att respektera ett nej.

Det är verkligen dags för er män att reagera och föra ett herrans liv av minst två skäl. Det ena är att ni utmålas på ett förklenande sätt. Det andra är att kvinnors rättigheter kränks.

Jag företräder ju utskottet och majoriteten i den här stunden. Det är ju på sitt sätt alldeles rätt och riktigt. Som kvinna företräder jag samtidigt det underordnade könet. Den fråga vi diskuterar i dag kan inte kopplas bort från en könsmaktsanalys som förklarar mäns överordning och kvinnors underordning på de flesta av livets mest väsentliga områden.

Jag konstaterar att det knappast kommer att vara det underordnade könet som på egen hand åstadkommer de förändrade värderingar och attityder som krävs för att kvinnor och män ska uppnå en verklig jämställdhet. Frågan om samhällets otillräckliga bemötande av kvinnor som utsatts för sexuella övergrepp är ett av flera tillkortakommanden som vi kvinnor tvingas leva med.

Min poäng är att vi kan skriva om lagen gång på gång. Det kommer inte att ha någon betydelse om det inte blir en ändring av den könsmaktsordning som jag menar skapar de attityder som gör det möjligt att fortfarande 2005 låta bli att ta kvinnor som utsatts för sexuellt våld på allvar. Det är där som det riktigt stora förändringsarbetet måste ske. Det är där jag uppmanar män att på allvar engagera sig i vardagen, i sitt föräldraskap, på arbetet, som politiker. Strävan efter jämställdhet måste genom-

syra allt ni gör, inte bara när det känns politiskt korrekt att stå på kvinnors sida och vara feminist och tala om jämställdhet.

Vi kan också tala om resurser, mer poliser, bättre utbildning, fler åklagare som har specialistkompetens och så vidare. Inte heller det kommer att ha någon betydelse om inte attityder och värderingar till kvinnors underordning ändras.

Det gemensamma för alla sexualbrott, herr talman, är kränkningen. Det är det som är den riktigt stora frågan. Det är inte den sexuella handlingen i sig, utan kränkningen av brottsoffret.

Vad innebär då den nya lagen? Vi har hört en del räknas upp. Cecilia Magnusson talade om att det är svåröverskådlig materia. Jag tycker också att det är det. Det blir väl så när man ändrar i lagstiftning som redan finns och där man ska göra förändringar samtidigt som man gör omstruktureringar, och där inte hela brottsbalken följer med. Jag tycker också att det är svårt. Det har varit mycket arbete med att förstå vad förslagen innebär och vad det är vi tar ställning till. Sådant är livet som politiker. Vi får oftast inte helheten, utan vi får små bitar här och där som vi tar ställning till och reformerar.

Den nya lagen gör skillnad på vuxna och barn. Det tycker jag kanske är den mest väsentliga förändringen. Barn är man i Sverige upp till 18 år. Samtidigt har vi en sexuell bestämmelse från 15 år. Att sexuellt beröra barn under 15 år kommer att vara straffbart oavsett hur det har gått till, oavsett om våld eller hot har använts, om barnet har försökt freda sig eller till synes varit med på det. Det spelar ingen som helst roll.

Det är väsentliga förändringar för att stärka barns ställning. Det innebär i sig att betydligt fler gärningar kommer att dömas som våldtäkt och inte som sexuellt utnyttjande, som tidigare.

Kravet på tvång är satt lägre också för gärningar som riktas mot en vuxen. När det gäller barn finns det över huvud taget inga krav på tvång eller hot. När det gäller vuxna finns det fortfarande ett krav på hot om brottslig gärning. Det är naturligtvis en lägre skala av hot än vad som gällt fram till nu när det har handlat om tvång, hot eller våld i betydligt högre skala. Det gör i sig att fler kommer att kunna dömas för våldtäkt, på det sätt som vi, precis som allmänheten, önskar. Det är mycket allvarliga övergrepp det är fråga om.

Förbudet mot köp av sexuella handlingar av barn som sker under andra förhållanden än ren prostitution skärps. Det är bra tycker jag. Det har visat sig att det finns en verksamhet som riktar sig till barn och unga där det inte är tal om ren prostitution, men där man ändå utnyttjar barn sexuellt genom att tillhandahålla gåvor och andra förmåner.

Det blir en särskild straffbestämmelse för utnyttjande av barn för sexuell posering.

Sexköpslagen bakas äntligen in i brottsbalken. Det är bra och tydligt. Där skulle den ha varit från början, tycker jag. Av olika skäl har vi haft den i en annan lagstiftning.

Vi avslår också motioner om att vi borde kriminalisera den prostituerade. Vi håller fast vid linjen att det är den starkare parten, det vill säga köparen, som är ansvarig för handlingarna.

Debatten, herr talman, har många gånger handlat om begreppet vanmakt och hjälplöst tillstånd. Begreppet vanmakt försvinner, precis som Rolf Olsson tidigare sagt. Det utmönstras helt enkelt.

Vad det är att befinna sig i ett hjälplöst tillstånd preciseras tydligare. Hädanefter gäller att om någon utnyttjar en person som är medvetlös, sover, är berusad eller på annat sätt drogpåverkad, som genom sjukdom, kroppsskada, psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd anses en våldtäkt ha begåtts.

Det är förvånansvärt, tycker jag, att ni inte riktigt sätter tillit till den kraft som lagstiftningen direkt i lagtexten kommer att innebära när vi berättar för domstol och andra som har att hantera frågan vad ett hjälplöst tillstånd kan vara. Ni har oroat er över att det likväl fortfarande kommer att vara samma praxis som tidigare som kommer att utmejslas i domstol. Det stämmer inte. Vi skriver ju om lagen. Domstolarna kommer naturligtvis att använda såväl förarbete som kommentarer, författningskommentarer, propositionstext, betänkandetext och lagtext när man ska använda den nya lagstiftningen.

Jag är lite förvånad över att ni har bristande tilltro till att riksdagens beslut har genomslag.

Även om det rent språkligt bär emot är det i praktiken rimligt att en straffskala som sträcker sig från två år, vägen över sex år, till tio år när det gäller våldtäkt ska ha ett trappsteg som ligger under två år. Det gäller gärningar som fortfarande ska dömas som våldtäkt eftersom kränkningen är av sådant slag, men som genom omständigheterna i övrigt ändå inte ska bedömas fullt ut lika hårt.

I de fall där det är tänkt att användas – de är oerhört få – har det inte förevarit vare sig hot eller våld. Det är en restriktiv hållning när det gäller användningen av den här paragrafen. Den finns redan, men med en annan benämning. Det kommer inte att röra den som hotat med brottslig gärning. Det kan ändå vara en kränkande handling och ska bedömas som våldtäkt. Den ordningen har vi som sagt redan i dag. Det är inget nytt under solen, utan vi har valt att uttrycka det på ett annat sätt. Tidigare sade vi ”mindre allvarlig” våldtäkt. Det är klart att man reagerar på ett sådant sätt att uttrycka sig. Nu använder vi ”mindre grov” våldtäkt.

Språkligt sett håller jag med om att det här är svårt. Det är inte bra att uttrycka det på det sättet. Straffskalorna är till för att användas i domstol. Det är inte gemene man som har att hantera detta. Domen kommer likväl att vara våldtäkt, ingenting annat. Det kommer inte att stå att man har dömts för en mindre grov våldtäkt, utan man döms för våldtäkt, dock i lägre skala.

Det har kritiserats att kvinnor i rättssalen upplevt att de utsätts för nya övergrepp under domstolsförhandlingarna. Redan för 20 år sedan framhöll justitieutskottet att det är domstolens ordförande som har ansvaret att se till att frågor som inte är relevanta för att bedöma de gärningar som mannen är åtalad för heller inte ska tillåtas i domstolen. Kommer sådana frågor ändå från försvarets sida ska ordföranden se till att så inte sker och helt enkelt stoppa det.

I utskottets betänkande upprepas nu detta för att klargöra att ingen lagändring behövs utan att samma ordning gäller nu som började gälla 1984. Det finns dock all anledning att fästa uppmärksamhet, både från politiskt håll och från andra håll, på hur domstolarna, det vill säga domarna, använder detta.

När det nu ändå är så att kvinnor upplever sig kränkta på nytt, med rätta, har Claes Borgström fått regeringens uppdrag att undersöka hur den

som utsatts för ett sexuellt övergrepp upplever brottsutredningen och den fortsatta rättsprocessen samt komma med förslag om vad som behövs för att förbättra förtroendet från kvinnor. Det ska bli jättespännande att se vad han kommer fram till. Framför allt ska det bli spännande att se hur den rättsapparatur vi har tar emot de förslagen.

Här finns som sagt inga avslagsyrkanden, men det finns ändå ett tjugotal reservationer. De flesta innehåller ingen avvikande uppfattning i förhållande till utskottet, men de finns där ändå. De flesta, skulle jag vilja säga, är besvarade på ett bra sätt. Det rör ofta sådant som att frågan är uppmärksammas sedan tidigare, att arbete pågår eller att utskottet uttalar sig positivt om kommande åtgärder.

Ett sådant exempel är barnpornografibrotten. Där förutsätter utskottet att regeringen så fort som möjligt kommer med förslag som täpper till de luckor som ni i motioner och utredningen kring kommersiellt sexuellt utnyttjande av barn pekar på. Det arbetet är alltså redan i gång, och det gäller också samlag med avkomling, smygfilmning, arbetet inom EU, utvärdering av den nya lagen, utbildningsfrågorna – ja, faktiskt är det mesta av vad reservationerna tar upp på ett eller annat sätt bra besvarat i betänkandet. Därför är det lite förvånansvärt att det ändå finns 23 reservationer.

Jag tror att jag stannar där, herr talman. Jag antar att någon kommer att ta upp frågan om samtycke i en replik. Jag har redan nu dragit över tiden men sparar alltså tid genom att hoppas få besvara detta i en replik. Jag vill yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på alla reservationer.

Anf. 24 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Det allra mesta i Elisebeht Markströms anförande kan jag hålla med om. Det är uppenbart att Elisebeht Markström undvek de svåraste frågorna, och därför tänker jag såklart ta upp dem här i repliken.

Jag gjorde två jämförelser i mitt anförande. Den första gällde krav på samtycke. Vi kan inte tänka oss en lagstiftning som utgår från att det är okej att låna grannens bil så länge inte grannen har sagt någonting annat. Men varför kan vi här tänka oss en lagstiftning som utgår från att det är okej så länge inte kvinnan har sagt någonting annat?

Den andra jämförelse jag gjorde handlade om samtyckesinvändningar. Man kan se en stor skillnad i hur skador bedöms vad gäller samtycke om det är misshandelsfall eller om det är sexualbrott. När det gäller sexualbrott är det inte ovanligt att domstolen kommer fram till att det inte är omöjligt att tänka sig att kvinnan varit med på de sexuella handlingar som lett till de här skadorna. Men vi ser inte att domstolen kommer fram till att det inte är omöjligt att mannen faktiskt samtyckte till att få det här slaget i ansiktet så att han bröt näsbenet. Varför är det så stor skillnad på de här två situationerna? Varför skulle det vara mer troligt att en kvinna vill vara med om sexuella handlingar som leder till svåra skador?

Anf. 25 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jämförelsen mellan att låna någons bil och att låna någons kropp är minst sagt stötande. Det är också en oerhörd förenkling.

När det gäller samtycke har ju Centerpartiet förfäktat att vi bör ha en utredning om en samtyckesordning. Vi avfärdar detta med att den utred-

ningen är ju redan gjord. Vi har redan den. Detta finns redogjort för i Sexualbrottskommitténs betänkande. Remissinstanserna, ett sextiotal, har inte alls tänkt på tanken att ha en samtyckesordning utan avslagit det. Det var en som tyckte att det var intressant. Lagrådet har inte heller klivit i den tanken och förordat en samtyckesreglering. Regeringen gör det inte, och majoriteten i utskottet gör det inte heller.

Det finns många skäl till det. Vi har redogjort för dem i betänkandet. Det främsta skälet, Johan Linander, om man ska uttrycka sig lite populistiskt, är att detta är brottsofferfientligt. En samtyckesordning där mannen i domstol har att visa att han, enligt hans sätt att se med rätta, uppfattat att han hade ett ja, ett samtycke, kommer onekligen att innebära att fokus i rättssalen hamnar på brottsoffret och inte på gärningsmannen. Det är precis den ordningen vi vill komma ifrån. Vi vill att fokus ska vara på gärningsmannen och de handlingar som åklagaren har lagt honom till last, inte på vad brottsoffret gjort och sagt tidigare, hur hon varit klädd eller något annat som beskriver henne. Det är egentligen det starkaste skälet.

Anf. 26 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Det är så tråkigt: Jag *visste* att Elisebeht Markström skulle försöka undvika frågan genom att säga att man inte kan göra den jämförelsen. Men kan du se den principiella frågan bakom vad gäller samtycket? Strunta i om det gäller bilar! Varför finns den här skillnaden i hur man ser på ett samtycke? Kom inte med att man inte kan jämföra de två sakerna! Du kan väl se den principiella frågan vad gäller ett samtycke.

Sedan svarade du inte på frågan om samtyckesinvändning heller.

Vad gäller utredningen har det hänt ganska mycket sedan Sexualbrottskommittén gjorde sin utredning. Tunga jurister i vårt land har ställt sig bakom att samtycke måste in i lagstiftningen. Europadomstolens utslag har kommit sedan dess.

I sitt anförande betonar Elisebeht Markström hur viktigt det är att män är med i debatten. Jag är man, och jag är här. Din egen partikamrat, mannen och justitieministern Thomas Bodström, är inte här. Han har valt att inte vara här. Det kanske du kan framföra.

Menar vi allvar med att alla kvinnor ska ha rätt till sin egen kropp kan vi inte ha en lagstiftning som utgår från att det är okej med sexuella handlingar så länge hon inte har sagt någonting annat. Det självklara borde vara att lagstiftningen utgick från varje människas rätt till sin egen kropp, och då är det inte okej med sexuella handlingar förrän det finns ett samtycke.

Jag förväntar mig inte att Socialdemokraterna ska ändra sig på plats här, men ni kan åtminstone betänka den principiella frågan. Vad säger det till dem som drabbas om vi säger att har du inte sagt nej utgår vi som lagstiftare från att du faktiskt ville?

Anf. 27 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Vi har olika uppfattning i den här frågan. Vi tycker att de skäl som vi har angivit – tillsammans med de 60 remissinstanserna, tillsammans med Lagrådet, tillsammans med Sexualbrottskommittén – egentligen är tillräckligt bärande.

Det är klart att man alltid ska fundera på utveckling och se sig om i världen. Vi har dock inte haft anledning att imponeras av den ordning man har i till exempel Storbritannien. Den har inte alls lett till den utveckling som här har utmålats. Här finns all anledning att vara oerhört noggrann och inte ge sig in i något som så att säga glider över i en helt annan rättsordning. Den ordning vi har i dag ska ju visa vad den tilltalade har gjort sig skyldig till. I svensk domstol är det inte den tilltalade som har att bevisa sin oskuld. Med en samtyckesordning, som Johan Linander förfäktar tillsammans med några få debattörer i Sverige skulle jag vilja understryka, är glidningen mot en annan rättsordning uppenbar. Vi har inget intresse av att införa en sådan ordning och kommer heller inte att göra det.

Den så kallade Bulgariendomen i EU-domstolen har inte på något sätt bäring på svensk lagstiftning. Där sägs ingenting om att det i Sverige ska införas en särskild ordning med samtycke eller samtycke som enda grund för att kunna döma någon för våldtäkt. Det är en alldeles felaktig tolkning av vad Europadomstolen egentligen har sagt. Man har beskrivit ett ärende i Bulgarien. Det har ingenting med svenska förhållanden att göra.

Anf. 28 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Fru talman! Det Elisebeht Markström nu säger är lite förvånande eftersom Rolf Olsson, en samarbetspartner i den här lagstiftningen, förut sade att samtycke faktiskt skulle bli föremål för översyn när man utvärderade lagstiftningen. Det skulle vara bra att få höra ett klargörande eftersom Elisebeht Markström nu säger: Nej, det kommer vi över huvud taget inte att ta upp. Vi vill inte borra djupare i den här frågan eller titta närmare på fördelar och nackdelar. Det tycker jag är tråkigt.

När jag hör Elisebeht Markström i sitt anförande tala om rättsväsendets förfall och hur brottsoffren behandlas och bemöts låter det som om Elisebeht Markström tillhör oppositionen. Men det är faktiskt så att Elisebeht Markström företräder majoriteten och regeringspartiet. Hon är den som har möjlighet att rätta till de här bristerna, att föreslå åtgärder för att komma till rätta med alla de brister som hon räknar upp. Varför gör inte Elisebeht Markström och Socialdemokraterna detta? Ni har ju möjligheten.

Jag skulle också vilja ha en beskrivning av vad som gäller för utvärderingen. Vi har en fråga angående sexköpslagen, som nu har varit i kraft i sex år. Den är fortfarande inte utvärderad, och majoriteten vill inte heller utvärdera den. Man säger ”kan” komma att utvärderas men inte ”ska”. Varför kan vi inte ha en tidsplan för detta utvärderingsarbete i en sådan viktig fråga som vi har att diskutera här i dag, sexualbrotten?

Anf. 29 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Att i dag fatta beslut om att på nytt utreda det som den utredning tittat på som ligger till grund för dagens beslut verkar lite kort-siktigt. Det jag sade var att skulle det i översynen framöver visa sig att det finns en utveckling kring samtyckesordningen som vi inte har kunnat förutspå skulle skaffa oss en bättre ordning är vi naturligtvis öppna för det. Men i dagsläget finns det ingenting som imponerar på oss på sådant sätt att vi tycker att det är dags att sätta i gång en ny utredning kring den saken.

Det som är lite slående tycker jag är det som står i den reservation som Cecilia Magnusson står bakom. Där räknar man upp och framhåller att trots att man vill ha en utredning får de grundläggande rättssäkerhetskraven inte äventyras. Jag håller med helt och fullt. Brottsoffrets betedande riskerar att hamna i fokus, står det mycket insiktsfullt i reservationen. Det är ju ett av våra starkaste skäl till att inte i dagsläget slå in på den linjen.

Trots detta skriver moderaterna och Cecilia Magnusson att det nu är dags att utreda och se om vi ändå inte ska införa en samtyckesordning. För mig är det helt obegripligt. Jag förstår inte riktigt vad skälet skulle kunna vara. Ni tror att det i slutändan skulle kunna innebära att fler brottsoffer skulle gå till polisen och göra en anmälan. Det är precis tvärtom. Brottsoffret kommer ju att hanteras på ett ännu tuffare sätt i domstolen än vad som sker i dag.

Sedan förde jag ett resonemang om att jag förvisso tillhör majoriteten men att jag är i opposition på det sättet att jag tillhör det underordnade könet, precis som Cecilia Magnusson gör. Utifrån det resonemanget talade jag om att kvinnor fortfarande tvingas att stå ut med en mängd tillkortakommanden här i samhället. Jag hoppas att Cecilia Magnusson ansluter sig till den teorin och inte tror att det endast är partierna som påverkar utvecklingen. Könsmaksordningen är långt mycket starkare.

Anf. 30 CECILIA MAGNUSSON (m) replik:

Fru talman! Det får stå för Elisebeht Markström. Jag anser mig inte tillhöra något underordnat kön. Men det får vi ta i en annan debatt.

Däremot anser vi moderater att man bör borra igenom frågan om samtycke och inte vifta bort den. Vi säger inte att vi har tagit ställning för eller emot. Men det är en mycket viktig fråga i det här sammanhanget som man faktiskt kunde borra igenom en gång till med tanke på vad som har hänt i världen sedan Sexualbrottskommittén kom med sitt betänkande. Världen förändras, och vi måste se till att vi är uppdaterade på rätt sätt.

Vi har valt att ta några exempel på vad en samtyckesreglering skulle kunna innebära. Men vi vet inte i dag. Det säger vi också. Det är därför vi vill ha mer vetenskap och konsekvensbeskrivningar för eller emot.

Men kommer utvärderingen av den här lagstiftningen – Elisebeht Markström valde att inte svara på det – att dröja minst sex år, precis som sexköpslagen ännu inte är utvärderad? Kommer det att dröja så länge med de brister som vi ser? Det är därför reservationerna finns, för att vi ser bristerna. Och jag måste säga att vi har ett ansvar som lagstiftare att när vi skapar nya lagar se till att göra dem så överskådliga som möjligt. Det har inte regeringen mäktat med i den här lagstiftningen. Det är därför det finns synpunkter.

Vi kan säga att vi är överens i många stycken, men i många stycken borde regeringen ha gjort sin hemläxa mycket bättre eftersom man har haft väldigt många år på sig innan man kom till förslag.

Anf. 31 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte säga hur lång tid det tar innan utvärderingen av den lag som vi nu ska fatta beslut om kommer. Men med det tryck som är i den här frågan tror jag att medier, debattörer, kvinnoorganisat-

ioner och partier kommer att se till att följa vad som sker. Regeringen kommer säkerligen att vara intresserad av att hela tiden också följa tillämpningen av den nya lagstiftningen och vad den får för positiva konsekvenser framöver.

Däremot tror jag, precis som någon annan sade här, att sista punkten inte är satt i den här lagstiftningen. Lagstiftningsarbetet får pågå hela tiden därför att det händer saker som vi i dag antagligen inte täcker in med den lag som vi nu kommer att anta. Om ett par år sitter vi på ruta 1 igen och säger: Hur kunde vi missa detta? Tänk att vi inte har täckt in den här företeelsen!

Hur lång tid det kommer att ta vet jag inte. Sexköpslagen är den allra mest uppmärksammade lagstiftning vi har i landet. Den har dessutom ett oerhört starkt stöd hos svenska folket. Den är utvärderad flera gånger av Socialstyrelsen, där man har försökt följa, inte minst i storstäderna, vad som hänt i bakvattnet av den nya sexköpslagstiftningen som då var oerhört omdiskuterad och kontroversiell på många sätt.

Det är synd, tycker jag, att inte Cecilia Magnusson känner sig tillhöra det underordnade könet. Det är nämligen en förutsättning för att förstå vad man behöver göra.

Kvinnor i Sverige lever underordnat jämfört med hur män lever. Det betyder inte att vi i förhållande till kvinnor ute i resten av världen lever på ett sämre sätt. Men det är trist att Cecilia Magnusson inte har uppfattat att kvinnor lever underordnat, att den könsmaktsordning vi har spelar roll.

Anf. 32 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tillhör det överordnade könet, gissar jag.

(ELISEBEHT MARKSTRÖM (s): *Yes.*)

Jag håller med om att det är så. Folkpartiet liberalerna är därför aktivt i tanken på att försöka skapa ett mer jämställt samhälle.

Men jag tycker att Elisebeht Markström går ganska hårt åt många av oss män. Vi är inget kollektiv. Vi är individer. Det vore uppfriskande om en socialdemokrat till och från faktiskt kunde se människan. Här sitter Johan Linander från Centerpartiet, en mycket duktig person som försöker kämpa för mer jämställdhet, respekt för kvinnor i rättsordningen och så vidare. Vi har tidigare hört Rolf Olsson. Det är en fantastiskt duktig man som också har den här insikten. Vi är tillsammans – med ibland olika utgångspunkter – medvetna om detta och försöker skapa en mer rättvis rättsordning och ett mer jämställt samhälle. Då blir det lite besvärande när jag får den kollektiva skulden. Vi har alla ett ansvar för att rätta till detta. Gå hårt åt dem som förtjänar det. Visa lite mer respekt för de män som faktiskt har en god insikt och vill förändra. Vi behöver jobba tillsammans och inte mot varandra.

Nu är Elisebeht Markström förkyld, och det var kanske därför hon började prata om någon presskonferens och budgetdebatt. Det hänger ihop. Vi kan stifta en lag, men om det inte finns några myndigheter som kan använda den, finns det inga myndigheter som kan genomföra bra förhör, då blir det en tandlös lagstiftning. Det måste hänga ihop, det vill säga bra lagstiftning och myndigheter som kan verka. Det är helt avgö-

rande. Jag blir förvånad. Jag vill att Elisebeht Markström ger en kommentar om hon inte kan se att det faktiskt finns män också i den här kammaren som gör insatser för att rätta till den bristande könsmaktsordningen och den strukturella underordningen. Bunta inte ihop alla. Ge oss inte kollektiv skuld. Vi har ett gemensamt ansvar.

Anf. 33 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt att män som grupp lever överordnat oss kvinnor som grupp. Det betyder inte att varje manlig individ är överordnad alla kvinnor. Det betyder inte att alla kvinnor som individer är underordnade, men som grupp är vi kvinnor definitivt underordnade. Det kan vi se på en mängd områden, för att inte säga livets alla väsentliga områden.

Min mening är inte att bunta ihop alla män i en grupp. Men det är oerhört viktigt, Johan Pehrson, att män som vill förändra världen i en mer jämställd riktning inser att det är så det ser ut. Vet man inte hur det ser ut är det också svårt att veta vart man vill gå. Om man som man går runt och tror att vi lever i ett jämställt samhälle har man missat något väsentligt. Mitt hopp satte jag i mitt inledningsanförande till de män som inser att könsmaktsordningen styr och ställer på många områden, också när det gäller hur rättsväsendet bemöter kvinnor som kommer som brottsoffer till polisstationen och domstolen, hur försvaret uppträder mot ett kvinnligt brottsoffer.

Känn dig inte alls på något sätt utpekad. Tvärtom, Johan Pehrson, är jag glad att du, Folkpartiet och de andra männen som sitter här är engagerade i frågorna. Det jag ber er om är att vara lika medvetna feminister utanför kammaren som ni är i era anföranden här, så att de kommer att spegla en verklighet så att min dotter och hennes barn när de är vuxna kommer att möta ett mer jämställt samhälle än i dag.

Anf. 34 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Om detta är vi överens. En stor del av den tid som upptagit mina tankar för mina barn gäller att de ska gå en tillvaro som är mindre förutsägbar till mötes, där mina döttrar inte ska behöva underordna sig beroende på att de just är tjejer eller kvinnor. Det brinner jag för, Elisebeht Markström, *här* och *utanför*. Det vill jag försäkra.

Talet om det förebyggande och strukturella får inte ta bort fokus från det faktum att det finns ett ansvar för lagstiftaren Elisebeht Markström och den regering som hon ansvarar för.

Vi som är kritiska har en reservation, nr 4. Vi pekar där på vikten av att förstärka situationerna och skyddet, att man objektivt kan befinna sig i någon form av särskilt utsatt situation. Då säger Elisebeht Markström att vi ska lita på praxis, att det här är en förändring. Men det står i regeringens egen proposition att kriminaliseringens räckvidd i stora drag är avsedd att vara densamma som enligt gällande rätt. Detta innebär att den praxis som hittills utvecklats när det gäller innebörden av rekvisitet hjälplöst tillstånd kommer att vara vägledande även i fortsättningen. Det står här att praxis inte ska ändras i den delen.

Detta innebär att en mängd människor kommer att bli besvikna trots att Elisebeht Markström lever på hoppet. Elisebeht Markström skriver tillsammans med justitieministern – som inte är här, en man som inte är

här – i tidningen att lagen nu stärks. Det kommer att innebära att fler människor kommer att åtalas för våldtäkt, grov våldtäkt, men de kommer inte att fällas eftersom ni inte vill ändra den del som vi fokuserar på. Det är avgörande. Det är ett ansvar som inte går att skylla på könsmaktordningen och det underordnade. Det är ett ansvar som man har när man sitter i regering och ska ta fram lagstiftning. Det har dessutom tagit sex år.

Kl. 16 i dag ska vi votera. Då är det Elisebeht Markström, inte könsmaktordningen, som kommer att rösta nej till Folkpartiet och som kommer att se till att detta fortsätter. Det är ditt ansvar, ingen könsmaktordning.

Anf. 35 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är härligt när Johan Pehrson blir engagerad.

Det är riktigt att jag har ett ansvar som lagstiftare. Jag företräder Socialdemokraterna i kammaren. Den socialdemokratiska regeringen har lagt fram ett utomordentligt bra lagförslag på riksdagens bord som vi kommer att fatta beslut om kl. 16 i dag. Det är alldeles riktigt. Jag tar mitt ansvar.

Jag kommer så till reservation nr 4. Johan Pehrson upprörs av att majoriteten inte har köpt resonemanget om att vi borde, utöver hjälplöst tillstånd, lägga till uttrycket särskilt utsatt situation. Man skriver i sin reservation att nuvarande praxis kommer att fortsätta att gälla.

Det är helt fel. Domstolarna kommer att använda den nya lagstiftningen, inte den gamla lagstiftningen. Då är det naturligtvis inte oväsentligt att vi i lagtexten räknar upp ett antal tillstånd som ska innebära att den som utnyttjar en situation gör sig skyldig till våldtäkt respektive grov våldtäkt.

Om man läser helheten, inte bara några stycken och paragrafer, framgår det tydligt i propositionen, s. 51, att begreppet hjälplöst tillstånd ger utrymme för ytterligare förtydliganden och tolkning i praxis. Det skriver regeringen. Hur Folkpartiet, och för övrigt andra partier, kan komma fram till att praxis kommer att ligga still förstår inte jag. Jag har större tillit till att domstolarna läser inte bara självaste lagtexten utan också kommentarerna, förarbetena, betänkandetexten och propositionen – kanhända även reservationerna, vad vet jag.

Anf. 36 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Apropå män skulle Peter Althin gärna ha velat vara här, men han befinner sig lite för långt bort. Han skulle med nöje, lust och glädje ha deltagit i den här debatten. Det är jag övertygad om.

Jag känner däremot inte igen Elisebeht Markströms verklighetsbeskrivning när hon säger att vi är överens om ett betänkande där det finns 23 reservationer och tre särskilda yttranden. Det är ett våldsamt påstående.

Jag har en fråga till Elisebeht Markström. Den kommer här nu. Kan Elisebeht Markström tänka sig att en man kan utföra en sexuellt kränkande handling mot en kvinna utan att behöva använda sig av någon form av våld eller hot men det är helt mot kvinnans vilja?

Anf. 37 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Att gå in på särskilda fall eller särskilda händelser är, om man ska ta fullt ansvar, svårt i riksdagens talarstol. Men med lagstiftningen och praxisen är detta fullt möjligt, såvitt jag har kunnat läsa mig till. Betvingande av någons kropp eller att utsätta någon på det sättet att man hotar med en brottslig gärning, det vill säga inte begår en brottslig gärning med hot, tvång eller våld, och på det sättet tilltvingar sig samlag eller gör ett övergrepp på en kvinna ska bedömas som våldtäkt med den nya lagstiftningen. Det är mitt svar.

Sedan kan vi måla upp olika scenarier och stå här och dividera, men jag tror inte att det är så intressant.

Såvitt jag förstår är svaret på Maria Larssons fråga ja.

Anf. 38 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Det var lite duckande i början, men det blev ett ja till slut. Det är precis den här problematiken som domstolarna står inför. Det är precis den här problematiken som gör att jag anser att den lagstiftning som vi har att fatta beslut om i eftermiddag inte kommer att räcka till för det här fallet. Detta kommer inte att betraktas som ett brott, eftersom hot, våld eller något annat av de tillstånd som föreskrivs inte kommer att föreligga. Då uppstår den här problematiken.

Regeringen har alltså valt att inte närmare utreda möjligheterna att förstärka lagstiftningen för kvinnans rätt. Det handlar om att förändra strukturerna, som Elisebeht Markström har varit inne så mycket på.

När man då säger att vi avstår från det här utredandet beroende på att vi inte vill att brottsoffret ska komma i fokus, handlar det om att man gör ett val där man säger att det är mer viktigt att inte ytterligare fokus riktas mot brottsoffret. Det är redan i dag ett jättefokus på brottsoffret, vilket både Elisebeht Markström och jag beklagar. Men att göra det lite ytterligare kontra att få till stånd fler fällande domar är det val man har att göra.

Jag vet inte hur långt samtycket skulle kunna leda, om man hade en juridiskt säkerställd process utifrån ett samtyckesrekvisit. Men jag tycker att det är att avfärda det i ett för tidigt skede att säga att vi bryr oss inte alls om att över huvud taget titta närmare på det här för det blir för mycket fokus på brottsoffret. Kvinnan som står i domstolen är mer intresserad av att få en fällande dom än att få något lite mer eller något lite mindre uppmärksamhet för sin egen person.

Anf. 39 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte vad Kristdemokraterna har för kristallkula att titta i när man kan hävda att den ändring som vi nu gör, när vi trappar ned kravet på våld och hot till att någon har begått en gärning som motsvaras av att man hotar med att begå den brottsliga handlingen, inte kommer att ha någon som helst betydelse vare sig i praxis eller någon annanstans. Det resonemanget förstår jag inte.

Jag tror att det närmast handlar om att Maria Larsson så innerligt gärna vill att det ska finnas någonting att kritisera, och då hittar hon denna punkt. Jag har nu svarat och klargjort för Maria Larsson att det finns en sådan möjlighet redan i dag. Man behöver inte ha betvingat en person rent kroppsligen, utan det räcker att hota med att begå en brottslig gärning.

När det sedan gäller samtycket har vi varit inne på det. Det är inte så att vi säger nej till att utreda det. Det jag säger är att vi har utrett det. Vi gjorde det i slutet på 1990-talet och i början på 2000-talet. Den utredningens, Sexualbrottskommitténs, betänkande ligger till grund för det material som vi har att ta ställning till i dag. Utredningen och remissinstanserna – ett sextiotal, med kvinnoorganisationerna i spetsen, brottsofferjourerna och andra, som var mycket intresserade – har synat detta. De har avslagit detta.

Att påstå att vi inte vill utreda är inte med sanningen överensstämmande. Jag säger att vi redan har utrett det här. Vi ser i dag ingen anledning att utreda det på nytt. Men vi är naturligtvis öppna för en diskussion, om det skulle visa sig att en sådan här ordning är oerhört mycket bättre och mer skyddande för brottsoffer än vad vi tror att den är. Vi håller alla dörrar öppna. Säg inte att vi inte vill utreda, för det har vi gjort.

Anf. 40 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Fru talman! Arbetet med den här lagstiftningen har pågått under lång tid. Det har påpekats från talarstolen tidigare. Jag har inte varit med om arbetet på den mer än den tid som jag har suttit i riksdagen. Det här är en mycket viktig, kanske den viktigaste, lagstiftning som vi har haft på mycket länge. Det är även en lagstiftning som har fått stor uppmärksamhet hos allmänheten, dessvärre på grund av en del aktuella fall som har hamnat utanför.

Den här lagstiftningen ger ett ökat skydd emot den kränkning som sexuella övergrepp innebär.

Här vill jag passa på att tacka Elisebeht Markström för hennes anförande. Jag tyckte att hon berörde någonting synnerligen väsentligt, nämligen orsakerna och skälen till att de här kränkande maktövergreppen mot andra människor över huvud taget sker. Johan Linander nämnde också att det inte enbart handlar om könsmakt, utan snarare handlar om makt i en annan bemärkelse, nämligen att vissa individer tycker sig ha makt att kunna kränka andra människor oavsett kön, till och med djur. Jag måste säga att det finns förunderliga mekanismer som fungerar hos människan.

Vi försöker reglera detta med lagstiftning. Vi försöker få det hela att hamna innanför samhällets reglerade normer. Jag tycker att vi har tagit ett steg framåt just genom att vi ger ett ökat skydd till barnen, som jag ser som en mycket svag och utsatt grupp när det gäller de här handlingarna.

När det gäller den här lagstiftningens praktiska delar har vi från Miljöpartiets sida hävdats att det är ett steg framåt. Det finns punkter som vi vill fortsätta att arbeta med. Precis som Elisebeht Markström säger är lagstiftningen någonting som är pågående, och det här kommer också att fortsätta. Vi har i flera år hävdats kravet på ett bättre bemötande av de brottsoffer som ställs inför myndigheter, poliser och domstolar, för att de inte ska behöva uppleva kränkningen igen. Här hoppas och tror jag att genom att vi har satt fokus på den här frågan och gång efter annan lyft upp den kommer praxis att utvecklas bättre. Utbildningar har skett och kommer förhoppningsvis att ske även i framtiden så att brottsoffren får ett bättre bemötande.

Vi har från Miljöpartiets sida ingen reservation, men vi har två särskilda yttranden. Ett av de särskilda yttrandena handlar om ikraftträdandet. Johan Pehrson talade om att miljöpartisterna ville ha retroaktiv lag-

stiftning, men vi har bara gått med på det vid ett enda tillfälle, och det var i samband med tsunamikatastrofen. Det handlar inte om retroaktiv tillämpning av den här lagen. Men vad vi säger är att det vore väldigt bra om den här sexualbrottslagstiftningen kunde träda i kraft så tidigt som möjligt.

Cecilia Magnusson berättade att det inom Västra Götalandsområdet sker en våldtäkt per dag. Från kl. 16 i dag är det 28 dagar, som innehåller bland annat påskhelgen, innan lagen träder i kraft.

Jag tycker att det känns lite olyckligt. Jag har inte gjort något annat yrkande, men vi har pekat på att det känns olyckligt att det under de här 28 dagarna, som gäller fram till lagens ikraftträdande, kan hända saker – och med största sannolikhet händer det saker – där den nya lagen ännu inte kan tillämpas trots att den är beslutad här och finns. Allmänhet och press har naturligtvis observerat den här lagen, så man kan ju inte på något sätt hävda att de är ovetande om det som vi har arbetat med i sex år. Därför har vi ett särskilt yttrande där vi önskar att man kan få lagens ikraftträdande närmare beslutet än vad som nu är fallet. Trots det ska jag medge att 28 dagar inte är någon lång tid, men vi hade gärna velat slippa dem.

Vi har ytterligare ett särskilt yttrande som handlar om översynen av sexköpsförbudet. Vi har fått stor uppmärksamhet för den lagstiftning som vi genomförde här i Sverige, och det känns värdefullt att den här diskuterats så mycket och att den fortsätter att diskuteras. Därför ser vi fram emot den dag då vi får, så att säga, ett mer officiellt facit på vad det här har inneburit. Det har nämligen skett vissa förändringar i beteendet genom att den här lagen kom till. En del sexköp och prostitution har flyttats från gatan till andra forum där man nu har samma verksamhet.

Fru talman! Jag har valt att inte upprepa allt det som andra har sagt, utan jag har framfört de punkter som vi från Miljöpartiet tycker är synnerligen viktiga. Vi står givetvis bakom den proposition som är framlagd och tycker att vi har tagit ett steg framåt, och vi är övertygade om att vi måste ta flera.

Anf. 41 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Det är intressant att Miljöpartiet som har ansvar för vilken regering vi har i Sverige och som själva har tjänstemän på departementet nu efter sju år – det har alltså gått sju år sedan Sexualbrottskommittén tillsattes 1998 – får bråttom och vill skynda på lagen med några dagar. Ni kunde, liksom vi i Centerpartiet har gjort, ha kommit på lite tidigare att det faktiskt har varit bråttom med att få en ny modern sexualbrottslagstiftning, men det är kanske bättre sent än aldrig.

I mitt tidigare replikskifte med Elisebeht Markström försökte jag föra upp frågan kring samtycke till en principiell nivå. Oavsett om Storbritannien med sin samtyckeslagstiftning inte har fått fler fällande domar och trots att det kan bli så att fokus sätts på bevisningen kring samtycket tycker jag att det är så principiellt viktigt att vi i Sverige har en lagstiftning som utgår från varje människas rätt till sin egen kropp.

Menar vi allvar med att vi tycker att varje människa ska ha rätt till sin egen kropp kan vi inte ha en lagstiftning som utgår från att kvinnan är sexuellt tillgänglig tills hon har sagt någonting annat. Då borde det självklara vara att ha en lagstiftning som utgår från varje människas rätt till

sin kropp tills hon har sagt att det är okej. Kan inte Leif Björnlod hålla med mig om detta?

Anf. 42 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! Johan! När du tog upp det här exemplet med bilen tänkte jag i mitt stilla sinne att det måste vara lite konstigt. Det är ju faktiskt en ganska stor skillnad på handlingarna – att köra bil eller låna bil utan tillstånd. Men du ska få svar på din fråga.

Det är ganska enkelt. Det här handlar om väldigt subtila känslor. Jag tror att 99 % av alla sådana här sexuella verksamheter sker med samtycken, tysta samtycken, samtycken genom kroppsspråk, genom åtgärder som kan vara väldigt svåra att tolka. Därför är det ännu mer svårt att i domstol behöva gå in och bevisa och diskutera den saken. Och det här tror jag att både nämndemän och domare är medvetna om. Jag har fullt förtroende för domstolen, att de ser och bevisar att det finns en människa som har använt övergrepp på något sätt, även psykologiska övergrepp, och att de då kan hävda att den människan har tvingat sig på den andra personen mot den personens vilja. Jag är övertygad om att de har förmågan att se skillnaden. Jag kan inte teknifiera den här frågeställningen. Den är alldeles för subtil för detta. Och jag vill inte, som jag sade, att en människa, ett offer för en sådan här handling, ska behöva upprepa sig och återigen känna en kränkning genom att det fokuseras precis på den personen i stället för att man bevisar vem som är brottsling.

Anf. 43 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Redan i dag finns det ett stort fokus på brottsoffret, och det måste vi göra någonting åt. Sedan trodde jag att Leif Björnlod, som är en klok man, skulle kunna höja sig till en principiell nivå och diskutera. Om vi nu pratar om samtycke vad det gäller saker eller samtycke vad det gäller en mänsklig kropp borde det vara ännu viktigare att ha ett samtyckeskraV i lagstiftningen när det gäller en mänsklig kropp än när det gäller saker. Ändå har vi valt att göra precis tvärtom i vår lagstiftning, och det tycker åtminstone jag är mycket märkligt.

Jag gjorde en jämförelse till i mitt tidigare anförande, som jag är säker på att Leif Björnlod lyssnade noga på, vad gäller samtyckesinvändningar. Det kan ifrågasättas om en kvinna som har skador i underlivet efter ett sexualbrott faktiskt inte har samtyckt till det sexuella umgänget som ledde till skadorna. Det är inte sällsynt att domstolar friar männen med motiveringen att det inte kan uteslutas att samtycke fanns till handlingarna.

Ställ detta mot ett våldsbrott, en misshandel! Visst skulle en domstol aldrig komma på tanken att säga: Ja, vi kan inte utesluta att mannen med den brutna näsan faktiskt samtyckte till slaget, och därför ska vi fria den som är åtalad för misshandel.

Varför är det så stor skillnad? Varför är det så stor skillnad i samtyckesinvändningar vad gäller sexualbrott och våldsbrott? Jag vill göra någonting åt det, och jag hoppas att Miljöpartiet och Leif Björnlod också vill göra någonting åt det.

Anf. 44 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! Jag tror inte att någon kvinna, om hon blir tillfrågad i förväg, skulle acceptera att bli misshandlad i underlivet, som du säger. Men jag tror att det kan finnas människor som har accepterat att vara med på samlag eller liknande till en viss punkt. Långt innan det här finns det då en acceptans för samlaget, som sedan kanske utvecklar sig på ett sätt som inte alls var meningen eller avsikten. Då blir det så att säga inte våldtäkt i det första momentet, men i det andra momentet kan det ju tänkas bli något sådant. Då är det alltså en person som inte har accepterat ett nej, för förmodligen har den andra personen sagt ifrån: Nej, du får inte skada mig.

Jag tycker, återigen, att det här måste vara en sak för tingsrätten och domstolen att avgöra och att man inte ska föra in det här med samtycke i lagtexten nu. Vi vet inte riktigt hur lagarna i framtiden kommer att utvecklas. Finns det skäl till att få in detta? Det här är så subtila saker. Jag tycker att jurister har lite svårt att hantera detta med ord och bokstäver. Vi har ju sett flera exempel på hur orden inte riktigt räcker till för att täcka begreppen.

I princip, Johan, håller jag fullkomligt med dig. Inga människor ska behöva utsättas för någonting som de inte vill acceptera. Men hur ska man då kunna bevisa detta? Det måste ju då framkomma att man tittar på precis den punkten. Och i det här fallet pratar vi om sexualövergrepp och om våldtäkt. Samlag kan spåra ur, även om det är ett normalt samlag, så att säga. Då är det den frågeställningen som vi ska ha. Vad säger vi om en människa har accepterat något som blir något som den människan inte vill acceptera? Det här är svåra saker.

Anf. 45 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag ska inte ge mig in i Leif Björnlods attack på Sveriges jurister som har svårt med orden och betydelsen, men det säger väl en del om hur man från regeringsunderlaget ser på lagstiftning och betydelsen av att man gör saker i sin rätta ordning. Leif Björnlod vill gärna se att vi från och med kl. 16 i dag har en ny lagstiftning. Det är ett uttryck för hur man ser på de här frågorna. Då skulle man spara 28 dagar. Jag hävdar att om Miljöpartiet tillsammans med Vänsterpartiet och Socialdemokraterna hade använt mer kraft i de här frågorna så hade vi haft en ny lagstiftning för 28 månader sedan. Ansvaret ligger ju på Miljöpartiet att det inte har hänt något tidigare. Vi har stått här i årtal och krävt en ny lagstiftning om sexualbrott. Så ska man nu stifta lag utan att den finns tryckt i lagstiftning och finns på advokatbyråer och domstolar. Det ska bara stiftas en lag utan att den är tryckt. Det är häpnadsväckande att regeringsunderlaget fungerar så när det gäller rättssäkerhet.

Det är mycket viktigt med bemötandefrågorna. Jag har kritiserat och lyft fram i nästan alla mina repliker att det också handlar om hur man tillämpar lagen. Vilken möjlighet finns det för våra myndigheter? Här hoppas, önskar och vill så det värker Leif Björnlod och andra att verkligheten ska se annorlunda ut. För bara en vecka sedan var det Internationella brottsofferdagen, en stor konferens med Brottsoffermyndigheten. På seminarier kunde man lyssna på poliser som berättade hur det ser ut i verkligheten nu. För alla förhör som görs i dag hos någon polismyndighet skulle det vara intressant att räkna ut exakt hur många av dem som

görs av en person som har utbildning i intervju- och förhörsteknik. Det är inte så bra bevänt med det. Poliser som medverkar och pratar om det här, bland annat på konferensen om brottsoffer och bemötande, menar att det är väldigt illa ställt. Det beror ju på någonting. Det är inte för att polisen inte vill detta. Det finns inga resurser till den utbildningen i dag. Det hänger ihop. Ansvar för den lagstiftning man har hänger ihop med de medel man anslår för att kunna verkställa lagstiftningen. Man kan inte bara önska.

Anf. 46 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! Vi är helt överens. Bemötandet måste förbättras. Vi behöver bättre utbildningar, och det handlar kanske inte alltid om hur mycket pengar vi tillskjuter utan om hur man använder de pengar man har. Man kan sätta mer fokus på det. Det var inte det intressanta. Vi är egentligen överens om att det måste bli bättre.

Det som var intressant var att Johan Pehrson tycker att jag anklagar juristerna för att det svenska språket inte räcker till. Det gör jag inte. Språket har faktiskt en alldeles egen utvecklingsform. Det är vi människor som måste finna konstruktioner för att klara det. Om vi pratar om mindre allvarlig våldtäkt eller grov våldtäkt är bägge begreppen olyckliga och inte tillräckligt täckande. Det har vi bara inte andra ord för.

När det gäller ikraftträdandet av den här lagen kan vi tänka oss att någon på påskafton begår ett sådant brott som vi har pratat om här och som omfattas av den del som skärps i straffskalan. Jag tror inte att den personen kommer att stå inför skranket förrän ett halvår senare eller ännu längre fram. Då kommer den gamla lagen att gälla, för brottet har begåtts just innan lagen har trätt i kraft. Det är det som känns som det sorgliga. Det är inget slarv från min sida på något sätt eller något anklagande mot juristerna. Då har de haft en del månader på sig att läsa in den nya lagen och veta att den skulle ha gällt från och med i dag.

Anf. 47 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag måste bemöta det sista. Här har vi företrädare för regeringsunderlaget som tycker att vi ska stifta lagar nu kl. 16 som ska börja gälla direkt. De ska inte komma ut från trycket, och det beror på att man ska tjäna tid. Att det ska vara ett argument är bland det värsta av förenkling och mest konstiga jag har hört i den här kammaren någonsin. Vi kunde ha sparat 28 månader om Miljöpartiet hade bidragit till att sätta in lite kraft för att vi skulle få den här lagstiftningen på bordet. Det har dragit ut på tiden hur långt som helst, och nu ska man tillämpa lagen utan att den ska finnas i tryck för någon att kunna läsa.

Vi pratar om straffrätt. Vi pratar om en rättsstat. Politiker i riksdagen verkar vara beredda att göra vilka abrovinker som helst och attackerar domstolarna för deras sätt att döma. Det är väldigt onyanserat. Det här tycker jag är väldigt allvarligt. Det är ett tecken på hur bräckligt det här regeringsunderlaget är och vilka överväganden som onekligen görs i samband med att man försöker stifta lag och styra det här landet. Det är bara att beklaga, fru talman.

Anf. 48 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! Det här visar väl snarare på hur stelbent det juridiska tänkandet är. Försök förklara det för de 28 människor som inom Cecilia Magnussons område statistiskt sett kommer att drabbas av övergrepp! Det tycker jag är mycket allvarligare. Det här är inget slarv. Vi har flera gånger stiftat lagar som har gått i verkställighet alldeles omedelbart efter våra beslut här. Förklara det i stället för de människor som har blivit drabbade! Jag skulle ha önskat att den här lagen hade funnits före både Motalafallet och andra fall. Nu fanns den inte.

Det är en väldig skillnad på vad vi kunde ha gjort och vad vi kan göra. För min del handlar det om vad vi kan göra. Vi kan göra något. Jag har inte ställt den reservationen och inte gjort det yrkandet heller, men det är inte fråga om stelbenthet. Det handlar om att skydda de människor som kan drabbas under den kommande påskhelgen och annars.

Anf. 49 KARIN GRANBOM (fp):

Fru talman! Jag kommer från Östergötland och har därmed kunnat följa vad som har hänt i Motala i de lokala medierna. Ett barn i Motala har nyligen blivit utsatt för de allra grymmaste övergrepp. Linköpings tingsrätt dömde alla fyra männen för grov våldtäkt och för medhjälp till grov våldtäkt. Men i hovrätten friades två, och de andra fick mildrade straff som i allmänhetens ögon är alldeles för låga. Några dagar efter domen skriker löpsedlarna ut statistik om att enbart 1 % av alla våldtäkter leder till fällande dom. Det är inte konstigt att många är oroade och rädda för att inte ha något skydd mot sexuella övergrepp. Förtroendet för svensk sexualbrottslagstiftning är oerhört lågt liksom tilltron till polisens möjligheter att bekämpa brotten. Många vågar inte genomgå en rättegång i fasa för att där bli kränkta ytterligare en gång.

För att få förslag till en förbättrad sexualbrottslagstiftning tillsattes 1998 en utredning. Under fyra långa år har den utredningen fått ligga och essa sig på Regeringskansliet. Nu när den nya lagstiftningen äntligen har kommit hoppas jag innerligt att den snabbt visar sig verksam så att människor kan börja känna att de är skyddade av lagen.

Det föreslås en del bra förändringar i lagstiftningen. Det vill jag tillstå. Barn ska få ett större skydd, och våldtäkter som liknar den som Motalaflickan var utsatt för ska i framtiden också av domstolen kallas för våldtäkt, inte för sexuellt utnyttjande. Det är också bra att ett antal sexualbrott mot barn får förlängd preskriptionstid, men tyvärr finns det kvar ett antal luckor i lagen.

Vi i Folkpartiet har skrivit reservationer för att täppa till några av de luckorna. På många håll i betänkandet svarar majoriteten att förslagen ska utredas och beredas på Regeringskansliet. En del av de frågor och problem som vi tar upp har också tagits upp i utredningen *Sexuell exploatering av barn i Sverige* som överlämnades till regeringen i juni förra året.

Elisebeht Markström sade att regeringen kommer att återkomma så fort som möjligt med svar om de här luckorna. Elisebeht Markström och andra här i riksdagen har möjlighet att ställa krav på när regeringen ska ha tänkt färdigt och komma med någonting. Vi har inte tid att vänta så länge. Vi fick vänta i sju år efter att det tillsattes en utredning förra gången innan det nu kom förslag. Hur länge ska riksdagen och befolk-

ningen få vänta? Hur länge tänker majoriteten låta oss vänta på ett agerande från regeringen när det gäller att komma till rätta med luckor i skyddet av dem som kränks av pedofilers produktion och spridning av pornografi eller till exempel smygfilmning i dusch på offentlig plats?

Fru talman! Folkpartiet skulle vilja att preskriptionstiden för barnpornografibrott av normalgraden också omfattades av förlängd preskriptionstid. Jag hoppas att detta hörsammats snarast eftersom barnpornografibrott av normalgraden är ett allvarligt brott. Barnpornografi är en dokumentation av en svår kränkning, och bilderna multipliceras och kommer att cirkulera i pedofilsammanhang för mycket lång tid framöver.

Jag tycker att barn är så skyddsvärda att alla sexualbrott med fängelse i straffskalan borde ha samma preskriptionstid som nu ska gälla för de grövre brotten. Att barn utsätts för sådant som kan leda till fängelse och att de redan efter fem år inte har rätt att få detta prövat i domstol känns inte bra.

I den folkpartistiska motionen i anslutning till propositionen skriver vi att vi är bekymrade över att lagen är otydlig för domstolarna när det gäller om porrbilder är barnpornografi om flickan eller pojken nått puberteten men inte fyllt vare sig 15 eller 18 år.

Nu har Högsta domstolen gjort en bedömning. Trots att en person vet att han framställer pornografi av en minderårig, men barnet har en fullbordad pubertetsutveckling, ska personen inte dömas för barnpornografibrott. Nu finns det alltså prejudikat på att ålder inte spelar någon roll. Det är helt oacceptabelt. Det måste snarast tas fram en lagstiftning som säger att den som framställer pornografi och vet att den som medverkar är under 18 år ska dömas för barnpornografibrott.

Utöver en mer fullständig lagstiftning måste rättsväsendet bli bättre och effektivare på att ta hand om anmälningar om sexualbrott, både för offrets och för den misstänktes skull. Att processen måste vara snabb och respektfull för offret förstår ju alla, men det är också viktigt att en person som är misstänkt för sexualbrott snabbt blir fälld eller friad.

I maj förra året gjorde polisen en mycket framgångsrik razzia för att gripa pedofiler. Den gick under namnet Sleipner. 118 personer greps misstänkta för barnpornografibrott. Vad har hänt i dessa fall? Enligt Göteborgs-Posten från i förrgår är nio dömda eller har tilldelats strafförelägganden, i elva fall har förundersökningen lagts ned, två personer har tagit livet av sig och hela 96 fall väntar på vidare handläggning.

Jag är bekymrad över att så många personer misstänkta för barnpornografibrott kan fortsätta sitt sjuka beteende utan vidare ingripande, inte minst mot bakgrund av att man vet att många personer som innehar och sprider barnpornografi också i viss utsträckning är benägna att begå andra sexuella övergrepp.

Jag kommer inte att yrka bifall till någon reservation, utan jag nöjer mig med den som min kollega Johan Pehrson yrkade bifall till.

Detta är en väldigt viktig reservation. Det krävs en utvidgning av rekvisitet hjälplöst tillstånd. Annars kommer nuvarande praxis att gälla. Så står det i författningskommentarerna, och det är dessa som domstolarna läser. Man nämner olika fall såsom medvetslöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning. Trots att dessa tillägg har gjorts står det i författningskommentaren: Kriminali-

seringens räckvidd är i stora drag avsedd att vara densamma som i dagens gällande rätt. Det är detta som domstolarna kommer att läsa.

Därför bör riksdagen göra en tydlig markering om att nuvarande praxis inte är acceptabel. Det är detta som reservation nr 4 innebär.

Jag vill också uppmana någon från majoriteten att svara på frågan hur länge man ska tillåta regeringen att fundera över sexualbrottsrelaterade problem utan att komma med några åtgärder. Man ska ha i åtanke att för varje lucka i lagen finns det ett offer som inte får upprättelse.

Anf. 50 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är bra att Karin Granbom är otålig. Det är vi många som är. Men lagstiftningsarbete blir aldrig färdigt. När man arbetar med lagar och regler upptäcker man företeelser som från början inte fanns omnämnda och som inte heller omfattas av den eventuella utredning som tillsätts. Det kommer vi att få leva med, Karin Granbom.

När du eventuellt står här om åtta–tio år kommer du att säga likadant: Ja, men det fattade vi beslut om för några år sedan, men nu har verkligheten förändrats och därför måste lagstiftningsarbetet hela tiden fortgå. Det är likadant i det här fallet.

Jag räknade i mitt anförande upp ett antal motioner och reservationer som utskottet behandlar. Man skriver att arbete pågår och nämner saker som ska tas upp. Det låter lite tjatigt. Men det är ändå inte oväsentligt att utskottet skriver att vi förväntar oss att regeringen skyndsamt återkommer med förslag när det gäller barnpornografibrotten, Karin Granbom. Det är det som vi nu kan göra.

Det är bra med otålighet. Jag ska göra vad jag kan för att skynda på allt, men det arbetet har alltså redan påbörjats.

När det gäller åldersrekvisitet är jag minst lika upprörd som Karin Granbom över den dom som Högsta domstolen levererade häromdagen där man totalt bortsåg ifrån åldern på de barn som hade utnyttjats för pornografiska bilder.

Anf. 51 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Fru talman! Elisebeht Markström säger att jag eventuellt står här om åtta–tio år och har sett förslag och åtgärder kring de problem som vi ser i dag. Åtta–tio år är väldigt lång tid, och det är en mycket lång tid för dem som drabbas av de problem som jag har nämnt och som vi har tagit upp i våra reservationer.

Att ha som målsättning att inom åtta–tio år ha kommit med förslag tycker jag är en alldeles för låg ambitionsnivå. Jag efterlyser därför ett mycket kortare tidsperspektiv. Någon på Regeringskansliet borde verkligen tänka över det här och komma med förslag snarast.

Jag är glad över att Elisebeht Markström vill vara med och skynda på så att vi snabbt kan se en lagstiftning. Då är vi fler som är med och utövar påtryckningar för att det ska hända någonting.

Jag är otålig, och jag är glad över att höra att en företrädare för majoriteten också är det. Då kanske det händer någonting lite snabbare än om åtta–tio år.

Anf. 52 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Nu innebar ju inte mitt exempel att jag förordade att det skulle ta åtta–tio år. Det gick ut på att Karin Granbom eller en kollega till henne kanske står här om åtta–tio år och erfar att de frågor som vi då diskuterar har diskuterats tidigare. Det får vi alla med ålderns rätt vara med om. Det var alltså inte fråga om någon ambition eller någon målsättning att det ska ta åtta–tio år.

Sexualbrottskommitténs arbete var grannlaga. Dessvärre föll det inte i så god jord. En hel del av de förslag som Sexualbrottskommittén kom med har ju inte förverkligats. Man har arbetat om dem så att det har blivit en mer sammanhållen lagstiftning. Det är anledningen till att det har tagit så lång tid med den här propositionen. Men jag är minst lika otålig som Karin Granbom är, även om jag inte är fullt lika ung.

Jag skulle vilja återkomma lite grann till Folkpartiets reservation, där ni tycker att man bör lägga till uttrycket särskilt utsatt situation därför att begreppet hjälplöst tillstånd inte täcker alla de eventuella situationer som kan uppstå. Ni tittar i propositionen, hittar där en liten mening och talar om att praxis inte alls på något sätt ska förändras. Man får läsa hela propositionen. Om man läser all text ser man att det står att begreppet hjälplöst tillstånd ger utrymme för ytterligare förtydligande och tolkning av praxis. Det kan inte Karin Granbom bara tänka bort, utan det står där. Vi hoppas förstås att domstolarna också läser den meningen, så att vi inte står här om några år och funderar: Hur i jösse namn blev det nu då? Nu har inte praxis förändrats.

Jag har full respekt för ert förslag, men vi har inte sett det som nödvändigt för att täcka in det som vi nu vill täcka in, nämligen en uppräknings av vad hjälplöst tillstånd kan komma att vara och sedan den lilla bakdörren tillstånd som i övrigt kan uppstå.

Om Karin Granbom läser hela texten tror jag att hon ska känna sig nöjd också med detta.

Anf. 53 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Fru talman! Det är bra att målsättningen inte är åtta–tio år. Jag är glad för att få det svaret. Men det var inte så långsökt att tro att det faktiskt skulle kunna ta åtta–tio år eftersom det har tagit sju år från det att det tillsattes en utredning tills vi har sett ett förslag i dag om andra problem vad det gäller sexualbrottslagstiftningen.

När det gäller det jag tog upp, att vi från riksdagens sida skulle behöva uttrycka att vi utvidgar begreppet hjälplöst tillstånd, är det inte så att jag har hittat en liten mening. Jag har läst författningskommentarerna, och de utgör underlag för hur domstolarna ska döma.

Om det nu är så att Elisebeht Markström egentligen tycker som jag, att begreppet hjälplöst tillstånd bör utvidgas, tycker jag att vi mycket tydligt från riksdagens sida ska markera detta, därför att det får inte finnas motsättningar i lagstiftningsunderlaget så att domstolarna inte vet vad det är som gäller.

Vi är många, allmänhet och medborgare, som har blivit väldigt illa berörda av ett antal domslut, till exempel i Tumbamålet. Är det denna praxis som ska föreligga också för framtiden? Enligt den mening och den kommentar som jag har hittat är det faktiskt Tumbamålet som ska vara

vägledande för framtiden. Är vi överens om att det inte ska vara så, tycker jag att riksdagen tydligt ska markera detta.

Prot. 2004/05:83
2 mars

Anf. 54 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Jag har en mycket kort replik. Jag, liksom Karin Granbom och Elisebeht Markström, har upprörts över Högsta domstolens domslut som innebär att den pubertala utvecklingen sätter åldersgränsen åt sidan. Karin Granbom sade att det borde vara en strikt åldersgräns och att inte den pubertala utvecklingen ska vara avgörande.

Från Centerpartiets sida har vi föreslagit att det ska bli ett strikt ansvar, alltså att den som är ansvarig ska ha en skyldighet att faktiskt ta reda på åldern och inte kunna skylla på att han inte visste att hon bara var 17 år. Är detta något som Karin Granbom och Folkpartiet kan tänka sig att ställa upp på?

Anf. 55 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Fru talman! Ja, detta är någonting som vi ska tänka över till dess att frågan kommer upp på riksdagens bord igen. Men det kan låta rimligt. Jag tycker inte att det går att utesluta. Barn ska skyddas i allra största utsträckning. Ja, visst borde det kunna vara så att den som bestämmer sig för att framställa pornografi tar ansvar för att ta reda på hur gamla barnen är.

Anf. 56 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Bra! Jag är övertygad om att vi kommer att komma överens inom alliansen. Efter nästa val, när vi har en ny regering, ska vi nog kunna göra vissa förändringar.

Anf. 57 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Fru talman! Jag kan bara instämma.

Anf. 58 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Mäns utnyttjande av kvinnors kroppar är det yttersta uttrycket för kontroll, underordning och inskränkt handlingsutrymme. Och det är kvinnors handlingsutrymme som inskränks, kontrolleras och underordnas. Det är kvinnor som får rådet att stanna hemma. Det är kvinnor som upplyses om hur de ska vara klädda för att inte riskera att utsättas för sexuella övergrepp. Det är kvinnor som får upplysningen om vilka gator som är våldtäktssäkra och vilka som inte är det. Det är kvinnors handlingsutrymme som begränsas, både den enskildas rörelsefrihet och rörelsefriheten för kvinnor som grupp. Varje sexuellt övergrepp som en kvinna utsätts för ger en signal till varenda kvinna att om de inte betar sig som samhällets normer bestämt vad gäller klädsel och sexliv riskerar de att utsättas för samma sak. Så kontrolleras kvinnors sexualitet.

Jag representerade Vänsterpartiet i 1998 års sexualbrottsutredning. Det förslag till ny lagstiftning som kommittén lade fram blev i stort sett mycket bra. Förslaget var så bra att Katarina Wennstam, författare till böckerna *Flickan och skulden* och *En riktig våldtäktsman*, inte trodde att förslaget skulle gå igenom eftersom det stod för mycket på kvinnornas sida. I viss utsträckning hade hon rätt. Regeringen förmår till exempel

inte utmönstra begreppet mindre grov våldtäkt, och jag återkommer till det senare.

I andra delar är regeringens förslag bättre än Sexualbrottskommitténs. Till exempel vidgas våldtäktsbegreppet till att omfatta inte bara de fall som Sexualbrottskommittén föreslog utan också funktionshindrade och psykiskt störda och sjuka. Det blev så därför att direktiven fokuserade på de fall som handlade om vem som berusat vem. Regeringen följer Sexualbrottskommittén genom att vissa begrepp byts ut, till exempel ”sexuellt umgänge” mot ”sexuell handling”, och att vanmaktsbegreppet försvinner. Det är bra att sexköpslagen skärps och att det införs en barnparagraf. Det finns med andra ord många bra förslag i den proposition vi debatterar i dag.

Sexualbrottskommittén skulle också ta ställning till frågan om sexualbrottslagstiftningen skulle vila på samtycke eller inte. Kommittén beslutade sig för att föreslå att den svenska lagstiftningen även fortsättningsvis skulle bygga på visst tvång, det vill säga inte på samtycke. Jag ställde mig bakom Sexualbrottskommitténs förslag.

I dag har jag ändrat uppfattning. I dag menar jag att våldtäktsparagrafen måste bygga på att kvinnan gett sitt samtycke. Orsakerna är flera. En av dem är den så kallade Bulgariendomen och att annan lagstiftning på området mer än den engelska kommit mig till del. Det finns med andra ord ett annat synsätt på kvinnors rätt till sin kropp än det som finns i det förslag som nu ligger på bordet. Det är ett synsätt som ger kvinnor självbestämmande över sin kropp och sin sexualitet.

Ett av skälen till att regeringen anser att det måste finnas ett visst mått av våld eller tvång när våldtäkt provas är att våldet, hotet eller tvånget tjänar som bevis för att samlaget inte varit frivilligt. Det nya förslaget kommer, som det gamla, att bygga på ett omvänt samtycke, att alla kvinnor vill ha sex, alltid, med alla män och att det är endast om det förekommit våld som kvinnan anses inte ha samtyckt. Om en kvinna anmäler en man för ett sexuellt övergrepp är det hon som måste bevisa att hon inte ville. Mannen kan ju alltid hävda att han tolkade hennes beteende eller klädsel som att hon ville, och domstolarna är i många fall villiga att ställa sig bakom detta synsätt.

För någon vecka sedan framträdde en modig ung flicka i Kalla fakta och berättade om det sexuella övergrepp hon utsatts för. En 33-årig man förgrep sig på henne när hon låg och sov. Mannen dömdes för sexuellt utnyttjande till tio månaders fängelse eftersom flickan sov. Kan någon berätta för mig, om det är någon som förstår det själv, vad som rör sig i en 33-årig mans huvud när han våldför sig på en sovande flicka? Vad tänker han på? Och vad har han för inställning till hennes kropp?

Om samtycke hade gällt hade den 33-årige mannen varit tvungen att visa att flickan hade samtyckt till att ha samlag med honom – vilket torde ha blivit svårt eftersom hon sov. Om samtycke hade gällt hade han varit tvungen att styrka på vilket sätt han försäkrat sig om hennes samtycke. Varje sexuell handling där det inte föreligger samtycke måste vara straffbelagd och bli föremål för en effektiv lagföring. Den lagföringen måste grunda sig på varje kvinnas rätt till sin egen kropp och sexualitet.

Fru talman! Ett annat argument som regeringen anför för att inte införa en sexualbrottslagstiftning som bygger på bristande samtycke som ansvarsgrund är att en sådan kan leda till att offrets handlande och bete-

ende kommer i fokus för utredningen. Men det verkliga problemet är snarare att rättstillämpningen aldrig frångått ordningen att intresset riktas mot kvinnans relation till förövaren, hennes uppträdande, klädsel och levnadssätt. Detta har förstärkts av att det i nuvarande lagstiftning finns en särskild bestämmelse om straffansvar för mindre allvarlig våldtäkt. För en mindre allvarlig våldtäkt kan gärningsmannen dömas till lägst två veckors fängelse. Regeringen säger att det skulle föra för långt att ta bort möjligheten att döma för ett mindre grovt brott där det lägsta straffet för brottsrubriceringen våldtäkt, som sagt, kan bli två veckor.

Trots den lagändring som genomfördes 1984 används argumentet att parterna har haft en relation som förmildrande omständighet vid straffmätningen. Fokus har lagts på kvinnans beteende, sexuella erfarenhet och klädsel före våldtäkten, på hur mycket våld som användes, på hur berusad hon var och på om hon kände gärningsmannen, det vill säga på omständigheterna.

Vetskapen om att det kan bli en rättsfråga huruvida ”omständigheter” som ska göra brottet mindre grovt föreligger kommer inte att öka anmälningsfrekvensen från redan utsatta brottsoffer. Om bestämmelsen om ett mindre grovt brott finns kvar kommer kränkningarna av våldtäktsoffer i rättssalarna att fortsätta, eftersom fokus på hur kvinnan betett sig eller om hon känt gärningsmannen och på om hon haft gruppsex tidigare då kommer att fortsätta.

Det är den typen av omständigheter som genom tillämpning och praxis ligger till grund för bedömningen av offrets trovärdighet. Därför skulle det göra stor skillnad om den nya lagstiftningen inte ger domstolarna möjlighet eller utrymme att pröva om omständigheterna varit mindre allvarliga eller mindre grova. Den särskilda bestämmelsen om straffansvar för mindre grov våldtäkt bör därför tas bort, menar jag.

Fru talman! Det behövs en nollvision vad gäller sexuella övergrepp i samhället. För det krävs att varenda kvinna och man i det här landet erkänner varje kvinnas rätt till sin egen kropp och sin egen sexualitet. Det krävs inte bara att myndigheter och rättsväsende förstår det strukturella våld som kvinnor utsätts för. Det krävs att varje pojke, varje man, förstår att alla sexuella handlingar som genomförs utan kvinnans samtycke är ett brott – ett brott och en kriminell handling som kränker kvinnans kropp och sexuella integritet.

Fru talman! Jag har tillsammans med Siv Holma skrivit en motion med anledning av förslaget till ny sexbrottslagstiftning. Vi vill ha en utredning om hur man ska kunna införa samtycke i lagstiftningen, och vi vill att möjligheten att döma till ansvar för mindre grov våldtäkt tas bort. Eftersom det finns reservationer med den innebörden kommer jag inte att lyfta fram vår motion utan i stället rösta för reservationerna 1 och 6.

I detta anförande instämde Siv Holma (v) och Johan Linander (c).

Anf. 59 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Jag vill också delta i den här debatten angående den nya sexualbrottslagen. Vi lever i ett mycket sexfixerat samhälle. Kvinnor och barn exploateras som objekt i alla möjliga sammanhang. De sexuella övergreppen mot kvinnor och barn ökar. Handeln med kvinnor och barn för sexuellt utnyttjande – dagens slavhandel – ökar lavinartat över hela

världen. I spåren av detta ser vi också att fler kvinnor utsätts för sexuella trakasserier och genomförda våldtäkter. I dagens debatt har vi att ta ställning till den nya sexualbrottslagen, som tar flera steg i rätt riktning. Men förslagen är försiktiga och i många fall otillräckliga. Från Centerpartiets sida har vi protesterat mot regeringens förslag att en våldtäkt ska kunna bedömas vara mindre grov. Vi anser att en våldtäkt är en mycket allvarlig kränkning. Därför ska det inte finnas utrymme för någon gradering. Jag vill därför yrka bifall till reservation 6.

Vi i Centerpartiet kräver också att det görs en översyn av gärningsmannabegreppet. Dagens lagstiftning rörande gärningsmännens ansvar vid en gruppvåldtäkt är oacceptabel. Den måste verkligen ses över, och syftet ska också vara att skärpa kraven på de medhjälpande gärningsmännen. Alla som bidragit till gruppvåldtäkten har ett ansvar, och det ansvaret ska vi också utkräva av dem. Det är Centerpartiets bestämda uppfattning att samtliga personer som är medhjälpare, som deltar, i ett övergrepp också ska kunna dömas till våldtäkt. Jag vill också yrka bifall till reservation 7.

Utvecklingen i dagens samhälle har medfört att många kvinnor är mycket rädda. Denna rädsla begränsar kvinnors rörelsefrihet. På många områden kan man säga att vi inte omfattas av medmänskliga rättigheter trots att vi lever i ett så kallat välfärdssamhälle. Att skärpa lagstiftningen är en mycket viktig åtgärd, men jag vill också särskilt lyfta fram att det framför allt handlar om vilka attityder vi har och vilket förhållningssätt vi har till varandra. Alla vuxna har ett ansvar för vilka förebilder vi är och vilka bilder vi förmedlar till alla i samhället.

Jag vill också uppmana fler män att delta aktivt i kampen mot kvinnovåldet. Inom Centerpartiet har det här diskuterats under flera år, men vi centerkvinnor har inte varit nöjda med det. Det har växt fram en protesterörelse bland män inom centerrörelsen, där fler och fler protesterar och också agerar utåt, offentligt. Vi är faktiskt väldigt glada över att också fler män kliver fram på arenan. I många år har det varit kvinnor som fått kämpa för det här. Det är inte en kvinnofråga. Det är också fråga om att fler män bör kliva fram i rampljuset och kraftfullt agera. Jag vill därför ge en eloge till alla centermän och andra män som verkligen utåt också protesterar mot våldet mot kvinnorna.

För övrigt vill jag också säga att jag instämmer i min kollega Johan Linanders inlägg och i övriga reservationer från Centerpartiet.

Anf. 60 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Det finns en risk att debatten blir lång. Det är så mycket intressanta inlägg här att man vill gå upp och tala hela tiden. Jag tyckte att Ulla Hoffmann gjorde ett fantastiskt inlägg alldeles nyss.

Viviann Gerdin är nu också inne och pratar om det bakomliggande förhållandet att det faktiskt, som vi har berört tidigare i dag, finns en könsmaktsordning som detta med våld mot kvinnor, sexualiserat våld mot kvinnor, ytterst är ett uttryck för. Vi är helt överens om detta. Det måste vi jobba mycket aktivt med. Folkpartiet liberalernas förslag är jämställdhetsplaner på förskolorna och att hela tiden se till att man gör mycket för att förändra detta och prata om jämställdhet.

Det är *ett* förebyggande arbete. Ett annat förebyggande arbete är att komma med tidiga reaktioner. Vi måste få ett system där vi tar hänsyn

till de många människor som är på väg in i kriminalitet, på väg in i oacceptabla beteenden när det gäller hur man behandlar tjejer och vad man kallar tjejer samt hur man förhåller sig till våld. Ingen föds ju till våldtäktsman, utan det är något man lär sig. När föräldraansvaret har brustit, skolansvaret inte har fungerat så bra som vi önskar och socialen inte har tagit tag i detta är det viktigt att vi får tidiga ingripanden.

Vi måste då konstatera att en viktig sak är att brottslighet faktiskt utreds. Folkpartiet säger att straffåldern kanske ska sänkas till 14 år just för att få fler unga män att stoppa i tid. Det som börjar som små eländiga olyckor ska inte bli stora katastrofer, som jag har talat om förut här i dag.

Hur ser Centerpartiet på detta? Är man där beredd, och är Viviann Gerdin beredd, att göra något så att vi får tidigare ingripanden? Det viktigaste är det förebyggande. Vi ska inte ha situationer där människor begår gängvåldtäkter och massvåldtäkter för att sedan spärras in i fängelse, utan sådant ska avbrytas i tid. Det handlar om påverkan tidigt för att minska lidandet för brottsoffer. Dessutom kommer de här unga människorna nästan garanterat att gå en för tidig död till mötes, så också för deras skull ska vi stoppa dem.

Anf. 61 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Fru talman! Jag glömde tidigare att säga att jag instämmer i det som Ulla Hoffmann framförde. Det var ett mycket bra anförande. Jag instämmer också i mycket av vad du, Johan Pehrson, säger. Jag delar din uppfattning om väldigt mycket. Men jag delar inte din uppfattning när det gäller att sänka straffåldern från 15 år till 14 år. Det förebyggande arbetet är jätteviktigt, men jag tror att det finns andra vägar som är mycket effektivare än sänkt straffålder.

Jag hoppas att alla de förebyggande åtgärder på många olika plan som vi har föreslagit – det gäller då inte bara i justitieutskottet utan även i andra utskotts arbete – leder till att vi inte behöver tillgripa en så drastisk åtgärd som att sänka straffrättsåldern. Det finns så mycket annat som är bra och som vi kan göra. Framför allt tycker jag att också föräldraansvaret måste tydliggöras. Men när föräldraansvaret inte räcker till måste också andra som ser och som befarar att barn far illa ges resurser. Skolan har en väldigt stor betydelse redan i förskolan men även i hela grund- och gymnasieskolan.

Det handlar om att man reagerar och att det finns resurser att sätta in. Många gånger är det ju så att många ser och märker att saker och ting bör göras. Men man förmår inte alltid göra något på grund av att personalen inte räcker till. Allesammans har vi uppgiften att underlätta det förebyggande arbetet.

Anf. 62 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Ja, vi är alla överens om att det krävs tidiga och tydliga insatser, och de ska vara socialt präglade. Det här med straffmyndighetsålder låter väldigt hemskt. Men den enda poängen blir att polisen blir skyldig att utreda brottet. Det ska stå klart för den unge att utförd handling har fått en väldigt allvarlig konsekvens, och sedan blir det påföljd. Men för den skull vill jag inte ha fler ungdomar i fängelse, utan jag vill fortfarande se en tidig reaktion.

Jag oroas av vad vi i dag ser. Sällan har vi haft så många barn i fängelse som vi har i dag. Jag ser en politik där Sverige glider isär. Jag ser att vi har ungdomar i tvångsvård på obestämd tid – många av dem inlåsta – och barn upp till 18 år i ungdomsfängelse. Det är hundratals barn årligen som vi talar om. Jag tycker att det är förfärligt.

Allt detta, hävdar jag, beror på att man så länge låter utvecklingen skena i väg. De små olyckorna börjar kanske när den unge är 13 år. Då har man socialtjänsten. Vid 14 år fortsätter det med socialtjänsten, men ingenting händer. Påföljden blir vård inom socialtjänsten. Kom till farbror socialarbetare kl. 14 en torsdag!

Det är kanske inte alltid sådant hjälper. En tidig insats kan vara mycket bra om det finns en sorts påföljd, men den ska vara socialt inriktad. Barn hör inte hemma i fängelse. Därför vill jag att man reagerar tidigare. I dag finns väldigt många barn i fängelse, en utveckling som måste brytas. I det här fallet kan det också gälla sexualbrott. Det finns ju ett antal sådana tragiska fall som vi kunnat ta del av. Hade man stoppat den unge tidigare och reagerat tidigare hade man gjort en väldigt stor insats för alla rent mänskligt.

Anf. 63 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Fru talman! Att man ska sätta in tidiga åtgärder är vi fullständigt överens om. Men sedan kan det handla om lite olika saker vad gäller de tidiga åtgärderna. Jag tycker ändå inte att straffrättsåldern ska sänkas till 14 år. Däremot behöver man väl i stället titta närmare på hur socialtjänsten arbetar. Är det så att den i dag inte är effektiv och man inte förmår att korrigera och att stötta de barn för vilka det behövs tycker jag att vi bör inrikta oss på det jobbet och se till att socialtjänsten kanske anpassas lite bättre till dagens förhållanden.

Det skulle vara mycket bättre att sätta in det förebyggande arbetet inom socialtjänsten än att sänka straffrättsåldern, för det gemensamma målet är väl ändå att ungdomar ska förhindras att komma in i straffpåföljd. Vistelse på en ungdomsanstalt kan vara positivt för en del, men det kan också bli en inskolning när man träffar andra med ett utökat brottsregister. Därför pläderar jag nog för tidiga insatser i kommunerna och att socialtjänsten ses över ifall man kan göra mer.

Anf. 64 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Förlåt mitt sena inlägg i denna debatt. Men jag hörde att det blev en diskussion om Högsta domstolens dom förra veckan i det så kallade Grandmålet. Eftersom jag hade förmånen att både sitta med i Barnpornografiutredningen och utreda frågan om sexuellt exploaterade barn i Sverige fann jag skäl att säga något i frågan här i kammaren i dag.

Vi hade ju en lagstiftning om barnpornografi innebärande att man när det gällde att bestämma huruvida det offer som avbildades var ett barn helt gick på fastställandet av pubertetsutvecklingen.

Barnpornografiutredningen föreslog då, i enlighet med FN:s barnkonvention, fastställandet av en åldersgräns. Det var mycket diskussioner i utredningen och mycket tyckande, men förslaget blev i alla fall ett fastställande av 18-årsgränsen. Om det inte blev en bestämd 18-årsgräns skulle man gå på pubertetsutvecklingen – alltså om man inte kunde veta vem som var på bilden.

Det här kom sedan att förändras. Via ett arbete i Justitiedepartementet fick vi så småningom på riksdagens bord en proposition som vände på kuttingen så att det i stället var pubertetsutvecklingen som var avgörande. Vidare skulle det framgå av konvolutet, namnet på filmen eller bilden, eller på annat sätt att det var en person som inte fyllt 18 år för att säga att det var en minderårig.

Innan jag rusade hit till kammaren granskade jag hur det var med beslutet här i kammaren. Efter yttranden från olika utskott finns det bara två rader om det i betänkandet. Det fanns ingen avvikande mening och inga reservationer. Beslutet antogs av alla i kammaren.

Jag tror att skälet till det var att det fanns en oro för att en fast åldersgräns skulle försvåra när det gäller möjligheterna att söka identiteten. Det var ju ett av de argument som framfördes. Men i de förarbeten som finns har man fått anledning att granska väldigt ordentligt.

Grandmålet handlar om att en man via en Internetsajt fick tag i tre 16-åriga tjejer som han fick att komma till en svit på Grand Hotel där han förledde dem in i pornografiska filmtagningar. Senare frikändes den här mannen – dock inte avseende de sexuella brotten, vill jag säga, men avseende barnpornografibrottet.

Stockholms tingsrätt skrev i den dom som då kom: Det viktiga med lagstiftningen är inte att skydda endast dem som ser ut att vara yngre än 18 år utan även dem som faktiskt är under 18 år. Utseendet bör inte spela någon roll i sammanhanget.

Jag håller med Stockholms tingsrätt och tycker egentligen inte att de har gjort någonting som det är värt att klandra. Men man blir väldigt upprörd. Det tror jag att vi alla blir, och så har jag också lyssnat av debatten. Stockholms tingsrätt har gjort det som vi som lagstiftare har fattat beslut om att de skulle göra. De har gått på de frågorna, och det hela har gått vidare till hovrätten och sedan till Högsta domstolen. Nu är det fastställt.

Jag tycker att detta med all önskvärd tydlighet visar att vi måste ändra lagstiftningen, som inte håller. Det är nu visat hela vägen upp. Jag är alltså den första att stryka under att lagstiftningen bör förändras. Vi bör få en snar översyn av detta.

Johan Linander tog här upp en sak som jag berört i min utredning om sexuellt exploaterade barn i Sverige. Om jag vill göra en pornografisk film ska de som deltar i filmen vara fyllda 18 år. Dessutom kan jag inte ha ett utskänkningstillstånd om jag låter minderåriga servera sprit. Då blir jag av med mitt utskänkningstillstånd.

Det är ytterst märkligt att man i det här landet kan göra en film med barn, och den kallas inte pornografisk, utan en sådan film är nu helt laglig.

Tack, fru talman, för tålamodet!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

6 § Kvalitet, dokumentation och anmälningsplikt i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), m.m.

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2004/05:SoU12
Kvalitet, dokumentation och anmälningsplikt i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), m.m. (prop. 2004/05:39).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 9 §.)

7 § **Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.**

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2004/05:SoU10
Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m. (framst. 2004/05:RRS2).

Anf. 65 LARS U GRANBERG (s):

Fru talman! I det här ärendet behandlas socialutskottets betänkande 2004/05:SoU10 *Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.* I betänkandet behandlas Riksrevisionens framställning 2004/05:RRS2 angående prioriteringar inom hälso- och sjukvården samt två motioner som väckts med anledning av denna. I betänkandet behandlas även 430 motionsyrkanden från allmänna motionstiden åren 2003 och 2004. Även från 2002 års allmänna motionstid återfinns en motion om hälso- och sjukvården som nu kommer att bli behandlad i detta betänkande.

Utskottet föreslår tre tillkännagivanden med anledning av Riksrevisionens framställning och de behandlade motionerna. Utskottet föreslår med anledning av Riksrevisionens framställning angående prioritering inom hälso- och sjukvården ett tillkännagivande om dels behovet av en förbättrad styrning och uppföljning av riksdagens riktlinjer för prioritering inom hälso- och sjukvården, dels behovet av att utveckla återrapportering av resultat av verksamheten till riksdagen.

Vidare föreslås riksdagen att, med bifall till en motion från Vänsterpartiet om prioriteringar, ge regeringen till känna att ett genusperspektiv bör anläggas på arbetet med att förbättra styrning, uppföljning och återrapportering av riktlinjerna för prioriteringar inom hälso- och sjukvård.

Fyra motionsyrkanden från Moderaterna, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna bedöms åtminstone delvis falla inom ramen för vad Riksrevisionen tar upp i sin framställning och omfattas därmed av förslaget om tillkännagivande.

Det andra tillkännagivandet rör också prioritering inom hälso- och sjukvården. Utskottet delar bedömningen i en motion från Vänsterpartiet att utgångspunkten i arbetet med prioriteringar inom hälso- och sjukvården måste vara att varje patient ska få en medicinsk bedömning av sitt hälsotillstånd. Varje fall är unikt och ska bedömas utifrån den enskilda patientens behov. Prioriteringar av enskilda patienter bör därför aldrig ske efter i förväg fastställda mallar eller kriterier. Detta är en viktig utgångspunkt som regeringen bör beakta i det fortsatta arbetet med prioriteringar inom hälso- och sjukvården.

Det tredje tillkännagivandet gäller frågan om hur ett förmånssystem för speciallivsmedel ska utformas. Flera motionsyrkanden från Folkpartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna tar upp behovet av ett väl fungerande och rättvist system. Utskottet anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag till förmånssystem för dem som av medicinska skäl är beroende av speciallivsmedel.

Övriga motionsyrkanden avstyrks. I betänkandet finns 73 reservationer och 8 särskilda yrkanden.

Fru talman! Med denna inledning överlämnar jag ärendet till debattörerna.

Anf. 66 ANNE MARIE BRODÉN (m):

Fru talman! Ledamöter i socialutskottet och åhörare! Om det här betänkandet har vi hört en del redan, och jag tänkte berätta lite allmänt om vår sjukvårdspolitik.

Även om de flesta av oss har glädjen att leva friska och med hälsan i behåll infinner sig i alla tider i livet behov av en väl fungerande sjukvård. För vissa av oss gäller detta mer eller oftare än för andra. Alla är vi emellertid beroende av att vården finns där, liksom att den kännetecknas av både trygghet och kvalitet. En framgångsrik sjukvårdspolitik måste även präglas av ett hälsofrämjande synsätt. Hälsa- och sjukvården utgör med detta en del av den svenska välfärdens kärna.

Hur ser det då ut i Sverige i dag? Ja, min uppfattning är att svensk sjukvård i många stycken är imponerande. Det finns en kunnig och engagerad personal, liksom hög standard när det gäller medicin och teknik, och det utförs dagligen stordåd för människors liv och hälsa. Ändå finns det mycket kvar att göra.

I dag upplever vi att hälsa- och sjukvården många gånger misslyckas i sitt trygghetsuppdrag. Trots goda förutsättningar tvingas människor vänta länge på operation eller behandling. Det är svårt att komma i kontakt med vården för något så enkelt som att boka tid eller konsultera en läkare. Personalen inom vården upplever därtill ofta att de har små eller obefintliga möjligheter att påverka sin arbetssituation till det bättre. De upplevda bristerna inom vården har fött en ny tids otrygghet i Sverige, en otrygghet som tar sig många olika uttryck. En del känner sig vilsna och vet inte vart de ska vända sig när de behöver vård. Hos andra växer otryggheten i rädsla att inte få hjälp vid sjukdom eller att tvingas vänta i månader eller år på en viktig operation.

Politiken lever därmed inte upp till sitt ansvar. Nej, i stället kommer nu: Höj skatten, inför stopplagar och förbud. Det leder till sämre vård och sämre resursutnyttjande av skattemedel.

För oss moderater är det en självklarhet att det inte ska slösas med våra gemensamma resurser, särskilt då pengarna går till att bota, lindra och trösta. Att finna en form för sjukvårdens finansiering som upplevs vara rättvis och rimlig är därför av yttersta vikt. Vår uppfattning är att en nationell finansiering av sjukvården skulle fungera bättre än dagens system med många och långa köer och bristande valfrihet. Fler och fler uttalar en liknande uppfattning. Vårdförbundet och Läkarförbundet är två exempel.

Fru talman! Hur är det då med den förda politiken? Och var finns förslagen som ska förändra det som inte fungerar så bra? Finns förslagen i detta betänkande om hälso- och sjukvårdsfrågor? Finns förslagen i stopplagen, som är på väg till Lagrådet? Finns förslagen i den rapport som är på väg från regeringens tillsatta arbetsgrupp för att se över vårdens effektivitet? Gruppen leds av generaldirektör Jane Cederqvist på Finansdepartementet. Enligt rapporten finns det stora möjligheter till effektiviseringar inom dagens hälso- och sjukvård. Av en beräknad nettokostnad för sjukvården på 150 miljarder kronor bedöms det att det finns en besparingspotential om 30 miljarder kronor. Detta är en försiktig uppskattning, och vi tror egentligen att det är mycket mer, säger Jane Cederqvist. Vidare pekar hon på att ett av dagens problem är att de nationella målen inte är tillräckligt tydliga. Det spretar åt olika håll.

En effektivare sjukvård skulle alltså kunna spara in en femtedel av nettokostnaderna. Men regeringens och stödpartiernas lösning är att införa stopplagar och höja skatter. Det finns ett annat exempel som är intressant, från Västra Götaland. Tre forskare har där gjort en studie som pekar på att krisen i sjukvården är en förklaring till de höga kostnaderna i sjukförsäkringen. Den genomsnittliga väntetiden för ett första besök var 170 veckor för besvär i ryggen, axlar och knän. Kostnaden för denna onödiga väntan är 90 miljoner i produktionsbortfall. Över 30 % har övergått från sjukersättning till sjukbidrag av de 483 som man har undersökt. Självklart skulle skattebetalarna tjäna på en snabbare behandling, och patienterna skulle få en bättre livskvalitet, säger forskarna. Vad säger Conny Öhman?

Fru talman! En viktig del för en bättre sjukvård är att öka mångfalden av vårdgivare. I dag är alternativen få, vilket begränsar såväl patienternas valfrihet som vårdpersonalens möjlighet att välja arbetsgivare. Många inom vården med goda idéer känner också att de har små eller obefintliga möjligheter att förverkliga dem inom dagens system. Bristen på konkurrens fungerar som en hämsko både när det gäller att utveckla vården i fråga om kvalitet och när det gäller att nå ett bättre utnyttjande av skattebetalarnas pengar.

I stället för att bejaka mångfalden inom sjukvården bedriver regeringen en politik som syftar till att stoppa, hindra och förbjuda de fristående alternativen. Med regleringar och stopplagar bevaras landstingens särställning som utförare av vård.

Och ändå kan vi läsa i lagrådsremissen att det i sammanhanget är viktigt att framhålla att många av de nya privata alternativa vårdgivare som verkar inom den offentligt drivna vården har bidragit med nya idéer och erfarenheter som är viktiga för hälso- och sjukvårdens utveckling. Erfarenheterna har visat att sjukvårdspersonalen i många fall bland annat fått andra möjligheter att komma med egna initiativ och påverka vårdens innehåll än vad de fått när vården drivs av landstingen. Det kan vi läsa i stopplagsförslaget.

Detta ska nu stoppas inte bara vad avser sjukhus, utan risken finns att det med Vänsterns starka påtryckning även kan komma att gälla primärvården. Det är en politik som inte gynnar vare sig patienternas möjlighet till god vård eller svensk sjukvårds framtida utvecklingsmöjligheter. Att stoppa eller avskaffa stopplagar inom sjukvården har därför ett egenvärde.

Sverige går tvärtemot vad andra länder gör. Vi ser i stället en utveckling där alltfler länder har tydliga patienträttigheter och rätt att välja vårdgivare, offentlig eller privat. För att underlätta för patienterna att välja skapar man möjligheter för alla att läsa på nätet hur varje sjukhus eller klinik uppnår de nationella kvalitetskraven inom vissa givna områden. Det pågår även en snabb utveckling för att medborgarna ska få ta del av redovisningar av hälso- och sjukvårdens resultat och kvalitet genom öppna nationella kvalitetsregister. Resultaten visar att det bidrar till att utveckla kvaliteten och effektiviteten i sjukvården.

Var finns då förslagen från regeringen och samarbetspartierna i dessa frågor? Miljöpartiet har ju självt lyft fram möjligheten med öppna kvalitetsregister, men sedan stöder man inte de förslag som kommer.

Fru talman! Varje människas tillgång till en väl fungerande sjukvård borde vara en rättighet. I dagens Sverige upplever många dessvärre att de saknar valfrihet, möjlighet att påverka och rätt att ställa krav på sjukvården. Orsaken till detta är att den svenska sjukvården inte är uppbyggd med fokus på patienten. De lagar och regler som trots allt reglerar patientens rättigheter är ofta svåröverskådliga, utan verklig udd och ger inte utrymme för någon patientmakt värd namnet.

Vi vill stärka patientens ställning inom hälso- och sjukvården genom att införa en sammanhållen patienträttighetslag. Den ska innehålla tydliga rättigheter om vård i tid, *second opinion* och rätten att göra egna val. Sverige är det enda land i Norden som inte har en sådan lag. Vår utgångspunkt är att svensk hälso- och sjukvård ska vara solidariskt finansierad via skatten, ges efter behov och vara tillgänglig för alla.

Fru talman! Ett land med en väl fungerande sjukvård har ingen anledning att hindra sina medborgare att söka vård utomlands. Ett land med en dåligt fungerande sjukvård bör inte heller göra det, eftersom en sådan politik förvägrar medborgarna den bästa tillgängliga vården och dessutom tar bort trycket på en förbättring av den egna sjukvården. Den svenska regeringen försöker att på europeisk nivå förhindra en utveckling mot fri rörlighet över gränserna för patienter som behöver vård. Regeringens motstånd mot att tillåta sjukvård i utlandet hänger i grunden samman med att man är oroad över vilka konsekvenser rätten att söka vård utomlands kan få. Det är mer av omtanke om sjukvårdspolitikens former än av omtanke om patientens möjligheter till vård. En fri rörlighet ökar medborgarnas valfrihet och kortar kötiden till operation och behandling. Vi vill därför införa en valfrihet som fungerar både i Sverige och i Europa.

Vården i Socialdemokraternas Sverige kännetecknas av både orättvisa och bristande jämlikhet. Att inte vara garanterad vård i tid leder naturligtvis till otrygghet och i förlängningen till misstro mot välfärdssystemet som sådant.

Fru talman! Att återupprätta förtroendet för svensk sjukvård är mot denna bakgrund en prioriterad uppgift för oss moderater. I valet 2006 kommer vi i den borgerliga alliansen att söka mandat hos väljarna för en klart bättre hälso- och sjukvårdspolitik än vad vi ser i dag. Vi kommer tillsammans att visa på nya möjligheter inom detta så viktiga område. Vi kommer att stoppa stopplagen där den hör hemma, i papperskorgen.

Fru talman! Till sist vill jag yrka bifall till vår moderata reservation 1 under punkt 1, men vi står naturligtvis bakom samtliga våra reservationer.

Anf. 67 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Det här betänkandet innehåller ca 430 motionsyrkanden. Utifrån dessa och Riksrevisionens skrivelse har betänkandet resulterat i tre tillkännagivanden. Dessa tillkännagivanden står vi i Folkpartiet bakom. De är bra. Det handlar, som vi har hört, om prioriteringar i sjukvården som, trots det riksdagsbeslut som har funnits ett antal år, inte fungerar bra i praktiken. Det handlar också om att socialutskottet av regeringen begär ett väl fungerande förmånssystem för speciallivsmedel, och det är också på tiden att det kommer.

Men, fru talman, man kan fundera över varför det finns så många yrkanden i betänkandet och varför dessa yrkanden inte anses kunna tillstyrkas. Som vanligt hänvisar man till utredningar och annat, men det finns också en motvilja mot de nödvändiga förändringar som behövs inom svensk sjukvård. Den motviljan finns både hos socialutskottets majoritet och hos regeringen.

Noteras bör att de motionsyrkanden som finns i betänkandet kommer från samtliga riksdagspartier. Det är inte bara oppositionen som har motionerat.

Vad uträttar då regeringen för att komma till rätta med de problem som finns inom svensk sjukvård? Det vi nu känner till är ett tillskott av pengar, och det kan i och för sig behövas, men annars är det riktigt stora just nu införandet av en stopplag som förbjuder att sjukhus drivs med vinst. Vi har inte fått någon proposition. Lagrådsremissen har tydligen lämnats över. Den här frågan har ju funnits med i debatten länge, och i dag kan vi läsa i morgontidningarna att samarbetspartierna i stort sett är överens.

Att sjukhus läggs ut på entreprenad – det är ju detta det handlar om och inte försäljning av sjukhus – och att entreprenören eventuellt skulle kunna göra en vinst genom att effektivt driva ett sjukhus är tydligen något som inte ska få förekomma. Det är fult. I Sverige har vi i dag ett fåtal sjukhus som är så kallade privata.

S:t Görans sjukhus är ett exempel. Det tar emot patienter från Stockholms läns landsting och har minskat landstingets kostnader för vården av patienterna med 100 miljoner kronor. Lundby sjukhus har 22 % lägre kostnader än likvärdiga sjukhus i regionen. Capio, som är ett svenskt vårdföretag, driver några sjukhus i Sverige och många sjukhus i andra europeiska länder. I England bygger man upp och driver sjukhus på en speciell inbjudan av Labourregeringen som anser att de erbjuder en högklassig sjukvård till rimliga priser. I England har Labourregeringen tydligen inga bekymmer med att Capio eventuellt kan göra en vinst på sin verksamhet, men i Sverige vill den socialdemokratiska regeringen förbjuda Capio att verka.

Detta ska ske efter år 2010, en tidsfrist på drygt fem år. Hur stort blir intresset för ett företag att investera i och utveckla en verksamhet med ett sådant hot över sig? Vilket annat företag riskerar att staten bestämmer att de inte får driva sin verksamhet som tidigare? Vad är det som är så fel

med att lägga ut vård på privata vårdgivare som kan leverera bra vård till ett lägre pris och ge mer valuta för skattepengarna?

Det är väl ganska naturligt att ett företag måste gå med vinst för att överleva. Det är väl bara inom den offentliga sektorn som man kan bedriva verksamhet som går med förlust. Vinst behövs ju också för att man ska kunna investera i ny utrustning med mera.

Tycker Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet att den landstingsdrivna sjukvården med sina långa väntetider och sina ekonomiska problem är så överlägsen?

Fru talman! I betänkandet under avsnittet om hälso- och sjukvårdens finansiering med mera anför utskottet bland annat att hälso- och sjukvården även i framtiden ska ges på lika villkor och vara solidariskt finansierad. Javisst, detta slår vi fast varje gång vi har ett betänkande om hälso- och sjukvård. Alla som läser betänkandet kan konstatera att det inte finns något parti som har en annan uppfattning. Det tycker jag är bra, men det förtjänar att påpekas under debatterna, för det kommer alltid anklagelser från de övriga partierna om att vi inte vill göra så.

Det handlar inte om att vi i Sverige ska införa ett system med privat vård, där vården ges på olika villkor medicinskt och kostnadsmissigt för patienterna. Jag vill säga till de tre samarbetspartierna: Sluta skrämma medborgarna med att det handlar om privatvård som de själva ska betala om vården inte ges av landstingsanställd personal. Se i stället möjligheterna med nya aktörer inom vården. Låt patienterna få vara med och bestämma var de vill få sin vård. För att de ska kunna göra det krävs en mångfald av vårdgivare, både privata, kooperativa, ideella och offentliga. Det kan främja närheten för patienterna och en decentraliserad vårdstruktur.

Fru talman! Släpp loss vårdpersonalen ur den stela landstingsstrukturen. Folkpartiet anser att sjuksköterskor med fortbildning i större utsträckning än i dag ska kunna ta ansvar för patienter med folksjukdomar som diabetes, astma och högt blodtryck. Det skulle kunna avlasta de hårt trängda husläkarna och kanske till och med ge dem möjlighet att göra hembesök, besök som är speciellt viktiga för äldre och barnfamiljer.

Problemen i primärvården är i dag många och omfattande. Många patienter står utan den husläkare som de enligt hälso- och sjukvårdslagen har rätt till. Antalet läkare har minskat från ca 4 200 som fanns 1994 till mellan 3 500 och 4 000 år 2004.

Socialstyrelsen skrev i sin rapport år 2004 i en uppföljning av den nationella handlingsplanen: ”En mer bekymmersam utveckling kan ses bland annat när det gäller läkartätheten i primärvården, möjligheten för medborgarna att välja sin fasta läkarkontakt, utvecklingen av mångfalden av vårdgivare.”

I dag kan vi läsa i tidningen att även primärvårdens driftsformer ska ses över fram till år 2009. Är det en ny stopplag som ska komma då? Vad är anledningen till detta? Är det så att primärvård som utförs på entreprenad i stor utsträckning inte uppfyller de krav som de olika landstingen ställer på dem? Eller gör de vinst på sin verksamhet?

De förändringar som nu diskuteras, med olika typer av stopplagar och uppföljningar, kommer att skapa stor oro bland personal som arbetar inom den primärvård som utförs på entreprenad: Hur kommer min framtid att se ut? Har jag något jobb om några år? Det gagnar verkligen inte

utvecklingen av primärvården, och det gagnar inte patienterna. Dessutom innebär det att Socialdemokraterna, om man föreslår en stopplag också för primärvården, går ifrån det som fanns i den nationella handlingsplanen om att primärvården ska ha en mångfald av vårdgivare.

Fru talman! Resultatet av den nationella handlingsplanen för primärvården är magert. För att uppnå målet om en läkartäthet på 1 läkare på 1 500 invånare behövs det 6 100 husläkare som arbetar heltid. Det behövs alltså minst 2 000 läkare till för att uppnå målet som fanns i handlingsplanen.

Folkpartiet har och framför en bra lösning på problemet. Det är en husläkarlag och ett nationellt husläkarsystem. Vi har i en motion under allmänna motionstiden 2003/2004 utvecklat vårt förslag om ett husläkarsystem med stor tillgänglighet och kontinuitet. Det är med kännedom om det prekära läget inom svensk primärvård som vi föreslår att en modell för ett nationellt husläkarsystem snarast prövas minst i ett landsting eller en region.

Ett sådant husläkarförsök skulle, enligt vår mening, kunna utformas i enlighet med familje- eller husläkarsystemet Protos som har tagits fram av Svenska distriktsläkarföreningen, Svensk förening för allmänmedicin, Svenska privatläkarföreningen och Sveriges yngre läkares förening. Protos stöds även av Läkarförbundet.

Det är en styrka att modellen har en så bred uppslutning bland läkarnas organisationer. Det ökar förutsättningarna för att försök kan gå smidigt och med stort engagemang. Det är precis vad svensk primärvård behöver.

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till reservation 10 under punkt 4.

Folkpartiet har i det här betänkandet 15 reservationer som handlar om, förutom det jag nu anfört, personalförsörjning, IT inom vården, *second opinion*, jämställdhet inom vården, rehabilitering med mera. Det är också väldigt viktiga frågor som vi har tagit tag i, och vi känner oss inte nöjda med den behandling de har fått i utskottet.

Det finns inte möjlighet för mig att beröra alla de områdena utan jag har koncentrerat mig på de frågor som vi i dag upplever är det största hotet mot att vi får en väl fungerande svensk sjukvård. Vi får inte tappa takten i utvecklingen utan måste se till att sjukvården får fortsätta utvecklas på ett sätt som den gör om vi har en mångfald av vårdgivare. Vi vill inte ha en stagnation och inte någon återgång till att det är landstinget som bestämmer vem som ska få vård, var och på vilket sätt. Vi vill inte vara landstingsmärkta. Vi vill vara patienter som också har möjlighet att ta vara på den rätt vi har att själva välja vilken läkare vi vill gå hos.

Fru talman! Det var vad jag ville säga. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 10.

Anf. 68 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag ska börja med att yrka bifall till reservationerna 3 och 26. Det här är åter ett stort och viktigt betänkande. Vi vet att när man gör enkäter bland människor i Sverige så ligger vård och omsorg alltid på första eller andra plats när det gäller hur man vill prioritera. Självklart är människors hälsa, rätten och möjligheten att få hjälp när man blir sjuk, den allra viktigaste frågan för oss. Om vi hamnar i svåra situationer och blir allvarligt sjuka ställs hela livet på sin spets. Därför, fru talman, är det

viktigt att de betänkanden som handlar om hälso- och sjukvård och goda förslag också lyfts fram i kammaren och att vi lägger fram förslag som möjliggör för människor att få vård och omsorg när de behöver det. Det är bland annat därför som Kristdemokraterna, och också övriga borgerliga partier, talar så varmt för en vårdgaranti. Alla ska veta att man får vård och omsorg när man behöver det.

Jag är naturligtvis också glad för de tre tillkännagivanden som finns i betänkandet. Egentligen kan det kännas lite pinsamt att riksdagens beslut om prioriteringar i vården som antogs 1997 inte har fått ett bättre genomslag i landet. Riksrevisorerna påpekar ju att arbetet måste intensifieras. Jag är glad för att vi nu har fått ett tillkännagivande där det krävs att regeringen återkommer till riksdagen med förslag.

Det andra tillkännagivandet är jag också väldigt glad för. Det handlar om att alla har rätt att få en medicinsk bedömning.

Det tredje tillkännagivandet gäller ett ärende som vi har varit inkopplade på många gånger, både enskilt och politiskt. Det handlar om att även personer med kroniska sjukdomar, inte minst tarmsjukdomar, ska kunna få sina dyrare livsmedel subventionerade.

Utifrån de tillkännagivandena vill jag göra några reflexioner om motioner som Kristdemokraterna har väckt som har utmynnat i reservationer.

Reservation 3 handlar om hälso- och sjukvårdens organisation och finansiering. Både socialdemokraterna och vänsterpartisterna och ibland miljöpartisterna använder helt oriktiga uppgifter när man talar om hur vi vill ha vården finansierad. Man mörklägger och säger att privat vård eller mångfald i vårdformer är sådant man ska betala själv. Därför ska jag säga det återigen: Kristdemokraterna anser att vården även i framtiden ska finansieras solidariskt. Och det ska vara en solidariskt finansierad sjukvård som är byggd på människovärdes- och behovsprincipen, och därför krävs det en prioritering. Jag vet att alla de borgerliga partierna har den åsikten.

Sedan kan jag fortfarande inte förstå hur man kan fortsätta att neka till att sjukvården får en mångfald. Vi vet vilka diskussioner det varit kring så kallade stopplagar. Därför tycker jag som politiker att det är lite pinsamt att inse att när vården inte fungerar tillfredsställande, så att människor får sina hälsobrister tillgodosedda, då föreslår den socialdemokratiska regeringen en stopplag.

Jag kan passa på att ställa en fråga till Miljöpartiets företrädare. I medierna har det i dag sagts att Miljöpartiet accepterat något slags kompromiss om en stopplag. Vad betyder denna kompromiss? Vi hade nästan trott och haft förhoppningar om att Miljöpartiet skulle ha en lite sundare åsikt när det gäller mångfald i vården.

Det är också märkligt att man vill förhindra en möjlig organisation som ger ökad kvalitet på alla områden när vi vet att vårdens kvalitet inte alltid är den bästa. Och varenda människa vet ju att konkurrens ger kvalitetsfördelar, så också i vården. Det är för patienternas skull som vi vill ha mångfald i vården, inte för Kristdemokraternas, Moderaternas, Folkpartiets eller Centerpartiets skull, utan för de enskilda medborgarnas skull så att de får frihet att välja.

Då är det självklart att oavsett på vilken arbetsplats en legitimerad läkare, legitimerad sjuksköterska, undersköterska, sjukgymnast, arbetsterapeut eller psykolog – jag skulle kunna räkna upp fler exempel – jobbar så

har de sin kompetens med sig. Ibland låter det som om man tror att det är fråga om kvacksalveri i de olika verksamheter som finns, men det handlar ju om personer som har en kompetens.

Dessutom har, så långt jag känner till, alla personalgrupper med glädje hälsat mångfalden välkommen. Jag vet att det var mycket gnissel när Kommunalarbetareförbundet gjorde en enkät ifall man var positiv till alternativa driftsformer, men trots allt vill personalen ha olika driftsformer i vården. Och hur ska vi kunna klara av att få en god personal, en kvalificerad personal, i vården om vi inte tillmötesgår vårdpersonalens egna önskemål?

Det tredje argumentet till mångfald i vården är att vi har ett kommunalt självstyre. Vi har valt landstingspolitiker. Det gör vi vart fjärde år, precis som vi väljs för fyra år i riksdagen. Då är det besynnerligt att inte de personer som är folkvalda på fyra år ska kunna ha rätt att bedöma hur, på vilket sätt, de vill uppfylla hälso- och sjukvårdslagen.

Jag tycker att det på något sätt känns förargligt om Socialdemokraterna ska komma och säga att landstingspolitikerna har mindre förnuft än vi i riksdagen. Det är inte Göran Persson som ska diktera på vilket sätt man arbetar och uppfyller målen i Arvidsjaur, i Ystad eller i mitt hemlän Kalmar. Det kan de politiker som styr där bäst. Jag hoppas fortfarande att regeringen inte ska lägga fram någon proposition även om de hotat med det till den 24 mars eller något sådant.

Fru talman! Bland våra reservationer har vi också reservation nr 69. Den handlar om medicinska specialiteter. Det kan tyckas som en ganska oviktig sak i det stora hela, men det är den inte. Reservationen handlar framför allt om geriatriken, alltså om de personer, de läkare, som är specialister på åldrandets sjukdomar.

Vi har ett jättebehov av geriatrisk kompetens i hela landet, vilket inte minst Socialstyrelsen påpekat. I varenda rapport som gjorts efter den så kallade ädelreformen, som genomdrevs för tolv tretton år sedan, har man sagt att det medicinska omhändertagandet av våra äldre är otillräckligt. Våra äldre får träffa alldeles för kort tid och alldeles för sällan geriatriker eller läkare.

Vad gör vi åt detta? Jo, det ligger en utredning och guppar som skulle göra det ännu mer besvärligt för geriatriker i vårt land genom att ta bort geriatriken som specialitet. Det är därför Kristdemokraterna har reservation nr 69. Vi anser att geriatriken är en av de allra viktigaste specialiteterna inför framtiden.

Som väl är har vi många i det här landet som är äldre äldre, alltså över 85 år. De över 75 år är naturligtvis ännu fler. Alla vet att när man är 85 år och till exempel får en hjärtinfarkt har man en annan symtombild än om man får en hjärtinfarkt när man är 45. Det finns en mängd sjukdomar som är speciella för just äldre, och då är den kompetensen för många A och O. Därför har, fru talman, Kristdemokraterna många gånger hävdade att geriatrikern bör kunna vara patientens egen läkare, för det är precis den kompetensen man behöver när man blir äldre.

Vi tycker att det i våra särskilda boenden i kommunerna ska finnas en geriatriker som kan ha ansvar för hela boendet. Det skulle lyfta upp hela äldrevården och kunna skapa förutsättningar för en betydligt bättre kvalitet inom äldrevården. Därför hoppas jag, när beslutet kanske snart ska

fattas, att just geriatriken för våra äldres skull ska få fortsätta att vara en egen specialitet.

Prot. 2004/05:83
2 mars

Anf. 69 ELINA LINNA (v):

Fru talman! Vänsterpartiet har 23 motioner i betänkandet varav två har blivit tillstyrkta och finns med i underlaget för två av de tillkännagivanden som socialutskottet enats om. Det är vi mycket nöjda med, men vi har ändå 19 reservationer kvar i betänkandet. I mitt anförande tänker jag beröra några av dem, men jag vill först säga några ord om Riksrevisionens styrelses framställning angående prioriteringar inom hälso- och sjukvården, vilket också behandlas i betänkandet.

Prioriteringsarbetet har påbörjats i olika delar av landet. Arbetet har inneburit stora svårigheter vad gäller definitioner, förankring och relation till andra politiska beslut, till exempel tillgänglighetssatsningen och den nationella handlingsplanen. Det behövs en bättre styrning och uppföljning av prioriteringsbeslutet.

Vi menar också att ett genusperspektiv ska beaktas i detta arbete. Jag tror att vi alla fortfarande har i färskt minne Socialstyrelsens rapporter förra året som pekade på att det finns skillnader i vården på grund av kön, skillnader som inte kan hänföras till medicinska skäl. Genusperspektivet ska inte glömmas bort när vi talar om prioriteringar.

Vi är glada över att ett enigt utskott delar Vänsterpartiets bedömning att utgångspunkten i arbetet med prioriteringar måste vara att varje patient ska få en medicinsk bedömning av sitt hälsotillstånd.

Vi ser fram emot att få ta del av regeringens åtgärder beträffande prioriteringar. Det är också positivt att vi i utskottet nu har enats om ett tillkännagivande beträffande frågan om ett förmånssystem för speciallivsmedel.

Fru talman! Jag vill fortsätta lite till om jämställdhet inom vård och omsorg. En god vård på lika villkor över hela landet – som det står i hälso- och sjukvårdens portalparagraf – tycks enbart gälla män om vi hårdrar statistiken. Männan är normen också inom vården. Forskning som bedrivits har oftast haft männen som norm. Därmed har kvinnors hälsoproblem blivit osynliga.

Ett område som särskilt uppmärksammats är kvinnors hjärtsjukdomar och behandlingen av dessa. Symtombilden till exempel vid hjärtinfarkt skiljer sig mellan män och kvinnor samtidigt som kurslitteraturen i sjukdomslära har mannens symtom som generell symtombild. Inte undra på att kvinnors symtom har tolkats fel och behandlingen inte satts in.

Kvinnors sjukdomar och symtom ses som avvikande och diffusa, vilket också gör dem lättare att avfärda som oviktiga och ibland till och med icke existerande. Jag har tidigare nämnt Socialstyrelsens rapporter. Där har vi svart på vitt att det finns skillnader mellan kvinnor och män som inte har sin grund i skillnader vad gäller behov eller sjukdomar, utan skillnaderna har tydligt sin grund i vilket kön den sjuke har.

Vänsterpartiet anser också att regeringen bör bereda dessa rapporter och att regeringen bör återkomma till riksdagen med en handlingsplan för att motverka ojämställdheten inom vård och omsorg. Vi menar inte, som majoriteten i utskottet, att det räcker med att få förbättrade kunskaper om jämställdhet tack vare rapporterna. Vi är inte heller så optimistiska som utskottsmajoriteten som tror att ”dessa kunskaper skapar förutsätt-

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

ningar för berörda aktörer, på såväl nationell som lokal nivå, att vidta åtgärder”.

I en interpellationsdebatt dagarna före jul med statsrådet Ylva Johansson fick jag klart för mig att regeringen inte hade några konkreta förslag till åtgärder för att komma till rätta med den ojämsställda hälso- och sjukvården. Nej, nu behöver vi en handlingsplan och konkreta åtgärder.

Fru talman! Återigen vill jag påminna om den grundläggande paragrafen i hälso- och sjukvårdslagen, nämligen att hälso- och sjukvård ska ges på lika villkor i hela landet. Det betyder att ingen oavsett kön, etnicitet, sexuell läggning eller socioekonomisk ställning ska särbehandlas utan ges hälso- och sjukvård utifrån behov.

I vård och omsorg är språket en mycket viktig del. Språket ger information till den som ska vårda om vilka behov som finns och information till den vårdade om vilka insatser som ges. Att få kommunicera i vårdsituationen på sitt eget språk ger trygghet i en situation som i övrigt kan kännas som otrygg.

Sedan fem år tillbaka ha vi en lagstiftning här i landet som förpliktar speciellt när vi talar om nationella minoriteter. Vänsterpartiet menar att det fortfarande finns en okunskap om vilka åtaganden Sverige förbundit sig till vad gäller minoritetsbefolkningens rätt att få vård och omsorg på sitt modersmål.

Jag vågar påstå att det finns en okunskap på alla nivåer i samhället, och kommuner och landstingen är inte bättre än andra instanser. Som exempel kan jag nämna att det sällan eller aldrig i rapporter om folkhälsoläget i Sverige, hälso- och sjukvårdens insatser, socialtjänsten, handikappomsorgen eller äldreomsorgens verksamheter belyses utifrån hur dessa verksamheter uppfyller sina åtaganden avseende Sveriges nationella minoriteters behov.

Europarådet rapporterar hur länder som ratificerat den europeiska konventionen om regionala språk och minoritetsspråk följer lagen. Europarådet har påpekat att Sverige har brustit i flera avseenden vad gäller sitt åtagande för de nationella minoriteterna. Därför är det bra att konstitutionsutskottet nu ska följa upp riksdagsbeslutet om nationella minoriteter. Det nämns i betänkandet.

Vi tror inte att den uppföljningen på något sätt kommer att landa på Vänsterpartiets förslag att Socialstyrelsens bör få i uppdrag att se över hur hälso- och sjukvården, äldreomsorgen och socialtjänsten uppfyller sina åtaganden i relation till Sveriges åtaganden för nationella minoriteter. Jag beklagar att utskottsmajoriteten inte delar Vänsterpartiets uppfattning.

Fru talman! Vänsterpartiet har i betänkandet tre motioner som berör som berör ämnet plastikkirurgi. Då talar vi om icke-medicinskt motiverade operationer. Vi är bekymrade över rapporter både i kvällspress och i facktidningar som Läkartidningen som talar sitt tydliga språk. Alltfler svenska kvinnor och enstaka män betalar stora summor för att se snyggare eller yngre ut.

Hur många det handlar om vet vi inte, men enbart det ökade antalet plastikkirurgiska kliniker visar på att antalet personer som genomgår skönhetsoperationer ökar. Den nya trenden är skönhetsoperationer i underlivet. Klinikerna gör reklam för operationer. I tv kan vi följa personer

som ”vunnit” en skönhetsoperation. Jag vet inte om intymkirurgin också ingår i konceptet.

Vi anser att man måste reglera plastikkirurgin, att en åldersgräns ska införas och att det vid dessa ingrepp ska vara obligatoriskt för plastikkirurgen att muntligt och skriftligt informera om de risker som ett plastikkirurgiskt ingrepp kan innebära. I betänkandet hänvisar man bland annat till Socialstyrelsens mening från 2001 att skönhetsoperationer på underåriga över huvud taget är mycket ovanliga. Jag undrar om detta påstående överensstämmer med verkligheten i dag.

Vänsterpartiet är också tveksamt till om det är möjligt att förena intymkirurgiska operationer med lagstiftningen om förbud mot könsstympning. Socialstyrelsens rådgivande nämnd för etiska frågor menar dock att intymkirurgiska ingrepp på kvinnor inte strider mot lagen mot könsstympning. Enligt tidningsuppgifter menar Socialstyrelsens etiska nämnd att dessa ingrepp är jämförbara med näs- eller bystoperationer.

Jag har svårt att förstå Socialstyrelsens ställningstagande i frågan. Däremot sympatiserar jag med ordföranden för Svensk Förening för Obstetrik och Gynekologi, Margareta Hammarström, som menar att estetisk intymkirurgi inte har något berättigande eftersom det finns risker för komplikationer och för att det ur ett kvinnoperspektiv kan ifrågasättas om kvinnokroppen ska korrigeras på detta sätt. Jag beklagar att vi inte fick fler på vår linje i utskottet.

Fru talman! Avslutningsvis stöder jag självklart samtliga Vänsterpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 38.

Anf. 70 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Vi är nog överens på en del punkter, Elina Linna och jag, när det gäller lika villkor i hela landet för vård och så vidare. Vi är också överens om att vården ska finansieras solidariskt och att plånboken inte ska styra.

Jag lyssnade uppmärksamt på Elina Linnas anförande, som innehöll många olika saker. Det är klart att man har många reservationer. Det som jag saknade och kanske kan få ett svar på är Vänsterpartiets vision för framtidens sjukvård. Jag menar då både primärvården och sjukvården. Ska det kunna finnas olika vårdgivare – privata, kooperativa och ideella? Om ni inte vill ha det på det viset så skulle jag vilja få ett klart svar från Elina Linna på frågan: Varför inte?

Anf. 71 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag lyssnade också med intresse på Kerstin Heinemanns anförande. Där tog hon tydligt fram detta att hon anser att det är viktigt att företagen får gå med vinst. Där hamnar vi i konflikt. När vi talar om hälso- och sjukvården som ska finansieras med offentliga medel så menar vi att det inte ska finnas möjlighet att profitera på de medlen. De medlen kommer från skattebetalarna, och de ska gagna skattebetalarna. Det finns en solidaritetstanke som jag har svårt att finna i diskussionen om man bejakar att hälso- och sjukvården kan drivas av företag som sedan kan dela ut vinst till aktieägarna.

Vi talar om primärvården. Redan nu finns det rätt så många privata aktörer där. Det har inte på något sätt utvärderats vad denna konkurrens-

utsättning av primärvården har inneburit. Det finns ett mantra som de borgerliga gärna tar upp: Konkurrensutsättning innebär kvalitetshöjning, bättre primärvård och billigare primärvård! Men det vet vi inte.

Anf. 72 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Det var ganska klara besked som jag fick av Elina Linna. Jag har ändå lite svårt med det här med vad som menas med vinst. Det finns privata vårdföretag i dag som gör en vinst och använder den för att köpa ny utrustning eller vad man nu kan behöva ha. Var sätter man då gränsen för vinst? De som är privata vårdgivare får ju ingen utrustning från landstingen även om de är entreprenörer där. De har dessutom större kostnader eftersom de också får betala moms och inte dra av momsen som landstingen kan göra. Det där tycker jag är lite svårt att få ihop.

Det är klart att det finns olika bra entreprenörer på primärvårdssidan likaväl som det finns olika bra vårdgivare på landstingssidan. Jag kan bara nämna den erfarenhet jag har från mitt eget landsting, Västmanland, där man på 80-talet tillät en privat vårdgivare på grund av att man själv inte hade råd att bygga en ny vårdcentral. Där blev primärvården verklig- en stimulerad till nya arbetsformer som också ledde till att många ville starta eget när vi hade etableringsfrihet. Den landstingsdrivna primärvården fick också en verklig nytändning när man såg vad man kunde göra av primärvården som man inte hade kunnat göra inom landstingets ram.

Det finns naturligtvis olika alternativ. Det kan vara bra för en patient att kunna få välja. Elina Linna talade också mycket om kvinnor och kvinnors sjukvård. Det är många kvinnor som arbetar inom vården. Ska inte de också ha en möjlighet att välja sin arbetsgivare? Annars blir det ungefär som med Fordbilarna – du får välja vilken färg du vill, bara det är svart. Du får välja vilken arbetsgivare du vill, bara det är landstinget. Jag tycker att det är lite synd om många kvinnor, som inte har en chans att få göra någonting annat än att jobba åt landstinget.

Anf. 73 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag har själv jobbat inom den offentliga vården under hela mitt yrkesverksamma liv, och det är rätt så många decennier redan nu. Jag har aldrig lidit av att jag har haft en offentlig arbetsgivare. Jag har mycket svårt att förstå behovet av att börja diskutera vilken typ av arbetsgivare man har. Det viktigaste är att verksamheten fungerar bra och att arbetsgivaren är mån om sina anställda. Jag förstår inte poängen med att man skulle ha ett så stort behov av att byta arbetsgivare.

När vi talar om Västmanland vet ju Kerstin Heinemann likaväl som jag att det finns problem med entreprenörer och med offentlig upphandling. Nu vet vi att problemen är stora i Västmanland. De entreprenörer som fanns där inom primärvården räknade med att de har fått uppdraget för all evighet, men så fungerar ju inte lagen om offentlig upphandling. Nu saknar Västmanland ett stort antal primärvårdsläkare, och det finns problem där. Det finns alltså problem med att konkurrensutsätta primärvården och vården över huvud taget.

Anf. 74 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag ska börja lite grann i det replikskifte som Kerstin Heinemann och Elina Linna hade. Det är lite märkligt med Elina Linna. Jag

tror att hon tillhör Vårdförbundet, och det gör jag också. Vårdförbundet har ju inte den synpunkt som Elina Linna har! Där vill man ha mångfald. Sjuksköterskor och övriga där vill ha alternativ att välja på, precis som Kerstin Heinemann sade. Det kan väl inte Elina Linna förneka? Det är så. Det är också så att Kommunal vill ha det.

Det känns lite mossigt, måste jag säga, att hävda det som Elina Linna gör när hon säger: Vem skulle vilja ha det här? Det är ingen annan som vill det! Läs vad Vårdförbundet skriver; det tror jag vore väldigt bra.

När det gäller jämställdhet tror alltid Vänsterpartiet att man ska knipsa en massa poäng. Jag tycker att det skulle vara genant att ha stött denna regering i över tio år nu och inte ha lyckats fixa jämställdhet vare sig med lika lön för lika arbete eller på sjukvårdens område. Vad i hela friden tycker Vänsterpartiet är det viktigaste, när man inte utnyttjar sin möjlighet att vara regeringssamarbetspartner?

Jag undrar också över ett särskilt yttrande som handlar om de medicinska specialiteterna. Elina Linna och Vänsterpartiet tycker att riksdagen ska besluta om detta eftersom det är viktigt. Eftersom riksdagen ska besluta om detta måste jag fråga: Tycker Elina Linna att geriatriken ska vara en fortsatt specialitet? Det vore bra i så fall, för då finns det också möjlighet att yrka bifall till Kristdemokraternas reservation.

Anf. 75 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag är inte fackligt aktiv i Vårdförbundet. Jag tillhör Lärarförbundet också. Men jag kan gärna vara mossig; jag vidhåller mina åsikter om att jag inte ser poängen med att bara byta arbetsgivare. Jag anser att det är viktigt att ha god arbetsmiljö, fungerande lagstiftning och trygghet på arbetsplatsen. Det är det viktigaste.

Det var intressant att Chatrine Pålsson tar upp jämställdheten. Nu är det alltså Vänsterpartiet som får ta ansvaret för att vi inte har kunnat bryta den patriarkala maktstrukturen eller hegemonin i Sverige under de här tio åren.

Jag erkänner att vi inte har lyckats göra det. Det har ändå hänt väldigt mycket under de senaste åren. Under de senaste tio åren har det hänt väldigt mycket när det gäller jämställdheten. Vi har kommit långt, men det finns självklart mycket att göra när det gäller vården till exempel. Det tog jag upp i mitt anförande. Fortfarande saknas det statistik som är fördelad utifrån kön. Man har mannen som norm vid behandling av olika sjukdomar. Det finns mycket att göra. Men jag tycker att vi kan vara stolta över vad som har hänt de senaste tio åren.

Vi har ju diskuterat specialisterna och var de skulle tas när det gäller geriatriken. Beslutet om vilka specialiteter som finns med är inte taget ännu så Chatrine Pålsson kommer inte att få vårt stöd på det här stadiet i alla fall.

Anf. 76 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Det var ju synd, men det är inget att göra åt det.

När det gäller att påverka regeringen i jämställdhetsfrågorna är det väl märkligt att man inte har börjat med vården – som ju Vänsterpartiet tycker är viktig – och att man inte 1994 sade: Nu är det så viktigt att det blir jämställdhet i vården.

Vi har vetat i bra många år att kvinnor och män till exempel inte får likvärdiga tableter utskrivna. Vi har vetat länge att män har varit norm.

Jag tycker att det har hänt väldigt lite på det här området.

Den andra viktiga jämställdhetsfrågan är lika lön för lika arbete. Jag vet inte riktigt vad just Vänsterpartiet har lyckats förändra när det gäller jämställdheten här i landet. Det är möjligt att Elina Linna kan ge mig exempel på det.

När det gäller geriatriken som specialitet är det ju ett besked att inte ge något besked. Vill man att den här frågan ska behandlas här i riksdagen och har ett särskilt yttrande om det hade jag nog trott att man också skulle kunna tala om vad man tycker om geriatriken, som är en av de allra viktigaste formerna för framtiden.

När det gäller mångfalden går det an att säga att man inte har något behov av att byta arbetsgivare när man är medlem i två fackliga organisationer, vad jag förstår. Jag tror att Lärarförbundet också vill ha mångfald. Jag har aldrig hört att de bara vill ha en arbetsgivare. Jag tror inte att det håller riktigt.

Om vården i Sverige ska utvecklas måste det till mångfald. Enfaldens tid är över för länge sedan.

Anf. 77 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Chatrine Pålsson undrade varför det inte har hänt mer inom vården när det gäller jämställdhet. Trots allt har vi de minsta löneskillnaderna hos vårdanställda. De flesta av dem arbetar inom den offentliga vården. Just där är det inte så stora skillnader. Hälso- och sjukvården är ju väldigt hierarkiskt uppbyggd. Där finns också den patriarkaliska strukturen som tar det lång tid att bryta.

Jag tror att medvetenhet om detta och viljan att bryta strukturen inifrån finns i dag på ett annat sätt än tidigare. Det finns över huvud taget i samhället mycket större medvetenhet om behovet av jämställdhetsdebatt.

Så till frågan om mångfald. Chatrine Pålsson sade i sitt anförande att vi förhindrar en möjlighet till kvalitetshöjning. Vi vet ju inte det. Det finns inte ordentligt utvärderat om det blir kvalitetshöjning bara för att man privatiserar vården. Det vet vi inte. Det är också ett mantra som den borgerliga sidan hävdar är sanning.

Anf. 78 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Fru talman! Det finns flera saker jag vill ställa frågor till Elina Linna om.

Jag kan börja med att Elina Linna inte förstår att det skulle vara en poäng att ha en annan arbetsgivare. Om man formar politiken enbart efter vad man själv tycker och tänker blir jag oroad.

Visst skiljer det ganska mycket mellan landstingen och hur duktiga eller dåliga arbetsgivare de är. Titta på sjukskrivningstalen. De är dubbelt så höga i Norrbotten som i Halland. Det har naturligtvis stor betydelse hur arbetsgivaren fungerar och är. Om det dessutom inte finns belägg för att det är bättre att kunna välja arbetsgivare, bara för att Elina Linna själv inte vill välja, blir jag väldigt oroad.

Sjukskrivningstalen är väl en sådan bekymmersam sak som vi många gånger diskuterar och funderar över.

Det andra som jag funderar över och kanske också vill ställa en konkret fråga om är jämställdheten. Jämställdheten har Elina Linna pratat mycket om. En jämställdhetsfråga för en kvinna är att få starta eget och att göra det inom den bransch där man har utbildat sig. Det vill Elina Linna förbjuda, som jag förstår det.

I reservationen från Elina Linna och Gunilla Wahlén står det dessutom att de strukturella problem som finns inom primärvården kan och bör lösas inom ramen för offentlig drift. Egentligen innebär väl det att det ska bli totalt stopp för privata vårdgivare?

Anf. 79 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Anne Marie Brodén talar om att jag formar politiken enbart utifrån vad jag själv tycker. Det gör jag absolut inte. Mina tankar och det som jag formulerar kommer naturligtvis från Vänsterpartiets ideologi. Mina egna erfarenheter färgar självklart mina synpunkter.

Jag kan inte siffrorna, men när det handlar om jämställdhet som ett kriterium för kvinnor att starta eget vill jag säga att jag tror att många av de företag som har startats den senaste tiden har startats av kvinnor. Många av dem har varit "enkvinnföretag". Det finns många kvinnor som startar företag.

När det gäller vår reservation beträffande primärvården vill jag säga att det finns ganska många privata primärvårdscentraler och även kooperativ. Vilka konsekvenser privatiseringen av primärvården har haft har inte utvärderats ordentligt. Det vill vi att man ska göra. Vår argumentation när det gäller sjukhusvården och primärvården går hand i hand. Man ska inte kunna dela ut vinst till aktieägare i primärvården heller.

Anf. 80 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Fru talman! Det innebär egentligen att starta eget bara handlar om andra verksamheter är sjukvården.

Det andra jag undrar lite över är alla de bekymmersamma köerna, alla signaler som pekar på att det finns mycket pengar att spara på att effektivisera och erbjuda mer vård eller sänka kostnaderna. Vad har Elina Linna och Vänsterpartiet för förslag på det? Jag har inte sett några förslag. Jag är väldigt bekymrad över att stopplagen kommer att stoppa all typ av utveckling, effektivisering och förändring av sjukvården.

Anf. 81 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Så stor förändring tror jag inte att det kommer att bli med lagstiftningen. Jag kan inte tänka mig att hälso- och sjukvårdens utveckling raderas om vi reglerar driftsformerna inom sjukhusvården. Att det skulle bli så kan jag inte tänka mig.

Köerna är ett bekymmer inom hälso- och sjukvården. Väldigt många landsting arbetar i dag effektivt för att få ned köerna. Vi får se hur det blir med vårdgarantin som ska införas senare i höst, om den också kommer att hjälpa till med köerna. Det finns ju en brist på läkare och vårdpersonal över huvud taget. Där finns alltså problem, men jag vet att det finns många landsting som arbetar effektivt för att minska köerna.

Anf. 82 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 5 och 26. Jag står självfallet även bakom övriga centerreservationer.

Centerpartiets utgångspunkt för hälso- och sjukvården är ett helhetsperspektiv på hälsa där det förebyggande och hälsofrämjande arbetet ges ökat utrymme och där den enskildes delaktighet ses som en viktig resurs. Vi skissar Centerpartiets modell i reservation 5:

Vi vill se en första linje som innebär en ökad personlig medvetenhet om hälsofrågor och egenvård samt ett folkhälsoarbete som är förankrat i den lokala och sociala miljön.

I andra linjen ser vi en närvård där familjeläkare, vårdcentraler – teamet, företagshälsovården, skolhälsovården och den kommunala äldrevården samarbetar med patienten i centrum som viktigt både för ett aktivt lokalt förebyggande arbete och för kontakterna med den specialiserade vården.

Den tredje linjen handlar om att specialistvården och sjukhusvården ges bättre förutsättningar att klara sina direkta uppgifter om närvården fungerar bättre, är tillgänglig och lyckas lotsa patienterna till rätt nivå.

Även hälso- och sjukvården i Sverige behöver en ny regering med ett starkt Centerparti. De viktigaste utmaningarna för oss är att byta fokus mot en mer förebyggande hälso- och sjukvård, att minska vårdköerna och öka tillgängligheten, att sätta patienten i centrum, att göra hälso- och sjukvården till en attraktivare arbetsmiljö samt att nå en bättre och långsiktigt hållbar ekonomisk situation för hälso- och sjukvården.

För att klara detta föreslår vi en rad åtgärder, såsom en kraftsamling på folkhälsan och en attitydförändring till förebyggande insatser och alternativa behandlingsmetoder. Vi föreslår en nationell vårdgaranti, användande av passiva sjukförsäkringspengar till att korta vårdköer och rehabilitera, en samlad patienträttighetslag och öppna kvalitetsregister samt en utökad möjlighet till *second opinion* eller förnyad medicinsk bedömning. Vi vill se fler entreprenörer i vården, och vi vill minska byråkratin. Vi vill satsa mer på IT i vården. Vi vill åtgärda jämställdhetsbristerna och satsa på personalen. Listan kan göras lång.

Fru talman! Det är väntans tider i Vård-Sverige. Det man väntar på är propositionen om ägarformer i sjukvården, vänstermajoritetens stoppprop. Det är ingen rolig väntan. Till och med regeringens egen utredare, s-riksdagsledamoten Sahlberg, har avfärdat förslaget som dåligt grundat och otidsenligt. Många av de fackliga organisationerna – Vårdförbundet, Läkarförbundet, ja, till och med LO – riktar kritik. För de anställda på sjukhuset i Simrishamn, Lundby lasarett i Göteborg och S:t Görän i Stockholm är detta en bila som hänger över deras arbetsplatser.

Man kan fråga sig hur ni som står bakom de här idéerna tänker. Ni känner ju till problemen

- att människor i behov av vård alltför ofta tvingas hanka sig fram i en utdragen kökedja, från telefonkö till väntan på besökstid, kö till specialister och slutligen en ofta lång väntan på operation,
- att gamla och sjuka förtärs av oro och ängslan samtidigt som sjukpenningkostnaderna tickar i väg och möjligheten till framgångsrik rehabilitering ofta minskar,

- att sjuksköterskor, läkare, undersköterskor och annan vårdpersonal känner sig maktlösa och uppgivna och i alldeles för hög grad blir utbrända och långtidssjukskrivna,
- att vårdsektorn har otillräckligt med resurser och de ansvariga politikererna får allt mindre utrymme att själva effektivisera, göra prioriteringar och finna flexibla lösningar i en ansträngd ekonomisk situation,
- att ansvariga förtroendevalda i landsting och regioner kommer i kläm mellan medborgarnas berättigade krav och en klåfingrig regering som lägger sig i hur man ska organisera hälso- och sjukvården och
- att de lokalt förtroendevalda förväntas ta sitt ansvar samtidigt som man fräntas de verktyg som man ska arbeta med.

Ni som står bakom detta blundar för de här problemen. I stället blåser ni upp till strid mot framgångsrika vårdinrättningar som landstingen själva har valt att kontraktera.

Centerpartiet säger inte att all vård ska läggas ut på entreprenad, men vi kräver att landstingen ska ha frihet att själva välja på vilket sätt man ska kunna leverera en bra vård till medborgarna. Vi vill ge ökat självstyre därför att vi behöver självstyre för att kunna ta ansvar och hitta olika lösningar som är anpassade till regionala förhållanden. Vi säger nej till enfald därför att vi tror på mångfald och vet att de många olika lösningarna också ger de bästa förutsättningarna för en utveckling av svensk vård. Vi vill stimulera till mer verksamhet i alternativa driftsformer. Vi bejakar entreprenörskapet även inom vården. Vi vill se en ökad mångfald. Vi är övertygade om att detta är bra för tillväxten, effektiviteten och valfriheten för både patienter och personal. Framför allt tycker vi att man ska respektera den kommunala självstyrelsen. Vi tror på våra förtroendevalda lokalt.

I slutet av förra veckan skrev jag och Centerpartiet ett öppet brev till Peter Eriksson, språkrör för Miljöpartiet. Vi gjorde det därför att det har varit så många diskussioner och sådant surr fram och tillbaka om vad som är Miljöpartiets linje. Vi har försökt här i debatten att någon gång få svar på den frågan av vår ärade ledamot från Miljöpartiet, Jan Lindholm. Men det har uppriktigt sagt varit mest surr.

För att få någon klarhet skrev vi ett öppet brev. Vi har naturligtvis inte fått något svar. Men svaret kom via medierna genom att det tydligen är så att Miljöpartiet har tagit ställning. Man har svält det röda betet. Min fråga direkt till Miljöpartiet är: Varför har Miljöpartiet inte förtroende för de lokalt förtroendevalda? Jag tycker att det ändå är ett besked vi skulle kunna få av Jan Lindholm. Varför har ni inte förtroende för de lokalt förtroendevalda?

Till Elina Linna skulle jag också vilja ställa en rak fråga. Du kryper lite undan frågan var ni står när det gäller primärvården. Ni säger att ni ska utvärdera, att ni inte vet vad ni får ut. Egentligen handlar det om att krypa undan. Det handlar om att sätta upp de ideologiska skygglapparna. Det handlar om att inte ge ett tydligt svar, vilket jag uppmanar dig att göra.

Accepterar ni den primärvård som i dag är utlagd på entreprenad i vårt land? Ska den få fortsätta eller är den också i stöpsleven med övriga förbudstankar när det gäller den slutna vården? Hur gör ni när det gäller nya? Hur gör ni med alla dem som knackar på porten? Hur gör ni gentemot de landsting som faktiskt vill pröva att lägga ut fler verksamheter på entreprenad? Det tycker jag att Elina Linna borde ge svar på.

Jag vill också säga att vi har ett antal förslag i övrigt som känns väldigt angelägna. Bland annat vill vi, tillsammans med ytterligare några partier, införa en samlad patienträttighetslag. Vi tror att det är av pedagogiskt värde att få ett samlat grepp och att visa på ökade rättigheter, framför allt att rättigheterna också ska kunna användas. Det finns i en reservation.

Vi föreslår också ökade insatser när det gäller komplementärmedicin. Väldigt konkret har vi, vilket vi också har med i vårt budgetalternativ, förslag om ett nationellt center för komplementär medicin. Centret ska ägna sig åt värderingar av olika behandlingsmetoders effektivitet samt fungera som bas för att sprida information och kunskap om verk samma komplementära behandlingsmetoder till bland annat sjukvårdshuvudmännen med mera.

Fru talman! Det finns många ytterligare områden som jag skulle ha velat nämna. Men jag har valt att ta fram de mest centrala. Det som absolut inte ska glömmas bort, som får bli min avslutning, är att vi måste klara den framtida personalförsörjningen. Vi ska uppvärdera vård- och omsorgsyrkena. Där måste vi finna lösningar. De insatser som är påbörjade är ett första steg, men vi måste intensifiera det arbetet. Det är Centerpartiets uppfattning.

Anf. 83 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson ställde en fråga till mig från talarstolen. Accepterar ni den primärvård som är utlagd på entreprenad? Det handlade om mina synpunkter på primärvården tidigare.

Jag förstår att Kenneth Johansson ställer den frågan för att provocera fram svaret att nu ska vi lägga ned de befintliga vårdcentralerna bara för att de är utlagda på entreprenad. Men det har vi inte tänkt. Det finns naturligtvis också väldigt många vårdcentraler som fungerar bra och som inte kan läggas ned på en gång.

Samtidigt måste vi problematisera det här lite vidare. Och vi vet till exempel vad som skedde under förra mandatperioden i Stockholm. Det var nästan tvångsprivativering av primärvården. Jag bor inte i Stockholm själv, men blev trots det kontaktad av personal som arbetade inom primärvården i Stockholm som kände att de inte kunde jobba kvar i Stockholm därför att det endast gällde att bli privat entreprenör inom primärvården. Det fanns inte möjlighet att fortsätta som landstingsanställd.

Kenneth Johansson tog också upp personalförsörjningen. Där tycker jag att det är viktigt att också ha i åtanke att det, mig veterligen, inte finns någon sådan enkel lösning som att alla offentliganställda skulle vilja bli egna företagare eller privata entreprenörer. Eller tycker Kenneth Johansson det?

Anf. 84 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Först och främst får jag å alla primärvårdsföreträdares vägnar som lagts ut på entreprenad tacka för att de får fortsätta. Det är i alla fall ett besked. Men det är nästan så att det känns som om det är på nåder. De ska utvärderas. De ska ifrågasättas. Det jag egentligen tror finns i Vänsterpartiets tankar är att de faktiskt ska avvecklas. Jag tror det. Det var det jag ville få ett besked om.

Det jag också tycker är viktigt är hur ni ser på nya entreprenörer. De som finns får på nåder fortsätta, men hur ser det ut när det gäller de nya?

Sedan pratar Elina Linna om tvångsprivatiseringar. Jag känner inte igen den bilden för fem öre. Det är ofta på marginalen på några ställen som borgerliga partier har lyckats få igenom att man som komplement till övrig landstingsdriven verksamhet inom primärvården kan få möjlighet att pröva alternativ. Även där är det många gånger på nåder.

Min erfarenhet är att det har blivit jättepositivt på många ställen. På andra ställen har det gått mindre bra, precis som det är inom landstingsdriven verksamhet också. Var lite ödmjuk, tycker jag, för att det också kan fungera bra inom primärvården oavsett vad man väljer för form. Det tycker jag är viktigt.

Sedan tycker jag att det är ett viktigt besked vilka signaler man skickar. De signaler som skickas från Vänsterpartiets sida till alla dessa tjejer och kvinnor, killar och män som är intresserade av att satsa på entreprenörskapet inom vården är att ni ska utvärderas, ni ifrågasätts. Det tycker jag är tråkigt.

Anf. 85 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag vill understryka, om jag var otydlig, att jag absolut inte menar att primärvården skulle fungera sämre eller bättre beroende på driftsformen. Det finns självklart utmärkta exempel både när det gäller privat och offentligt drivna vårdcentraler. Det har ingen betydelse. Jag tror att jag har rätt så goda kunskaper om hur vården fungerar. Jag vet att så gott som alla som arbetar inom vården gör sitt bästa för att patienterna ska få god vård. De anstränger sig verkligen bra.

Men när det gäller primärvården är det också viktigt att hela tiden ha inte bara entreprenörskapet utan också områdesansvaret i åtanke. Det finns ett team som arbetar. Vi ska inte endast rikta oss mot entreprenörerna.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Kenneth Johansson som i förbifarten i sitt anförande tog upp *second opinion*. Vänsterpartiet har motionerat om att *second opinion*-möjligheten skulle tillämpas också för personer med svåra psykiska sjukdomar som först och främst psykoser och schizofreni. Den möjligheten infördes inte när lagen kom utan tvärtom ansågs det bli alldeles för svårt inom psykiatrin. Vi anser att det nu är dags att införa *second opinion* också inom psykiatrin. Vad anser Kenneth Johansson?

Anf. 86 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Det var ett bra klarläggande. Vi kan vara överens om att det inte fungerar vare sig bättre eller sämre beroende på driftsform, sade Elina Linna. Det är precis vad jag tror också. Men det ska finnas en möjlighet för en politiker lokalt att göra en upphandling, att gå ut på mark-

naden och se om det finns något alternativ till det som vi alltid har haft. Uppfyller detta två kriterier? Är kvaliteten lika bra eller bättre? Är priset lika eller kanske till och med lite bättre? Hur kan vi få ut det bästa möjliga för patientens räkning av de resurser som samhället har? Det är vad jag menar med upphandling.

För att få möjligheten att jämföra måste man jobba med en form av konkurrensutsättning, en prövning av vad det finns för möjligheter. Sedan ska man göra valet utifrån vad som är det bästa för den enskilda individen, för patienten. Det är vad jag står för. Det är det som Elina Linna och Vänsterpartiet motverkar genom att säga nej till mångfald, genom att man inte vill pröva möjligheterna inom den slutna vården. I medierna står det att ni egentligen inte heller vill lägga ut verksamheter inom primärvården på privata kooperativa entreprenörer.

När det gäller *second opinion* är vi överens. Vi från Centerpartiets sida – det framgår i en reservation – vill gå betydligt längre utöver de exempel Elina Linna tog upp. I princip vill vi att det ska gälla alla diagnoser. Det kanske inte går att klara alla diagnoser omedelbart i ett första steg. Men det är dit vi vill, och det är det som framgår av den reservationen. Där hoppas jag på stöd från Elina Linnas sida.

Anf. 87 JAN LINDHOLM (mp):

Fru talman! Hälso- och sjukvården är en grundpelare i vår välfärd. Medborgarna måste kunna känna sig trygga i att samhället bistår med den vård som var och en har behov av. Därför måste sjukvården vara solidariskt finansierad. Det får inte finnas risk att de som har tillräckligt med pengar kan köpa sig före i den medicinska prioriteringen. Därför måste sjukvården också vara offentligt organiserad.

Dessa två konstateranden betyder dock inte att all sjukvård måste bedrivas i offentlig regi. Dels står det självklart fritt för var och en som så önskar att både ge och ta emot vård som finansieras med andra pengar än de offentliga. Dels kan det offentliga självklart bedriva vård genom upphandling i olika former.

Det viktiga är att var och en ska kunna känna sig säker på att den gemensamt solidariskt finansierade vårdens resurser, som vi tillsammans byggt upp och underhåller, står till allas förfogande på lika villkor.

Fru talman! Grön politik bygger på ett hushållningsperspektiv. Vårda, inte förbruka. Eftertanke, inte efterklokhet. Skonsam, inte våldsam. Humanism, inte egoism. Omtanke, inte girighet.

I betänkandet finns tre tillkännagivanden. Miljöpartiet har sju reservationer och två särskilda yttranden. Jag är särskilt nöjd med det tredje tillkännagivandet om speciallivsmedel.

Att tänka efter före är ett signum för grön politik. Därför känns, fru talman, själva ordet sjukvård inte så självklart för en grön politiker. Friskvård signalerar ett mer naturligt tänkande. Att ta vård om, är att med hänsyn upprätthålla något. Vi vill inte gödsla det sjuka utan vi vill vårda det friska. Förebyggande hälsovård måste därför få en mer framträdande plats inom hälso- och sjukvården.

Att reparera skador är alltid dyrare än att förebygga deras uppkomst. Då tänker jag inte bara på själva kostnaden utan även på graden av livskvalitet. Allt tätare strömmar det in rapporter om biverkningar av läke-

medel. Det finns debattörer som anser att den växande läkemedelsanvändningen är ett hot mot folkhälsan. Vi måste alltså hitta andra vägar.

Att genom skolan förmedla kunskaper om egenvård och en sund livsstil ger ökade möjligheter för den enskilde att förbli frisk längre. Samhället kan hjälpa till och stödja genom att beskatta det osunda mer än det sunda. Skatt på tobak och alkohol har ganska stor acceptans i breda lager eftersom de flesta förstår att sådan konsumtion skapar stora kostnader för samhället. Att skatteväxlingen med höjd koldioxidskatt mot sänkt löneskatt inte har vunnit samma stöd beror troligen på att de flesta ännu inte har förstått sambandet mellan luftföroreningar och ohälsa.

Jag skulle gärna se snabba utredningar om sockerskatt och fettskatt. Däremot är det svårare att beskatta osunt tv-tittande och dataspelande. Skattesubvention till ungdomsidrott är ett exempel på hur samhället kan stödja sunda fysiska aktiviteter som på sikt sparar stora pengar.

Ett samhälle som stimulerar och uppmuntrar till sunda vanor och sunda konsumtionsmönster har goda förutsättningar att även få låga vårdkostnader.

Men alla blir vi sjuka ibland, en del oftare än andra. Olyckor råkar en del av oss ut för, även då en del oftare än andra. Vi är ju olika. Ingen kan förutse när behovet av vård uppstår. Det är därför bra att vi i vårt land alla är med i ett solidariskt skyddsnät. Om skyddsnätet ska hålla och vara av bra kvalitet, gäller emellertid att vi inte var och en släpper vårt egenansvar. Det finns alltid gränser för solidariska lösningar.

Att reformera i demokratiska former innebär oftast att gå fram försiktigt. Konsensus är naturligtvis idealet, men det är inte alltid möjligt. I betänkandet har utskottet, som jag uppfattar det, en ganska stor samsyn. Men det är också självklart att samtliga partier har delfrågor där de vill profilera sig. Jag har uppfattat att alla skiljaktigheterna inte har manifesterats i form av reservationer och särskilda yttranden. Jag uppfattar att viljan till lagom kompromisser är ganska stor i socialutskottet.

För att synliggöra den gröna politiken, fru talman, vill jag ta fram några av de reservationer Miljöpartiet har och prata särskilt kring dem.

Den psykiska ohälsan har blivit ett alltmer påtagligt problem de senaste årtiondena. Som medborgare möter man oftast vården genom primärvården. Tyvärr är fokus inom primärvården fortfarande mycket inriktad på fysiska kroppsliga symtom.

Reservation 6, som jag yrkar bifall till, behandlar en motion om behovet av att utveckla ett särskilt nationellt handlingsprogram för den psykiska hälsovården inom primärvården. Det är i mitt tycke en väl avvägd motion som riksdagen borde kunna ställa sig bakom.

Det är alltid bra att utvärdera. Det tycker i alla fall vi gröna. Vi har hört Kenneth Johansson ifrågasätta om man alls ska utvärdera, men det är inte vår politik. För såväl dem som producerar vård och dem som tyvärr ibland måste konsumera vård är det väldigt bra med tydliga modeller för utvärdering. Kvalitetsindikatorer kan hjälpa till både att styra och att välja.

Reservation 33, som jag också yrkar bifall till, berör en motion som visar på många modeller och metoder att förbättra information och utvärdering och att stödja demokratiska processer. Vi anser att information är kunskap, och kunskap är makt. Därför har vi valt att i motionen och även i reservationen skriva om stärkt medborgarmakt över vården.

Skolmedicinen har begränsningar men också ett oerhört övertag över komplementär och alternativ medicin. Sverige ligger efter när det gäller att ta till vara kunskaper inom det alternativmedicinska området. Reservation 60, som jag för tids vinnande inte yrkar bifall till men som jag vill prata om, bygger på den plan som WHO presenterade i maj 2002 för en ökad samverkan mellan skolmedicinen och komplementär- och alternativmedicinen. Sverige borde snarast, anser vi miljöpartister, bygga upp ett nationellt centrum för dessa frågor. Jag är övertygad om att det är den enskilt viktigaste åtgärd som man kan göra för att på bästa möjliga sätt bromsa upp de växande vårdkostnaderna. Ja, troligen skulle en sådan satsning leda inte bara till lägre kostnader utan även till högre välbefinnande.

För tids vinnande tänker jag inte yrka bifall till flera av våra motioner, delvis därför att jag har förstått att det är långt kvar innan de övriga partierna inser det kloka i många gröna förslag. Jag ska då inte spilla kammarens tid på onödigt många och långa omröstningar där utfallet redan från början är förutsägbart.

Jag ska däremot omnämna den motion och det särskilda yttrande som handlar om de eldrabbades problem. Vi i den gröna rörelsen har väldigt svårt att förstå den kompakta oviljan att inse och ta till sig nya kunskaper som just elöverkänslighetsområdet avslöjar. Frågan är ju inte om elektriska fenomen som högfrekventa varierande fält och mikrovågor även med extremt låga effekter påverkar oss människor eller inte. Frågan är i stället hur de gör det.

Att inte erkänna de drabbades skador och organisera för den vård som de har samma rätt till som de som brutit ett ben i skidbacken är oförsvarbart. På samma sätt som vi arbetar med trafiksäkerhet, livsmedelssäkerhetsfrågor, brandskydd, kemikaliefrågor och så vidare borde vi lägga resurser på att även skydda oss från den påverkan som forskningen i dag visar tydliga samband på mellan vissa elektriska fenomen och det man ibland kallar elskadades symtom och skador.

Att bygga upp kompetens för att erbjuda rehabilitering och omsorg borde vara en självklarhet. Eftersom vi tyvärr inte möter någon förståelse för denna problematik bland de övriga partierna i riksdagen har jag valt att denna gång lämna frågan med ett särskilt yttrande. Jag tycker emellertid att detta är så viktigt att jag ville ta upp det här.

Med dessa exempel, fru talman, har jag försökt beskriva lite av vad gröna sunda värderingar kan vara mer konkret inom vårdområdet. Naturligtvis finns det utöver de två reservationer som jag har yrkat bifall till och de övriga markeringarna från Miljöpartiet en hel del övrigt som vi skulle önska. Men man ska hålla sig inom det som är politiskt möjligt – det är en del av konsten i denna kammare – så jag ställer mig bakom betänkandet i dess övriga delar.

Jag har fått en hel del frågor. Debattformen är ju sådan att jag inte hade möjlighet att begära replik på de personer som talade före mig. Jag har förstått att vi inte har någon riktig tidsgräns, utan jag har nu möjlighet att svara på frågor om jag vill. Jag bjuder er därför på en bättre debatt, då ni slipper ställa samma frågor en gång till när ni ska replikera på mig. Jag ska försöka svara så gott jag kan på de frågor som har kommit. Det kanske också blir någon kommentar.

Anne Marie Brodén nämnde att Miljöpartiet har tagit initiativ till en av de motioner som jag har reserverat mig för och yrkat bifall till, som handlar just om kvalitetsregister inom sjukvården. Om det är så att ni i Moderaterna menar allvar med det tycker jag att ni ska stödja Miljöpartiets reservation.

Sedan talade du om andra länder som förebilder. Jag kan säga att jag har personlig erfarenhet genom att jag träffar många vårdpolitiker i både Tyskland, Holland, England och USA, som tittar med avundsjuka på svensk vård. Det är nog lite olika beroende på vilka man pratar med.

Jag tycker att ni på den borgerliga sidan ska sluta skrämma medborgarna. Jag är fortfarande ny här och är inte van vid sättet att debattera. Jag upplever att det är väldiga rallarsvingar, med oerhörda överdrifter, och debatten är långt från verkligheten. För mig är det märkligt med de formuleringar som kommer kring det här. Ni diskuterar inte betänkandet utan det ni kallar stopplag, som inte alls är någon stopplag. För mig är det väldigt konstigt.

Jag sysslade mycket med trafikpolitik innan jag hamnade här, och för mig är det självklart att man måste ha regler. Jag försöker jämföra det ni säger med trafiklagstiftning och har svårt att se att reglering av ett område skulle vara ett hot. För mig är det precis tvärtom. Om vi verkligen vill någonting med en utveckling av sjukvården måste vi se att det som är hindret i dag är att det inte finns några regler. Vi behöver reglera området för att vi ska kunna få dynamik och utveckling. Sluta skrämma medborgarna!

Det talades också om anställningstrygghet. Min erfarenhet av privata vårdgivare – den är rätt stor inom vårdområdet – är att där minskar anställningstryggheten väsentligt. De entreprenörer som finns där i dag lider under aktiebolagslagen, där den grundläggande drivkraften är att leverera största möjliga vinst till ägarna. Den kan man inte bryta mot. Det leder till att man har ett ganska kortsiktigt perspektiv på sitt arbete, vilket ger osäkerhet för de anställda. Det är inget argument. Dessutom är lönespridningen större hos dem än hos den offentliga sektorn, vilket är ett jämställdhetsperspektiv där de är överlägsna.

Kenneth pratade om att utvärderingar skulle vara ett hot. Det står om utvärdering i något förslag. Jag kan inte prata om det. Jag tänker inte prata om en lagrådsremiss som behandlas, utan jag pratar om Miljöpartiets politik och vad vi står för.

För mig är det självklart att det är viktigt att man utvärderar verksamheter. Jag kan alltså inte se det som någonting negativt att vi jobbar för utvärderingssystem. Vi har en motion som vi har reserverat oss för, och vi vill naturligtvis att alla verksamheter ska utvärderas på något sätt, vare sig det handlar om primärvård, slutenvård eller någonting annat. De ska naturligtvis utvärderas. De som utför verksamheten ska ställas vid skranke och få stå till svars för det som de håller på med.

Och så fick jag en konkret fråga om varför vi inte har förtroende. Det har vi verkligen. Om det är någonting vi har förtroende för så är det ju faktiskt våra politiker. Det är alltså ett oerhört starkt krav från landstingspolitiker i hela Sverige på att få det här området tydligt reglerat, så att man får spelregler. Det är därför vi ställer oss bakom den process som nu pågår. Vi gör det just därför att politikerna ute i landet, i landstingen, vill ha ett regelverk att arbeta efter.

Jag tror att jag stannar där så länge.

Anf. 88 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Det var inte riktigt lätt att hänga med i Jan Lindholms anförande, men jag gjorde ett försök. Sluta skrämmas! Ja, Miljöpartiet har nu – din politik får du ju ändå stå för – gett besked, utifrån vad vi har läst om i medierna. I ett läge när det är vårdköer i vårt land är ni beredda att stänga väl fungerande och effektiva sjukhus. I ett läge där vi har stora problem med vantrivsel och sjukskrivningar stänger ni sjukhus där personalen trivs. I ett läge när landstingspolitikerna står inför svåra utmaningar inskränker ni redskapen för att klara dessa.

Det här är faktum. Det här är väl inte att skrämmas. Det är en så nära objektiv konsumentupplysning som man kan tänka sig. Att skrämmas är att försöka sätta stopp för möjligheter att släppa fram entreprenörskap, att begränsa mångfalden och göra det på ett sätt så att medborgarna inte hänger med. Vi vill ha debatt. Vi ser att det här är konsekvenser för medborgarna som är mycket negativa. Och vi lovar att om det blir ett regimskifte så kommer ett eventuellt införande av stopplagen att läggas till handlingarna.

Jag ställer frågan om varför inte Miljöpartiet och Jan Lindholm har förtroende för de lokalt förtroendevalda. I hälso- och sjukvårdslagen står det nämligen väldigt tydligt och klart att det är landstingen, ingen annan, som ska organisera hälso- och sjukvården. Då må det väl ändå vara de som har ansvaret att organisera som också ska kunna få avgöra vilka det är som ska utföra vården, med ansvar inför de lokala politikerna. Det handlar om en enkel entreprenad. Lägg det på Falu kommun-nivå – där lägger man ut entreprenadverksamheten på en entreprenör inom de områden du själv har haft ansvaret för. Då förstår du det här. Det är jag övertygad om.

Anf. 89 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Det räckte tydligen inte att jag svarade på Kenneths fråga tidigare. Jag trodde att man skulle kunna få lite ny debatt om jag svarade på frågan redan tidigare. Men då tar vi det en gång till då.

Här kommer det stora rallarsvingar där man säger saker som för mig i varje fall är väldigt främmande. Inom landstingsvärlden finns det ett stort tryck på att utveckla och förändra sjukvården. För att klara det behövs det ett regelverk, och det regelverket försöker vi nu prestera. Jag tänker inte diskutera innehållet i det, eftersom det fortfarande inte är färdigförhandlat, vilket tydligen många tror. Även om vi från vår sida har sagt vad vi tycker om det finns det fler parter i en förhandling, och jag vill inte ställa dem mot väggen på något sätt.

Från vår sida handlar det just om att ge de redskap som du talar om att vi tar ifrån dem. Det handlar precis om motsatsen, att just ge tydliga redskap, så att man faktiskt kan utveckla sjukvården. Vi kommer inte, som jag ser det, att stänga någon typ av vård. Vi kommer tvärtom att ge möjligheter för nytänkande, och vi kommer att ge möjligheter för landstingen att hitta nya former för att bedriva de uppdrag de har.

Anf. 90 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Kan Jan Lindholm ge svar på en fråga? Kommer Stockholms läns landsting, Västra Götalandsregionen och Skåne-regionen att i en framtid, om de finner det lämpligt att lägga ut en fortsatt entreprenad på Lundby sjukhus, på S:t Görans sjukhus här i Stockholm och i Simrishamn i Skåne, att få fortsätta med detta med de intentioner som Jan Lindholm har? Kan han ge ett klart svar på den frågan?

Jag har tolkat det som jag har tagit del av i lagrådsremiss med mera som att det handlar om att man inte kan fortsätta sin verksamhet, åtminstone inte efter ett antal år, och jag har tolkat det som att man tvingar landstingen att ha vissa verksamheter som är icke vinstdrivande, ett sjukhus per län. Jag har tolkat en rad andra saker som att det begränsar möjligheterna. Och det är klart i hälso- och sjukvårdslagen att landstingen ska organisera sin verksamhet, och det är frågan om var. Jag har ingen annan uppfattning än att det kan behövas regler och att det behövs regler. Men vet Jan Lindholm och regering och riksdag bättre hur de reglerna ska se ut än om man vill sätta upp regler i Dalarnas läns landsting eller något annat landsting när det gäller hur man ska organisera vården? Det tycker jag att vi måste få ett svar på.

Vad det handlar om är signalerna. Det handlar om vi bejakar en mångfald. Det handlar om vi tror på valfrihet. Det handlar om vi vill att en patient ska ha möjlighet att göra ett val av vårdgivare och om en anställd ska ha möjlighet att välja. Det är det det handlar om, och det vill Jan Lindholm förvägra.

Anf. 91 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Det är så märkligt att få sådana ord sagda till sig: Det vill Jan Lindholm förvägra.

Det är jättemärkligt att höra sådant. Det har ingenting med saken att göra.

Jag tycker att det är lite konstigt. Tycker Kenneth Johansson då, skulle man kunna undra, att det vore praktiskt om landstinget i Dalarna hade sina trafikregler och Gästrikland sina, och så skulle man ta reda på vilka trafikregler som gäller när man kommer till nästa landsting?

Det finns faktiskt regelverk som vi behöver ha på nationell nivå. Och även om jag företräder ett parti som är väldigt kritiskt till vår EU-underkastelse inser jag att det faktiskt finns regelverk som behöver vara globala. Var och en kan inte sitta och "fnutta" med allting i sitt landsting, så signalerna är ganska tydliga. Vi jobbar på att få fram ett regelverk – jag kan alltså inte gå in på detaljerna – som vi tror ger stora möjligheter för anställda inom vården att få bättre arbetsmiljö, bättre jämställdhet och så vidare.

Kenneth Johansson tar upp det här med signaler. För mig är det väldigt viktigt också att säga att sjukvården inte ska vara en kvinnofälla. Jag hoppas att även män ska jobba inom vården. Entreprenörer kan vara även män inom vården. Det behöver inte bara vara kvinnor, så att jag tycker att man ska blanda ihop den frågan.

Sedan tror jag inte att det var något mer att svara på.

Anf. 92 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Fru talman! Det är inte utan att jag blir lite förvånad, måste jag säga, när jag hör på Jan Lindholm. Det första gäller kanske lite grann självbil- den. Det finns en fyrpartireservation som handlar om öppna kvalitetsre- gister, och Jan Lindholm tycker att vi fyra skulle stödja hans i stället för att han kanske skulle stödja vår, för då kunde det bli ett tillkännagivande i utskottet. Det tycker jag är lite intressant i sig.

Det andra handlar om diskussionen om komplementärmedicin och nationellt center. Det är samma sak igen. Vi har lagt fram förslag. Vi har lagt fram förslag om att vi ska ha ett nationellt center, med pengar i bud- get, 10 miljoner. Miljöpartiet har inte stöttat detta. Hur kan man då ändå stå här och säga att man vill ha det? Jag skulle alltså vilja ha lite ordning i debatten.

Men tillbaka till mina frågor. Är det här med mångfald i vården och medborgarmakt bara vackra ord? Nej, säger Jan Lindholm, det ska inte bli någon stopplag. Ja, säger Elina Linna, det ska visst bli en stopplag. Nej, säger Jan Lindholm, det ska bara bli spelregler och tydligt vad man ska göra och inte göra.

Men finns inte det i dag? Vad är det här för resonemang, och är man inte klar över vad det är man egentligen gör? Man ska tänka efter före, säger Jan Lindholm. Jag tycker inte att det verkar som om man har tänkt efter före någon gång när det gäller det här förslaget. Dessutom säger han: Alla är överens.

Mina miljöpartister i Halland – jag säger ”mina” för vi samarbetar i en borgerlig allians – är minsann mycket kritiska, lika kritiska som majo- riteten av alla dem som har fått lov att remissyttra sig över det här försla- get. Så det här med trafiken måste innebära att det är både stopp och förbud att köra.

Anf. 93 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Om Anne Marie Brodén menar allvar med sina förslag går det, som sagt, bra att stödja Miljöpartiets reservationer.

Den här debatten ska egentligen inte handla om vårdens framtida ägarformer. Den kommer att göra det ändå fast vi egentligen debatterar en annan sak. Vårdens framtida ägarformer är just vad det heter, ett för- slag att skapa spelregler för hur vårdens ägarformer ska se ut i framtiden. Det upplever jag ett starkt behov av. Jag hör inte bara från miljöpartister utan från landstingspolitiker från många partier runtom i landet att det här är en brist i dag. Om det skulle vara så olyckligt att det skulle bli en borgerlig regering efter nästa val tror jag att ni kommer att få en väldig protest om ni då försöker avskaffa det som faktiskt ger verktyg och möj- ligheter åt landstingspolitiker runtom i landet att bedriva den verksamhet de har ansvar för på ett bra sätt.

Anf. 94 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att det blir ett borgerligt maktskifte vid 2006 års val. Det kan inte vara så att patientnämnd efter patient- nämnd konstaterar att antalet patienter som klagar bara ökar och ökar. Vad klagar man då på? Jo, rätten att välja, valfriheten, möjligheten att komma till, att man inte kommer fram på telefon. Jag visade tidigare på möjligheten att sänka kostnaderna i sjukvården med 30 miljarder. Vad

har Miljöpartiet för förslag för att komma åt att det är för höga kostnader i förhållande till vad man får ut? Är det att föreslå förbud, stoppa och hindra? Det kan inte vara rätt. Jag är mycket förvånad över att medborgarmakt bara var ett vackert ord. Det finns egentligen inget reellt i att ge människor mer makt, för då skulle man verkligen ge dem rätten att välja, inte bara personalen utan patienterna. Jag konstaterade också att Jan Lindholm var väldigt försiktig med att prata om patientmakt.

Medborgarmakt och patientmakt kräver faktiskt konkreta förslag. Hur ser de förslagen ut? Hur ser Miljöpartiets förslag ut på område efter område när det gäller sjukvårdens framtid? Det är det vi debatterar i dag. Det är självklart att stopplag, förbud och hinder är en stor del i dagens debatt om hur sjukvården ska se ut nu och i framtiden.

Anf. 95 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Det är just därför som det inte behövs någon stopplag. Därför jobbar vi inte med det. Vi jobbar med vårdens framtida ägarformer, vilket är något helt annat.

Det finns klagomål. Ja, det är väl därför vi behöver förändra sjukvården. Därför jobbar vi med det. Vi ser det som ett sätt att lägga ut en röd matta för människor att komma till tals, både som anställda, utförare och konsumenter inom vården. Vi tror att det här kommer att ge större möjligheter för medinflytande och demokrati. Det är för kort tid att prata om alla former av medinflytande, men jag kan säga kort att den grundläggande idé som vi jobbar med är att flytta besluten så nära brukarna som möjligt. Det är alltid det som vi tycker är det viktigaste. De som själva berörs av en fråga ska ta besluten om den. Då är det viktigt att det finns tydliga spelregler. Det farligaste för när demokrati och decentralisering är om det råder anarki, om det inte finns något regelverk att hålla sig till.

Anf. 96 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag håller med om att det är en något rörig debatt. Man kanske inte ska tro allt som står i medierna och allt som sägs. Men jag har hört att en lagrådsremiss är skickad. Står inte Miljöpartiet bakom den?

Det andra är att det finns reservationer i betänkandet som med Jan Lindholms stöd hade fått tillkännagivande. Jan Lindholm har alltså ett ganska stort ansvar när han står och säger att de andra fyra partierna skulle ställt upp bakom det. Sanningen är ju den, Jan Lindholm, att oavsett vad Jan Lindholm tycker måste han i princip alltid göra som Socialdemokraterna säger. Således handlar det varken om den gröna politiken eller om något annat utan om vad storebror har bestämt. Jag kan ha förståelse för att man har ett sådant synsätt, men då ska man vara rak och ärlig och säga det.

Jan Lindholm talar också om att vi människor är olika, tycker att vi ska ha medborgarmakt och att det ska bli en bättre kvalitet i sjukvården. Efter alla de vackra orden säger Jan Lindholm att vi inte ska kunna ha den mångfald som växer fram av sig själv i samhället. Hur går det ihop? Man ska förkväva plantor och växtkraft som är på väg upp och säga: Ajabaja, dig trampar vi ned, och dig trampar vi ned. Det är väl inte att anamma mångfald, växtlighet och växtkraft? Det är att förkväva det som

naturligt växer upp. Hur går det ihop med mångfald, speciellt när man är ett grönt parti, att förkväva allt som växer?

Anf. 97 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Det är möjligt att Chatrine Pålsson vet något som jag inte vet. Mig veterligt har det inte gått i väg någon lagrådsremiss. Vi har tagit ställning till ett förslag till lagrådsremiss i mitt parti. Jag vet inte hur det står till med de två övriga parterna. Jag har sagt tidigare att vi är tre parter som diskuterar det här. Jag vet inte om lagrådsremissen är godkänd av de andra parterna. Jag betraktar det som ett förhandlingsmaterial fortfarande. Det kan hända att det tar ytterligare tid innan vi är färdiga med det. Därför avstår jag från att diskutera innehållet i förslaget till lagrådsremiss. Jag försöker svara utifrån Miljöpartiets politik.

Chatrine Pålsson påstår att det skulle vara någon brist på logik i att föreslå regelverk för nya idéer och utveckling. Det är möjligt att vi har olika syn på samhällsutveckling, historia och sådana saker, men jag kan inte se att spelregler någonsin har varit ett hinder. Jag ser det genomgående, vad jag än tittar på för århundrade i vår historia, som en av de viktigaste drivkrafterna för att utveckling och förnyelse över huvud taget ska komma i gång. Jag tror att det just när det gäller ett visst risktagande är ännu viktigare att det finns tydliga spelregler.

Anf. 98 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Vi kan ha olika åsikter om saker och ting. Vi kan också ha olika minnesbilder, men historien är ju som den är. Vi kan inte ha olika historiesyn. En kan inte säga att det här inte har hänt och nästa att det har hänt. Det som har hänt har ju hänt.

Vi har en struktur i det här landet som gör att landstingen är ansvariga för sjukvården. Vi har inte tagit något beslut om att ha en statlig vård. Eftersom vi inte har det måste respektive landsting få fixa spelreglerna så att det fungerar. Det som fungerar i Stockholm i storstaden kanske inte alls fungerar hemma i Kalmar län som är en landsbygd. Det har vi varit överens om. Så långt jag nu förstår har Miljöpartiet också velat ha landstingen. Eller är det så att Miljöpartiet vill avskaffa landstingen och göra sjukvården statlig? Det kan möjligtvis rimma med det sätt som Jan Lindholm framför det på. Då behöver vi spelregler i hela landet som är tydliga.

Men så länge varje enskilt landsting är huvudman och ansvarig för sjukvården enligt lag måste de folkvalda i landstingen få bestämma spelreglerna där.

Det huvudsakliga är ju inte organisationsform eller driftsform, utan huvudfrågan är patienterna, vi alla medborgare som kommer att behöva sjukvård. Utifrån det perspektivet anser jag att det är de enskilda medborgarna som är huvudfrågan, och de vill ha mångfald.

Anf. 99 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Jag har svarat på den här frågan så många gånger att det känns lite tjatigt. Jag tog upp exemplet med trafik. Man kan använda sig av nästan vilket område som helst. Det är inte alls så att man i varje landsting eller i varje kommun bestämmer sina egna spelregler. Vi har faktiskt en nationell lagstiftning. Där har Chatrine Pålsson faktiskt fel.

På nästan alla områden har vi nationella eller internationella spelregler som vi sedan tillämpar med ansvar, decentraliserat i vårt land. För att man ska kunna ha ett kraftfullt decentraliserat ansvarstagande i så stor omfattning som möjligt i samhället behövs det tydliga spelregler.

Just när det gäller sjukvårdsområdet anser vi att det är väldigt lämpligt att spelreglerna är nationella och inte internationella. Att det skulle ge en ökad flexibilitet i till exempel Stockholm om de fanns på lägre nivå tror jag inte alls på. Tvärtom är det så att om man ska kunna dra nytta av varandras erfarenheter är det viktigt att man har samma grundförutsättningar att jobba utifrån.

Dessutom finns det inte något landsting som klarar sin verksamhet på egen hand i dag. Man måste samarbeta, och då är det viktigt att man har samma grundförutsättningar och samma spelregler att jobba efter.

Sedan är vi mycket väl införstådda med att det kommer att se väldigt olika ut ifrån landsting till landsting, eftersom man självklart kommer att tillämpa de föreslagna reglerna på väldigt olika sätt i olika landsting, men de kommer ändå att finnas under samma tak.

Anf. 100 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! I det här betänkandet finns det en punkt om hälso- och sjukvårdens organisation, finansiering med mera. Folkpartiet har ett par reservationer som handlar om privat vård. Visst handlar det om stopplagen, även om den inte finns nämnd eftersom den ännu inte har kommit.

När Jan Lindholm inledde sitt anförande tyckte jag att det lät fint. Han talade om hur Miljöpartiet såg på vården. Man skulle kunna ha alternativ. Det lät riktigt vackert, tycker jag. Jag skulle inte ha kunnat beskriva Folkpartiets politik på vårdområdet på ett bättre sätt än vad Jan Lindholm gjorde. Sedan vet jag inte riktigt vad Jan Lindholm menade. Det blev fullt av motsägelser.

Det talas om att det behövs regler och att man ska göra utvärderingar av verksamheter. Som jag känner till det kommer de verksamheter inom sjukvården som i dag drivs på entreprenad från landstingen. Landstingen anger vad de vill ha utfört och är skyldiga att följa upp detta. Får landstingen det inte utfört på det sättet mister man sin entreprenad. Så är det i dag. Det finns ju regler för det. Vi har hälso- och sjukvårdslagen, och personalen har ansvar för att arbeta på ett visst sätt. Jag har lite svårt att förstå vad det är för regler som Jan Lindholm och Miljöpartiet är ute efter.

Jag kan kanske få en kommentar från Jan Lindholm till det.

Anf. 101 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Det var ju trevligt att Kerstin Heinemann tyckte att en del av det jag sade inledningsvis var bra. Jag uppfattar att det inom det här området råder en ganska stor samstämmighet om vad riksdagen och alla dess partier vill med vården. Det präglar också betänkandet. Det är därför som jag är så förvånad över den här debatten med alla rallarsvingar och – i mitt tycke – överdrifter från oppositionens sida.

Jag vet inte om jag kan hitta på något nytt sätt att svara på frågan. Jag får ju ungefär samma fråga hela tiden.

Alltså: Vad är det för regler som vi eftersträvar? Det finns ett tryck från väldigt många ansvariga politiker ute i landet, från dem som arbetar

inom vården och från dem som konsumerar vård på att vi på något sätt ska försöka att se till att det blir en bättre dynamik inom vården. Då behövs det någon form av struktur för den utvecklingen. Jag upplever att det här är ett sådant arbete.

Jag är så förvånad. Varje gång som någon frågar om det här säger man: Varför använder ni ordet stopplag? Jag undrar då: Vad har ordet stopplag med det här att göra? För mig är det obegripligt. Också Kerstin Heinemann använde det ordet. Förmodligen är det ett retoriskt väldigt bra sätt att driva er linje. Ni vill att det ska vara total anarki inom vården, att man ska få göra precis som man vill ute i landet. För mig är detta bara osakligt.

Anf. 102 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Det som jag inte fick att gå ihop var att Jan Lindholm talade om att det ska finnas alternativ. Han sade att han ville se olika variationer i sjukvården. Sedan ställer han sig bakom en kommande lagstiftning där man förbjuder en viss del av detta. Det känns lite konstigt.

Även om Jan Lindholm försöker att förklara har jag lite svårt att förstå vad det är för regler som landstingspolitikerna ute i landet ropar efter. I och för sig vet jag bättre vad patienterna ropar efter för regler. Det är vårdgaranti, att komma in till sin doktor i tid, att man inte vill vänta på röntgenundersökning, att man inte vill vänta på operationer. Vårdgaranti har ju varit totalt omöjligt, och det har inte heller Miljöpartiet tidigare ställt upp på. Nu ska det eventuellt komma en vårdgaranti den 1 november som Miljöpartiet stöder.

Det är sådana rop som man hör från patienterna. Landstingspolitiker tycker snarare att vi från riksdagen lägger oss i alldeles för mycket vad de ska göra och inte göra. De upplever det snarare som ett problem. De vill ju jobba efter sina förutsättningar, och det tycker jag är alldeles riktigt.

Som det har konstaterats tidigare här ser det väldigt olika ut. Det är helt annorlunda i Stockholm än vad det är i Norrland eller till och med hemma i Västmanland hur man behöver organisera vården. Jag tycker faktiskt att vi ska låta våra landstingspolitiker sköta det. Vi här i riksdagen ska vara mindre klåfingriga när det gäller både våra landstingspolitiker och våra kommunpolitiker.

Anf. 103 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Jag har ju sagt att jag inte ska prata om innehållet i det ärende som egentligen inte hör till dagens debatt. Men Kerstin Heinemann påstår att det är någonting som förbjuds. Vissa saker är ändå ute i pressen och har varit kända i samband med tidigare remissrundor.

Visst finns det några saker där det handlar om förbud. Om man ska vara en skicklig beställare och verkligen kunna värdera de aktörer som finns på marknaden måste man ha en viss egen verksamhet. Vi anser att det är viktigt att säkerställa forskning och sådant. Därför tycker vi att det är viktigt att universitetssjukhusen och regionsjukhusen finns kvar i of-fentlig ägo. Där bör det alltså råda ett förbud. Vi anser inte att det skulle gagna samhället om dessa sjukhus lämnade samhällets ägo.

Sedan finns det en, som jag upplever det, väldigt tydlig önskan från både personal och kunder, alltså de som konsumerar sjukvård, och från

politiker – inte bara miljöpartister – om ett regelverk som säkerställer konkurrens i upphandling. Man får ju lokala monopol om entreprenörerna kan hantera de tunga infrastrukturbitarna som sina egna, och det finns ett önskemål att hitta ett regelverk som gör att de inte blir bollar i leken. Man har också erfarenheter som är väldigt negativa, att man i senare upphandlingar inte längre har möjligheter att agera i konkurrens.

Anf. 104 CONNY ÖHMAN (s):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka avslag på samtliga reservationer och bifall till förslaget till beslut i detta betänkande som innehåller en stor mängd sjukvårdsfrågor, alltifrån grundläggande sjukvårdsfrågor till en hel del detaljfrågor.

Sjukvården är en kunskapsorganisation. Det finns få verksamheter i vårt samhälle som har en så hög andel människor med högskoleexamen som den svenska sjukvården. Antalet disputerade i svensk sjukvård ökar också rejält. Antalet publicerade forskningsresultat inom medicinområdet i hela världen ökar enormt.

Under många år har det varit problem att rekrytera sommarvikarier till vården. I år är det väl första gången som personalavdelningarna tycker att det är möjligt att rekrytera sommarvikarier på ett hyggligt bra sätt. Kompetensen hos de anställda i svensk sjukvård är alltså utomordentligt stor och står sig mycket väl vid en internationell jämförelse. Detta är utomordentligt tillfredsställande.

Produktionen ökar också i svensk sjukvård. Den som tar del av massmediernas rapportering om sjukvården kan ibland undra vad man håller på med i svensk sjukvård. Men den som tittar på siffrorna över vad som faktiskt produceras i svensk sjukvård ska upptäcka att på nästan samtliga områden producerar man i dag mer än tidigare.

Antalet höft- och knäledsoperationer har tredubblats under tio år. Antalet starroperationer har ökat från 30 000 för tio år sedan till 82 000 år 2003. Spädbarnsdödligheten har halverats under 1990-talet. Vi har i dag världens lägsta spädbarnsdödlighet. Återstående livslängd för dem som drabbas av cancer har ökat ganska kraftigt. Och vi har en av världens lägsta dödlighet till följd av hjärtinfarkt. Kvaliteten i svensk sjukvård är bra.

Det som orsakar mest debatt kring sjukvården är kanske de strukturförändringar som pågår inom landstingen. Varje landsting måste då och då göra ändringar i sin struktur. Mest debatt vållar självfallet förändringar i utbudet på sjukhus. Men vårdkedjan måste ändå ses i ett sammanhang.

Det är viktigt med närhet till många sjukvårdsinsatser, men för komplicerade sjukdomar eller insatser som man kanske behöver en enstaka gång under livet är det rimligt att resa ett antal mil för att få del av de insatserna. Det finns ingen slutgiltig organisationsform för vården. I takt med nya innovationer och nya medicinska teknologier måste sjukvårdens organisation förändras. När man gör dessa förändringar är det dock viktigt med en dialog med medborgarna och att man talar om för medborgarna hur hela vårdkedjan ser ut.

Ytterligare en faktor för en framgångsrik sjukvård handlar om sjukvårdens resurser. Helt nyligen kunde vi ta del av sjukvårdshuvudmännens bokslut för 2004. Jag minns tidigare, liknande debatter då man från

borgerligt håll talade om resursbristen i sjukvården och om underskotten i de svenska landstingen. Ingen borgerlig företrädare har i dag tagit upp det temat. Kan det ha något samband med att de svenska sjukvårdshuvudmännen för 2004 redovisar att ekonomin i sjukvårdssektorn faktiskt går ihop, att man i princip har ett nollresultat i landstingens ekonomi just nu? Detta är utomordentligt glädjande och ger möjligheter för en fortsatt utveckling av svensk sjukvård. I år får svensk sjukvård dessutom en förstärkning av resurserna, dels via de beslut som har fattats här i riksdagen om nya statsbidrag, dels baserat på skatteunderlagstillväxten ute i de olika länen.

Allra mest glädjande är självfallet den dramatiska förbättringen av ekonomin i Stockholms läns landsting från miljardunderskott under de borgerliga åren den förra mandatperioden till ett överskott som närmar sig 1 miljard. Jag vill säga från denna talarstol att det kanske svåraste och tuffaste uppdraget inom offentlig sektor i Sverige under de senaste åren har den nya majoriteten i Stockholms läns landsting haft, som har lyckats vända det ekonomiska moras som var under den förra mandatperioden till att i dag ha en ekonomi under kontroll. Vi kan aldrig driva sjukvård utan att ha en kostnadskontroll i sjukvården.

Ytterligare en insatsvara i sjukvården som är viktig är självfallet läkemedlen. Under många år ökade läkemedelskostnaderna i Sverige med 10 % per år. Här i kammaren har vi under de senaste fem sex åren fattat ett antal beslut som berör förändringar inom läkemedelssektorn: inrättandet av Läkemedelsförmånsnämnden, inrättandet av läkemedelskommittéer, en statlig reglering för landstingen – hör och häpna – som de flesta partier ställde sig bakom och reglerna för utbyte på apotek. Detta har sparat pengar för svensk sjukvård. Detta har ökat effektiviteten när det gäller kostnaderna för en viktig insatsvara i sjukvården. Det är alltså helt klart att det går att genom politiska beslut påverka kostnadsbilden i sjukvården.

Snart ska vi behandla ytterligare en proposition som handlar om läkemedel, nämligen den proposition som redan har kommit om register på läkemedelsområdet som ska hjälpa forskarna att skriva ut rätt läkemedel.

Men visst har sjukvården också problem. Vi vill förstärka primärvården. Det skulle kunna gå snabbare. Vi har fattat beslut om folkhälsomål här i kammaren. Folkhälsoarbetet är oerhört viktigt. Jag håller med Miljöpartiet om detta. Det är bättre att förebygga än att reparera. Det arbetet skulle kunna vara intensivare på många håll i vårt land. Kapaciteten inom en del vårdområden är otillräcklig, och man kan säga att behovet av kapacitet med automatik ökar genom att vi får fler äldre. De multisjuka möter ej den helhetssyn som man kan kräva. Resurserna för psykiskt sjuka måste förstärkas på många håll i landet. Rehabiliteringsresurserna är knapphändiga. Dessutom har vi ett kunskapsläge när det gäller vad som är effektiv rehabilitering som fordrar ytterligare åtgärder för att vi ska komma fram till vad som faktiskt är effektiva rehabiliteringsåtgärder. IT-användningen inom sjukvården är fortfarande icke samordnad på det sätt som man skulle önska, ibland dessutom otillräckligt utbyggd. Här har nu tagits initiativ av ministern för att jobba med den frågan, och det tycker jag är bra. Kvaliteten på de sjukintyg som sjukvården lämnar ifrån sig fordrar förbättringar, enligt mitt sätt att se det.

Men det pågår också oerhört mycket positivt jobb. Det handlar om utveckling inom vården, introduktion av nya vårdmetoder och att ge möjlighet till behandling av sådana sjukdomar som inte var möjliga att behandla för bara några år sedan.

Det finns ett antal, ganska många, reservationer till det här betänkandet. Jag ska bara kommentera några av dem.

Kristdemokraterna har så länge som jag har följt sjukvårdsdebatterna i riksdagen alltid haft synpunkten att det behövs fler vårdplatser. I år skriver man att det behövs inom i princip alla vårdområden, inklusive BB-vården. Förr satte kd en siffra på hur många ytterligare vårdplatser som man ansåg att det behövdes inom svensk sjukvård. Den siffran är borta nu. Det finns dessutom ingenting som talar om hur kd vill finansiera detta. Det är alltså, som jag ser det, en reservation rakt ut i luften.

Alla borgerliga partier har också en reservation där man skriver att ”extra kostsamma verksamheter bekostas med särskilda statliga medel”. Då är min undran: Vilka verksamheter ska bekostas med särskilda statliga medel? Ska vi tudela finansieringen av svensk sjukvård eller vad är det man efterfrågar? Ska landstingen ha ansvar för en del behandlingar och staten för andra eller vad är det fråga om? Detta är också en reservat-

ion rakt ut i luften, för jag har inte kunna hitta någon finansiering i era ekonomiska motioner som skulle möjliggöra en sådan åtgärd som ni talar om i den här reservationen.

Herr talman! För några år sedan infördes utökade valmöjligheter i vården. I dag talar ingen om detta. Då, innan vi införde detta, var det huvudtemat för de borgerligas kritik. Helt nyligen har det träffats en överenskommelse mellan staten och Landstingsförbundet om en nationell vårdgaranti. Det har varit huvudtemat från samtliga borgerliga partier under några tidigare sjukvårdsdebatter. I dag har ingen borgerlig företrädare pratat om nationell vårdgaranti och de resurser som nu i budgeten är kopplade till att det faktiskt ska gå att införa detta.

I dag gör vi från socialutskottet tre tillkännagivanden. Först har vi frågan om speciallivsmedel. Många människor är för att må väl helt beroende av att äta speciell kost. Det är en fråga som har skvalpat i den vårdpolitiska debatten under snart 15 år. Olika regeringar, både mina egna regeringar och borgerliga regeringar, har inte lyckats hantera den här frågan på ett sätt som faktiskt utjämnar de kostnadsskillnader som finns för olika människor. Man får subventioner för läkemedel. Man får mycket begränsad hjälp om man behöver dyra speciallivsmedel. Jag är glad att vi nu faktiskt enigt går fram med ett tillkännagivande på den här punkten.

När det gäller tillkännagivandet om genusperspektivet finns det ingen människa som argumenterar emot den självklarhet som ska gälla, nämligen att allt som sker i vården ska ha ett genusperspektiv. Samtidigt som vi säger detta och tar upp den här reservationen måste vi också, tycker jag, i ärlighetens namn säga att det pågår oerhört mycket i den svenska sjukvården på det här området i dag. Medvetenheten om den här frågan har ökat dramatiskt, skulle jag vilja säga. Kunskapen har ökat, men självfallet återstår ganska mycket att göra innan vi i praktiken är framme vid det tillstånd som vi önskar på det här området.

Slutligen har vi frågan om prioriteringar. Riksdagens beslut är ett antal år gamla nu. Det pågår verksamheter i en hel del landsting och även i en del kommuner, som också är sjukvårdshuvudmän, för att diskutera frågan om hur man ska ta sig fram. Nu instämmer jag och socialdemokratin i att det är dags att summera vart vi har kommit i den här frågan efter att riksdagen 1997 fattade detta beslut. En sådan uppföljning och diskussion omkring vart vi har kommit kan säkert leda till att vi kan ta ytterligare ett steg i denna oerhört viktiga fråga.

Anf. 105 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Det är alltid spännande att lyssna på Conny Öhmans beskrivning av hur bra den svenska sjukvården är, hur hög kvalitet den håller. Om vi tittar internationellt kan vi väl säga att åtminstone i jämförbara material ligger vi ju inte på förstaplats, och inte på andra heller. Vi ligger en bit ned.

Jag kan också hålla med om att de allra flesta som kommer till vården tycker att den har god kvalitet. Men hur är det med dem som inte kommer till vården utan får stå och vänta väldigt länge? Går man och talar med dem får ju sjukvården ett underbetyg många gånger om.

Jag nämnde faktiskt ordet ”vårdgaranti”, men det har varit många, många löften. Jag vet inte hur många gånger man har givit löften om vårdgaranti. Nu, när den ska komma i november, tänkte jag att regeringen ska få visa om det verkligen blir allvar av vårdgarantin. Det var därför som jag inte tog upp det. Jag vet fortfarande att vårdgarantin är en otroligt viktig fråga för medborgarna. Och handen på hjärtat, Conny Öhman: Hade inte vi i de borgerliga partierna verkligen tålmodigt tagit upp frågan hade det aldrig kommit någon vårdgaranti.

Sedan undrar Conny Öhman var Kristdemokraternas vårdplatsdiskussion är. Den kan jag också ta upp. Det är bara det att man inte kan ta upp allt. Det är inte alls längesedan som vi krävde 1 000 vårdplatser till. I det läget var det för psykiatrin, som vi vet är i behov av vårdplatser. Då kan jag säga apropå hur man ska finansiera dem att Kristdemokraterna faktiskt har lagt 925 miljoner kronor mer än regeringen efter att Anders Milton kom fram till detta. Men det är inte just budgetbetänkandet vi diskuterar i dag, och av den anledningen tog jag inte upp detta i mitt inledningsanförande.

Anf. 106 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! En vårdgaranti är möjlig att genomföra när man har en finansiering och ett läge i sjukvården där man kan gå ut med ett konkret löfte och ha en möjlighet att faktiskt leva upp till det. Det är därför det kommer just nu oavsett vad de borgerliga har sagt i denna fråga tidigare, Chatrine Pålsson.

Sedan har vi det här med vårdplatser. Jag skulle vilja uppmana alla att gå tillbaka till motsvarande betänkanden sju åtta år tillbaka i tiden och läsa Kristdemokraternas reservationer på den här punkten. Då ska ni se att det är olika siffror när det gäller vårdplatser varenda gång. Nu var det 1 000 vårdplatser. Jag minns när det var 10 000 nya vårdplatser som kd skrev om i sina reservationer. Om jag inte har helt fel, jag ska själv gå tillbaka och kolla det, har det varit 20 000 – alltså om man går tillbaka några år. Det här är ingen konsistent sjukvårdspolitik, Chatrine Pålsson. Det här är hugskottspolitik eller något annat. Med tanke på det ni krävde då, var har de 19 000 vårdplatser som saknas tagit vägen i dag?

Anf. 107 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Vi kanske inte ska ha någon matematikkurs här, men när vi lade fram detta första gången handlade det om tiden fram till 2010. Det lades alltså på många års sikt. Sedan har det naturligtvis varit så genom åren att allteftersom tiden går ser strukturen kanske lite olika ut. Vi är ju inte, som Conny Öhman och hans parti ibland, så rigida att vi inte kan ändra på någonting oavsett hur verkligheten ser ut.

Jag har några frågor till. Elina Linna, som är er samarbetspartner, tyckte om jag förstod det rätt att intimerkirurgi skulle förbjudas. Tycker Conny Öhman det också?

Sedan undrar jag också: Kommer det någon proposition i mars, det vi kallar stopplagen, eller inte?

Anf. 108 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna är beredda att ändra ganska mycket över tiden när det gäller sjukvårdspolitiken. Det har vi gjort. Jag sade

från talarstolen att nya utmaningar för sjukvården kräver nya organisationslösningar. Så har det varit under alla de år då jag har sysslat med detta ämnesområde. Så kommer det att fortsätta att vara. Självfallet kan vi inte ha gamla sanatorier kvar när det inte finns något behov av dem. Det inser väl var och en, Chatrine Pålsson. Det där var en billig poäng, tycker jag.

Sedan var det så att när ni skrev om de här 10 000 eller 20 000 vårdplatserna var det inget tidsperspektiv med i de reservationerna. Gå tillbaka själv, Chatrine Pålsson, och fundera över att det kanske finns en och annan som läser era reservationer och jämför dem från år till år. De ska finna hur ihåligt detta faktiskt är. Det kan inte vara 10 000 vårdplatser ett år och 1 000 vårdplatser ett annat år.

Sedan kommer det ingen stopplagsproposition i mars. Däremot kommer det förhoppningsvis en proposition som handlar om vårdens ägarformer. Det är något helt annat.

Intimkirurgi är en fråga som Chatrine Pålsson känner till att vi har snuddat vid i Statens medicinsk-etiska råd några gånger. Den kräver självfallet ganska mycket diskussion, och förhållningssättet från dem som erbjuder detta är oerhört viktigt. Jag vill inte förbjuda det. Men jag vill ändå att det ska vara full insyn och kontroll över vad man faktiskt sysslar med och en tillsyn över på vilket sätt man marknadsför den här typen av kirurgi.

Anf. 109 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Herr talman! Ja, Conny Öhman, det är flera intressanta saker som du lyfter fram. Intressant är att du belyser sjukvården just som en kunskapsorganisation, för det handlar verkligen om att ge sjukvården den möjlighet att vara det som vi alla här har försökt att argumentera för. Jag uppfattar också nu att det inte kommer någon stopplag. Det ska bli intressant att se hur det slutliga förslaget ser ut.

Några frågor har jag att ställa. En fråga handlar om Stockholm. Det överskott du nämnde hanteras egentligen på grund av att man har höjt skatten med ca 7 miljarder. Ca 1 000 kr har man blivit av med per familj här i Stockholm. Överskottet var väl inte riktigt så stort som jag minns från det du nämnde. 900 miljoner tror jag att överskottet är.

En annan fråga som jag ställde till dig och som du inte svarat på är den om 170 veckors väntetid. Du har kanske också läst vad som skrivits om ”var god dröj” och om att 90 miljoner försvinner i kötid.

Vilka lösningar och förslag har alltså Conny Öhman och Socialdemokraterna?

Att vi inte pratar lika mycket om vårdgaranti och valfrihet, trots att vi alla har nämnt det, ska jag kommentera. Det beror på att vi tror att ni äntligen har lyssnat. Men vi har ännu inte sett hur förslaget kommer att se ut. Risker är ganska uppenbara att indikationsgränserna förändras och att det blir svårare och svårare att få en vårdgaranti. Det där återstår väl att se. Det viktiga är i alla fall att höra vilka förslag Conny Öhman har för att lösa detta med de långa väntetiderna och för att komma till rätta med att vården faktiskt kostar mer än den kanske behöver göra. Jag tänker då på de rapporter som är på väg fram.

Anf. 110 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Ja, Anne Marie Brodén, vården i Stockholms läns landsting kostade under fyra år närmare 10 miljarder mer än som var budgeterat. Det var den lössläpplighet som dina partibröder och partisystrar sysslade med under fyra års tid. Den nu sittande majoriteten har fått ståda upp i det boet. Man har vidtagit ett antal åtgärder för att få kostnadskontroll över sjukvården här i Stockholm och dessutom *lyckats*. Är inte Anne Marie Brodén glad över det? Det hade varit omöjligt att fortsätta med den ekonomiska politik i Stockholms läns landsting som dina partivänner under fyra år sysslade med därför att då skulle Stockholms läns landsting i dag ha varit bankrutt.

Var glad över att man fått ordning på ekonomin i Stockholms läns landsting, Anne Marie Brodén! Jag utgår från att invånarna i Stockholms läns landsting är utomordentligt glada över det därför att det ger möjligheter att utveckla sjukvården i Stockholms läns landsting.

Självfallet är det så att vi inför en vårdgaranti – det gäller från och med senhösten. Den ger tidsgränser inom vilka sjukvårdshuvudmännen ska klara olika saker, såsom besök på en vårdcentral, besök hos en specialist samt behandling.

Jag sade i mitt anförande här från talarstolen att det finns vårdområden där vi har otillräckliga resurser för att klara av en rimlig väntetid. Nu är det dessutom så att det blir ytterligare statliga bidrag till sjukvårdshuvudmännen. Vi har en hygglig skatteunderlagstillväxt. Tillsammans med ett fortsatt strukturarbete ger detta möjligheter att ytterligare öka produktionen, alltså utöver de siffror som jag nämnde i mitt inlägg – detta på sikt tillsammans med den möjlighet till samverkan med Försäkringskassan, arbetsförmedlingen och socialtjänsten som det öppnades för den 1 januari i år gör det möjligt att myndigheter emellan aktivt arbeta med bland annat de grupper som behöver rehabilitering.

Anf. 111 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Herr talman! Conny Öhman, allt som beskrivs i fråga om Stockholm är väl inte riktigt sant. Sett till de synpunkter som kommer från patienterna har man ju stramat åt, försvårat valfriheten, infört remisstvång och gjort en massa andra saker. Det är klart att det alltid är möjligt att sänka kostnaderna om man också tar bort vård. Men det är väl egentligen inte det som det hela handlar om, utan det handlar om att *ge* vård. Det handlar också om ransoneringar på andra håll. Vi hör ofta ordet ”prioriteringar” kopplat till Östergötland.

I senaste numret av Dagens Medicin pekar man på att det är felaktiga prioriteringar som i dag leder till att döende cancerpatienter får en sämre vård. Man följer inte riksdagens prioriteringsbeslut. Jag är ganska orolig över att man förväxlar prioriteringar med just ransoneringar. Det är kanske vad som sker också i Stockholm. Är inte Conny Öhman också ganska orolig över detta, inte minst när det kommer från Östergötland där Conny Öhman själv bor?

Anf. 112 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Vad Anne Marie Brodén partivänner sysslade med i Stockholm var inget av de två alternativ som du nämnde i ditt inlägg här, utan vad ni sysslade med var att ge vård *utan* finansiering.

Världens lättaste uppgift är att ge vård till alla utan att ta något ansvar för den totala finansieringen. Det klarar vilket svenskt politiskt parti som helst att göra. Men det kan man bara göra kortsiktigt. Man kan göra det under en mandatperiod. Men om man ska ta ansvar för sjukvården under två eller tre mandatperioder går det inte att bedriva politiken med sjukvård utan finansiering.

Kruxet är att bedriva en bra sjukvård med korta vårdtider och att samtidigt ha kostnadskontroll. Då har vi uppnått något som är beständigt, som det är möjligt att utveckla och som står sig för framtiden. Det är den läxan, Anne Marie Brodén, som jag hoppades att Moderaterna hade lärt sig efter det fyraåriga experimentet i Stockholms läns landsting. Uppenbarligen har man inte gjort det.

Anf. 113 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Mycket av det som Conny Öhman här tog upp är vi, som jag ser det, ganska mycket överens om. Visst, vi har en till stor del väldigt bra fungerande sjukvård. Det händer en hel del inom sjukvården. Nu får man där ytterligare pengar – landstingen har ju tidigare fått pengar. Folkpartiet har inte motsatt sig att det funnits ett visst behov av att tillskjuta medel. Men det finns också ett stort behov av att se över verksamheten och titta på kostnaderna och kostnadskontrollen.

För ett antal år sedan när jag verkade i landstinget och man frågade vad sjukvården kostade inom ett visst område blev svaret: Man får inte sätta ett pris på sjukvård. Jag tycker att det är väldigt bra att vi nu kan få sätta ett pris på sjukvården.

Visst är nollresultat bra, men man behöver kanske analysera nollresultatet med tanke på om den sjukvård verkligen kan ges som behövs. Ordet ”efterfrågas” är fel ord. Det efterfrågas ju oändligt mycket sjukvård. Men när det gäller de behov som verkligen finns är frågan om det är ett bra resultat eller nollresultat. Jag menar inte att det ska gå med minus, men man måste också sätta behoven i förhållande till de resurser som finns.

Vi hade en diskussion här med Miljöpartiets Jan Lindholm om den proposition som ska komma. Han talade om regler som efterfrågas av landstingspolitikerna. Känner Conny Öhman till de reglerna? Vad är det alltså för regler som våra landstingspolitiker efterfrågar? Det skulle vara väldigt bra att få veta det.

Anf. 114 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Kerstin Heinemann ställer frågor om ett ärende som socialutskottet så småningom får hantera. Dessutom blir det en särskild debatt om det här i kammaren.

Jag kan ta samma exempel som Jan Lindholm, för jag har tänkt på precis det som han sade i sitt svar här. För statens del är det självfallet av oerhört stort intresse att det på de ställen där staten har sin utbildning av blivande läkare och där staten lägger ned oerhört stora resurser på medicinsk forskning finns ett regelverk för universitetssjukhusen så att de inte helt plötsligt ägs av ett multinationellt företag. Det måste väl ändå vara ett statligt intresse att slå vakt om det som är genuint statliga intressen, nämligen att svara för läkarutbildningen så att vi har en bra sådan och så att staten kan påverka innehållet och utformningen av läkarutbildningen,

liksom att staten är förvissad om att de forskningsresurser som sätts av och som ska användas på de här ställena faktiskt tas om hand av en organisation som gör det på bästa sätt i stället för att behöva förhandla med ett multinationellt företag i Japan eller USA för att kunna reglera den här typen av frågor.

Jag tycker att det är ganska uppenbart att det finns en efterfrågan på den typen av reglering. Jag vet inte om Kerstin Heinemann tycker att det vore fullt schyst, fullt okej, om alla sex sju svenska universiteten helt plötsligt var sålda, rakt av. Vore det en önskvärd utveckling, Kerstin Heinemann?

Anf. 115 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Nej, det tycker inte jag och inte heller Folkpartiet. Universitetssjukhusen, läkarutbildningen och så har vi aldrig sagt ska privatiseras. Men det som tagits upp i diskussionerna handlar även om andra sjukhus. Alla landsting har ju inte ett universitetssjukhus – inte ens ett regionsjukhus.

Det var tydligen ett väldigt stort tryck på olika typer av regler från landstingspolitiker och även från patienter. Det var det som jag hade lite svårt att veta. Det behöver jag egentligen inte höra om förrän i en kommande proposition, men jag undrar om Conny Öhman också har hört om kraven på olika typer av regler inom sjukvården.

Sedan nämnde Conny Öhman att det är problem inom primärvården, och det tycker jag också. Det tog jag upp i mitt anförande. Jag har framställt interpellationer och haft diskussioner med både Lars Engqvist och Ylva Johansson, som också anser att man kanske behöver göra någonting på området. Då vill jag fråga Conny Öhman: Är det den nationella handlingsplanen som gäller? Där var vi i stort överens om genomförandet. Eller kan vi förvänta oss att vi får en proposition eller att man vidtar ytterligare åtgärder för att få fram de 2 000 heltidsarbetande läkare som faktiskt krävs för att vi ska uppnå målet i den nationella handlingsplanen för primärvården?

Anf. 116 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Den nationella handlingsplanen gäller självfallet. Varje beslut gäller tills ett nytt beslut är fattat. Det är en av mina grundregler, och något nytt beslut är inte fattat i denna fråga. Så den gäller, det är min bestämda uppfattning.

Jag tycker också att det på sina håll och kanter i det här landet skulle kunna gå ytterligare lite fortare att verkställa i enlighet med handlingsplanen. Jag delar den uppfattningen. Det är insatser som inte handlar om politiska beslut utan om marknadsföring, om att arbeta i primärvården, om att ge människor tillit till kompetensen inom primärvården och många andra insatser som behövs för att stärka primärvårdens position inom sjukvården, forskningsresurser till primärvården och mycket annat som definitivt inte är riksdagsfrågor men självfallet oerhört viktiga frågor för att primärvårdens ställning i svensk sjukvård ytterligare ska kunna stärkas så att primärvården kan vara någonting dit människor söker sig med ett mycket stort förtroende.

Jag tror dock att de pågående strukturförändringarna i många landsting bygger på att man faktiskt måste stärka primärvården för att en hel del av strukturförändringarna ska vara möjliga. Tidigare har det i varje fall alltid varit så att när man gör strukturförändringar inom sjukvården är en viktig pusselbit att på olika sätt stärka primärvården. Strukturförändringarna handlar ju om att en del patientgrupper överförs från sjukhusen till vårdcentralerna. Även de pågående strukturförändringarna kommer att kräva sådana grepp i de flesta landsting, det är jag övertygad om.

Anf. 117 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Till att börja med skulle jag vilja säga något om det Conny Öhman tog upp om utökade valmöjligheter och nationell vårdgaranti. Jag tycker att det är bra. Det handlar om att Conny Öhmans parti har lyssnat. Det ska man inte ha kritik för, utan det ska man ha hyllning för. Men det har inte precis varit någon lätt kamp att föra från vår sida, och Conny Öhman har definitivt inte varit någon dragare i det arbetet. Vi har haft flera debatter här i kammaren där den nationella vårdgarantin icke har fallit särskilt väl på Conny Öhmans läpp. Men jag tycker att det är bra att den kommer nu. Nu ska vi kritiskt granska och titta konstruktivt på de förslag som dyker upp så att vi får ett bra genomförande.

En fråga som jag också skulle vilja föra fram är om Conny Öhman vill vara med och jobba för det som flera av oss driver, nämligen en samlad patienträttighetslagstiftning. Vi är, som har sagts förut, ensamma i Norden att inte ha det. Vi kan diskutera hur långt man ska gå. Det kan vi ha en dialog och en diskussion om, men det är av pedagogiskt värde att ha en samlad patienträttighetslagstiftning. Socialstyrelsen och andra har pekat på att där finns det i sig stora värden. Kan det bli nästa reform? Där är det ingen tvekan om nivå. Lagstiftning på patienträttighetens område är en fråga på nationell nivå.

Sedan skulle jag vilja fråga om den så kallade stopplagen – jag uttrycker mig faktiskt så. Enligt medierna handlar det om att ett sjukhus inte ska kunna läggas ut till ett företag med ett vinstintresse. Då är det faktiskt en stopplag, Conny Öhman. Är det så att det stannar vid sjukhusförslaget, eller är också primärvården ifrågasatt? Är det så att det för socialdemokraterna är fullt att tjäna pengar på vård?

Anf. 118 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! När det gäller vårdgarantin, Kenneth Johansson, har jag inte – och jag tror inte någon annan socialdemokrat heller – någon principiell invändning. Vad det handlar om är att man faktiskt måste ha en vård som har ekonomin i balans och som är rimligt bemannad innan man ska gå ut med den här typen av utfästelser till patienterna. Vi vill inte bedriva en plakatpolitik inom svensk sjukvård. Finns det inte distriktsläkare, finns det inte möjligheter att leva upp till en sådan garanti, då ska man inte ge garantin. Men nu har vi ett stort antal pusselbitar på plats, som är en given förutsättning för den tidslimit som vi pratar om i fråga om vårdgarantin. Det är då man ska göra det. Därför kommer den nu, för nu anser vi de här pusselbitarna vara på plats.

Jag tror att nästa sak som patienterna efterfrågar är vårdkvalitetsregistren. När de också är så pass utvecklade att alla står för resultaten och när de är så väl bearbetade att det inte finns några luckor i systemen är det någonting som patienterna vill ta del av. Det är jag beredd att medverka till den dag som de som sköter och kan de här systemen säger att nu är de så pass tillförlitliga att man som patient har möjlighet att läsa ut fakta ur dem. Då är det någonting som vi ska göra.

Det finns, Kenneth Johansson, en möjlighet med den nya lagen att starta hur många Sophiahem man vill i detta land. Av den typen av sjukhus kan du öppna hur många du vill i dag, och det kommer du att kunna göra även i framtiden.

Anf. 119 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller den nationella vårdgarantin tror jag att vi har fått 16 nej här i kammaren. Dessutom rev ni upp den garanti som var införd av den förra borgerliga regeringen. Det var inför valet 2002 som det kändes nödvändigt för socialministern att gå ut och redovisa att det kanske kommer någonting. Men jag klagar inte på det nu; jag ser fram emot att det ska kunna bli någonting bra. Jag hoppas också att vi ska kunna gå vidare med olika steg, och då är en samlad patienträttighetslagstiftning någonting som vi vill föra fram och diskutera. Vi ser av erfarenheterna från övriga nordiska länder att det finns någonting positivt, framför allt ett pedagogiskt värde, i att ha det samlat på ett ställe för patienter, för personal och för alla parter.

När det sedan gäller att lägga ut Sophiahemmet konstaterar jag att Peter Eriksson enligt ett TT-meddelande i går sade att det var en hygglig kompromiss om det förslag till en ny stopplag som nu är under diskussion. Det står i TT-meddelandet att sjukhus inte läggs ut till företag med vinstintressen. Det betyder väl att de som har ett vinstintresse inte får skriva ett avtal. Jag kan inte dra annan slutsats. Det är det som jag tycker är trist.

Jag skulle vilja ställa en följdfråga. Vi har ett apoteksbolag som gör ett bra jobb och som jag vet att Conny Öhman värnar om. Det har ett avkastningskrav på sig på 7 %. Det betyder att Apoteket AB ska leverera ca 200 miljoner kronor per år till staten. Det handlar också om ta pengar i en form av vinst, fastän man kallar det för statliga avkastningskrav, av dem som är i behov av läkemedel – gamla, sjuka och andra. Vad är skillnaden?

Anf. 120 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Den stora skillnaden är att det överskottet inte går till några privata aktieägare. Det går till att utveckla statens verksamhet. Det är en oerhört stor principiell skillnad. Jag hoppas att Kenneth Johansson någon gång kan upptäcka den skillnaden själv utan att behöva fråga mig.

Sedan har vi detta med vårdgaranti som vårdgaranti. Det är en skillnad som natt och dag mellan detta och den vårdgaranti som Kenneth Johansson hänvisar till och som fanns i början på 90-talet. Den omfattade tio diagnoser och bortsåg från multisjuka, vårdbehov i livets slutskede och väldigt många högprioriterade vårdgrupper i samhället. Den vårdgaranti som vi diskuterar just nu selekterar inte ut vissa patientgrupper och ställer dem mot andra, utan den ska omfatta alla invånare här i landet.

Anf. 121 JONAS WIKSTRÖM (v):

Herr talman! Nu någonting helt annat, som man säger. Jag ska använda mina minuter till att prata om ett krav som Vänsterpartiet inte fått gehör för i år heller, får man tyvärr säga. Det gäller vår motion med förslag till nationella regler för sponsring inom sjukvården.

”Vi anser att alla – såväl företag, ideella organisationer, offentliga sektorn, som den enskilda människan – måste bry sig om och ta ansvar för vad som händer i samhället. Det viktiga är inte orden utan handlingen.”

Det är inte socialutskottet som har uttryckt sig så vackert, även om man skulle kunna tro det, utan det är Svenska McDonalds som på sin webbplats förklarar varför de håller på med sjukvårdssponsring. Företag som vill verka ta ett samhällsansvar blir fler och fler. Sedan början av 90-talet har sponsringen ökat kraftigt. Utvecklingen går dessutom mot ökad sponsring av kultur och sociala områden, däribland sjukvård.

När sponsringen ökar så kraftigt på kort tid utan någon som helst reglering betyder det naturligtvis att en hel del exempel på sponsringens baksidor dyker upp. Man kan till exempel se ganska stora regionala skillnader. Stora, kända sjukhus i folktäta delar av landet drar till sig huvuddelen av sponsorpengarna.

Det finns även en problematisk koppling mellan sponsring och särskilt publika och hjärtknipande verksamheter. Det är inte många företag som har velat bygga sitt varumärke med draghjälp av psykiatrin eller äldreomsorgen. Det är ingen slump att McDonalds är intresserade av just barnsjukvård.

Det här leder förstås till en fördelning av resurser mellan sektorer inom sjukvården som inte är demokratiskt, politiskt beslutad och som inte utgår från människors behov.

Herr talman! En av de allvarligaste synpunkterna på den oreglerade sponsringen är att sjukvårdsverksamheter riskerar att göra sig ekonomiskt beroende av sponsorer trots att det finns en bred politisk enighet om vikten av en i allt väsentligt offentlig finansiering.

Låt mig ta ett exempel. I höstas kom Landstingsförbundet och Läke-
medelsindustriföreningen överens om riktlinjer för kontakter mellan läkemedelsindustrin och läkarkåren. Överenskommelsen innebär att landstingen ska stå för en större del av kostnaderna för läkarnas fortbildning än tidigare. Det är ett område där sponsorsummorna tidigare varit ganska betydande. Jag tycker att bara det faktum att det här avtalet blev till visar att fler och fler delar Vänsterpartiets krav på en uppstramning på det här området.

I en rundringning till landstingen som Dagens Nyheter gjorde efter det att det här avtalet undertecknats visade det sig att flera landsting inte alls hade någon beredskap för att börja finansiera de här vidareutbildningarna av läkarna själva. Man hade gjort sig beroende av läkemedelsföretagen för en sådan central uppgift. I Dagens Nyheter den 13 oktober i höstas citeras en verksamhetschef vid Karolinska Institutet som säger så här: ”Jag tror inte att koncernledningen är medveten om vilka summor det handlar om. Vi kommer inte att kunna skicka så många läkare på

kurs. På sikt får det naturligtvis konsekvenser för nivån på den vård vi kan ge.”

Man pratar ofta om att sponsringen bara ska vara ett komplement och att den inte ska ersätta den offentliga finansieringen. Men så har det alltså inte varit i det här fallet. Det finns säkert fler exempel. Ett sådant här beroende kan i värsta fall leda till en anpassning till sponsorns intressen. Det leder garanterat till att de ekonomiska konjunkturerna påverkar näringslivets möjligheter att sponsra, vilket i sin tur leder till en ryckig och osäker finansiering. Det här uttrycker bland annat Statskontoret i sin rapport *Klara villkor för sponsring av statlig verksamhet* från 2003. Slutsatsen är naturligtvis i det här avseendet även giltig för landstingens verksamhet.

Herr talman! Riksdagens åsikt har hittills varit att frågan om att skapa ett enhetligt regelsystem för sponsorer i vården är en fråga som i första hand ska lösas av sjukvårdshuvudmännen själva. Vänsterpartiet kan inte riktigt se hur det går ihop med hälso- och sjukvårdslagets skrivningar om en vård på lika villkor för hela befolkningen. Det är också vår övertygelse att sjukvårdshuvudmännen själva i många fall skulle välkomna centrala riktlinjer.

I andra frågor som gäller sjukvården brukar strävan efter nationell enhetlighet vara stark. Vänsterpartiet anser att det vore naturligt för staten att även här garantera en minsta gemensamma nämnare när det gäller synen på sponsring. Man borde lägga fast en ram inom vilken sponsringen kan ske.

På andra verksamhetsområden inser man behovet. Ekonomistyrningsverket har tagit fram ett centralt vägledningsdokument i frågor om sponsring riktat till de statliga myndigheterna. På utbildningsområdet har Konsumentverket i samarbete med Skolverket och Kommunförbundet tagit fram en liknande vägledning för sponsring i skolan. Det är bra exempel som borde få en efterföljare även på hälso- och sjukvårdens område.

Herr talman! Därmed ber jag att, precis som Elina Linna, få yrka bifall till Vänsterpartiets reservation nr 38.

Anf. 122 BÖRJE VESTLUND (s):

Herr talman! Jag ska göra något som man egentligen inte ska göra i den här kammaren. Jag ska tala om en enskild sjukdom. Det måste man ibland få göra. Det är med stor besvikelse man ibland kan läsa vad man har skrivit om en motion om en enskild sjukdom. Utskottet säger att man inte tar ställning till de här motionerna som handlar om satsningar eller hur vården organiseras när det gäller olika sjukdomar.

När jag har lyssnat på den här ibland lite snurriga debatten, får jag lov att säga, kan jag konstatera att väldigt många sjukdomar har nämnts. Man ska satsa på än det ena och än det andra. Jag undrar egentligen vad som är linjen när man säger att man inte ska satsa på enskilda sjukdomar. Det är lite förvirrande när man lyssnar på debatten.

Den sjukdom jag vill prata om är epilepsi. Vi som har epilepsi, och framför allt barn som har epilepsi, har inte särskilt många kändisar att se upp till. Det finns inga som skriver böcker om epilepsi som det finns om till exempel ALS. De som har stroke är också en ganska stark grupp. De

syns och hörs. Likadant är det med Parkinson, som också ligger inom vårt område.

Med FN-stadgans regler och Prioriteringsutredningen som grund kan den mycket ojämna kvaliteten på vården för de allra svårast sjuka barnen med epilepsi föras fram. För närvarande finns det stora brister initialt när det gäller fastställande av diagnos, utredning och behandling. Det behövs ett övergripande samordningsansvar i specialistvården när det gäller barn med epilepsi. En förutsättning för att den här samverkan ska fungera är att patientens behov är väl utredda och diagnosen kan fastställas.

Dessutom behövs det epilepsiteam som faktiskt fungerar. De här epilepsiteamen fungerar nästan inte någonstans i landet i dag. De har successivt fått mindre och mindre resurser. På de allra flesta håll finns det i dag i bästa fall en epilepsisjuksköterska som kan svara på telefon, om det ens finns det.

På de allra flesta håll i landet har man inte ens tillgång till neurologer. Tillgången på neurologer är det stora problemet, och där delar jag inte utskottets bedömning. En sak som är viktig i min motion är just att jag efterfrågar kompetensen, att det blir fler neurologer. Fler och fler neurologer går i pension, precis som när det gäller många andra grupper i den offentliga sektorn. Det är inte lika populärt att bli neurolog som att bli till exempel neurokirurg. Det blir allt färre neurologer som kan hjälpa till vid medicinbyte.

Det finns en lång rad undersökningar som bland annat visar att vuxna personer med epilepsi upplever en sämre livskvalitet än andra grupper av funktionshindrade. Man har också konstaterat, enligt Socialstyrelsen 1993, en ökad risk för depression.

Jag är en frisk epileptiker i den meningen att jag jobbar och finns med i samhället. Det som jag tycker är allvarligast är att jag har många bröder och systrar som inte gör det. De får inte en acceptabel rehabilitering. De är sjuka men vill inget hellre än att arbeta. Detta fortsätter år ut och år in.

Ungefär 41 % av de personer med epilepsi som är registrerade arbetar. Resten arbetar inte. Man räknar med att ungefär 25 % är sjukskrivna. Det är inte helt lätt med rehabilitering. Vi vet att det finns ett problem, precis som Conny Öhman sade. Vi har inte hela kunskapen.

Det finns en del som vi faktiskt skulle kunna lösa. Det gäller de som har varit långtidssjukskrivna så länge att det är oklart vem som har rehabiliteringsansvaret. Försäkringskassan känner inte ett ansvar. Framför allt känner inte arbetsförmedlingen något rehabiliteringsansvar.

Det här är stora och svåra frågor. Jag tycker att det är viktigt att man gör det som jag har talat om. Jag tänker inte yrka på någonting. Jag kan dock konstatera en sak, efter att ha hört på Kenneth Johansson. Vi kanske inte behöver vänta så länge. Om det nu skulle bli ett maktskifte 2006 kommer man att ordna det. Då skulle ju alla problem lösas, direkt efter att man har vunnit valet. Det är jag väldigt tacksam för. Jag tackar för det, men jag tror ändå att jag kommer att vara aktiv i Socialdemokraterna och rösta på dem även nästa gång.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2004/05:UbU4
Lärarutbildning och lärare.

*Lärarutbildning
och lärare*

Anf. 123 STEN TOLGFORS (m):

Herr talman! Det sker just nu en mycket välkommen omorientering i den skolpolitiska debatten. Statsminister Göran Persson har tvingats medge att Moderaterna haft rätt, nämligen att regeringen driver en skolpolitik som fokuserar på allt annat än kunskap. ”Vi har inte lyckats hålla fokus på det som är en av skolans kärnuppgifter, nämligen att förmedla kunskap.” Det sade statsministern till TT den 20 december.

Det är ett totalt underkännande av den egna regeringens politik. Vad skulle skolan annars vara till för, om inte att ge eleverna kunskap?

Skolministern, som inte är här i dag, lånar numera moderata resonerang om vikten av att alla elever når skolans kunskapsmål. Men än är det bara ord från regeringen och inga konkreta förslag till omläggning av politiken.

Vi moderater vill öka kvalitetskraven på skolan, men för att göra det måste de som verkar där ges bättre villkor än i dag. Forskningen visar tämligen samstämmigt att lärarnas kvalitet är den viktigaste faktorn för goda kunskapsresultat i skolan. Utbildade lärare sänker resultaten.

Vi vill förverkliga en målstyrd skola där de som arbetar i skolan svarar för de resultat och den kvalitet verksamheten når. Det alldeles avgörande att det är väl utbildade, kunniga lärare. Den som vill stärka skolan måste börja med att stärka kvaliteten på lärarnas utbildning och fortbildning.

Hur ser det då ut i dag? Låt oss börja med att titta på lärarnas utbildning. 80 % av dem som undervisar i skolan sägs vara behöriga lärare, men begreppet behörig används då på ett sätt som helt urholkar dess betydelse. Det reduceras till att endast innebära att en person gått lärarutbildning. Men om man också ser till om personen i fråga gått lärarutbildning i de ämnen han eller hon undervisar i och avsedd för de åldrar barnen som man undervisar har, sjunker andelen behöriga till ca 60 %. Många av de obehöriga som undervisar i skolan har en ofullbordad lärarutbildning eller annan form av akademisk utbildning. En del som undervisar i praktiska ämnen där det råder stor brist på behöriga lärare är just också obehöriga.

Samtidigt ser vi att det finns drygt 35 000 utbildade lärare utanför skolan av vilka hälften kan tänka sig att gå tillbaka till skolan om arbetsmiljön, lönerna och inflytandet förbättrades.

Så till lärarutbildningen. ”Den lärarutbildning som skulle utbilda lärare för det nya seklet och trygga kunskapstillväxten i skolan håller inte måttet och måste förändras. Det måste våra beslutsfattare inse medan tid är och agera innan det är för sent.”

Herr talman! Det var ett citat från LR:s ordförande Metta Fjellner med anledning av en utvärdering av lärarstudenternas syn på sin egen utbildning. Och hon har rätt när hon underkänner den nya lärarutbildningen.

Mindre än var femte student är helt nöjd. Var femte tycker inte att läroarutbildning håller måttet alls. Hur länge ska Socialdemokraterna vänta innan de medger att den nya läroarutbildningen gått fel?

25 % av studenterna tycker att läroarutbildningen inte ger dem någon förmåga alls eller mycket bristfällig förmåga att lära barn läsa, skriva eller räkna. Bara en tredjedel av studenterna tycker att de fått tillfredsställande utbildning i detta. Det är fullständigt sanslösa siffror. Den som går läroarutbildningen måste kunna lita på att utbildningen förbereder dem väl för att klara yrket.

Hälften av studenterna har inte fått utbildning i konflikthantering vilket är särskilt anmärkningsvärt mot bakgrund av de senaste årens betydande debatt om mobbning och våld i skolan. Bara 14 % av läroarstudenterna är nöjda med utbildningen i det avseendet.

Var fjärde läroarstudent tycker att de får för lite utbildning om hur elever ska utvärderas, till exempel genom prov. Men också betygssättningens grunder borde omfattas.

En central del, kanske till och med paradgrenen för den nya läroarutbildningen, var ju VFU, den skolförlagda delen av utbildningen som skulle omfatta minst 20 veckor. Men en femtedel av studenterna som gick ut i höstas hade fått max 10 veckor VFU. Här har rapporterats om platsbrist, om finansieringsproblem, bristande utbildning av dem som ska fungera som handledare och bristande incitament för handledarna.

Såväl den nationella utvärderingen av skolan som Pissrapporten och Timsrapporten visar att Sverige har stora problem, särskilt inom det som borde vara skolans grundläggande områden: läsinläring och matematik. Föga förvånande finns just på dessa grundläggande områden tydliga brister i både lärarnas behörighet och utbildning.

Vi menar att ett nytt examensmål måste införas i läroarutbildningen så att färdighet i att undervisa i matematik och läsinläring ska nås av alla som ska undervisa barn i berörd ålder. Vi menar också, fem partier tillsammans, att ett nytt examensmål måste införas gällande konflikthantering och förmåga att upptäcka, förebygga och förhindra våld och mobbning.

Majoriteten avslår vårt förslag utan att ens beröra det i betänkandet trots alla larmrapporter om skolans bristande förmåga att hantera mobbning och konflikter.

Eftersom skolans signalsystem måste vara tydligt om hur barn tillgodogör sig kunskap måste också kunskap om utvärdering av elevers lärande genom prov och betygssättning föras in i examensmålen.

Herr talman! Jag vill också lyfta frågan om inte hela tanken med en läroarutbildning som spänner över så många skolår är feltänkt i grunden och en orsak till exempelvis problemen med barns läsinläring. Det skiljer väldigt mycket på en sjuårings och en tolvårings mognad och förutsättningar för lärande.

Vidare måste förutsättningarna för VFU:n, den verksamhetsförlagda delen av utbildningen, ses över. Det gäller säkerställande av platser på skolor, och utbildning av och ersättning till handledare. Nya lärare måste dessutom kunna få möjlighet till erfarna faddrar när de väl kommer ut i skolorna.

Det måste göras enklare att komplettera annan akademisk utbildning för att bli lärare. Det PPU-år om 40 poäng som tidigare fanns tycker vi

var bra och hade stora fördelar. En betydande del av dem som i dag undervisar på gymnasiet har först läst sina ämnen och därefter kompletterat med pedagogisk utbildning. Det allmänna utbildningsområdet om 60 poäng som nu finns är för långt och för otydligt, och risken är därför att många väljer att inte alls skaffa sig pedagogisk utbildning om den är så lång.

Vi vill också gärna se en framväxt av fristående läroarutbildningar som under statlig kvalitetskontroll kan öka kvalitetskonkurrensen med de existerande utbildningarna.

Så till lärarnas fortbildning. På många håll i landet är fortbildningen av lärare starkt eftersatt. Det saknas pengar och system för att lärare ska utvecklas i sitt yrke. Den mesta fortbildningen sköter ambitiösa lärare alldeles på egen hand, och arbetsgivarens ansvar tas långt ifrån alltid. Vi vill tillsammans med landets lärare arbeta fram ett system för fortbildning och kvalitetsutveckling av lärare. Vi har valt att kalla detta för certifikat, men det viktiga är innehållet, inte benämningen.

Det ska vara möjligt att göra karriär i yrket som lärare genom att fördjupa sig och få ökat ansvar. För många är i dag enda vägen till karriär att bli skolledare eller att lämna läroaryrket, vilket naturligtvis är alldeles fel.

Läroaryrket är på många sätt både ett praktiskt och ett akademiskt yrke. Det krävs förmåga att möta elever i vardagen, goda ämneskunskaper och pedagogisk kunskap och förmåga. Många lärare berättar om den chock det blir när de första gången kommer ut och möter skolans vardag. Många lärare hoppar också av sitt yrke och känner att kraven är svåra att möta.

I ett kunskapssamhälle måste läroaryrket vara det mest kreativa och lockande av yrken, men så är inte fallet i dag. Politiken äger många av läroaryrkets villkor, såsom befogenheter, utbildning, fortbildning och skolans ledarskapsstrukturer. Det finns utrymme för förbättringar på alla dessa områden. Grunden till en förbättring av skolan går via ett återuppbyggande av läroaryrket. Regeringens bristande kunskapsfokus måste avvisas.

Jag väljer, herr talman, att för tids vinnande yrka bifall till reservation 17 under punkt 14, där vi förhoppningsvis ska vinna majoritet för en bättre utbildning vad gäller lärares förmåga att hantera mobbning och våld i skolan.

(Applåder)
(forts. 10 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.54 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

Meddelande om votering

Förste vice talmannen meddelade att votering om återstående ärenden vid dagens sammanträde skulle äga rum *onsdagen den 9 mars kl. 9.00*.

9 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

SkU24 Effektivare handläggning av stämpelskatteärenden

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU16 Sexualbrotten

Punkt 1 (Utredning om en samtyckesreglering)

1. utskottet

2. res. 1 (m, kd, c)

Votering:

199 för utskottet

97 för res. 1

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 39 fp, 21 v, 13 mp

För res. 1: 47 m, 28 kd, 3 v, 18 c, 1 -

Frånvarande: 18 s, 8 m, 9 fp, 5 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Mona Jönsson (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 2 (Hjälplöst tillstånd)

1. utskottet

2. res. 2 (kd)

Votering:

251 för utskottet

27 för res. 2

17 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 47 m, 39 fp, 24 v, 1 c, 13 mp, 1 -

För res. 2: 27 kd

Avstod: 17 c

Frånvarande: 18 s, 8 m, 9 fp, 6 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 3 (Utvidgning av begreppet hjälplöst tillstånd)

1. utskottet

2. res. 4 (fp)

Votering:

257 för utskottet

39 för res. 4

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 126 s, 47 m, 28 kd, 24 v, 18 c, 13 mp, 1 -
För res. 4: 39 fp
Frånvarande: 18 s, 8 m, 9 fp, 5 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 4 (Mindre grov våldtäkt)

1. utskottet
2. res. 6 (c)

Votering:

198 för utskottet
21 för res. 6
76 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 38 fp, 21 v, 12 mp, 1 -
För res. 6: 3 v, 18 c
Avstod: 47 m, 28 kd, 1 mp
Frånvarande: 18 s, 8 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Mona Jönsson (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 7 (Gärningsmannaskapet vid våldtäkt)

1. utskottet
2. res. 7 (c)

Votering:

278 för utskottet
18 för res. 7

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 47 m, 39 fp, 28 kd, 24 v, 13 mp, 1 -
För res. 7: 18 c
Frånvarande: 18 s, 8 m, 9 fp, 5 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 12 (Smygfilmning m.m.)

1. utskottet
2. res. 11 (fp, m, kd, c)

Votering:

163 för utskottet
133 för res. 11

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 24 v, 12 mp, 1 -
För res. 11: 47 m, 39 fp, 28 kd, 18 c, 1 mp
Frånvarande: 18 s, 8 m, 9 fp, 5 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 14 (Förbud mot sexköp inom EU m.m.)

1. utskottet

2. res. 13 (v)

Votering:

264 för utskottet

29 för res. 13

1 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 47 m, 38 fp, 26 kd, 18 c, 10 mp

För res. 13: 1 fp, 24 v, 3 mp, 1 -

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 19 s, 8 m, 9 fp, 6 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Karin Granbom (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU12 Kvalitet, dokumentation och anmälningsplikt i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), m.m.

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU10 Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.

Punkt 1 (Hälso- och sjukvårdens organisation och finansiering)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 3 (kd)

4. res. 5 (c)

5. res. 6 (mp)

Förberedande votering 1:

19 för res. 5

12 för res. 6

261 avstod

57 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Tomas Eneroth (s) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Claes Roxbergh (mp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Förberedande votering 2:

28 för res. 3

18 för res. 5

250 avstod

53 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Förberedande votering 3:

46 för res. 1

28 för res. 3

220 avstod

55 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

130 för utskottet

47 för res. 1

118 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 4 v

För res. 1: 47 m

Avstod: 39 fp, 28 kd, 20 v, 18 c, 12 mp, 1 -

Frånvarande: 18 s, 8 m, 9 fp, 5 kd, 5 v, 4 c, 5 mp

Jonas Wikström (v) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 4 (Husläkarlag m.m.)

1. utskottet

2. res. 10 (fp)

Votering:

257 för utskottet

39 för res. 10

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 47 m, 28 kd, 24 v, 18 c, 13 mp, 1 -

För res. 10: 39 fp

Frånvarande: 18 s, 8 m, 9 fp, 5 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 16 (Privata vårdgivare)

1. utskottet

2. res. 26 (kd, m, fp, c)

Votering:

163 för utskottet

132 för res. 26

1 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 24 v, 12 mp, 1 -

För res. 26: 47 m, 39 fp, 28 kd, 18 c

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 18 s, 8 m, 9 fp, 5 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 24 (Öppna kvalitetsregister m.m.)

1. utskottet
2. res. 33 (mp)

Votering:

152 för utskottet

14 för res. 33

130 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 1 fp, 24 v, 1 -

För res. 33: 1 kd, 13 mp

Avstod: 47 m, 38 fp, 27 kd, 18 c

Frånvarande: 18 s, 8 m, 9 fp, 5 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Per Landgren (kd) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Punkt 28 (Jämställdhetsperspektiv i vården)

1. utskottet
2. res. 38 (v)

Votering:

127 för utskottet

37 för res. 38

132 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 1 mp

För res. 38: 24 v, 12 mp, 1 -

Avstod: 47 m, 39 fp, 28 kd, 18 c

Frånvarande: 18 s, 8 m, 9 fp, 5 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Läro- och lärutbildning
och lärare*

10 § (forts. från 8 §) **Läro- och lärutbildning och lärare** (forts. UbU4)

Anf. 124 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Dagens debatt handlar ju om läro- och lärutbildningen.

Jag skulle vilja tala om min personliga utgångspunkt när det gäller den här debatten. Den är att nyckeln till en bra skola ligger i skolans kompetenta och välutbildade lärare. Läraren är skolans viktigaste resurs. Det är inte vem som helst som kan vara lärare.

Att arbeta med barns personliga och kunskapsmässiga utveckling är en av de viktigaste uppgifterna en människa kan ha. Läraren har ett stort ansvar för våra barns utveckling till fria, ansvarsfulla och kunniga medborgare.

Skolan är ju till för eleverna. Lärarna är skolans viktigaste resurs. En bra lärare är något mycket finare än en snabb dator eller en lärobok. Ofta är i efterhand en viss lärare vårt mest positiva minne av skolan – en lä-

stämman vem som ska bli lärare. Folkpartiet tycker precis tvärtom. Vi vill införa lärarlegitimation som skulle ge det tydliga budskapet att inte vem som helst kan bli lärare. Legitimationen skulle utfärdas efter godkänd utbildning och genomgången praktik, och den skulle kunna dras in vid tydliga fall av misskötsel.

Socialdemokraternas politiska styrning av läroarutbildningen verkar sitta fast i gammal 70-talsideologi med rädsla för bildning, fackkunskaper och specialisering. För säkerhets skull har man sagt att alla lärare ska ha så liknande utbildning som möjligt. Det finns många exempel på det.

Socialdemokraterna brukar knappt besvara Folkpartiets kritik av läroarutbildningen. Jag har ställt flera frågor till utbildningsministrarna de senaste åren utan att få tydliga svar.

I den här debatten skulle jag vilja få svar från Socialdemokraterna på tre tydliga frågor.

För det första: Anser ni att lärare för små barn ska ha kunskaper i barns läs- och skrivinläring?

För det andra: Anser ni att blivande lärare ska göra sin praktik i det ämne som de ska undervisa i och bland elever som motsvarar dem de ska undervisa?

För det tredje: Tycker ni att ämneslärare ska ha goda akademiska kunskaper i sitt ämne?

Om ni svarar ja på de tre frågorna skulle jag också vilja höra vilka förändringar av läroarutbildningen som ni vill genomföra.

På en punkt är det glädjande i dagens debatt, nämligen att vi ser ut att kunna få en majoritet kring att kunskaper om konflikthantering och mobbning förs in i examensmålen. Det finns en gemensam reservation som kan få majoritet. Socialdemokraterna har länge hukat i debatten om mobbning och bland annat varit rädda för att öka lärarnas befogenheter. Jag tycker ändå att det är förvånande att inte även Socialdemokraterna tycker att det är rimligt att blivande lärare ska ha lärt sig något om mobbning och konflikthantering.

Precis som när det gäller läs- och skrivinläring tycker jag att kunskap om mobbning är något som man inte ska kunna välja bort. Därför hoppas jag att det blir majoritet för denna reservation.

Herr talman! Alla fakta pekar mot att den nya läroarutbildning som genomfördes 2001 blev mycket sämre än vad vi folkpartister trodde, trots att vi redan då var så väldigt kritiska. Läroarutbildningen måste reformeras så att den i stället blir en av våra allra bästa högskoleutbildningar i landet.

Med detta nöjer jag mig med att yrka bifall till Folkpartiets reservation 9 under punkt 8 och till reservation 17, den gemensamma, under punkt 14.

Anf. 125 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Herr talman! Den allra viktigaste faktorn för om en elev lyckas är lärarens kompetens – lärare som vågar vara vuxna lärare och som ser till att eleverna får de kunskaper och färdigheter som varar och vägleder ett helt liv. Lärare är också oftast hängivet lojala mot sina elever och gör sitt yttersta för att hjälpa dem. Utan dessa lärare skulle skolan helt ha kapsejsat av trycket från socialdemokratins och vänsterkartellens nedrustning och totala abdikation från etik och kunskaper. Utan dessa lärare skulle

flumpedagogiken och normlösheten helt ha tagit över. Utan dessa lärare skulle lärarrollen helt ha reducerats till vägledande polare som är tjänis med barnen. Tack vare dessa lärare – att de orkar, att de är professionella och hängivna sin uppgift att ge barn och unga en god kunskapsgrund, god insikt i bildningsarvet och god förmåga att lära nytt – får ändå merparten av våra barn och unga en god framtid.

Få yrkesgrupper har annars behandlats så omilt, ja, rentav illa. Lärarna har fått se sin status undergrävas och villkoren försämrats. De som får betala priset för detta är eleverna. Var fjärde elev lämnar skolan utan godkända betyg. Andelen utbildade lärare i svensk gymnasieskola ligger lägst i en internationell undersökning. Läro-utbildade konkurreras ut från arbetsmarknaden av personer utan läro-utbildning. Löneskillnaderna mellan lärare och icke-lärare är små.

Det behövs helt klart en höjning både av statusen och av lönen, liksom en kvalitetssäkring för elevernas skull. Lärare måste få vara lärare som leder både i professionalism och i status. Vi kristdemokrater föreslår därför en ny läro-legitimation som ska ges till den som har en läro-examen eller kunskaper motsvarande denna och har en bas i yrkesetiska värderingar, precis som på andra områden i samhället.

Herr talman! Våra lärare behöver en god förberedelse för sin yrkesbana. Däro- är läro-utbildningen länken till den skola där professionella lärare i pedagogisk mångfald stöder barn och unga på det sätt var och en behöver. Däro- vill vi göra flera förändringar i läro-utbildningen.

I dagens betänkande har Kristdemokraterna enats med övriga partier i Allians för Sverige samt Miljöpartiet de gröna om att kunskaper i konflikthantering och mobbning är viktiga och obligatoriskt bör ingå i läro-examen. Det är faktiskt märkligt att så inte redan är fallet. I dagens skola där barnen betalar priset för årtal av vänsterflum och värdenihilism som gjort att mobbning blivit vardagsmat är det nödvändigt att de lärare som examineras från läro-utbildningarna har kunskaper om hur detta kan hanteras.

Det bekräftas av Barnens rätt i samhället, som i höstas presenterade en undersökning som visade att av landets 29 läro-utbildningar är det bara 2 – märk väl: 2 – som uttalat ger sina studenter obligatoriska praktiska och teoretiska kunskaper om mobbning och konflikthantering. Andra läro-högskolor nöjer sig med att nämna mobbning i någon föreläsning som om det skulle ge den beredskap som behövs, detta trots att mobbning *är* ett problem. Av alla samtal från förtvylade barn och unga som Bris fick förra året, 2004, handlade 17 % – alltså nära vart femte – om mobbning. Tusentals och åter tusentals elever går till skolan varje dag med ont i magen och ångest. Att en enda elev lider är oacceptabelt. Att så många gör det är också oacceptabelt för varje vän av människo-värdet.

Bris har landat i två krav: att kunskaper om mobbning och konflikthantering blir obligatoriska i läro-utbildningen och att alla rektorer går rektorsutbildning – två krav som Kristdemokraterna redan driver här i riksdagen sedan tidigare.

Dagens överenskommelse behövs alltså. Att däremot som Socialdemokraterna och Vänstern vilja sitta och vänta, rulla tummarna och skjuta detta framför sig med hänvisning till den pågående utvärderingen av läro-utbildningen är inte ansvarsfullt. Tvärtom leder den passiviteten till

att ytterligare barn kommer att kränkas och förföljas under sin skolgång – just därför att man inte vill ta tag i och se problemet. Det är en människosyn som verkligen går att ifrågasätta, herr talman. Men eftersom fem partier nu enats kommer förhoppningsvis riksdagen att, bland annat utifrån Kristdemokraternas motion, uttala hur viktigt det är att läro-utbildningen utvecklas så att kunskaper om konflikthantering och mobbning blir obligatoriska. Det är en betydelsefull signal.

Vi kristdemokrater är dock inte nöjda med detta. Vi tycker att det är lika självklart att kunskaper om värdegrunden – de naturliga och tydliga värderingar om människolivets okränkbara värde, jämställdhet, tolerans, öppenhet, frihet och mångfald som finns i läroplanen – också finns integrerade i läro-utbildningen.

Det finns också fler förbättringsområden i läro-utbildningen. Till exempel har tyvärr Socialdemokraterna dragit frågan om ersättning för den verksamhetsförlagda utbildningen, den nya varianten av praktik, i rejäl långbänk. Under flera år saknades en överenskommelse mellan staten och kommunerna, vilket gjorde det svårt att få fram VFU-platser. Efter debatt här i riksdagen satte regeringen till slut ned foten genom att hänvisa till att lokala avtal ska tas fram. Risker är att det inte blir en vettig lösning. I stället borde självklart staten ta sitt ansvar för en statlig läro-utbildning och se till att det finns en fungerande nationell överenskommelse.

Det handlar också om att ta emot nya lärare på ett bra sätt i skolorna, vilket inte fungerar på alla håll i dag. Givetvis ska alla nyexaminerade lärare ha rätt till en mentor som lotsar in i yrket.

Vi vill också från kristdemokratiskt håll att ämneskunskaperna lyfts fram i läro-utbildningen. Det så kallade allmänna utbildningsområdet ska minskas från tre till två terminer för att på så sätt tid ska frigöras för ökade ämneskunskaper. Självklart ska också en lärare som ska arbeta med små barn obligatoriskt ha kunskaper om läs- och skrivinläring. Utan det faller ju hela skolan.

För att komma till rätta med bristen på lärare framöver måste också dimensioneringen ses över så att det blir en tydligare inriktning på olika former av lärarkompetenser. För att få fler yrkeslärare, också det en grupp där vi ser en brist redan i dag och en ännu större brist framöver, vill vi kristdemokrater satsa särskilt på distansutbildning, en utvecklad validering och en ökad samverkan med branscherna.

Herr talman! I den professionella lärarrollen handlar det också om att höja professionalismen genom att göra det mer möjligt än i dag att inrätta tjänster där lärare kombinerar lärararbete med forskning på hel- eller deltid. För en god kvalitet i gymnasiet behövs fler forskarutbildade lärare, fler lektorer, tillsättas i ämnena. Lika självklart är att det i läro-utbildningen finns en ordentlig satsning på utveckling av den utbildningsvetenskapliga forskningen.

Varje lärare i skolan ska självklart garanteras en god kompetensutveckling som följer en plan som lärare och skolledning gör upp. En sådan plan ska finnas för varje lärare i den svenska skolan och kontinuerligt uppdateras i en dialog mellan skolan och den enskilde professionelle.

En lärares uppgift, herr talman, är att med hjärta och professionalism leda till källor av kunskap, erfarenhet och visdom. Få yrket har sådan betydelse för våra barns och ungas utveckling och välbefinnande. Våra

barn och unga förtjänar de bästa lärarna. Något annat duger helt enkelt inte.

Jag står därför bakom Kristdemokraternas alla reservationer i betänkandet men yrkar av tidsskäl bifall endast till nr 2 och den gemensamma nr 17.

Anf. 126 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Efter den totala sågning av lärarutbildningen som vi just hörde ska jag ändå försöka problematisera lite mer nyanserat kring detta ämne.

Lärarutbildningens stora betydelse för skolan är odiskutabel. Ansvaret för utbildning av lärare är tillsammans med skollagen och läroplanen de medel staten har för att nå målet en likvärdig skola av hög kvalitet för alla elever.

Men när vi i dag debatterar den nya lärarutbildningen är det viktigt att komma ihåg två saker.

Den första är att den första kullen studenter avslutar sin lärarutbildning först i juni i år. Det är därför svårt att dra några bestämda slutsatser om lärarutbildningens kvalitet.

Det andra är att lärarutbildningarna inte ser ut på samma sätt vid olika lärosäten, vare sig till konstruktion eller genomförande. Det är någonting som försvårar både jämförelser och generaliseringar.

Trots detta riktas kritik både mot lärarutbildningens innehåll och struktur, som vi hörde i det föregående anförandet. Kritiken gäller främst det allmänna utbildningsområdet.

Då är frågan på vilket sätt den nya lärarutbildningen skiljer sig från den tidigare. Jag kan inom parentes säga att även den tidigare lärarutbildningen utsattes för mycket stark kritik. Det var därför samtliga partier i utbildningsutskottet en gång i tiden stod bakom ett gemensamt initiativ till att den tidigare lärarutbildningen måste reformeras och förändras. Men den avgörande skillnaden tycks alltså ligga i det faktum att det allmänna utbildningsområdet, som omfattar 60 poäng, erbjuder gemensamma kurser för alla lärarkategorier och att betoningen ligger på det gemensamma i läraruppdraget, oberoende av vilken skolform man ska arbeta inom.

Torsten Lindström tog upp värdegrunden som ett exempel. Värdegrunden är en sådan gemensam innehållsdel i de för alla lärarkategorier sammanhållna kurserna. Den är också tydligt kopplad till den verksamhetsförlagda delen av utbildningen, som också är kopplad till det allmänna utbildningsområdet.

Inom det allmänna utbildningsområdet behandlas förutom värdegrunden också demokratifrågor, samhällsuppdraget, förskolan och skolans framväxt, styrning, skolans uppdrag som utvecklings- och lärmiljö för alla elever, mångfald som en resurs och de språkliga villkoren för elever med annat modersmål än svenska, socialisationsfrågor – vilka ofta innehåller moment om konflikthantering och mobbning – livsvillkor samt lokala och globala framtidsfrågor. Dessutom problematiseras aspekter som kön, klass och etnicitet i förhållande till barns, ungas och vuxnas lärande och utveckling.

Det är, Torsten Lindström, det allmänna utbildningsområdet som ska forma alla dessa gemensamma kompetenser, kunskapsområden som i

andra sammanhang lyfts fram som fundamentalt viktiga för skolan även av de borgerliga partierna. Jag är övertygad om att strävan efter att skolan ska genomsyras av en gemensam pedagogisk grund med ett gemensamt förhållningssätt är en av de viktigaste förutsättningarna för att skolan ska lyckas med sitt uppdrag.

Men det är en utmaning, inte bara för läroarutbildarna utan det tycks också vara det för vissa studerandegrupper. Det kan jag hålla med om. Den hierarkiska statuskillnaden mellan olika lärarkategorier som finns i skolan i dag, och som vi vill förändra, lever tyvärr till en del kvar även inom läroarutbildningen. Blivande lärare identifierar sig av tradition också mycket starkt med den skolform de tänker verka inom. Det visar sig bland annat i att studenter som siktar på en examen för de senare åren i skolan ofta har svårare att tillägna sig mer generella frågor som rör olika perspektiv, läroaruppdraget och skolans verksamhet.

Inom läroarutbildningen säger också många läroarutbildare att det är ett problem att de blivande förskollärarna känner sig nedvärderade och därför också helst vill bilda egna grupper. Det är därför det är så viktigt att läroarutbildningarna ägnar tid åt att klargöra det pedagogiska syftet med en för alla studenter obligatorisk, grundläggande, gemensam del, så att det framstår väldigt tydligt för studenterna.

I den utbildningspolitiska debatten poängterar de borgerliga partierna – det gjorde Ulf Nilsson också – behovet av goda ämneskunskaper. Det är naturligtvis någonting som alla partier ställer sig bakom. Men man problematiserar sällan vad ämnen egentligen är. Enligt borgerlig uppfattning tycks ämnen vara det som av en lång tradition har förmedlats vid universitetens ämnesinstitutioner. Att också dessa ämnen har förändrats, splittrats upp och fusionerats, är ett faktum som sällan når den debatt som gäller läroarutbildningen och inte heller skolan.

Oro uttrycks när det gäller studenternas förkunskaper och det ökade antalet studieavbrott. När det gäller studenternas förkunskaper är det tydligt, tycker jag, att betyget G i det nyare betygssystemet inte garanterar samma förkunskaper som det äldre betyget tre gjorde.

Konkurrensen om utbildningsplatserna är också för de flesta inriktningarna inte särskilt stor. Utbildningen har dock inte pågått så länge att man med säkerhet kan bedöma vilka konsekvenser det här kan få för genomströmningen. Men jag tror att en orsak till de ökande studieavbrotten också är valfriheten när det gäller kurser. Det innebär att det sociala skyddsnet som var en del av den gamla seminariekulturen som så länge har präglat läroarutbildningarna har försvagats. Eftersom grupperna inte längre är sammanhållna i samma utsträckning som tidigare följs många av de studenter som får problem inte upp på samma sätt som man kunde göra förut.

Det ständiga problemet att utbilda tillräckligt många lärare i matematik verkar faktiskt ha löst sig genom att de två ämnesområdena matematik och naturvetenskap inte längre automatiskt hålls ihop. Men problemet med naturvetenskap kvarstår. Det finns inte så många sökande som vi skulle önska.

Personligen känner jag väldigt stor besvikelse över att naturvetenskapen behandlas så styvmoderligt i gymnasieskolan, men det är en oro som jag och mitt parti är ensamma om. Den delas inte av någon annan. Kunskaper i naturvetenskap borde, tycker jag, självklart ses som en vik-

tig del i allmänbildningen. Det är tråkigt att inte de andra partierna ser det på samma sätt.

Situationen är också lika besvärlig när det gäller andra moderna språk än engelska.

Ett tredje problem är att studenter som antagits till 140-poängsutbildningen föredrar att arbeta i grundskolans tidigare år framför förskolan. Även om många inriktar sin examen mot skolformen finns det skäl att befara att de bland annat av löneskäl föredrar en anställning inom grundskolan och att det framöver kommer att bli svårt att rekrytera personal till förskolorna. Det ser vi nu.

Vänsterpartiet har också i flera år med oro noterat bristen på pedagogiskt utbildade lärare i yrkesämnena och svårigheter att rekrytera studenter till lärarutbildning som både har god yrkeserfarenhet inom sin bransch och fyller högskoleförordningens krav på formella meriter.

Vi har också i ett särskilt yttrande tagit upp att det bara är 58 % av dem som undervisar i hem- och konsumentkunskap som har lärarutbildning i ämnet. Det är absolut inte bra. Hem- och konsumentkunskap har förts in som ett kunskapsområde i den grundläggande vuxenutbildningen nyligen, vilket vi välkomnar. Men det gör också behovet av lärare större. Vi tycker att det finns skäl att det nu inrättas lärarutbildning i ämnet hem- och konsumentkunskap vid fler lärosäten än i Uppsala, Göteborg och Umeå, där det finns i dag.

Jag tror att min talartid är ute. Annars skulle jag väldigt gärna också vilja säga att jag håller med om att det är oerhört viktigt med forskningsanknytning av lärarutbildningen. Det är inte lätt att vara lärarutbildare, ska jag säga. Man ska ha goda kunskaper. Man ska helst vara disputerad i ämnet. Men man ska också ha goda erfarenheter av den skolform som man ska undervisa om. Man ska kunna bedriva egen forskning, men man ska också ha ett väldigt brett kunskapsfält. Det är ganska många av den personal som tjänstgör inom lärarutbildningarna som inte är disputerade. Det är viktigt att de mycket duktiga adjunkter som har burit upp lärarutbildningen under många år får den möjligheten. Det är någonting som vi är beredda att arbeta mycket för.

Anf. 127 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! En tydlig avsikt med den nya lärarutbildningen var att släta ut gränserna mellan olika lärarkompetenser, och så vidare. I den debatt som var för några år sedan var vi kritiska. Vi fick hela tiden svaret att det ser olika ut och att vi får se hur det blir. Det finns en rätt att utforma utbildningen på olika sätt.

Nu har vi fått en massa konkreta exempel på tydliga brister. Britt-Marie Danestig värnar om naturkunskap och naturvetenskap. På många universitet, bland annat Linköpings universitet, tar man in blivande lärarstudenter som ska bli gymnasielärare som inte har läst gymnasiets naturvetenskapliga matematik. De får börja med att repetera gymnasiekurserna på universitetet. Det är inte ett sätt att värna om ämneskunskaperna bland lärarna.

Visst kan det allmänna utbildningsområdet se olika ut, som Britt-Marie Danestig säger. Men det är det som är problemet. Vi är tvungna att ge tre terminer odefinierad undervisning för förskollärare, slöjdlärare, idrottslärare, gymnasielärare och grundskollärare med helt olika intres-

sen. Följden i den andra ändan är att man missar en massa kunskaper som borde vara obligatoriska.

Jag ställde tre frågor, men för enkelhetens skull ska jag upprepa en för Britt-Marie Danestig. Man skulle kunna ställa motsvarande fråga om tio olika områden när det gäller läroarutbildningen. Anser Britt-Marie Danestig att en lärare som är behörig att undervisa barn i första, andra och tredje klass ska ha läst högskolepoäng i läs- och språkinläring? Det har nämligen bara var fjärde sådan ny lärare gjort i dag. Anser Britt-Marie Danestig att det ska vara obligatoriskt?

Anf. 128 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag har inte uppfattat att huvudsyftet med den nya läroarutbildningen och det allmänna utbildningsområdet var att sudda ut gränserna mellan olika lärarkategorier. Det var fråga om att skaffa alla lärare ett gemensamt förhållningssätt, en gemensam pedagogisk grundsyn. Även under utbildningstiden ska man ha möjlighet att mötas. I skolan, i den konkreta verkligheten, måste lärare kunna samarbeta för att gemensamt nå de mål skolan har. Det, tycker jag, är huvudsyftet.

Sedan var det frågan om naturvetenskapen. Det är helt riktigt att det inte är bra att det inte finns tillräckligt många sökande till läroarutbildningen med den inriktningen. Det är för att det inte finns tillräckligt många som slutar gymnasieskolan med den kompetensen. Det är det jag kritiserar, nämligen att gymnasieskolan inte beaktar naturvetenskapen tillräckligt mycket. Den betraktas inte som en nödvändig del av allmänbildningen. Det är ett grundläggande fel i gymnasieskolan. Vi har föreslagit att kurserna i naturkunskap ska utvidgas. Det är i sig ett integrationsämne.

Nu nämnde Ulf Nilsson Linköpings universitet. Läroarutbildningarna försöker ändå uppfylla sitt samhällsuppdrag. Lärarna behövs. Då försöker man hitta möjligheter att komplettera. Det är positivt. De stora åtgärderna måste göras i grundskolan och gymnasieskolan. Matematik och naturvetenskapliga ämnen måste bli något som är lustfyllt och roligt. Det finns arbete som pågår för att försöka hitta lösningar på de problemen.

Läs- och skrivinläring är viktigt för alla lärarkategorier rakt igenom skolan. Det är det man skulle vilja se, nämligen att oavsett vilket ämne man undervisar i ska man sätta vikt vid läs- och skrivträningen hos eleverna – även långt upp i gymnasiet. Det råder brister där också. Det gäller också i ämnet matematik. Det är precis samma sak där. Matematik som redskap för problemlösning är oerhört viktigt för alla lärare.

Anf. 129 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att Britt-Marie Danestig i sitt svar lite grann, fastän välformulerat, avslöjar svagheter med den nya läroarutbildningen. Bland annat säger Britt-Marie Danestig att det är viktigt – vilket det naturligtvis är – med gemensam pedagogisk grundsyn, gemensamma kunskaper om det ena och det andra, men hon nämner inte vad som har plockats bort för att få fram detta.

Sedan var det den konkreta frågan om läs- och skrivinläring, för att göra mitt andra inlägg konkret. Jag skulle kunna ställa motsvarande frågor om ämneskunskaper i engelska, fysik, kemi och så vidare. Då svarar Britt-Marie Danestig undantagande med att det är viktigt att alla lärare

kan någonting om läs- och skrivinlärning. Det är klart att det är, men jag hävdar med kraft att det är betydligt viktigare för en lärare i årskurs 1 att kunna barns läs- och skrivinlärning än vad det är för en matematiklärare i gymnasiet. Det är den frågan jag ställer mig: Ska en lärare som undervisar små barn ha läst högskolepoäng i barns läs- och skrivutveckling? Det behöver de inte i dag. De kan ha läst 60 poäng i litteraturvetenskap eller matematik och vara lågstadielärare – som det hette förr. Det är inget fel att de läser det, men de ska inte få välja bort de saker som är viktiga på det stadiet. Genom att inte svara på detta visar Britt-Marie Danestig att hon inte tycker att det är så viktigt med de olika specialkompetenserna i läroarutbildningen.

Anf. 130 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! När jag började mitt anförande sade jag att de olika läroarutbildningarna ser sinsemellan olika ut både till innehållet och konstruktionen. Jag är inte så säker på att Ulf Nilsson har rätt. Vi får tänka på att det i och för sig har varit en kort period. Det tar ett tag innan en utbildning hittar sina bra och bästa former.

Högskoleverket har i uppdrag att kvalitetsgranska och utvärdera den nya läroarutbildningen. Kommer man fram till att det råder brister och att många går ut från utbildningen om grundskolans tidiga år utan den kompetensen får vi tänka om. Jag tycker att vi ska ge Högskoleverket en chans att göra utvärderingen så att vi får ett riktigt underlag. Vi har inte det i dag.

Ulf Nilsson har tagit upp många andra frågor. Det är frågor som finns med i det allmänna utbildningsområdet. Det gäller konflikthantering, samtalsmetodik, mobbning, sådant som man verkligen använder sig av i de 60 poängen. Plockar man bort de delarna, plockar man också bort viktiga delar av det som är läraryrkets, professionens, kärna. I det allmänna utbildningsområdet ingår ämneskunskaper i det som vi i alla andra sammanhang talar om är så oerhört viktigt, nämligen mer tematiska studier som är mångdisciplinära. Jag tror att Ulf Nilsson och Folkpartiet får tänka om när det gäller definitionen av vad som är ämnen. Försök att modernisera den tolkningen.

Anf. 131 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Det är inte lätt att vara läroarutbildare. Det kan Britt-Marie Danestig och jag vara helt överens om. Det är inte alltid lätt att vara lärare. Det är heller inte alltid lätt att vara läroarstudierande. Det kan vi säkert också vara överens om – tror jag. Frågan är hur vi ska bemöta detta, hur vi ska hantera detta. Vi kristdemokrater vill uppgradera förskolläraarnas status genom att se till att de får en egen väg, uppgradera lärare i naturvetenskapliga ämnen genom att specificera deras väg, och så vidare, visa på behovet av flera olika, ibland gemensamma, kompetenser. Det är vår modell. Samtidigt vill Britt-Marie Danestig bara ha mer av samma vara. Hon vill fortsätta på den inslagna vägen.

Annars var Britt-Marie Danestigs anförande en canossavandring. Hon tog avstånd från klassiska vänsterståndpunkter. Hon talade om behovet av värderingar i läroarutbildningen. Hon vill plötsligt att värderingar ska genomsyra läroarutbildningen. Det är någonting som vi var överens om när vi startade den nya läroarutbildningen. Låt mig ställa en konkret fråga,

herr talman. Vilka värderingar, Britt-Marie Danestig, är det som ska genomsyra läroplanerna?

Anf. 132 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag tror att Torsten Lindström och jag har egna erfarenheter av att vara både läroplanstudierande och lärare, kanske också läroplanerutbildare. Vi kan kanske vara överens om att det är en intressant utmaning, men ingen lätt uppgift.

Det fanns många syften, och jag redogjorde i det förra replikskiftet för några av syftena med den nya läroplanerna. Ett syfte var att ge lärarna möjligheter till ökad flexibilitet. Årskullarna skiftar ganska mycket i storlek, ibland upp till 30 000. Då ser jag det som en möjlighet för dem som finns på förskolan att med en komplettering ganska lätt kunna undervisa de första åren i grundskolan. Därmed kan det bli en ökad rörlighet. Jag tror inte att det är fel, utan jag tror att det är en styrka för skolan.

Det har pratats mycket om karriärmöjligheter. Det är också en typ av möjlighet till förändrade arbetsuppgifter att man byter skolform, gör någonting annat, går in på en kortare kompletterande utbildning och sedan jobbar på ett annorlunda sätt. Det var också den rörligheten som fanns med som en tanke bakom det här förslaget.

Vilka värderingar gäller, frågade Torsten Lindström. Det är naturligtvis de värderingar som uttrycks i läroplanerna som ska genomsyra skolan. Det hoppas jag att vi är överens om.

Anf. 133 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Tack för det svaret, Britt-Marie Danestig! Det var en nyhet från Vänsterpartiets sida: Vänsterpartiet tycker att läroplanens värdegrund ska genomsyra läroplanerna. Då ser jag fram mot Vänsterpartiets röster på den kristdemokratiska reservationen i betänkandet som säger just detta.

Det är ju här som vi har haft en diskrepans oss emellan. Nu verkar Britt-Marie Danestig inte bara vara på väg mot Canossa utan också vara framme, enligt svaret. Den här diskrepansen har inneburit att Vänsterpartiet har gått från att säga att det inte finns några värderingar, att vi inte ska förmedla, att skolan ska vara neutral och objektiv, till att börja prata om att vi nog ska förmedla någonting, oklart vad – kanske demokrati; bara det inte är demokrati enligt vänstermodell – eller vad det nu är, till att nu plötsligt tycka att det är läroplanens värderingar som ska genomsyra läroplanerna.

Det är precis det vi kristdemokrater har föreslagit och tycker, att hela skolsystemet och utbildningssystemet ska genomsyras av de goda värderingar utifrån den klassiska traditionen som finns uttalad i läroplanerna för den obligatoriska skolan och läroplanerna för de frivilliga skolformerna.

Det var ett välkommet ställningstagande, Britt-Marie Danestig. Se nu till att komma fram till Canossa hela vägen vid voteringen och trycka på rätt knapp för den kristdemokratiska reservationen!

När vi talar om Canossa och att vara på väg kan vi också ta upp frågan om konflikthantering och mobbning. Britt-Marie Danestig! Varför tycker inte Vänsterpartiet att det är så viktigt att ha de kunskaperna att

det ska vara obligatoriskt i examensmålen? Se till att komma fram till Canossa också i den frågan!

Prot. 2004/05:83
2 mars

Anf. 134 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Det är glädjande och ganska överraskande att jag kan glädja Torsten Lindström. Det är roligt.

Jag är lite förvånad att höra det som sades om kunskap från en lärare. Kunskap kan aldrig vara neutral. Det är en fullständig omöjlighet. Det borde Torsten Lindström, precis som alla andra, förstå. Däremot kan kunskapsinhämtandet ske på ett objektivet sätt, och belysningen kan ske på ett objektivet sätt.

Det är ungefär som att tänka sig att man står på en alptopp och har sitt perspektiv. Då kan man berätta för andra vad man ser. Jag kan berätta för Torsten Lindström hur jag betraktar tillvaron, och Torsten Lindström kan berätta för mig hur han betraktar oss. På så sätt byter vi erfarenheter och vidgar vår syn. Det är det som är kärnan i kunskapen. Det är objektiviteten. Neutral kan den aldrig bli. Då är den utslätad, könlös.

Anf. 135 SOFIA LARSEN (c):

Fru talman! I vår skola lägger vi alldeles för mycket tid, kraft och resurser på att reparera de misstag som har skett i elevens tidigare år. Vi vet att vi lägger mer och mer tid och pengar på att lära elever läsa under skolans senare del. Vi har det individuella programmet på gymnasiet som bara växer och växer. Någonting är ju fel, när vi vet att ungefär var femte högstadieläro elev inte kan lösa ett enkelt matematiskt problem. Någonting är också fel när vi vet att ungefär var femte 16-åring inte kan läsa och ta till sig det som står i en vanlig dagstidning.

För några månader sedan kom ett antal rapporter som visar att skolan i vissa fall och på vissa håll fungerar väldigt bra, men just när det gäller elevernas kunskaper i matematik och i läs- och skrivinläring ser det riktigt illa ut i den svenska skolan.

Vi har tyvärr fått en skola som blir mer och mer kunskapssegregerad, vilket är väldigt skrämmande och långtifrån den skola som jag ser framför mig. Jag ser en skola som från start ger alla elever en ärlig chans och en riktig möjlighet att lära sig och ta till sig.

Lärarna är en nyckel till att lära våra barn läsa, räkna och skriva. I dag finns det en stor oro för hur det kommer att bli framöver, om vi kommer att ha de här lärarna, framför allt bra lärare och välutbildade lärare, och om vi kommer att ha lärare över huvud taget som kan förmedla den kunskapen till våra elever.

För att ge eleverna de viktigaste baskunskaperna i skolan krävs det att lärarna har genomgått en lärarutbildning som ger både goda ämneskunskaper och en pedagogisk träning. För att lärarutbildningen ska få det bästa krävs det, som jag ser det, både en förändring av innehåll och att det tillförs mer resurser till dagens lärarutbildning. Vi kan inte fortsätta att ha en lärarutbildning som av dess egna studenter anses vara både för slapp och i många fall för fattig.

Den nya lärarutbildningen har blivit hårt kritiserad av sina studenter. 20 % av lärarstudenterna ger utbildningen sämsta möjliga betyg, och endast en tredjedel av studenterna anser att de får tillräckligt med utbildning för att lära eleverna läsa, skriva och räkna. En tredjedel!

*Lärarutbildning
och lärare*

Studenterna får inte heller den praktik, eller den verksamhetsförlagda utbildning, som det heter, som de ska ha och som de behöver ha för att vara välrustade när de kommer ut i skolorna. En majoritet av studenterna får inte den fulla praktiken, som det ser ut nu.

För att en nybliven lärare ska kunna ta med sig till exempel läsinläring krävs det att man har fått prova på det på plats med en elev i ett klassrum, inte bara att man har läst om hur det ska gå till. Självfallet måste lärarstudenterna vara ute på skolorna och få med sig den här kunskapen och erfarenheten innan de går ut i sin lärarroll.

Det gjordes tidigare en koppling till läroarutbildningen. En motsvarande situation för läroarutbildningen skulle aldrig accepteras, men när det gäller våra barn och hur man lär dem läsa, skriva och räkna är det inte lika viktigt. Man verkar inte behöva den praktik och de erfarenheter som ju behövs innan man går direkt ut i verksamheten.

Fru talman! Den nya läroarutbildningen har, som sagt, fått mycket kritik. Vi behöver också ta till oss det och se vad som behöver göras, inte bara säga att vi nu låter det vara. Det som är positivt med den nya läroarutbildningen är att den ger alla studenter en större kunskap om inläring, alltså en större bredd. Men det som har visat sig negativt är att många delar spetskompetens försvinner. Många lärare får en bredd, men de saknar djup i sin kunskap. På en skola ska det finnas en bukett av lärare med specialistkunskaper som kan komplettera varandra, i stället för att man får en helt homogen grupp, vilket inte gynnar någon.

Vi behöver se över och utvärdera läroarutbildningen så att vi får en läroarutbildning som innehåller både goda ämneskunskaper och en pedagogisk träning för det. Jag ser tre delar som viktiga för att det ska bli bättre i läroarutbildningen.

För det första ska vi lösa frågan kring den verksamhetsförlagda utbildningen och pengarna för den, så att det fungerar. Det har varit ett oerhört krångel under flera år. Socialdemokraterna har sagt att man har tagit på sig ett uppdrag. Nu ska man se till att lösa det här, men det har inte lösts. Där hamnar studenterna i kläm, och till syvende och sist är det eleverna som inte får tillräckligt bra lärare ute på skolorna.

För det andra handlar det om att strama upp och förbättra studierna i metodiken för läsinläring. Här är, återigen, praktiken oerhört viktigt för att man ska kunna ha med sig detta när man kommer till skolorna.

För det tredje handlar det om att ge läroarutbildningen de resurser och de förutsättningar som krävs för att stärka kunskaperna i metodiken och fördjupningen i de olika ämnena.

Det är viktigt att vi har en bra läroarutbildning och att den håller en hög klass, men vi måste också ha några som går på läroarutbildningen. I dag är det en väldigt stor brist på lärare ute på våra skolor. Skolverket tror att det kommer att behövas 70 000 nya lärare – eller pedagogisk personal – i skolan om ett par år. Den största andelen av de här nya lärarna behövs för att fylla upp efter dem som går i pension inom ett par år. Det är oerhört många nya lärare som måste till. Det är oerhört många människor som ska ersättas ute på våra skolor. Då kan man inte bara rycka på axlarna och säga: Jo, men det kommer nog att lösa sig på ett eller annat sätt.

Förra veckan besökte jag en gymnasieskola i en kommun. Där visste man att 70 % av lärarna på den gymnasieskolan kommer att ha gått i

för konflikthantering som blivande lärare genom lärarutbildningen är här av stor vikt.

Lärare har redan i dag ett tydligt uppdrag i sitt dagliga arbete att verka för fred. Redan i inledningen till FN:s förklaring om mänskliga rättigheter från 1948 läggs ansvaret på just utbildning och uppfostran för att förverkliga de mänskliga rättigheterna. Det är en stor uppgift. Det är viktigt att anpassa lärarutbildningen så att också internationella konventioner går att förverkliga genom skola och utbildning.

Fru talman! Konflikter av mycket påtaglig och nära karaktär i skolans värld är mobbning. Mobbning förekommer i skrämmande stor utsträckning i skolan. Det är viktigt att vi förebygger alla former av kränkande behandling. Kunskaper om mobbning och konflikthantering bör därför anges i examensordningen som ett av målen för lärarexamen. På det sättet betonas tydligt att alla lärare ska ha en gedigen kunskap och beredskap i de här frågorna. Jag har mött många lärare som alla vittnar om samma sak. De har oftast fått en rätt bra beredskap för att undervisa och kunskap i sina ämnesstudier, men de känner sig inte förberedda för de konfliktsituationer de kan komma att möta i skolan och som de måste hantera i det dagliga arbetet i sin undervisning.

Undersökning efter undersökning bekräftar att en mycket stor andel elever fortfarande känner sig mobbad. Antalet mobbade verkar dessvärre ha ökat trots många goda insatser. Tyvärr måste vi konstatera att de hitintills fattade besluten och åtgärderna inte räcker. Vi måste ha ett fortsatt intensifierat arbete mot mobbning. Att stärka lärarutbildningens uppdrag på detta område är ett sätt.

Ett annat område där vi från Miljöpartiet har uppmärksammat ett behov av att förstärka och utveckla skrivningarna i examensordningen är jämställdhet. Examensordningen för lärarexamen är påtagligt föråldrad och befäster snarare än motarbetar den rådande ojämställdheten. Man reagerar faktiskt ganska starkt vid läsning av det här dokumentet på hur skrämmande omodern den här delen är. Där står det i dag att studenten ska ”inse betydelsen av könsskillnader i undervisningssituationen och vid presentationen av ämnesstoffet”.

Vad betyder egentligen det här? Här kanske en lite annan bild borde lyftas fram, och det kanske borde nyanseras något. Vi anser att regeringen bör se över examensordningens beskrivning och ändra den så att den befäster vikten av att studenten har insikt i genusproblematik och kan undervisa på ett sätt som främjar jämställdhet och motverkar att eleverna stängs in i könsroller snarare än som i dag enbart fokusera på könsskillnader.

Det handlar om något så enkelt som att tillgodose varje barns behov och ge alla barn möjlighet att utvecklas på lika villkor. Det behövs en större vikt vid och ett större tydliggörande i lärarutbildningarna om jämställdhet och könsroller.

Det räcker inte i dag med en traditionell sex- och samlevnadsundervisning i skolan, utan man måste ge varje elev möjlighet att reflektera även över ett HBT-perspektiv. Det här är ett perspektiv som i dag inte tydligt finns med i skolan. Därför har vi föreslagit att Högskoleverket ska göra en översyn av kursplanerna för de lärarstudier som i syfte att stärka kunskaperna i de här frågorna. Det är mycket viktigt ur ett allmänmänniskt och demokratiskt perspektiv där skolan ska uppmärksamma alla

människor och inte utestänga en stor del av eleverna från möjligheten att identifiera sig med kunskapsstoffet och få insikt i sex- och samlevnadsfrågor. När sex- och samlevnadsundervisningen blev obligatorisk i den svenska skolan 1955 var Sverige kanske ett pionjärland. Vi var först i världen med att göra sexualundervisning obligatorisk i skolan, men vi kan dessvärre inte skryta i dag med att vi är ett pionjärland när vi ser till vad lärarkandidaterna får i sin utbildning. Det är viktigt att de som leder undervisningen i skolan har goda kunskaper i frågor som rör homo- och bisexualitet. Att främja likabehandling och motverka diskriminering är viktiga uppgifter för skolan. För att utbildningsväsendet ska ge samma kvalitet i bemötandet av enskilda individer oavsett sexuell läggning krävs kunskaper om HBT-frågor hos olika kategorier av anställda.

Fru talman! Jag står bakom alla våra reservationer men yrkar i dag bifall till reservationerna 17 och 21.

Anf. 137 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Fru talman! Utöver skollagen och läroplanen är läro-utbildningen vårt viktigaste styrinstrument när det gäller skolan. Det var säkerligen en bidragande orsak till att vi i december 1996 kunde ta ett enigt initiativ i den här kammaren och till regeringen hemställa om en översyn av läro-utbildningen. Detta bidrog också verksamt till en strävan i den parlamentariska utredningen att åstadkomma en bred uppslutning i samhället.

Det blev en uppslutning kring huvuddraget till ny läro-utbildning. Kommitténs förslag som kom att innebära en helt ny struktur med en flexibel utbildning och en forskningsbas fick också starkt stöd både partipolitiskt och från professionen. Här i kammaren hösten 2000 var det endast Moderata samlingspartiet och Folkpartiet liberalerna som inte ställde upp på en ny läro-utbildning. I övrigt fick förslaget ett brett och starkt stöd från politiska och fackliga organisationer och samhället i övrigt.

Fru talman! De partier som stod bakom beslutet 2000 i Sveriges riksdag har ett långsiktigt politiskt ansvar för att reformen blir sjösatt och genomförd i enlighet med den struktur som beslutades. Till vår hjälp för detta beslutade vi också aktivt och oerhört medvetet att det skulle ske en utvärdering av genomförandet och att vi redan innan alla studenter från den första kullen hade mönstrat av utbildningen skulle starta denna. En sådan genomförs nu av Högskoleverket som kommer att redovisa en kvalitetsgranskning under våren för att sedan gå vidare med utvärderingsarbetet.

När man lyssnar på debatten kan man nästan tro att utvärderingen var klar. Det är den inte. Den pågår. Vi kommer att få se en helhet av utvärderingen så småningom. Jag vill ha sagt detta först som en bakgrund innan jag kommenterar de olika yrkanden som finns i dagens betänkande.

Jag börjar med att yrka avslag på samtliga reservationer. Det är väl en överraskning.

Mina skäl för detta är först rent generellt för alla reservationer att vi givetvis bör avvakta den utvärdering som nu pågår. Sedan kan det bli fråga om att överväga eventuella förtydliganden eller tillägg i den nya läro-utbildningen.

Beträffande de delar av reservationerna som rör strukturen vill jag påminna om några viktiga skäl till den nya utformningen av läro-utbild-

ningen för att sedan också specifikt beröra det allmänna utbildningsområdet.

Professionen i skolan behöver alltmer av specialiserade och fördjupade kunskaper i en sådan omfattning att ingen enskild lärare någonsin kan lära sig allt. Kunskapsbildningen behöver därför bäras fram av det gemensamma arbetslaget av personalen på respektive skola där vars och ens speciella och fördjupade kompetenser kompletterar den andres. Det är således inga enhetslärare som utbildningen ger, som Ulf Nilsson pratar om.

Läroarutbildningen ska så långt som möjligt eftersträva att integrera de olika delarna och momenten med varandra, det allmänna utbildningsområdet med inriktningar, specialiseringar och den verksamhetsförlagda delen. Vi måste få till stånd att skilda erfarenheter och perspektiv kan mötas och bearbetas. Människor med olika yrkesroller förväntas arbeta tillsammans i skolan när de kommer ut i sin profession.

Vitsen med det allmänna utbildningsområdet är att ge möjlighet för studenterna att reflektera kring mångkulturell mötesplats, gruppdynamik och konflikthantering. Vi skriver mycket om det i den läroarutbildning som nu finns. Det handlar också om att reflektera kring ledarskap, specialpedagogik, grundläggande läs- och skrivinläring – har ni hört? – och matteinläring. Man ska kunna utnyttja olika kulturella och konstnärliga uttrycksformer, fundera över vad kunskap är i förhållande till olika åldrar samt olika sociala och etniska bakgrunder och stärka studenterna i förmågan att medverka till att skolans känsla för demokrati, samhörighet och solidaritet utvecklas. Det handlar också om barns olika livssituation och uppväxtvillkor. Vidare handlar det om hur värderingar och kunskaper uppstår, vidmakthålls och förändras. Det handlar om värdegrunden, Torsten Lindström, om etik och jämställdhet. För detta fordras det tid och poäng, framför allt tid. Därför har vi ett allmänt utbildningsområde på 60 poäng.

Med förvåning konstaterar jag nu att Kristdemokraterna lägger fram förslag om att minska det allmänna utbildningsområdet med 20 poäng. De skulle med detta vilja bryta upp en inte obetydlig del av strukturen i den nya läroarutbildningen. Förslaget är obegripligt på flera sätt, inte minst när ni inte talar om vad som ska tas bort av innehållet i det allmänna utbildningsområdet. När Folkpartiet liberalerna 2000 liksom nu ville ta bort två tredjedelar av det allmänna utbildningsområdet därför att de ansåg att ämneskunskaperna försvagades i den nya läroarutbildningen argumenterade ni kristdemokrater här i kammaren precis som vi att de hade fel. Ämneskunskaperna finns i det allmänna utbildningsområdet. De sätts in i ett sammanhang, och kvaliteten blir dessutom bättre när de kan kopplas till ämnesdidaktiken, exempelvis en svenskundervisning som är relaterad till lärarsituationen. Det kan handla om behovet av bredare kunskaper i ämnet, om djupare kunskaper eller om olika sammanhang där kunskaperna kan planteras. Varför har Kristdemokraterna ändrat sig? Har ni bara gått vilse och lockats in i dimman där Folkpartiet liberalerna finns? Eller finns det något annat skäl för detta fantastiska ställningstagande?

Att Folkpartiet liberalerna och Moderata samlingspartiet fortsätter att argumentera mot den nya läroarutbildningen och dess struktur med bland annat allmänna utbildningsområdet och om att ämneskunskaperna i lä-

rarutbildningen ska vara avskilda och begränsade mot annat i utbildningen är inget nytt. Men att de nu är med på reservationer med krav på förstärkning av exempelvis läs- och skrivinlärning och kunskaper om funktionshinder, mobbning, konflikthantering, sex och samlevnad kan knappast vara ärligt menat. Dessa kunskapsområden finns ju i det allmänna utbildningsområdet som ni inte vill ha kvar. Dessutom föreslår ni en förstärkning av läs- och skrivinlärning för lärare som ska jobba i förskolan och grundskolans tidiga år, en lärarutbildning som ni inte ville skulle omfatta 140 poäng utan endast 120, om jag minns rätt av debatten 2000. Skälet för oss att höja med de 20 poängen var bland annat att stärka kompetensen inom detta område.

Låt mig också kort kommentera reservationen om utbildning i specialpedagogik. Här skriver reservanterna att det i den nya lärarutbildningen inte utbildas till kompetens att arbeta med barn som har läs- och skrivsvårigheter. Det är sakligt fel. Utbildningen ger en sådan kompetens. Det står ju klart och tydligt.

Slutligen, fru talman, vill jag ge en kommentar till rekryteringen till lärarutbildningen. När vi reformerade lärarutbildningen 2001 ökades intagningen till lärarutbildningen från strax under 9 000 – ni kan läsa i betänkandet – till över 14 000 studenter. Det är knappast ett tecken på lågt intresse, eller att ingen skulle vilja gå den nya lärarutbildningen. Jag tycker mig snarare märka ett ökat intresse för lärarutbildningen. Det är också min erfarenhet när jag är ute och reser i landet.

Givetvis behöver vi fortsätta att utbilda fler lärare, inte minst inom specifika bristområden. Flera av de obehöriga måste bli behöriga, inte minst i de fristående skolorna. Det yttersta ansvaret för dimensioneringen ligger naturligtvis i den löpande verksamheten på respektive universitet och högskola. Att lämna underlag för en klok dimensionering vet vi åvilar Högskoleverket och Skolverket.

Anf. 138 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! Efter att ha hört Nils-Erik Söderqvists inlägg kan man ha två funderingar. Den första är: Jaha, men varför är studenterna inte nöjda om allt är så bra som man säger? Det andra är att den bästa sammanfattningen av Socialdemokraternas syn på lärarutbildning är att avvakta.

Mindre än var femte student var helt nöjd när LR frågade de studenter som fanns på utbildningen i höstas. Var femte tyckte att utbildningen inte höll måttet alls. Var fjärde säger att man inte lär sig hur man ska lära barn läsa, skriva och räkna. Bara en tredjedel var nöjd med detta. Socialdemokraterna avvaktar.

Vad krävs då för att Socialdemokraterna ska vara beredda att ompröva sitt beslut? Vi har en situation där läroplanen inte uppfylls. I våra styrdokument sägs att mobbning inte ska förekomma, men likväl sker det. En grundläggande orsak till detta är att det saknas kunskaper i skolan. Om vi frågar studenterna vad de anser säger bara 14 % att de är nöjda med utbildningen i detta avseende. Men Socialdemokraterna vill avvakta.

För att lärarutbildningen ska fungera krävs det forskningsanknytning, ämneskunskap och pedagogisk kunskap. Lärarkyrket är både praktiskt och akademiskt samtidigt. Vi kan konstatera att lärarutbildningen inte funge-

rar tillfredsställande i något av dessa avseenden i dag. Men Socialdemokraterna vill avvakta.

Majoriteten säger också att läroarutbildningen ger kompetens i läs- och skrivinläring och också i specialpedagogik. Möjligen kan det vara så i de ord som majoriteten uttrycker, men i verkligheten är det inte på det sättet över huvud taget.

Jag vill fråga: Är Nils-Erik Söderqvist nöjd med studenternas bedömning av hur den nya läroarutbildningen har blivit? Hur länge ska vad de säger avfärdas? Hur länge ska vad läroarfacken säger avfärdas? Jag har betydligt större förtroende för Metta Fjelkner och hennes syn på läroarutbildningen än jag har för Nils-Erik Söderqvist.

Anf. 139 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag har, som säkert många av er, sett rätt mycket av läroarutbildning under de fem år som gått sedan vi hade debatten i kammaren. Jag ser oerhört olika bilder. Jag ser bilder av en mycket spännande läroarutbildning som går precis i linje med våra intentioner och våra tankar i den bästa av världar som vi kan drömma om. Men jag ser naturligtvis också brister här och där. Jag ser bekymmer här och där.

Fru talman! Det märkliga är att Moderata samlingspartiet vill springa före och göra en förändring innan vi har en utvärdering på bordet. De vill lägga fram synpunkter på, lägga fast och ta ställning till ett underlag som jag inte har. Jag tror inte att någon av oss har det. Det märkliga är att Moderata samlingspartiet är fullständigt tomhänt. Ni har ju inget eget förslag till en läroarutbildning.

Det var lite tragiskt när ni satt i Läroarutbildningskommittén. Man upplevde faktiskt att ni var på väg upp på vagnen, men sedan steg ni av tillsammans med Folkpartiet. Ni är helt tomhänta. Sedan ni sade nej till läroarutbildning har ni stått utan ett eget förslag. Ni har inte det i dag heller. Är det det gamla ni vill ha tillbaka, det som var före vi reformerade läroarutbildningen?

Varför i all sin dar är ni med på reservationen om centrala kunskapsområden såsom mobbning och konflikthantering, som Sten Tolgfors tog upp, eller kunskaper om sex och samlevnad när ni inte i något förslag skapar utrymme för dessa områden i läroarutbildningen?

Ni måste ge ett svar på detta. Det finns ingen trovärdighet i att prata på detta sätt om två helt motstridiga uppfattningar. Tycker ni att de övriga kunskapsområdena och det som finns i det allmänna utbildningsrådet inte behövs som kunskaper för professionen i skolan?

Anf. 140 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! Det är nog inte så att Moderaterna springer före utvärderingen, utan det var till och med så att vi avfärdade Nils-Erik Söderqvists sätt att se på detta redan innan. Vi vet att den nya läroarutbildningen ingår i det kunskapsföraktande perspektiv som majoriteten står för och som också statsministern har tvingats erkänna att man har. Han har ju sagt att vi inte har lyckats hålla fokus på det som är en av skolans kärnuppgifter, nämligen att förmedla kunskap. Delar Nils-Erik Söderqvist statsministerns uppfattning? Eller har statsministern fel? Detta är en del i det kunskapsförakt som socialdemokratin har stått för under en så lång period.

Varför är vi med på reservationen som handlar om mobbning som examensmål? Därför att den bygger på en av våra motioner. Vi har ett antal andra konkreta förslag till förändringar av examensmålen och förändringar av läroarutbildningen också.

Låt mig nämna en sak, Nils-Erik Söderqvist. Andelen obehöriga i skolan har mer än tredubblats sedan 1993. Ni säger att det är 80 % som är behöriga i dag. I själva verket är det 60 % om man ser till att man är behörig i rätt ämne och för rätt ålder. Vi ser betydande pensionsavgångar komma. Vi ska dessutom täcka dagens underskott på lärare som Socialdemokraterna har ställt till med. Kommunförbundet pratar om en kommande brist på 20 000 lärare. Skolverket prognostiserar en brist på 40 000. Vi har 35 000 lärare som har valt att ställa sig utanför skolan därför att man inte accepterar arbetsvillkoren. Hälften av dem är beredda att komma tillbaka till skolan om villkoren förbättras. Vad är Socialdemokraterna beredda att göra för att åstadkomma det? Det vore en alldeles central åtgärd för att snabbt höja andelen utbildade lärare i skolan. Jag har inte sett något förslag över huvud taget.

Däremot ser jag att lärarna fortsätter att lämna skolan i takt på kanske 9–10 % om året därför att villkoren i skolan brister. Läroarutbildningen är fullkomligt central för att åstadkomma en förbättring. Vi såg tre stora undersökningar under hösten som pekade ut att den svenska skolan brister på just de grundläggande områdena, nämligen att lära barn läsa, skriva och räkna. Vi ser också att det är precis där som läroarutbildningen brister. Socialdemokraternas slutsats är: Vi avvaktar.

Därmed lär sig fler barn mindre än de annars skulle kunna göra.

Anf. 141 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det var inget svar på min fråga när Sten Tolgfors säger att man har skrivit en gemensam reservation. Jag frågar ju bara hur det ska gå till när ni samtidigt inte vill ha det allmänna utbildningsområdet. Det är detta som är det tragiska. Det har jag inte fått svar på. Jag hoppas att jag får det i fortsatta replikväxlingar eftersom Sten Tolgfors inte har chans att svara på detta nu.

Ämneskunskaperna stärks och fördjupas genom att de sätts in i ett sammanhang. Hela framtidsgrejen är att se att det är så vi ska möta detta. Vi vet, precis som jag sade i mitt anförande förut, att det är när vi jobbar på det sättet nära ute i den verksamhetsförlagda delen kopplad till högskolestudierna som vi får rätt fokus på ämneskunskaperna. Då kan vi också få ämneskunskaperna att stämma med upplägget när det gäller innehåll och så vidare på ett helt annat sätt än de gör om man läser dem separat. Men vi får vänta på svar på den frågan.

Sedan har vi detta med rekrytering. Jag tror att detta har sagts någon gång tidigare i debatter om läroarutbildningen, men det går att säga igen, för det är viktigt. Det som hände i början på 90-talet, och där vill jag påstå att Moderata samlingspartiet är oerhört ansvariga eftersom ni satt i regeringen, var att ni drog bort 20 % av lärarna från skolan. Då var det de unga lärarna som gick. Kvar blev de äldre lärarna, och det är de som går i pension i dag. Då gjorde ni inte några stora satsningar för att samtidigt stärka och expandera läroarutbildningen. Det är precis det som vi gör när vi sjsätter den nya läroarutbildningen. Det handlar om en offensiv, flexibel, ny läroarutbildning som möter framtiden.

Anf. 142 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Läraryrket är ett av de yrken där det är oerhört viktigt att ta med sig erfarenheter, praktik eller, i det här fallet, verksamhetsförlagd utbildning innan man går ut och jobbar på riktigt i sitt yrke.

Det som man kan se hittills av den nya läroarutbildningen är att praktiken inte fungerar särskilt bra. En majoritet av studenterna får inte ens detta ordentligt under läroarutbildningen. I den undersökning som är gjord säger också många studenter att de känner sig handfallna. De är väldigt oroade när de ska ut i skolan, och så kan vi inte ha det. Vi kan ju inte ha en skola där en lärare som ska hjälpa elever i skolorna att lära sig läsa, skriva och räkna känner sig helt handfallen.

Det är extra viktigt att vi får i gång läroarutbildningen och den verksamhetsförlagda utbildningen när vi vet att svenska elever är så pass dåliga på att läsa, skriva och räkna. Vi lägger ned alldeles för mycket tid på återinläring, det vill säga att eleverna får lära sig de mest grundläggande kunskaperna i skolans senare del.

Hur vill Nils-Erik Söderqvist se att vi löser detta med den verksamhetsförlagda utbildningen? Den fungerar inte i dag, och den måste fungera snabbast möjligt. Vad har du för koncept för att vi ska få i gång det?

Anf. 143 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag är väldigt glad över att vi har och också tidigare har haft samma syn på vikten av den verksamhetsförlagda delen. Vi upplever fortfarande att det är en oerhört central del i en bra läroarutbildning. Det är på samma sätt där. Det som händer ute i landet är att lokala avtal tecknas, på många håll med väldig spänst. Det finns en bild som har varit problematisk, för att vara oerhört uppriktig. Det är det som har skett här i Stockholm. Det kopplar jag egentligen till att det inte fanns någon riktig vilja att vara med på vagnen när den nya läroarutbildningen sjösattes och ha en god framförhållning genom att söka vägar för att få ett bra avtal.

Poängen med ett bra lokalt avtal är faktiskt att alla parter, den lokala kommunen, skolan och högskolan, kan göra vinster i ett samarbete på många olika sätt. Det finns inte en lösning utan många.

Jag vill ställa en fråga till Centerpartiet och Sofia Larsen. Det har att göra med yrkandet om specialpedagogisk utbildning. Jag förstår inte det. Är Centerpartiet inte längre med på det som vi skisserade, som blev den specialpedagogiska utbildningen i läroarutbildningen med de fyra stegen? Är ni nu på väg bort från den uppgörelsen, och i så fall varför?

Anf. 144 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Nu uttrycker sig Nils-Erik Söderqvist precis som de socialdemokratiska utbildningsministrarna har gjort under de senaste åren. I det här fallet gäller det praktiken. Vi ser ju att det inte riktigt har fungerat, men troligtvis kommer det att bli riktigt bra framöver, säger han. Precis så har utbildningsministrarna sagt om den svenska skolan, den ena efter den andra. I stället har det blivit tvärtom – kunskaperna har blivit sämre och sämre. Det är eleverna, Sveriges barn, som hamnar i kläm.

Det är oförsäkamt att rycka på axlarna på det sättet och säga: Det löser sig nog någonstans där ute. Läroarutbildningen är ett statligt ansvar. Socialdemokraterna sitter i majoritet, och då måste man också ta på sig ett ansvar och säga: Nu fixar vi det här. Det har man inte gjort.

Ute på lärosätena sliter de för att få ihop det och för att det ska kunna finnas en bra samverkan med kommunerna. Men det fungerar inte på plats. Om vi har en lärarutbildning som vi vill ska fungera måste staten vara med och täcka upp och hjälpa till, så att de lärare som kommer ut är de absolut bäst rustade att ta hand om våra barn, de elever som finns i den svenska skolan.

Jag gillar inte det sättet, att bara rycka på axlarna och säga: Det fixar sig säkert. Det är den typiska socialdemokratiska "nånannanismen", att någon annan, någon annanstans får fixa och göra i ordning.

En annan del är att vi vet att det kommer att saknas oerhört många lärare – 70 000 lärare inom några år, säger Skolverket. Vad vill Nils-Erik Söderqvist göra åt det framöver? Om vi ska attrahera ännu fler till den nya lärarutbildningen måste vi framför allt ha en bra lärarutbildning. Men hur ska vi göra för att få studenterna dit?

Anf. 145 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Till svar på det sista: Regeringen har även i den nya lärarutbildningen möjlighet att ge specifika uppdrag till lärosäten. Det görs. Vi känner alla till den särskilda lärarutbildningen, Säl. Behovet av yrkeslärare har markerats särskilt, men också behovet av lärare i matte, Na-ämnen och teknik. Det jobbas med valideringsmetoder, något som är spännande, tillsammans med branschorganisationer också. Jag tror att det var Torsten Lindström som sade att det borde göras. Det görs faktiskt.

Regeringen har också angett ett särskilt delmål med inriktning mot förskola och förskoleklass. Det görs alltså saker och ting. Det kommer säkerligen att finnas starka behov av att göra mer på detta område fortsättningsvis. Man följer frågan oerhört nära.

För att undvika missförstånd: Stockholm är inte hela Sverige. Det vet också Sofia Larsen, det är jag alldeles säker på. Jag reser runt till Karlstad, Göteborg, till min egen högskola och många andra ställen och ser hur bra man har skapat lokala avtal. Det är en signal om att det går bra. Jag menar att vi ska sitta stilla i båten. Vi ska ut och titta. Vi ska ta till oss, och vi kan, var och en, ha funderingar. Men låt den utvärdering som pågår jobba färdigt så att vi får ett ordentligt underlag. Vi ska inte sätta i kniven i någonting som växer fram, som faktiskt är på väg att bli oerhört bra.

Det finns en överenskommelse mellan Kommunförbundet och staten om att man ska göra på det här sättet. Kommunförbundet har tagit den bollen. De ville det, och nu gör man det runtom i landet. Det är i ett inledningsskede. Nu är det första kullen som går ut. Det är klart att det har varit problem i det skedet, om man inte har varit med från början. Jag menar att vi ska avvakta.

Det var synd att jag inte fick svar på min fråga om specialpedagogik. Men det är inget att göra. Vi får komma tillbaka.

Anf. 146 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Tillåt mig att bli en smula filosofisk på kvällskvisten. Vi behandlar nu det årliga motionsbetänkandet om lärare och lärarutbildning, med en hel del gemensamma drag med tidigare betänkanden från denna mandatperiod och också tidigare.

Genomgående är att oppositionspartierna plus ibland något stödparti ute till vänster som fladdrar till kommer med förslag om olika förändringar. Genomgående är bemötandet. Det rycks på axlarna. Det rullas med tummarna. Det avvaktas och funderas, utreds och skjuts på framtiden. Allt är frid och fröjd i Socialdemokraternas värld.

Fru talman! Hur går detta ihop med den rapport från Barnens rätt i samhället som kom i åtminstone mitt postfack i dag? Jag rekommenderar Nils-Erik Söderqvist att läsa den. Där står att 17 % av de samtal som kom till Bris förra året handlade om mobbning i skolan – 17 %. För mig som kristdemokrat är ett enda fall ett fall för mycket. Jag accepterar det inte. Vi kan aldrig, med vår människosyn, acceptera ett enda fall av mobbning. Till och med för en mer kollektivistiskt lagd politisk kraft borde det vara bekymmersamt att det är så många som utsätts för detta.

Det beror självklart inte på dagens läroarutbildning. Som det har sagts, dessa lärare har inte hunnit ut än. Men, fru talman, det är en så allvarlig signal att jag som riksdagsledamot vill trycka på knappen och säga: Det här får inte bli ännu värre. Vi måste sätta stopp för detta genom en serie av åtgärder, bland annat genom att se till att kunskaper om mobbning och konflikthantering blir obligatoriskt i lärarexamen. Varför vill Nils-Erik Söderqvist bara avvakta?

Anf. 147 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det är ingen tvekan om att det som tas upp om mobbning berör oss oerhört djupt, Torsten Lindström. Det, tillsammans med några andra oerhört centrala frågor, var en anledning till att vi skrev in så mycket så tydligt om de sakerna i den nya läroarutbildningen. Där var också Kristdemokraterna med.

Vi kan ta upp värdegrunden också. Det var hela resonemanget om att skapa centrala kunskapsområden och låta det finnas med så långt som möjligt och integreras med den övriga delen av läroarutbildningen – den verksamhetsförlagda, inriktningarna, specialiseringarna. Det fanns också en förhoppning om att forskningen ska knytas till detta. Då ska det ju bli bra.

Jag upplevde att vi var överens om det, men det jag upplever nu är någonting helt annat. När Torsten Lindström pratade om att vi rullar tummarna, vilket vi sannerligen inte gör, inte en minut, upplevde jag att Kristdemokraterna i stället för att rulla tummarna har börjat använda fötterna för att springa ifrån den läroarutbildning som de för fyra år sedan var med om att utforma. Hur ska ni klara allt det som Kristdemokraterna så vackert beskrivit från talarstolen? Det som sades om mobbning kan vi verkligen instämma i. Hur ska det genomföras om ni samtidigt ska dra ned på det allmänna utbildningsområdet? Det skapar på inget sätt trovärdighet. Kan jag få ett svar på det?

Anf. 148 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Det var prestigen som talade. Prestige. Slå vakt om det som en gång var. Slå vakt om gamla ställningstaganden i stället för att frimodigt våga säga: Så här ser verkligheten ut. Vi måste sätta in de åtgärder som behövs. Kan det bli tydligare hur genomtrött maktpartiet är när det bara handlar om att slå vakt om och inte vara öppen för den verklighet som dag för dag förändras?

Det är skillnad på att ha prestige och ta ansvar. Vi kristdemokrater var med när lärarutbildningen antogs. Vi tog ansvar. Vi tar ansvar nu genom att säga att vi vill ta 20 poäng från det allmänna utbildningsområdet och satsa på kunskap i ämnena, eller i värderingar eller i mobbning eller – obligatoriskt för de lärare som ska jobba med små barn – i läs- och skrivinläring. Det är helt grundläggande för ett barn som börjar skolan att få goda förutsättningar i läs- och skrivinläring, och därför måste detta vara obligatoriskt för de lärare som ska jobba med den åldersgruppen.

Vi är med och tar ansvar. Vi kommer med dessa förslag, men Socialdemokraterna gör precis som föregående år – rullar tummarna, hänvisar framåt, avvaktar och avslår lite lojt allt det som inte passar. Faktiskt är det så, Nils-Erik Söderqvist, med respekt sagt. Vi kristdemokrater står upp för den nya lärarutbildningen och vill utveckla till exempel utbildningsvetenskapen genom att stärka den utbildningsvetenskapliga forskningen. Också det säger Socialdemokraterna nej till.

Fru talman! Det handlar tydligen om prestige. Det handlar om att slå vakt om den egna makten. Det handlar om att säga nej för nejets egen skull. Priset för denna hållning betalas av de barn som finns i skolan, som kommer att finnas i skolan och som inte får de beslut som så innerligt väl behövs.

Anf. 149 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det här är nästan patetiskt. Det kan väl inte vara så att ni på allvar menar att det inte sker något. Ni tyckte faktiskt, tillsammans med oss, att det var viktigt att så snabbt som möjligt göra en utvärdering och se hur det går, att göra en koll av läget. Precis när vi håller på med det under det här året argumenterar ni som ni gör. Det är inte trovärdigt att göra så.

Jag fick fortfarande inget svar på min grundfråga, nämligen: Hur ska det gå till när ni samtidigt ska lägga det på – som det sades – ämnesstudier? Då har ni på något sätt fortfarande inte förstått vad ni själva förstod för fyra år sedan. Det är det bekymmersamma.

När det sedan gäller forskningen tänker jag på det som ni tillsammans skrivit om lektorstjänster och som flera tagit upp här. Det har också en oerhört stark koppling till forskning. Forskningsbasen ska vara direkt kopplad till lärarutbildningen och inte som tidigare till andra ämnen vid universitet och högskolor. Detta är av avgörande betydelse.

Den stora frågan i den nya lärarutbildningen var ju att vi äntligen skulle kunna få en satsning på just forskning. Den skulle alltså både vara verksamhetsförlagd och högskoleförlagd, och därmed skulle vi på ett helt annat sätt än tidigare också kunna få yrkesverksamma lärare att börja forska. Det om något var väl att stärka forskningen. Nu sker detta successivt, så påståendet var mycket märkligt.

Nu hoppas jag få svar på min grundfråga av Ulf Nilsson, Folkpartiet. Med spänning lyssnar jag på det.

Anf. 150 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Nils-Erik Söderqvist avslutade med det som nästan är kärnan i den bakomliggande ideologin för väldigt mycket av detta. En viktig sak för Socialdemokraterna var ju att tvinga bort de traditionellt

akademiskt utbildade lärarna. Den förra lärarreformen gick ämneslärarna runt genom att de 90 procenten av gymnasielärarna valde att först ta examen vid universitetet och sedan komplettera den med två terminer på läroarutbildningen. Nu har Socialdemokraterna försvårat detta genom att öka den till tre terminer för dem som har en akademisk utbildning.

Det är emellertid inte bara ämneslärarna och deras akademiska bakgrund som slagits sönder. Bilden av den här läroarutbildningen är, som sagt, att ämneslärarna har mer generella kunskaper och mindre specialiserade ämneskunskaper, medan lärarna för de små barnen i och för sig har mer ämneskunskaper men mycket mindre specialkunskaper som rör de små barnen.

Nils-Erik Söderqvist räknade upp skrivningar, som bland annat finns i propositionen, om konflikthantering, om läs- och skrivinläring och om ämneskunskaper. De skrivningarna finns, men de finns inte i kursmålen. De finns inte i de obligatoriska momenten. Problemet för Nils-Erik Söderqvist är att han har en vacker struktur klar för sig, men han har inget konkret innehåll i den strukturen.

Folkpartiet har en rad förslag: Ämneslärarna ska ha en rejäl akademisk utbildning i sina ämnen kompletterad med pedagogik och praktik, lågstadielärarna – eller motsvarande – ska ha specialinriktade utbildningar, vi ska över huvud taget ha olika utbildningar som är specialiserade på olika läroarriktningar.

Och jag ställer frågan återigen: Är det verkligen rimligt att man ska kunna bli behörig som lärare för små barn utan att ha lärt sig läs- och skrivinläring samt räkning?

Anf. 151 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det var roligt att höra att Folkpartiet tycker att den nya läroarutbildningen fått en vacker struktur. Det sades inte då, men det har sagts nu. Det var roligt att höra.

Jag säger återigen: Det som blir avgörande för om vi ska överväga att göra justeringar är hur det kommer att se ut när vi får utvärderingen. Den har vi inte nu. När jag åker land och rike runt upplever jag att det är oerhört variationsrikt, och det sker mycket spännande som stämmer väl med strukturen.

Läs- och skrivinläring – javisst. Det finns med. Det finns i det allmänna utbildningsområdet. I och med att vi sydde ihop detta med den specialpedagogiska satsningen på fyra nivåer finns det där. Det finns väldigt tydligt beskrivet, och när jag är ute i landet möter jag dem som får den möjligheten.

Men låt mig återigen ta upp huvudfrågan. Nu måste jag faktiskt få ett svar åtminstone från Folkpartiet när jag inte fått det från de andra. Hur ska detta gå ihop? Hur tror Ulf Nilsson att det ska vara möjligt när ni tar bort två tredjedelar av det allmänna utbildningsområdet? Hur ska ni samtidigt kunna satsa på de här områdena? Det är mycket märkligt att ni inte sagt något om det.

Anf. 152 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Ett konkret svar på det är att om man har en akademisk examen för ämneslärare räcker det enligt min mening som tidigare med två terminer – rätt använda – på läroarhögskolan för att få god kunskap om

mobbing och konflikthantering samt god kunskap om hur man sätter betyg och hur man bedömer, vilket man inte alls lär sig i dag. Det är något man inte sysslats med på lärarhögskolan under de senaste 30 åren, trots att lärarna faktiskt ska sätta betyg.

Däremot finns det mycket i det allmänna utbildningsområdet som känns väldigt meningslöst, vilket mängder av studenter vittnar om. Och många kommer med rapporter – de är förvisso subjektiva bedömningar – om att den rent akademiska nivån också är väldigt annorlunda mot vad studenterna är vana vid från högskolan. Detta stärks även av den lilla utvärdering som kom från Högskoleverket häromåret och som anser att det man lär sig på lärarhögskolan skulle man kunna lära sig på ungefär halva tiden. Man använder alltså inte tiden särskilt effektivt.

Mitt enkla svar är att om man använder tiden rätt går det för en ämneslärare att komplettera med de två terminerna praktik och annan verksamhet. Det handlar bland annat om bedömning, konflikthantering och så vidare.

Vi vill ju ha klasslärare. Vi vill inte ha den flytande gränsen. För specialinriktade lärare kan man naturligtvis väva in detta i utbildningen på olika områden.

Ge konkreta mål. Fyll inriktningarna med konkreta mål. Låt de blivande lärarna bestämma från början vilken typ av lärare de vill bli så att de kan rikta in sig på det. Det hindrar inte att man kan ha gemensamma träffar. Att man inte förrän efter ett par år behöver bestämma vilken typ av lärare man ska bli förlorar man fruktansvärt mycket tid på. Gör det i stället möjligt att komplettera för dem som vill ändra sig senare. Huvudinriktningen ska vara att man utbildar sig till en viss typ av lärare redan från början.

Anf. 153 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det var ju ett ärligt försök från Ulf Nilsson att ge ett svar. Det tackar jag för.

Jag kan inte se hur det ska gå till. Ni tar bort två tredjedelar och samtidigt ska ni få plats för de två områden som ni har räknat upp. Det blir oerhört knepigt. Huvudfrågan är naturligtvis att vi har olika sätt att se på detta.

Gemensamma studier handlar inte om att alla ska läsa samma sak – det finns inslag av det – utan det handlar om att få mötas med skilda erfarenheter och perspektiv. Det är oerhört viktigt. Då möts man och intryck bearbetas, och det är då det händer spännande saker.

Vi som står och vi som sitter här vet ju inte vad framtidens behov i läroarutbildningen kommer att vara. Vi vet att samhällsförändringen går fort och att det måste lyftas in nya avsnitt i det allmänna utbildningsområdet och i läroarutbildningen.

Praktiken tar tid från ämnesstudierna såg jag att Folkpartiet skriver. Det är ju också oerhört märkligt utifrån det här perspektivet. Ämnesstudierna ska naturligtvis kunna bedrivas och tillämpas i den verksamhetsförlagda delen. Det är en integration som behövs. Då blir ämnesstudierna mer tillämpbara, precis som jag tidigare har beskrivit.

Enhetslärare finns det också skrivet om i Folkpartiets material. Det är oerhört märkligt. Det är inte alls på det sättet. Det är precis tvärtom. De

nya läroarutbildningarna ger verkligen möjlighet till specialistkompetens och bredd. Det är arbetslaget som ska besitta detta.

Vi har olika syn på det, Ulf Nilsson och jag. Jag konstaterar det. Så är det i livet.

Anf. 154 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Det är sent. Vi borde gå och lägga oss i stället för att upprepa synpunkter som vi har upprepat, jag vet inte hur många gånger.

Jag tycker att det finns en historia som är intressant att berätta.

Det fanns någonting på 70-talet som hette Lut 74. Det var ett förslag om total förändring av läroarutbildningen. Det var Lena Hjelm Wallén och Karin Dahl – som på den tiden var översteprästinna i Skolöverstyrelsen – som skulle lansera den enorma nyheten. Problemet var att det blev en revolt. Det blev ett oerhört motstånd. Jag hade turen att hamna i stormens öga och se hur folk med alla möjliga politiska ställningstaganden reste sig emot den odefinierade soppa med väldigt många stora ord och oerhört lite innehåll som Lut 74 innebar.

Efter det växte revolten som hette Föreningen för kunskap i skolan. Vad hände då? Jo, då plockade Olof Palme en skolminister som hade djup respekt för kunskap och en stark humanistisk bakgrund: Bengt Göransson. Då stannade förvandlingsansträngningen upp. Bengt Göransson var inte anhängare av alla dessa konstiga nymodigheter.

Där stannade ansträngningen att förändra läraryrket i grunden. Rötterna fanns i 70-talets förakt för kunskap, i 70-talets antiintellektualism. När vi diskuterade dessa saker på 70-talet fick vi inte säga ordet kunskap. Då bombades vi genast med frågorna: Vilken kunskap? I vems intresse? Allt var klassbetonat. Ämneskunskap var djävulen själv. Man talade om den dolda läroplanen. Man talade mycket ofta om att den traditionella akademiska utbildningen representerar något som arbetarklassen inte kan acceptera.

Jag är ledsen att jag inte tog med mig några citat från de debatterna. Jag är säker på att till och med de som i dag tycker att reformeringen av läroarutbildningen har varit väldigt lyckad skulle känna håret resa sig om de fick lyssna på de fruktansvärt kunskapsfientliga citaten.

Sedan kom kommunaliseringen av skolan så att det hela fördröjdes. Vi fick en borgerlig regering. Först efter det började man om från ruta 1 och kom tillbaka till samma ansträngning att i grunden förändra yrkesrollen för läraren.

Vi står på olika positioner. Vi tycker att kunskap i sig har ett oerhört värde. Vi tycker inte att en människa som möter en annan människa i kunskaper och som delar med sig kunskap är en fara. Vi tycker tvärtom att den människan är otroligt viktig för utvecklingen av samhället. Grunden i det vi ser förverkligat i dag kommer från 70-talets ideologi.

Det finns andra saker som också kommer från den tiden. Det ser vi när vi tittar på resultaten av dessa decennier av ansträngningar för förändringar av skolan och förändringar av lärarrollen. Resultaten är, som vi alla vet, mycket dåliga. Det har vi fått klart och tydligt bevisat.

Man låtsas inte koppla ihop det med den långa historien av ansträngningar för att slå sönder någonting som hade varit en av de rikaste och starkaste traditionerna i den svenska demokratins utveckling.

Glöm inte att en av de vackraste böckerna för barn skapades i Sverige i början av 1900-talet som en beställning. Det var *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*. Jag känner bara till två böcker i hela världen av samma rikedom och inspirerande kraft. Det är Kiplings *Djungelboken* och *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*.

Glöm inte att Sverige under den första hälften av 1900-talet hade en fantastisk grupp av intellektuella – bland dem också avantgardeförfattare – med rötter i de fattigaste grupperna i samhället! Hur skulle dessa människor ha kommit fram om inte den skola som fanns i Sverige hade öppnat dörrarna för dem? Hur skulle det annars ha varit möjligt att Sverige kunde bli ett av de rikaste länderna när det gäller till exempel proletärförfattare?

Vad som hände sedan, i slutet på 60-talet och i början på 70-talet, var en katastrofal vändning av socialdemokratin. Plötsligt hoppade socialdemokratin från den position som jag har sett i praktiken gestaltad i Yngve Perssons arbete med skolfrågor. Han var ordförande i Träarbetareförbundet och han hade varit riksdagsman för Socialdemokraterna. Han kämpade ordentligt för kunskap i skolan.

Men plötsligt blev boken en fiende för barnen. Den dolda läroplanen lyftes fram, och därmed en stor vilja att blanda ihop alla möjliga arbetsmoment så att man inte kunde arbeta på djupet med kunskap. Och, Britt-Marie, det finns neutral kunskap. Ett plus ett är två i Kina och i USA. Du kan inte ha naturvetenskap som håller om du inte har djup kunskap i matematik, i fysik, i kemi och i biologi. De tvärvetenskapliga och blandade arbetsmomenten kommer först när grunden är lagd.

Vad vi gör i dag och vad den nya läroplanen gör är att förhindra byggandet av grunden. Gå tillbaka till den skapande socialistiska traditionen, mina vänner på den röda sidan av skalan! Det finns två sätt att förhålla sig till skolan och till kunskapen. Ett sätt säger: Vi bygger vidare, och vi delar med alla. Ett sätt säger: Vi raserar allt, och vi börjar från noll. Tyvärr tog den andra attityden över i Sverige i slutet på 60-talet och i början på 70-talet. Det har vållat enorma skador. Stoppa det! Ni har bevis på att det leder till katastrof. Ni har fått så många rapporter och så många redovisningar. Stoppa detta och gå tillbaka till den skapande attityden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 mars.)

11 § Vuxenutbildning

Vuxenutbildning

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2004/05:UbU5
Vuxenutbildning.

Anf. 155 MARGARETA PÅLSSON (m):

Fru talman! I dag är det 1 300 000 svenskar i arbetsför ålder som inte har gått till jobbet. De är sjuka, de är förtidspensionerade eller arbetslösa. Både mänskligt och ekonomiskt är det ett oerhört slöseri med resurser som vårt land i längden inte har råd med. Moderat politik har som mål att

fler människor än i dag ska arbeta. Dit kommer vi genom att göra det mer lönsamt att arbeta. Endast på det sättet kan vi utveckla vår välfärd.

Men människor måste också ha förutsättningar för att klara av sina arbeten. Många av dem som har varit arbetslösa eller sjukskrivna länge saknar adekvat utbildning. För alltför många av dem finns en icke godkänd gymnasieutbildning med i bagaget. Vi måste börja där. Målen i gymnasiet är satta så att de flesta ska kunna klara dem, men nu är det ändå 25 % av alla elever som inte når dit. Det måste till krafttag för att inte så många elever ska slås ut i unga år.

En del av dem har därefter gått flera meningslösa Amskurser för dyrbara skattepengar. Men de har ofta gjort personerna ännu mindre anställningsbara. Utbildning är både dyrt och arbetskrävande. Därför ska Sverige satsa på att varje skolform ska klara av sina mål. Naturligtvis måste vi med det livslånga lärandet ändå behöva vuxenutbildning, men det ska då vara i en form som leder till arbete.

Fru talman! Mer än vart femte småföretag anger att bristen på arbetskraft är det enskilt största tillväxthindret. De flesta företag som har svårt att rekrytera söker personal med yrkesinriktad utbildning. En sådan utbildning är KY – kvalificerad yrkesutbildning. Därför vill vi moderater dubblera antalet platser på KY. Här finns en nära nog perfekt matchning av utbud och efterfrågan. Dessutom vill vi samtidigt göra en översyn av kostnadsläget eftersom det knappast är rimligt att timpriset är så högt som upp till 4 000 kr.

Socialdemokraterna har under ett långt regeringsinnehav satt mer och mer fokus på högskolorna. Alla ska helst ha en akademisk examen, och de som inte kan eller vill det lämnas åt sitt öde. Många av dem finns naturligtvis bland de 1,3 miljonerna som inte har gått till jobbet i dag. Många av dem kunde ha funnits i ett hantverksyrke. Det finns i Sverige 300 hantverksyrken, och inom många av dem råder brist på arbetskraft. När alla 40-talisterna har gått i pension kommer bristen på hantverkare att bli förfärande. Vi behöver deras tjänster för att leva gott. Många hantverkare bedriver sin verksamhet i små, privata företag. Att satsa på hantverksutbildning är därför också att satsa på nyföretagande.

Det är hög tid att satsa på en lärlingsutbildning värd namnet där olika aktörer ges möjlighet att bidra till nya utbildningsformer. Vi vill se en lärlingsutbildning som avslutas med ett gesällprov eller motsvarande yrkesexamination. I denna utbildning liksom i KY, sfi och den vanliga gymnasieutbildningen bör utbildningen vara upplagd så att den uppmuntar eleverna till entreprenörskap och företagande.

I det nya numret av tidningen *Entreprenör* kan man läsa om hur kursen *Ung företagsamhet* bara i en klass i Huddinge ledde fram till sju nya egna företagare. Sverige kan inte bara ha en offentlig sektor och anställd personal. Någon måste också vara företagare. *Ung företagsamhet* är, för er som inte vet det, en ideell organisation. Den finns på hälften av Sveriges gymnasieskolor.

Fru talman! Slutligen ska jag nämna något om ett annat stort sorgebarn, nämligen sfi-undervisningen. Det är svensk utbildningspolitikens största misslyckande genom tiderna. Hur kan Sverige år efter år misslyckas så grundligt med något så elementärt som att lära våra nya svenskar deras nya språk? Deras introduktion i Sverige är för många bara ingången till ett livslångt bidragsberoende. Avhoppet är många och

genomströmningen långsam. Jag har varit ute och besökt en hel del sfi-utbildningar. Jag har sett *en* riktigt bra, men alltför många är urusla. Vi har i grundskolan länge arbetat med en individualiserad undervisning. Men vuxna människor med ett annat hemspråk har vi föst ihop i samma klass oavsett om de är läkare eller analfabeter och undervisat dem på samma sätt. Det är inte konstigt att resultatet har blivit som det har blivit. På alltför många ställen erbjuds de fortfarande inte praktik. De undervisas bara fyra timmar per dag de dagar som våra andra elever går i skolan.

Egentligen är det väl ganska enkelt: Individualiserad undervisning, nivågruppering, heltid utan lov och kvalitetshöjning av praktik. Varför kan det inte göras? Varför finns det inte morötter i det svenska systemet för stat, kommun och individ att komma ur bidragsberoendet?

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 3, men jag står självfallet också bakom de andra moderata reservationerna.

Anf. 156 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Man kan se på vuxenutbildning på olika sätt. Man kan se på vuxenutbildning som ett sätt att komplettera, lappa och laga, det som inte har gjorts ordentligt i tid. Men man kan också se på vuxenutbildning som möjligheten att få en andra eller tredje chans när man har haft oturen att inte komma i gång ordentligt med sin egen utveckling.

Jag tror att vi borde börja därifrån. Vi borde börja diskussionen om vuxenutbildningen just med frågan: Ska vi jämt och ständigt använda vuxenutbildningen för att lappa och laga det som grundskolan och gymnasiet misslyckats med? Eller ska vi göra det som vi så vackert kallar för livslångt lärande till en oerhört flexibel och rik möjlighet att hitta nya vägar i livet på olika nivåer?

Skillnaden är att man i den andra beskrivningen av vuxenutbildningen räknar med en god grund. Vad är en god grund? Jag har lärt mig flera språk i mitt liv. Jag har tappat två. Men de var språk som jag lärde mig som relativt vuxen. Det språk jag lärde mig när jag var sju, åtta och nio år sitter som berg.

Min hjärna var då betydligt mer kreativ än den är i dag och än den var när jag var 25 eller 30 år. Att lära mig svenska 34 år gammal har varit en fruktansvärd plågsam historia därför att jag redan hade hunnit för långt i åldern.

Låt oss börja därifrån. Idealet är att ha ett skolsystem som lägger en mycket bra grund för alla. Då har vuxenutbildningen en otrolig möjlighet att skapa det riktiga kunskapsamhället.

Vi kommer i den här debatten att stödja reservation 2 under punkt 2. Det är just den reservation som talar om en parlamentarisk översyn av hela vuxenutbildningen. Vi vill ha den i den varianten, det vill säga mycket mer än enbart en arbetsgrupp som tittar på vuxenutbildningen. Vi hoppas kunna komma fram till ett utbildningssystem som placerar dessa moment på rätt ställe i människans utveckling.

Det är också mycket viktigt att vuxenutbildningen så småningom också utvecklar former som det i dag inte finns utrymme för någonstans. Varför har vi akademiker som kör taxi och klipper tunnelbanebiljetter? Det hade de inte gjort om de hade fått den utbildningen. Vi har också väldigt många som inte gör någonting.

De tvingas in i former av vuxenutbildning där de inte har någonting att göra. De behöver inte grundskolestudier. De behöver inte komvux. De behöver en form av utbildning som kan kallas för postgymnasial. De behöver lära sig yrkesspråket. De behöver orientera sig i yrkessystemet i Sverige. Olika yrken utvecklas på olika sätt i olika länder.

Dessa människor behöver också träning i skrivspråk för arbetslivet. Det får de inte. Jag har jobbat tillsammans med dem under tio år. Jag vet hur svårt de har att skriva på svenska. Sagt mellan oss som en liten parentes har detta att göra med den dåliga träningen i skriven svenska i hela utbildningssystemet.

Vi misshandlar skrivspråket i det här landet. Barn och ungdomar lär sig inte skrivspråket ordentligt och tränar det inte ordentligt. Eftersom man inte tränar det ens med de egna barnen i de egna skolorna gör man det ännu mindre när det gäller sfi.

Alla dessa saker är kända. Jag har talat om dem massor av gånger. Sfi är som vi vet ett sorgebarn som man diskuterar jämt och ständigt, och sedan händer det ingenting. Det blir till och med värre.

När jag lärde mig svenska var det svårt eftersom jag var 34 år, men jag fick lära mig. Då hade vi intensivkurser sex timmar om dagen. Vilde vi gå extra timmar kunde vi också få extra timmar. Det var ingen som sade: Ni får inte göra det.

Vad som hände efteråt när man tog sfi från det alternativa utbildningssystemet, från studieförbunden och folkhögskolorna, och kommunaliserade sfi var att man pressade ned antalet timmar. Man skapade stora klasser, man blandade människor hur som helst och förlorade väldigt mycket i kvalitet.

Det finns mycket bra kunskap i Sverige när det gäller sfi. Mina före detta lärare, som fortfarande är mina kompisar efter alla dessa år, undervisar nu i svenska som främmande språk på universitet. Det är fantastiska människor. De har en enorm kunskap. Men det är väldigt få som får del av deras kunskap.

Hela utbildningen är feldimensionerad. Framför allt finns det inte pengar någonstans för den här sortens utbildning. Vi har i vårt förslag till budget reserverat 70 miljoner för dessa stackars akademiker. Man jag tycker fortfarande att det är för lite. Det skulle behövas mer.

Vi var tillsammans på Högskoleverket för inte så länge sedan. Fast jag hade haft en polemik med Sigbrit Franke var vi överens om detta. Det som saknas är permanenta utbildningar och klar och tydlig finansiering för dem.

Jag ska sluta med att påminna om att vuxenutbildning är väldigt viktig. Men då ska det vara vuxenutbildning och inte repetition av grundskola eller gymnasiet, förutom i mycket sällsynta fall.

Huvudfunktionen för vuxenutbildningen är att ge den vuxna människan en ny start, som ibland är väldigt välkommen. Men man ska inte jämt och ständigt upprepa skolformer som borde göra sitt när det är dags och när barnen är mottagliga och kreativa.

Anf. 157 OLLE SANDAHL (kd):

Fru talman! I går träffade jag företrädare för småländsk företagsamhet. De beskrev samfällt att förutsättningarna för företag förändras allt snabbare för var dag. Stolar och glasögon kan inte längre som hittills

tillverkas i Sverige. Verksamheter läggs ned och övergår i andra, i bästa fall med lönsamhet och lika många eller fler anställda. Samma bild gäller för tjänstesektorn, inte minst inom hälso- och sjukvården. En ny situation kräver annan personal eller att samma personal skaffar sig ny kunskap, utbildar sig och utvecklar sig för nya uppgifter. Denna anpassning kan inte ske utan ett fungerande system för vuxenutbildning, livslångt lärande, kompetensutveckling eller vad man nu föredrar att kalla det.

Kunskap och utveckling är inte bara en krass nödvändighet för att få mat på bordet. Det har också en existentiell sida som berör viktiga områden som självbild och livets mening. Det är en mänsklig rättighet att få växa upp i kunskap och reflexion efter eget behov och egen förmåga. Utbildning är dessutom relaterad till hälsa, livslängd och upplevd livskvalitet.

Kristdemokraterna sätter människan i centrum. Också med detta perspektiv blir vuxenutbildningen viktig. Varje person har rätt till en andra chans om man missat den första turen ut på bildningens ocean. För barnet blir det en oanständig press att veta att man bara har en chans. Detta kan förmörka en kanske redan mörk barndom.

Som ansvariga för Sveriges övergripande regelverk och nationella ekonomi måste vi fråga oss hur denna viktiga sektor fungerar. Svaret är att vuxenutbildningen inte fungerar optimalt. Den har inbyggda svagheter som behöver åtgärd. Kristdemokraterna har i flera motionsyrkanden föreslagit förbättringar som upprepat avvisats av utskottet. I många fall uttrycks en valhänt sympati, men sedan väljer utskottsmajoriteten ändå avslag, ofta med hänvisning till att frågan bereds här eller där – så mycket större anledning då att riksdagen passar på att ge sin uppfattning till känna för fortsatt beredning och förslag!

Fru talman! Låt mig också beröra några av våra förslag som avvisas i betänkandet.

Vi föreslår en total översyn av vuxenutbildningen. Den utgör för närvarande ett snårigt och oöverskådligt lappverk av osammanhängande verksamheter utan samlad strategi. Att vuxenutbildningens samlade förmåga inte räcker till för arbetslivets behov, och heller inte för deras behov som har bristfällig utbildning, är tydligt. Vi vill att en parlamentarisk utredning, med muskler att föreslå lagändringar, ska tillsättas för att se över vuxenutbildningen i dess helhet och föreslå en samlad strategi.

Utbildning till grundskolekompetens är en lagfäst rätt även för vuxna. Föreställningen att grundskola i allmänhet skulle vara tillräckligt är nu utdaterad. Om vuxenutbildningens ambition är att tillgodose arbetslivets behov och enskilda människors behov bör rätten till utbildning också omfatta gymnasienivå. Kristdemokraterna menar i motsats till utbildningsutskottets majoritet att riksdagen bör ge regeringen detta till känna inför det lagförslag som enligt betänkandet möjligen ska kunna förväntas hösten 2005.

Vi menar att vuxna som gått i särskola och vuxna med funktionshinder ska ges samma rätt till grundläggande utbildning som andra vuxna. I detta sammanhang bör riksdagen inte avvakta Skolverkets analyser och regeringens beredning. I en väl fungerande demokrati ger riksdagen uppdrag till regeringen och inte tvärtom.

Även när det gäller utbildning efter gymnasiet finns behov av reformer. Kristdemokraterna vill införa en samlad yrkeshögskola. Yrkesut-

bildningar måste utvecklas och i många fall ges ett bredare innehåll i samverkan med arbetsliv och övrig högskola och samtidigt utveckla traditionella yrken och yrkesroller. Det är en naturlig följd av det alltmer kunskapskrävande samhället.

Utbildningar behöver också göras påbyggbara för att kunna bli grund för vidare studier. Utbildningsmässiga återvändsgränder måste bort. Men även här avvaktar utskottet med hänvisning till pågående kartläggning. Kristdemokraterna menar att behovet är stort och brådskar och vill att riksdagen kräver omedelbar åtgärd.

Den arbetsgrupp som kom till efter ett utskottsinitiativ skulle senast i förrgår rapportera till regeringen. Ännu sent på eftermiddagen i dag var rapporten okänd på departementet. Otåligt väntar vi på tecken på aktivitet.

Ett stort hinder för många med otillräcklig formell utbildning eller utbildning från annat land är att den reella kompetensen inte har formellt meritvärde. Kristdemokraterna vill införa ett nationellt valideringssystem. Detta är både en fråga om att underlätta tillträde till studier och en fråga om rättvisa och lika behandling över landet. Här vill utskottet till ingens förvåning återigen avvakta, denna gång den relativt nya Valideringsdelegationens bedömningar. I stället borde utskottet föreslå ett nationellt system, lika över landet, som gärna kunde vara en del av Centrum för flexibelt lärande.

Som om det inte funnes hinder nog finns hinder också när det gäller den studerandes försörjning. Det relativt färskva rekryteringsbidraget gynnar inte till sin karaktär mera systematiska studier utan begränsas till maximalt 50 veckor. Alla har inte samma förutsättningar för samma studietakt. Att stödet nu kan utgå för studier ned till 20 % och ned till tre veckor uttrycker inte ambition att hjälpa till verklig utveckling av personens kompetens och kunskap. Att de stora fonderade och inbetalda avgifterna för individuellt kompetenssparande nu tas i anspråk för annat ändamål ger heller inte intryck av en verklig ambition hos majoriteten när det gäller kompetensutveckling.

Sammantaget gör Kristdemokraterna bedömningen att vuxenutbildningen är en verksamhet som inte svarar upp till individers, samhällets eller näringslivets behov. Den motsvarar heller inte kravet på rättvis och lika behandling i respekt för olika människors olika behov. Det är alltså med beklämning jag konstaterar att utskottet vill agera väntrum och tills vidare – bara, får man hoppas – avslå alla våra förslag till en bättre ordning.

Fru talman! Trots att jag står bakom alla våra reservationer yrkar jag av tidsskäl bifall endast till reservation nr 1.

Anf. 158 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Utbildning är en nyckelfråga både för ett gott arbetsliv och för ett bra privatliv. Den tekniska utvecklingen, de snabba samhällsförändringarna och den ständigt ökande kunskapsmassan gör att man inte en gång för alla kan betraktas som färdigutbildad, utan kunskap och kompetens har blivit mer av färskvaror. Man behöver under hela livet lära nytt, och ibland behöver man faktiskt också lära om.

En ekonomisk realitet som det inte går att bortse ifrån är att investeringar i utbildning och lärande i framtiden kommer att ge stabilare kon-

kurrensfördelar än investeringar i fysiskt kapital. Sverige ska inte konkurrera med låga löner utan med en generellt hög utbildningsnivå.

Det ekonomiska perspektivet är dock inte det enda och inte det viktigaste. Det livslånga, kontinuerliga lärandet har stor betydelse även ur ett demokratiskt perspektiv. Stora förändringar sker och har skett i vårt land, förändringar som utmanar både demokratin och den sociala sammanhållningen. Bilden av Sverige som homogent, jämlikt och politiskt engagerat stämmer inte riktigt längre. Sverige präglas i stället av kulturell mångfald, värdepluralism och ökande klyftor mellan olika grupper i samhället.

I dag marginaliseras vissa grupper, vilket resulterar i att de ställs utanför demokratin. Det är därför betydelsefullt att traditionella utbildningspolitiska värden som jämlikhet, jämställdhet och likvärdighet inte förloras i ett nytt expanderande system för livslångt lärande.

En viktig uppgift för vuxenutbildningen är att bryta de livsmönster som många människor har hamnat i. Vuxenstudier kan leda till nya kunskaper och möjliggör ny förståelse, nya tolkningar och analyser, vilket ger ökad motivation och stärkt självförtroende. Det sistnämnda är också den tydligaste effekten av vuxenutbildning.

Så här skriver Gunnell Vallquist i betraktelsen *Simon Weil som bildningsspegel*.

”Varje människa måste under någon tid av sitt liv ha privilegiet att syssla med sådant som bara syftar till att ge och fördjupa kunskap och insikter. Varje människa måste beredas tillgång till mänsklighetens samlade livserfarenhet sådan den fått uttryck i den stora litteraturen och hos de stora tänkarna i en tolkning som gör den tillgänglig för var och en där hon befinner sig. På så sätt skulle varje människa ges en chans att skapa sig ett självständigt omdöme om gott och ont, sant och falskt, rätt och orätt, och vad som är meningsfullt och meningslöst i den värld som omger henne.”

En del av verksamhetsmålen för vuxnas lärande innebär att alla vuxna ska ges möjlighet att utvidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens i syfte att främja jämställdhet. Efter att ha gått igenom alla de myndigheter som har huvudansvaret för vuxnas lärande har vi funnit att det här ansvaret knappast har något genomslag i verksamheten. Målen är uppenbarligen för vagt formulerade, och vi anser därför att myndigheternas uppdrag när det gäller jämställdheten i vuxenutbildningen måste bli tydligare. Vi menar att det tydligt måste framgå att vuxenutbildningsanordnarna ska främja jämställdhet både när det gäller tillgång till utbildning, inom själva utbildningen och också genom utbildning.

Vi anser också att det nationella kompetenscentrumet för vuxnas lärande, Encell, vars uppdrag är att främja samverkan, sprida kunskap, initiera projekt och bedriva forskning och utveckling med avseende på vuxnas lärande, bör få ett särskilt uppdrag att bedriva och initiera forskning och projekt om jämställdhet och vuxnas lärande samt att också sprida kunskap om detta. För närvarande saknas faktiskt helt hänvisningar till kön, jämställdhet, genus och liknande.

Vänsterpartiet menar också att kunskap om genus och jämställdhet ska vara kvalitetskriterium för all eftergymnasial yrkesutbildning. Kunskap om könsmaktsordningen, om kvinnors och mäns olika villkor och om feminismen är lika viktiga att tillägna sig inom en yrkesutbildning

som i förskolan, grundskolan, gymnasiet eller högskolan. Därför menar vi att det bör göras ett tillägg om att utbildningarna även ska ge kunskap om genus och jämställdhet i förordningen om statligt stöd till de kompletterande utbildningarna respektive lagen om kvalificerad yrkesutbildning.

Därmed vill jag yrka bifall till vår reservation nr 5.

Jag vill också ta upp ett särskilt yttrande som vi har. Där har vi lyft fram just den pågående analysen av den eftergymnasiala yrkesutbildningen. Den skulle presentera sitt resultat i slutet av februari månad. Men i nuläget vet faktiskt inte jag om arbetsgruppen har lämnat någon rapport. Det kanske Nils-Erik Söderqvist kan informera oss om senare.

Jag är övertygad om att den här översynen av den eftergymnasiala yrkesutbildningen inte kan betraktas som avslutad i och med att arbetsgruppen lägger fram sin rapport. Vi ser det här som ett första steg mot en mer omfattande utredning som ska försöka ta ett helhetsgrepp över den eftergymnasiala yrkesutbildningen som nu har en väldigt svåröverblickbar struktur.

I dag har vi ett flertal eftergymnasiala yrkesutbildningar. Vi har påbyggnadsutbildning inom komvux. Vi har kompletterande utbildningar. Vi har yrkesteknisk högskola. Vi har ett stort antal yrkesutbildningar inom folkhögskolan. Vi har kvalificerad yrkesutbildning, och vi har yrkeshögskoleexamen om 80 poäng. Frågan är hur de här olika utbildningarna värderas, hur de finansieras och hur de är relaterade till varandra. Det är faktiskt i dagsläget oklart.

Vi förväntar oss nu att regeringen och statsrådet under våren tar ställning till formerna och tidsplanen för det fortsatta arbetet när det gäller de här frågorna och att en parlamentarisk utredning skyndsamt tillsätts.

Anf. 159 SOFIA LARSEN (c):

Fru talman! Livslångt lärande, kompetensutveckling och vuxenutbildning är viktiga mål för att vi ska kunna ha en bra arbetsmarknad och för att vi ska kunna ha en bra tillväxt. Vi vet att utbildningskraven bara blir högre och högre. En gymnasieutbildning är oftast ett absolut minimumkrav för att man över huvud taget ska kunna komma ut på arbetsmarknaden och ut i arbetslivet. Det här gör att vi måste ge människor möjlighet att vara anställbara genom att de kan få utbilda sig, ha rätten till grundläggande utbildning och att det finns möjlighet att komma tillbaka till en kontinuerlig utbildning.

Det måste så klart också finnas tillräckligt med utbildad arbetskraft för att täcka det behov som finns både i näringslivet och i det omgivande samhället. Kravet på utbildning och kunskaper kommer ju inte att minska framöver utan snarare bara bli större och större. Ska man ha en rimlig chans på arbetsmarknaden krävs både grundläggande utbildning och vidareutbildning. Utifrån det behöver vi satsa på vuxenutbildningen och ha en vuxenutbildning som har en bra kvalitet.

I dag ser vi stora skillnader i utbildningsnivån mellan olika kategorier av arbetstagare och mellan befolkningen i olika regioner, men även mellan män och kvinnor. Under 90-talet blev utbildningens betydelse mer än synlig, kan man väl säga. De med kortast utbildning var ju de som först blev arbetslösa och de som sist fick nytt arbete igen när konjunkturen vände. Utifrån den erfarenheten är det väldigt viktigt att utbildningspoli-

tiken ännu mer än i dag inriktas på att stärka den enskilda individen, både de som befinner sig i arbete och de som befinner sig i arbetslöshet.

Vår grund när det gäller arbetsmarknadspolitik och utbildningspolitik är rätten och möjligheten till utbildning. Det handlar i första hand om rätten till grundläggande utbildning men också möjligheten till högkvalitativa yrkesutbildningar och att det finns en bra övergångsarbetsmarknad för dem som är utan arbete.

KY, den kvalificerade yrkesutbildningen, har visat sig fylla ett väldigt stort behov i vårt land. Efterfrågan på utbildningsplatserna är på många håll väldigt stor, och viljan att starta nya utbildningar finns också överallt. De kvalificerade yrkesutbildningarna har i viss mån ökat möjligheten att koppla utbud och efterfrågan lokalt, man ger alltså människor möjligheten att få utbildning och arbete och företagen möjlighet att få anställda. I de här fallen kan det vara en kommun eller en del av en region som har kunnat utbilda människor efter den efterfrågan som finns.

Det är så klart också mycket lättare att gå en utbildning, kanske kämpa sig igenom den, om jag vet att när jag har klarat av det här, om jag klarar den godkända nivån, finns det direkt ett arbete att gå till.

Det har också varit bra och är ju bra för att kunna öka tillväxten och stimulera företagens utbildning, men vi behöver göra den kvalificerade yrkesutbildningen ännu mer flexibel både tidsmässigt och när det gäller att den kan bli ännu mer individuellt anpassad än den är i dag. På så sätt kan vi snabbare koppla utbildningen till den efterfrågan som finns och efter de önskemål som också finns.

Tyvärr fungerar inte systemet så helt och fullt i dag. För att klara efterfrågan behöver antalet utbildningsplatser öka markant i den kvalificerade yrkesutbildningen.

Därmed, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 7 under punkt 6.

Det är också viktigt att vi ska kunna överblicka utbildningsstrukturen. I dag finns det flera eftergymnasiala yrkesutbildningar. Det är i och för sig väldigt bra att de finns, men det är inte alltid helt klart hur de olika utbildningarna ska inordnas i själva utbildningsstrukturen eller hur man ska kunna värdera dem om den studerande ska läsa vidare efter att ha gått en viss typ av utbildning.

Det är också oklart hur vissa av utbildningarna finansieras. Utifrån det anser vi att det är viktigt att ha en parlamentariskt sammansatt utredning där man ordentligt går igenom alla delarna framöver.

Fru talman! Jag vill också nämna en diskriminerande del av vuxenutbildningen och som jag hoppas att majoriteten snart också vill ändra på. Det gäller vuxna som har en utvecklingsstörning eller som av andra orsaker har gått i särskolan som barn som inte innefattas under samma rätt till grundläggande vuxenutbildning som andra vuxna gör. Det är absurt och diskriminerande. Personer som har gått i särskola ska ha samma rättigheter till vuxenutbildning som alla andra. Jag hoppas att majoriteten kommer att ställa sig bakom det.

Anf. 160 LOUISE MALMSTRÖM (s):

Fru talman! ”Alla vuxna ska ges möjlighet att utvidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens i syfte att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och sysselsättning samt en

rättvis fördelning.” Den här fantastiskt fina formuleringen finns under rubriken ”Mål” i propositionen *Vuxnas lärande* som lades fram i kammaren för några år sedan, och jag tycker att det fortfarande är en bra formulering att ha i bakhuvudet när man talar om vuxnas lärande.

När man satt på Utbildningsdepartementet och filade som bäst på den här formuleringen tillhörde jag inte den här församlingen. Då jobbade jag med vuxnas lärande lite mer konkret eftersom jag var lärare inom ramen för Kunskapslyftet. Under de år jag gjorde det hann jag träffa många, många vuxna som till en början var livrädda för skola och studier eftersom de hade så dåliga erfarenheter från sin ungdomsstudietid. Trassliga förhållanden, tidig stämpling av dem som obegåvade eller kanske bara personkemin med läraren hade fått dem att uppfatta sig själva som hopplösa fall med allt vad det innebär av dålig självkänsla och handlingsförlamning.

När de fick möjlighet att börja studera igen som vuxna, kanske med en annan pedagogik i grunden och med andra förutsättningar och annat stöd, hann de på sex månader lyfta, få självförtroende och bli helt nya människor. Många av dem fick sedan in en fot på arbetsmarknaden bara på grund av det, medan andra ville bygga vidare på sina kunskaper och fortsätta till högre studier. Passivitet förbyttes till aktivitet och tro på den egna förmågan.

Mina erfarenheter från de åren får mig att inse att varje satsad vuxenutbildningskrona är en klok investering. Det vi har satsat på vuxenutbildning i olika former i det här landet under de senaste 50 åren, och som fick sin kulmen i och med Kunskapslyftet då runt en miljon svenskar faktiskt bättrade på sina kunskaper, har i stor utsträckning bidragit till att vi är så pass framgångsrika och har så pass hög generell utbildningsnivå som vi har i dag. Det har vi all anledning att vara stolta över.

Fru talman! Allt tyder på att vuxenutbildning, liksom utbildning i övrigt, kommer att spela en ännu större roll i framtiden. Kunskaper och examina blir inaktuella i en rasande takt, ibland känns det nästan som att det sker i samma sekund som man lämnar skolbänken. Utbildningen i ungdomsåren blir i bästa fall en god och bred bas för det lärande som kommer att fortgå hela livet. En del av de nya kunskaper man kommer att behöva förvärva i sitt liv kommer arbetslivet att tillhandahålla. Annat kommer man att kunna tillgodogöra sig i vardagen, till exempel informellt inom folkbildningen. Men en hel del behöver också erbjudas i form av formellt arrangerad vuxenutbildning. Personligen tror jag också att vuxenutbildning kommer att kunna spela en större roll inom fler områden i framtiden, till exempel när det gäller att bana väg för långtidssjukskrivna tillbaka till arbetsmarknaden.

För att nå upp till den där fina portalparagrafen om *alla* vuxnas rätt att utvidga sina kunskaper och utöka sin kompetens krävs flexibilitet, mångfald och ett jämställdhetsperspektiv inom vuxenutbildningen. Det krävs olika utbildningsanordnare, det krävs studievägledning och det krävs samarbete mellan dessa och exempelvis arbetsförmedling och försäkringskassa. När man tog till vara erfarenheterna från kunskapslyftetiden lade man en god grund till en sådan fungerande och decentraliserad infrastruktur.

Det krävs också ett fungerande och pålitligt system för validering av kunskaper som förvärvats på annat sätt än genom traditionell utbildning

så att de som till exempel redan har tillgodogjort sig utbildning inte måste traggla igenom samma utbildning igen innan de kan söka vidare, bygga på eller anställas. Det vore slöseri med mänskliga resurser.

Men det krävs också resurser i form av pengar. Om man jämför storleken på dagens vuxenutbildning med nivån innan kunskapslyftssatsningen har vi expanderat kraftigt. Så hade det nog inte sett ut om vi hade haft en annan majoritet i kammaren av oppositionspartiernas budgetförslag att döma. Det hade kanske förresten inte ens funnits något kunskapslyft att jämföra före och efter, med tanke på inställningen i debatten då.

Jag vill yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Anf. 161 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Goda och bra kunskaper i svenska är ofta en förutsättning för att komma ut och etablera sig i samhället och på arbetsmarknaden. Därför är det av yttersta vikt att de människor som kommer till Sverige så snabbt som möjligt får lära sig svenska språket så att de kan verka i det demokratiska samhället men också att de kan få arbete. Ett sätt är att de ska kunna varva utbildning och praktik på olika företag. Det har fungerat på många olika ställen. Men det är långt ifrån på alla ställen som man har tagit detta på riktigt allvar.

Jag skulle vilja fråga Louise Malmström om hon tycker att det är rimligt som det är i dag vad gäller sfi att blanda människor med så olika erfarenhetsbakgrund, i stort sett analfabeter med högutbildade. Är det rimligt att vi har en sfi-utbildning som är strikt homogen i stället för att vara mer individuellt anpassad så att de människorna, som är välkomna hit, så snabbt som möjligt ska komma ut i samhället och arbetslivet?

Anf. 162 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Nej. Jag tycker att det är viktigt att differentiera sfi:n efter kunskaper och behov. Det behovet är egentligen redan tillgodosett eftersom kursplanen är ändrad och förespråkar tre olika studievägar för sfi som riktar sig till studerande med olika bakgrund. Det går också att studera i olika takt och att kombinera studierna med jobb och praktik.

Anf. 163 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Tyvärr är det inte riktigt så det ser ut. Senast för ett par veckor sedan hade jag en grupp som läser sfi på besök. De var bekymrade. Det gällde både de som hade med sig en låg utbildning hit och de som hade med sig en hög utbildning. De tyckte att det var svårt att ta till sig, diskutera i gruppen, att vidareutveckla sig. Vad de tydligt uttryckte var bland annat att låta dem lära sig i deras takt. Om de vill gå snabbt fram ska de ha möjlighet att göra det, och vill de gå lite långsammare fram ska de ha möjlighet att göra det. Låt dem komma ut på praktik och på arbetsplatser. Det blir en kardborreeffekt att se hur det fungerar i arbetslivet och kanske till och med få ett arbete framöver, och samtidigt lär de sig svenska språket på ett helt annat sätt.

För en högutbildad är det viktigt att få lära sig fackspråket så att man så snabbt som möjligt kan komma ut i arbetslivet eller i yrkeskopplad praktik. Men så fungerar det inte riktigt. Jag vill återigen höra hur Louise ser på att mycket snabbare göra detta mer individuellt.

Den andra frågan handlar om den kvalificerade yrkesutbildningen framöver. Vi anser att det behövs fler platser till den kvalificerade yrkesutbildningen. Anser Louise Malmström att det är en bra idé? Avser Socialdemokraterna att föra fram det framöver? Vi vill att den ska vara mer flexibel och också där kunna användas lokalt på ett helt annat sätt kopplat till utbildning och efterfrågan. Tycker Socialdemokraterna så? I så fall: Hur vill man göra den mer flexibel?

Anf. 164 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Fru talman! När det gäller sfi:n håller jag precis med om de behov du beskriver. Det är därför kursplanen är ändrad. Regeringen tillsatte redan 2002 en utredare med uppgift att anpassa sfi-undervisningen till individernas behov och förutsättningar i ännu högre grad. Det finns ett betänkande som bereds just nu.

När det gäller KY tycker jag att det är en väldigt bra och framgångsrik form av utbildning. Den ska stärkas på sikt när vi får resurser till det. Med tanke på flexibiliteten och mångfalden, som du brukar förespråka, är det märkligt att det är det enda som får mer resurser i ert budgetalternativ när andra områden, till exempel uppsökande verksamhet och det extra statliga utbildningsstödet för vuxna, inte får det. Men KY är viktigt – absolut.

Anf. 165 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tänker fortsätta på sfi-spåret. Jag sade i mitt anförande att det är svensk utbildningspolitikens största misslyckande, och när man då hör hur viktig varje satsad krona på vuxenutbildningen är tycker jag att ni borde tänka lite mer på sfi.

Jag skulle vilja höra Louise Malmström tala om på vilket sätt Socialdemokraterna vill öka genomströmningen och förhindra alla avhopp inom sfi-utbildningen, det vill säga få en större andel av eleverna godkända.

Anf. 166 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det finns någon universallösning på det problemet, utan det gäller nog att försöka anpassa undervisningen så mycket som möjligt till individernas behov och förutsättningar. Utredaren har också fått i uppgift att ta fram hur man ska göra det. Då föreslås till exempel lärande i samhälls- och arbetsliv i större utsträckning och också att man kan uppdra åt andra att anordna utbildning och så vidare.

Anf. 167 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Det låter tacksamt att det ska bli flera utövare av utbildningen. Det ser vi fram emot. Men det är snart tre år sedan utredningen tillsattes om hur sfi ska organiseras och förnyas, och under dessa tre år är det tusentals som har misslyckats och hoppat av utbildningen. När får vi se propositionen som ska lösa alla bekymmer?

Anf. 168 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att någon proposition löser alla bekymmer – du har nog en övertro på propositioner.

Inte heller i Moderaternas budgetalternativ finns det en uppsjö av resurser som skulle stärka den här utbildningen. Just individanpassningen av sfi är utredarens uppdrag, och jag tror att det är den rätta tanken. Jag ser inte att ni har några andra, revolutionerande lösningar på det här. Det skulle vara intressant att veta om det finns några sådana.

Anf. 169 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! När det gäller den eviga diskussionen om de stackars akademikerna från andra länder som inte hittar sin plats i yrkeslivet är det en stor svårighet att finansieringen för den tid som de ska tillbringa i till exempel yrkesnödvändiga utbildningar, sjukvårdssvenska och liknande, är helt osäker. Vissa av dem kan inte ta lån via CSN – de är för gamla. Men de är fortfarande tillräckligt unga för att kunna jobba i Sverige ett antal år. Vissa av dem vågar inte ta studielån, därför att de vet hur svårt det är att hitta jobb och orkar inte ta på sig skulder.

I vissa delar av Sverige kommer länsarbetsnämnderna med mycket generösa lösningar på det här, till exempel i Malmö, medan länsarbetsnämnderna på andra ställen gör absolut ingenting. Jag skulle vilja veta om man kan hitta en lösning på den här frågan.

Vad lever människan på under den tid hon lär sig sjukvårdssvenska? Hon måste studera heltid, och vad ska hon då leva på? Hon kan inte ta lån via CSN – vissa kan inte göra det därför att de är för gamla och andra vågar inte ta studielån. Länsarbetsnämnden i Malmö är väldigt generös och hjälper till med utbildningsbidrag, men Länsarbetsnämnden i Stockholm gör ingenting.

Anf. 170 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag känner inte till problemet över huvud taget. Du beskriver ett nytt problem för mig.

Men jag kanske kan få passa på att fråga Ana Maria någonting, nämligen varför hon som förut stod här och talade sig varm om vuxenutbildningen vill halvera det statliga vuxenutbildningsstödet. Man kan sätta det i relation till er övriga utbildningspolitik, där ni vill börja med att sortera ungar i olika grupper redan i tidiga åldrar och sedan genomföra en förändring av gymnasieskolan, där man delar och gör en gymnasieutbildning med en lite enklare variant för vissa, och därefter dessutom halvera stödet så att man har ännu mindre chans att ta igen det man har missat senare i livet. Jag skulle vilja veta varför ni gör det.

Anf. 171 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Jag är glad för att jag lyfte fram en fråga som inte var känd på den röda sidan av den politiska skalan, om svårigheterna med finansiering av utbildningar för akademikerna från andra länder.

När det gäller vår skolpolitik: Vi sorterar inte. Vi hjälper unga människor att upptäcka sin begåvning. Det är en helt annan sak än att mekaniskt dela människorna uppifrån över huvudet på dem. Vi vill tillsammans med den unga människan hitta den väg i yrkeslivet som är mest fascinerande just för den personen.

Anledningen till att vi skär ned i stödet är att vi tycker att sättet att maskera arbetslöshet med alla möjliga arbetsmarknadsåtgärder i Sverige är en av de mest destruktiva delarna av dagens politiska liv.

Anf. 172 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag kan i alla fall inte se det som någonting annat än att man ytterligare en gång begränsar möjligheterna för människor att lämna sitt sociala mönster, som man naturligtvis inte har valt utan har fötts till. Jag förstår inte riktigt varför man ska tala om redan i unga år att människor ska bli vid sin läst och sedan begränsa möjligheterna att lämna den vartefter. Men det kan vi säkert debattera i något annat sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 mars.)

12 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Proposition
2004/05:92 Ändrade avgifter för insättningsgarantin

13 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 2 mars

2004/05:434 av *Viviann Gerdin* (c) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Ursprungsmärkning av kött

2004/05:435 av *Ulla Löfgren* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Rättsväsendet i Västerbotten

2004/05:436 av *Henrik von Sydow* (m) till statsrådet Sven-Erik Österberg
Politisering av statliga tjänstemän

2004/05:437 av *Kalle Larsson* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Sveriges inställning till situationen i Nepal

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 8 mars.

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 2 mars

2004/05:1101 av *Henrik von Sydow* (m) till statsminister Göran Persson
Ledaren i Nordkorea

2004/05:1102 av *Eva Arvidsson* (s) till justitieminister Thomas Bodström
Ny varumärkeslag

2004/05:1103 av *Cecilia Magnusson* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Konsekvenserna av kriminalvårdsbesparingar
2004/05:1104 av *Ola Sundell* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Brottsutvecklingen i Östersund
2004/05:1105 av *Jeppe Johnsson* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Ägarbyte av bil
2004/05:1106 av *Maria Hassan* (s) till statsrådet Jens Orback
Bostadssegregation
2004/05:1107 av *Annika Carlsson* (c) till statsrådet Jens Orback
Integration i praktiken
2004/05:1108 av *Tobias Billström* (m) till statsrådet Ibrahim Baylan
Betygsättning
2004/05:1109 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet Morgan Johansson
Alkoholförselutredningens delbetänkande
2004/05:1110 av *Gunilla Carlsson* i Tyresö (m) till utrikesminister Laila Freivalds
Återöppnande av svenska ambassaden i Libanon
2004/05:1111 av *Rosita Runegrund* (kd) till utrikesminister Laila Freivalds
Darfur
2004/05:1112 av *Henrik von Sydow* (m) till utrikesminister Laila Freivalds
Statsminister Göran Perssons uttalande om ledaren i Nordkorea
2004/05:1113 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till statsrådet Hans Karlsson
Arbete i EU-land

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 8 mars.

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 2 mars

2004/05:985 av *Nina Lundström* (fp) till samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin
Etiska regler i statens fastighetsförvaltning
2004/05:1026 av *Jörgen Johansson* (c) till statsrådet Sven-Erik Österberg
Små kommuner med stor besöksnäring
2004/05:1027 av *Gunnar Nordmark* (fp) till statsrådet Hans Karlsson
Anställning av medborgare från länder utanför EU
2004/05:1032 av *Fredrik Olovsson* (s) till statsrådet Lena Hallengren
Den studiesociala situationen
2004/05:1033 av *Kent Härstedt* (s) till försvarsminister Leni Björklund
Larm och information till allmänheten
2004/05:1037 av *Allan Widman* (fp) till statsrådet Hans Karlsson
Sänkning av arbetsgivaravgiften för mindre företag

2004/05:1053 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till näringsminister Thomas Östros
Vattenfalls satsning på nya kolkraftverk
2004/05:1054 av *Gunnar Nordmark* (fp) till näringsminister Thomas Östros
Konkurrensbegränsande beteende
2004/05:1061 av *Jörgen Johansson* (c) till finansminister Pär Nuder
Färre bedrägerier genom förändrad moms
2004/05:1063 av *Jan Emanuel Johansson* (s) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Tvångsmatning av gäss
2004/05:1065 av *Carl B Hamilton* (fp) till näringsminister Thomas Östros
EU-restriktioner på tekoprodukter från Kina
2004/05:1068 av *Maria Larsson* (kd) till statsrådet Sven-Erik Österberg
Annonsering på polisbilar
2004/05:1071 av *Patrik Norinder* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Jordbruksverkets uppföljning av beslut
2004/05:1072 av *Patrik Norinder* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Godkännande av ny teknik

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 8 mars.

16 § Kammaren åtskildes kl. 19.08.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början till och med 5 §
anf. 27 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med anf. 47 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 7 § anf. 104 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med 10 § anf. 132 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Monica Gustafson

1 § Beslut om senaste dag för avlämnande av propositioner	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
3 § Förnyad bordläggning	1
4 § Effektivare handläggning av stämpelskatteärenden.....	1
Skatteutskottets betänkande 2004/05:SkU24	1
(Beslut fattades under 9 §.).....	1
5 § Sexualbrotten	2
Justitieutskottets betänkande 2004/05:JuU16	2
Anf. 1 BRITTA LEJON (s)	2
Anf. 2 JOHAN PEHRSON (fp).....	2
Anf. 3 CECILIA MAGNUSSON (m)	5
Anf. 4 JOHAN PEHRSON (fp) replik	7
Anf. 5 CECILIA MAGNUSSON (m) replik	8
Anf. 6 JOHAN PEHRSON (fp) replik	8
Anf. 7 CECILIA MAGNUSSON (m) replik	9
Anf. 8 MARIA LARSSON (kd).....	9
Anf. 9 JOHAN PEHRSON (fp) replik	12
Anf. 10 MARIA LARSSON (kd) replik.....	13
Anf. 11 JOHAN PEHRSON (fp) replik	13
Anf. 12 MARIA LARSSON (kd) replik.....	14
Anf. 13 ROLF OLSSON (v).....	14
Anf. 14 JOHAN PEHRSON (fp) replik	17
Anf. 15 ROLF OLSSON (v) replik	17
Anf. 16 JOHAN PEHRSON (fp) replik	18
Anf. 17 ROLF OLSSON (v) replik	19
Anf. 18 CECILIA MAGNUSSON (m) replik	19
Anf. 19 ROLF OLSSON (v) replik	19
Anf. 20 CECILIA MAGNUSSON (m) replik	20
Anf. 21 ROLF OLSSON (v) replik	20
Anf. 22 JOHAN LINANDER (c).....	21
Anf. 23 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	24
Anf. 24 JOHAN LINANDER (c) replik.....	28
Anf. 25 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	28
Anf. 26 JOHAN LINANDER (c) replik.....	29
Anf. 27 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	29
Anf. 28 CECILIA MAGNUSSON (m) replik	30
Anf. 29 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	30
Anf. 30 CECILIA MAGNUSSON (m) replik	31
Anf. 31 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	31
Anf. 32 JOHAN PEHRSON (fp) replik	32
Anf. 33 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	33
Anf. 34 JOHAN PEHRSON (fp) replik	33
Anf. 35 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	34
Anf. 36 MARIA LARSSON (kd) replik.....	34
Anf. 37 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	34
Anf. 38 MARIA LARSSON (kd) replik.....	35

Anf. 39 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik	35
Anf. 40 LEIF BJÖRNLOD (mp).....	36
Anf. 41 JOHAN LINANDER (c) replik.....	37
Anf. 42 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	38
Anf. 43 JOHAN LINANDER (c) replik.....	38
Anf. 44 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	38
Anf. 45 JOHAN PEHRSON (fp) replik	39
Anf. 46 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	40
Anf. 47 JOHAN PEHRSON (fp) replik	40
Anf. 48 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	40
Anf. 49 KARIN GRANBOM (fp).....	41
Anf. 50 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik	43
Anf. 51 KARIN GRANBOM (fp) replik	43
Anf. 52 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik	43
Anf. 53 KARIN GRANBOM (fp) replik	44
Anf. 54 JOHAN LINANDER (c) replik.....	44
Anf. 55 KARIN GRANBOM (fp) replik	45
Anf. 56 JOHAN LINANDER (c) replik.....	45
Anf. 57 KARIN GRANBOM (fp) replik	45
Anf. 58 ULLA HOFFMANN (v).....	45
Anf. 59 VIVIANN GERDIN (c).....	47
Anf. 60 JOHAN PEHRSON (fp) replik	48
Anf. 61 VIVIANN GERDIN (c) replik.....	49
Anf. 62 JOHAN PEHRSON (fp) replik	49
Anf. 63 VIVIANN GERDIN (c) replik.....	50
Anf. 64 MARGARETA ISRAELSSON (s).....	50
(Beslut fattades under 9 §.)	51
6 § Kvalitet, dokumentation och anmälningsplikt i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), m.m.	51
Socialutskottets betänkande 2004/05:SoU12	51
(Beslut fattades under 9 §.)	51
7 § Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.....	52
Socialutskottets betänkande 2004/05:SoU10	52
Anf. 65 LARS U GRANBERG (s)	52
Anf. 66 ANNE MARIE BRODÉN (m).....	53
Anf. 67 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp)	55
Anf. 68 CHATRINE PÅLSSON (kd)	58
Anf. 69 ELINA LINNA (v).....	60
Anf. 70 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	63
Anf. 71 ELINA LINNA (v) replik	63
Anf. 72 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	63
Anf. 73 ELINA LINNA (v) replik	64
Anf. 74 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik.....	64
Anf. 75 ELINA LINNA (v) replik	65
Anf. 76 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik.....	65

Anf. 77	ELINA LINNA (v) replik.....	66
Anf. 78	ANNE MARIE BRODÉN (m) replik.....	66
Anf. 79	ELINA LINNA (v) replik.....	66
Anf. 80	ANNE MARIE BRODÉN (m) replik.....	67
Anf. 81	ELINA LINNA (v) replik.....	67
Anf. 82	KENNETH JOHANSSON (c)	67
Anf. 83	ELINA LINNA (v) replik.....	70
Anf. 84	KENNETH JOHANSSON (c) replik	70
Anf. 85	ELINA LINNA (v) replik.....	71
Anf. 86	KENNETH JOHANSSON (c) replik	71
Anf. 87	JAN LINDHOLM (mp).....	72
Anf. 88	KENNETH JOHANSSON (c) replik	75
Anf. 89	JAN LINDHOLM (mp) replik	76
Anf. 90	KENNETH JOHANSSON (c) replik	76
Anf. 91	JAN LINDHOLM (mp) replik	77
Anf. 92	ANNE MARIE BRODÉN (m) replik.....	77
Anf. 93	JAN LINDHOLM (mp) replik	78
Anf. 94	ANNE MARIE BRODÉN (m) replik.....	78
Anf. 95	JAN LINDHOLM (mp) replik	78
Anf. 96	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	79
Anf. 97	JAN LINDHOLM (mp) replik	79
Anf. 98	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	80
Anf. 99	JAN LINDHOLM (mp) replik	80
Anf. 100	Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	80
Anf. 101	JAN LINDHOLM (mp) replik	81
Anf. 102	Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	81
Anf. 103	JAN LINDHOLM (mp) replik	82
Anf. 104	CONNY ÖHMAN (s)	82
Anf. 105	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	85
Anf. 106	CONNY ÖHMAN (s) replik	86
Anf. 107	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	86
Anf. 108	CONNY ÖHMAN (s) replik	86
Anf. 109	ANNE MARIE BRODÉN (m) replik.....	87
Anf. 110	CONNY ÖHMAN (s) replik	88
Anf. 111	ANNE MARIE BRODÉN (m) replik.....	88
Anf. 112	CONNY ÖHMAN (s) replik	88
Anf. 113	Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	89
Anf. 114	CONNY ÖHMAN (s) replik	89
Anf. 115	Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	90
Anf. 116	CONNY ÖHMAN (s) replik	90
Anf. 117	KENNETH JOHANSSON (c) replik	91
Anf. 118	CONNY ÖHMAN (s) replik	91
Anf. 119	KENNETH JOHANSSON (c) replik	92
Anf. 120	CONNY ÖHMAN (s) replik	92
Anf. 121	JONAS WIKSTRÖM (v)	93

Anf. 122 BÖRJE VESTLUND (s)	94
(Beslut fattades under 9 §.)	95
8 § Lärarutbildning och lärare.....	96
Utbildningsutskottets betänkande 2004/05:UbU4.....	96
Anf. 123 STEN TOLGFORS (m)	96
(forts. 10 §).....	98
Ajournering.....	98
Återupptagna förhandlingar	98
Meddelande om votering	99
9 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	99
SkU24 Effektivare handläggning av stämpelskatteärenden	99
JuU16 Sexualbrotten	99
SoU12 Kvalitet, dokumentation och anmälningsplikt i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), m.m.	101
SoU10 Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.	101
10 § (forts. från 8 §) Lärarutbildning och lärare (forts. UbU4).....	103
Anf. 124 ULF NILSSON (fp)	103
Anf. 125 TORSTEN LINDSTRÖM (kd).....	105
Anf. 126 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	108
Anf. 127 ULF NILSSON (fp) replik.....	110
Anf. 128 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	111
Anf. 129 ULF NILSSON (fp) replik.....	111
Anf. 130 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	112
Anf. 131 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	112
Anf. 132 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	113
Anf. 133 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	113
Anf. 134 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	114
Anf. 135 SOFIA LARSEN (c)	114
Anf. 136 MIKAELA VALTERSSON (mp).....	116
Anf. 137 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)	118
Anf. 138 STEN TOLGFORS (m) replik	120
Anf. 139 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	121
Anf. 140 STEN TOLGFORS (m) replik	121
Anf. 141 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	122
Anf. 142 SOFIA LARSEN (c) replik	123
Anf. 143 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	123
Anf. 144 SOFIA LARSEN (c) replik	123
Anf. 145 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	124
Anf. 146 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	124
Anf. 147 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	125
Anf. 148 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	125
Anf. 149 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	126
Anf. 150 ULF NILSSON (fp) replik.....	126
Anf. 151 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	127
Anf. 152 ULF NILSSON (fp) replik.....	127
Anf. 153 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	128

Anf. 154 ANA MARIA NARTI (fp).....	129	Prot. 2004/05:83
(Beslut skulle fattas den 9 mars.).....	130	2 mars
11 § Vuxenutbildning	130	<hr/>
Utbildningsutskottets betänkande 2004/05:UbU5	130	
Anf. 155 MARGARETA PÅLSSON (m)	130	
Anf. 156 ANA MARIA NARTI (fp).....	132	
Anf. 157 OLLE SANDAHL (kd).....	133	
Anf. 158 BRITT-MARIE DANESTIG (v).....	135	
Anf. 159 SOFIA LARSEN (c)	137	
Anf. 160 LOUISE MALMSTRÖM (s)	138	
Anf. 161 SOFIA LARSEN (c) replik	140	
Anf. 162 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	140	
Anf. 163 SOFIA LARSEN (c) replik	140	
Anf. 164 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	141	
Anf. 165 MARGARETA PÅLSSON (m) replik	141	
Anf. 166 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	141	
Anf. 167 MARGARETA PÅLSSON (m) replik	141	
Anf. 168 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	141	
Anf. 169 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	142	
Anf. 170 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	142	
Anf. 171 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	142	
Anf. 172 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	143	
(Beslut skulle fattas den 9 mars.).....	143	
12 § Bordläggning.....	143	
13 § Anmälan om interpellationer.....	143	
14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	143	
15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	144	
16 § Kammaren åtskildes kl. 19.08.....	145	

